

ბიჭიკო აბაშიძე

**გულაგის
არქივულაგო
სინამდვილესი**

თბილისი
„მერანი-3“
2001

*ავტორის ხელნაწერები ლიტერატურულად გადა-
ამუშავა და გააფორმა ნოდარ ხვედელიძემ*

მხატვარი – ლევან ცუცქერიძე
გრაფიკოსი – ნოდარ ხვედელიძე

*ავტორი მადლობას უხდის სპონსორს ბატონ
ტრისტან კაპანაძეს წიგნის გამოცემაში
თანადგომისა და დახმარებისათვის*

*„პლატონი... „სახელმწიფოში“ ვოველ შემთხვევაში,
ახსენებს ერთი დაუმარბავეს გეამს, რომელიც
დიდი ხნის განმავლობაში გაუხრწნელი დარჩა“.*
ტერტულიანე

ანოტაცია

წიგნის სათაური თავისთავად გულისხმობს სოლუენიციის ფარულ კრიტიკას. ეს უკანასკნელი, განიშნატებული ტონით მსჯელობს ისტორიკოსებსა და იმ პოლიტოლოგებზე, რომლებმაც წინ წამოსწიეს 1937-38 წლების რეპრესიების ისტორია, თუმცა სოლუენიციმა ვერც მათგან შეიტყო, რატომ იყო განსაკუთრებით საშიში და არაადამიანური 37-38 წლების რეპრესიები წინა პერიოდის პერმანენტული ზვირთცემის მსგავსი რეპრესიების ფონზე?

კურიოზულია, მაგრამ ფაქტია, რომ საქვეყნოდ ცნობილი მწერალი სოლუენიკინი ვერ მიხვდა იმას, რასაც სრულიად უცნობი ქართველი (გულაგელი), ზემოიძერელი ბიჭიკო აბაშიძე მიხვდა, სახელდობრ, 1937-1938 წლების სასტიკი რეპრესიების ერთადერთი მიზეზი – ეს იყო კომუნიზმის ფარული მშენებლობის დაწყება, ცხადია, სტალინური კონსტიტუციის (1936 წლის 5 დეკემბერი) მიღებისთანავე.

მარქსიზმ-ლენინიზმით შუბლგახურებულ კომუნისტებს მეორე მსოფლიო ომმა შეუშალა ხელი, მაგრამ იდეა – ბელადის სიცოცხლეში დაესრულებინათ კომუნიზმის, როგორც კაცობრიობის უკანასკნელი საზოგადოებრივი ფორმაციის მშენებლობა, – ოქროს ტყვიასავით გადაინახეს.

1947 წელს კი, ზემოხსენებული იდეა ისევ გამოაცოცხლეს და განსაცვიფრებელი სიჯიუტით შეუდგნენ კომუნიზმის ფარულ მშენებლობას ლოზუნგით: „ომით დანგრეული სახალხო მეურნეობის აღდგენა!“

აი, რას მიხვდა სკოლის მერხიდან გულაგის არქიპელაგში „მიბრძანებული“ ბიჭიკო აბაშიძე 40-იანი წლების დასასრულს.

70-იანი წლების დასასრულს კი, კრემლში მოკალათებულმა გერონტიმაც (ლევონიდ ილიას ძე ბრეჟნევემაც) სცადა კომუნიზმის ფარული მშენებლობის წამოწყება, ერების შერწყმა და მრავალფეროვანი წითელი იმპერიის ერთ ენაზე (რუსულად) აჭიკჭიკება, მაგრამ აქედან არაფერი გამოვიდა და 10 წლის შემდეგ სსრკ ბერთოლეს მარილივით დაიშალა!

ზოგიერთ მამულიშვილს დღესაც არა აქვს გაცნობიერებული, რატომ იყო 1937 წელს ქართველი ერის წერვებიც და ფესვებიც დაჭიმული, მაღალი ძაბვის სადენებივით გაშიშვლებული და სახიფათო.

ავტორის სულიერი ბიოგრაფიის ნიშანსახი

კომუნიზმის მშენებლობისა რა მოგახსენოთ, მაგრამ გულაგის არქიპელაგის ჩამოყალიბება ლენინის სიცოცხლეშივე დაიწყო, ამაღლდა, გაიშალა, განივრცო და სტალინის გარდაცვალებისთანავე გავიდა ყოფიერებიდან. თუმცა, ბიჭიკო აბაშიძეს არც ამის შემდეგ უგრძვნია იოტისოდენა შელავათი, კაი ხანს ახეხინეს ციხის კედლები. განთავისუფლებისას ბოდიშიც კი არ მოუხადეს: სოციალიზმმა ჩაისვარა და ქვეყანა ააქოთაო. მილიცია და სასამართლო მილიონობით ადამიანს უშვებდა გულაგის არქიპელაგში.

გულაგის არქიპელაგის ცენტრში ლენინის შემდეგ სახელგანთქმული კაცი (ჩვენი ულვაშა!) იდგა. დააჭერდა ღილაკზე თითს მბრძანებელი და სახიფათოდ მაღალი ძაბვა გადაუვლიდა ხოლმე კალინინგრადიდან კამჩატკამდე გადაჭიმულ ქვეყანას. თუმცა დედამიწის 1/6 რას მიქვია, მსოფლიო პროლეტარების ბელადი შიგადაშიგ მსოფლიო სოციალისტური რევოლუციის აუცილებლობაზე ოცნებობდა. მწერალთა უმრავლესობაც აიყოლია, გლეხსა და პროლეტარს კი ორმაგი ტყავი ძვრებოდა.

სოციალიზმის ინტენსიური მშენებლობის მიზნით, დაიწყო განკულაკება, ინდუსტრიალიზაცია და კოლექტივიზაცია და... კიდევ ის, რასაც გულაგის არქიპელაგი ჰქვია — მილიონობით პატიმრის უფასო, მონური შრომის ხანგრძლივი პერიოდი — გაორებული ქვეყანა — გაორებული იდეებით! იმ ეპოქის ვითომდა გაუგებარმა სილუხჭირემ უდიდესი პოეტის გალაკტიონის გაორებაც გამოიწვია. მსოფლიო პროლეტარული რევოლუციის მხარდამჭერ მწერლებს გალაკტიონმა სახრავი ძვალავით გადაუგდო რამდენიმე სტრიქონი:

„მსოფლიოს ჰქონდეს ერთი სახე

და ერთი ფერი“.

ამას რომ ქართველი ერის გარდაუვალი დაღუპვა მოჰყვებოდა, გალაკტიონმა მომავალი უბედურება ჯერ კიდევ 1921 წელს იგრძნო:

„იგი ტრიალებს, ვით თვალი ქორის

ეს საუკუნე – მეფისტოფელი“.

ეროვნულ უბედურებათა სათავე 1917 წელს გაინასკვა, ამიტომაც 1917 წელს დაწერილი ლექსი ასე მთავრდება:

„ხანმა უნდობარმა, გზა რომ შეელება,

უხვად მოიტანა სისხლი და ცხედრები,

მძაფრი ქარტყილი მას ნუ შეეხება,

მზეო თიბათვისა, ამას გევედრები“.

თებერვლის ბურჟუაზიულ რევოლუციას ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუცია და ეროვნული სულის აკვნეება მოჰყვა:

„ამ ბნელი ღამით ვიღაც დადის საქართველოში.

ამ ბნელი ღამით ვიღაცა კვნესის“.

1927 წელს კი, ბოლშევიკების ქვეყანამ ორიენტაცია დაკარგა, ამაზე მეტყველებს გალაკტიონის ლექსი „მალაროში“, რომელიც ასე იწყება:

„დაკარგული პოლიუსი

ირევა სიბნელეში“.

სოციალიზმი შედარებულია გრძნეულ ოქროსთან:

„აქ, სადღაც დამალულია

გრძნეული ოქრო.

ადამიანები ქედმოხრილნი და ოფლიანნი

ეძებენ მას,

მას,

რომელზედაც ჩუმად არიან;

ისინი კვნესიან მხოლოდ

და თხრიან მალაროს“.

სწორედ იმ მალაროს ათხრევინებდნენ ზემოიშვრელ კაცს – ბიჭიკო აბაშიძეს, რომელიც ზემოხსენებული მოვლენების

პერიფერიებში, ე. ი. გულაგის არქიპელაგში ენამებოდა, ათხრევინებდნენ გვირაბს, რომელიც არასოდეს გამოვიდოდა დღის სინათლეზე. ფანტასტიკური ჯანმრთელობის კაცი იქ გაინაფა პოლიტიკურ აზროვნებაში, იქ შეიძინა ის გამოცდილება, რომელსაც სწავლამონყურებული ყმანვილი ვერ მიიღებდა ოქსფორდის, კემბრიჯისა და მსოფლიოს სხვა სამეცნიერო ცენტრებში.

სტალინის სიმაღლისა და ჩიკორივით ჩამრგვალეზულ-ჩაკუნთული (მწიფე ბრონეულისფერი სახის მქონე) ბიჭიკო აბაშიძე თავის თავს ეხუმრება ხოლმე: გულაგის არქიპელაგის ყველა კუთხე-კუნჭულში მბრუნავი სული ვიყავიო.

დიახ, ბიჭიკო აბაშიძე გახლავთ „სიკვდილის კუნძულიდან“ გამოღწეული და სასწაულებრივად გადარჩენილი პიროვნება, ცოცხალი მონმე კაცობრიობის უდიდესი ტრაგედიისა.

შემოდგომის ასკილივით ღაჟღაჟა ქართველმა კაი ხანია მსოფლიო პროლეტარების ბელადის ასაკს გადააბიჯა, მაგრამ ღვთის შენევნით დღესაც ჯანმრთელი, ფსიქიკაშეურყეველი და საღ-სალამათია. სულის სიმტკიცემ გადამარჩინაო, — აცხადებს ბიჭიკო აბაშიძე და განაგრძობს: მიუხედავად იმისა, რომ გულაგის არქიპელაგში, სულ მცირე, 15 მილიონი ადამიანის გვამი გამოლპა და გამოიხრა, იქ დაღუპულთა სულის ნათება პოლარულ ციალს აღემატება, მეჩვენება, რომ 15 მილიონი კაცი ჩემს გადასარჩენად დაიღუპაო და ა. შ.

გული არასოდეს ამჩუყებია, მაგრამ ერთხელ „პივოვარმა“ ისე უმიზეზოდ მოკლა პატიმარი, კინალამ ინფარქტი მივიღე. დამსჯელი ბრიგადის ერთ ძაღლთაპირს რევოლვერის შემონმება დაეზარა — იყო თუ არა მასში დარჩენილი ტყვია — უბრალოდ გამოჰკრა ჩახმახს თითი და პატიმარს კეფა გაუხვრიტა. საბრალო პატიმარი იქვე ჩაიკეცა, ფეხები გააფართხალა და გაქვავდა. მერე, ჩემი ჯერი დადგა: სპეცმუშაკმა რევოლვერი დამიმინა... მაგრამ მიხვდა, რომ მასში ტყვიები აღარ იდო და ხელახლა დატენა. არ გა-

ნვძრეულვარ... როგორც კი „პივოვარი“ თვალს მიეფარა, ნავიქეცი და პირლებინება დამეწყო, კეფაგახვრეტილი პატიმრის გამო კი არა, „პივოვარისა“ და დარვინის გამო: მაიმუნის ნაშიერი — მაიმუნზე ბევრად უარესი გამოდგა. გულაგის არქიპელაგით კაცობრიობამ მაიმუნის წინარე ჯუნგლებისა კენ გადადგა ნაბიჯი.

კეფაგახვრეტილი პატიმარი მე და ჩემმა მეგობარმა დავმარხეთ. ასე დასრულდა უცნობი პატიმრის ცხოვრება. მისი სიკვდილი არავის გაუგია, არავის უკითხავს, რატომ შემცირდა „კომუნიზმის მშენებელთა“ რიგები ერთი კაცით... რას ვიფიქრებდით, თუ მეორე დღეს, ამ ადგილზე, უარესი ხოცვა-ჟლეტა ატყდებოდა... ადამიანის ტვინი, სისხლი და ძვლები ერთმანეთში აილუფხებოდა... დანებით და ნაჯახებით შეიარაღებული 500-კაციანი ბრბო დაგვეძგერა. ისინი წინა დღეს გაიყვანეს (გადაახარისხეს!), გადაიბირეს და გააგიჟეს. მაშინვე მივხვდით, რომ გულაგის მესვეურებმა ასიოდე ურჩი პატიმრის განადგურება გადაწყვიტეს. „სიკვდილის კუნძულიდან“ ერთ მოენესაც არ უნდა გაეღწია (აბა, როგორი გასამხელია, 5 თვის განმავლობაში 14 ათასი პატიმრის შიმშილით, სიცივითა და მონური შრომით დაღუპვა?!). ხუთასივე კაცი დაარწმუნეს, თითქოსდა ჩვენ ვიყავით მუქთახორები და მათი უბედურების მიზეზი. დაჰპირდნენ: თუ ამოგვუშვებდნენ, ხუთასივეს გაათავისუფლებდნენ. იმ საზარელი შეტაკებიდან მხოლოდ 26 კაცი გადავრჩით, დაჭრილ-დაბეგვილებმა მაღალი ბარაკის სახურავს შევაფარეთ თავი. ამგვარ ხოცვა-ჟლეტას კოლიზეუმში რომაელი იმპერატორებიც არ შესწრებიან. გულაგის მეუფე ტარაკნები კი სიამოვნებით შესცქეროდნენ თანამედროვე „გლადიატორთა“ ბრძოლას. გადარჩენილ პატიმართა მცირე ნაწილი იმავე ღამით მოიცილეს (დახვრიტეს), ჩვენ კი, შემთხვევით შემოსწრებულმა მაღალი რანგის რომელიღაც პარტმუშაკმა გადაგვარჩინა: ოცდაექვსივე პოლიტპატიმარი 10 დღით „სიკვდილის კუნძულიდან“ გადაისროლეთ და ღირსეულად მოეპყარიით. „ცენტრისაკენ“ მიმავალ

გზაზე ერთიმეორეს ვეკითხებოდით, რატომ გაგვათავისუფლეს 10 დღით? 15 დღით თავისუფლება აჯობებდა, არც 7 დღით თავისუფლებაზე ვიტყოდით უარს, მაგრამ ჩვენი აზროვნება იქამდე იყო დასული ან გამოფიტული, რომ ვერა და ვერ მივხვდით, ათდღიანი ფუფუნების მიზეზს:

ხიზილალა გნებავდათ?— იყო!

სასმელი?— ესეც იყო!

ჩაცმა-დახურვა?— იყო!

ფუმფულა საწოლი და მუსიკა?— იყო!

ქალი?— იყო!

მომსახურება?— იყო!

მოულოდნელობისაგან ისე დავიბენით, დროდადრო ვტიროდით, ვზლუქუნებდით. კონსერვის ჟანგიან ქილაში ჩატყეპებულ თუ ჩანარცხებულ ქაშს ან „მამალიგას“ ვიგონებდით... თითო კოვზი უგემური ქაში— დღეში... ამგვარ ულუფას წინილას არაკადრებდა კაცი, არამცთუ ადამიანს. ახლა კი რა ხდება? რატომ გვეპყრობიან ასეთი მონინებით? თავი სამოთხეში ვიგრძენით და უნებურად ცრემლები გვცვიოდა...

რა გატირებთ, თქვე სულელებო! სწორედ ეს არის ნანატრი კომუნიზმი, თქვენი ხელებით აშენებული. თქვენ კომუნიზმში ცხოვრება დაიქსახურეთ!— შემოგვძახეს და... თანდათანობით გონება მოვიკრიბეთ. ყველაზე უნინ მე გამახსენდა 1917 წლის ოქტომბრის რევოლუციის დროს ამერიკიდან მოსკოვში ჩამოსული სამხედრო კორესპონდენტი, მწერალი ჯონ რიდი, რომელმაც რევოლუციის გამარჯვებისთანავე გამოაქვეყნა წიგნი: „ათი დღე, რომელმაც შესძრა მსოფლიო“.

აი, თურმე სადამდე მისულა ათ დღეში შეძრული კაცობრიობა, რამხელა მნიშვნელობა ჰქონია იმ ათ დღეს... თანდათან მზაკვრულ ჩანაფიქრს ჩავუღრმავდით. მივხვდით, რომ ამ ფსიქოლოგიური გამოცდის შემდეგ გულაგის არქიპელაგის აღმოსავლეთის სექტორში (შესაძლებელია ციმბირში) გაგვამნესებდნენ. ახალი ინფორმა-

ციით შეიარაღებულ პატიმრებს, თურმე გულაგის არქიპელაგის იქაურ ტყვეთათვის უნდა მოეთხროთ გულაგსგარე კომუნიზმის არსებობაზე, მათი ღვანლი ვითომდა არ დაკარგულა, მათი ახლობლები ფუფუნებაში ცხოვრობენ და ა. შ. იმ 10 დღის გამო გადავწყვიტე: თუ სამშობლოში დაბრუნება მელირსებოდა – წიგნი დამეწერა, რომლის ერთ-ერთი ქვესათაური ასეთი იქნებოდა: „10 დღე, რომელმაც შესძრა ჩვენი ცნობიერება“.

გულუბრყვილო სტალინელო კომუნიტებო და პენსიონერებო! თქვენი ცნობიერება რასა იქმს? იცით, ვისი სისხლითა და ძვლებით შენდებოდა ე. წ. სოციალიზმი? კიდევ სოციალიზმის აშენებაზე ოცნებობთ? არ გრცხვენიათ?

ევროპის ზოგიერთ სოციალისტურ ქვეყანაში უწინარესად კერძო საკუთრების პრიმატი და საბაზრო ეკონომიკაა წინ წამოწეული, იქაური სოციალიზმი, ფაქტობრივად, წარმოების კაპიტალისტურ წესს ექვემდებარება, რის გამოც სოციალიზმი ევროპაში წმინდა წყლის ფიქციაა.

ველირსებით ოდესმე საქართველოში კაპიტალის თავისუფალ მიმოქცევას და ადამიანის უფლებების დაცვას? თუ ველირსებით – კაპიტალიზმიც ეგ იქნება და საქართველოც გადარჩება!

სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა კანდიდატის ფარნაოზ დულაშვილის აზრით, სახელმწიფო კოლმეურნეობას ისე იყენებდა, როგორც მენველ ძროხას. პირველად სტალინმა მოწველა კოლმეურნეობა, მერე – ნიკიტა ხრუშჩოვი შეუდგა ამ საზოგადო „ცხოველის“ მოწველას, ბრეჟნევი კი, ხან რძეს ისხამდა პირში, ხანაც არაყს. დაბოლოს, ლიგაჩოვი ებრდღვნა კოლმეურნეობას, მაგრამ ბეხრეკმა ძროხამ რძის ნაცვლად სისხლი მოიწველა. 90-იანი წლების მიწურულს გორბაჩოვი დაბეჯითებით აღნიშნავდა: განვითარებული სოციალიზმი ავაშენეო. გინახავთ ჩიხში დაყენებული, დამქიქული ორთქლმავალი? ასე გამოიყურებოდა გორბაჩოვისეული კოლმეურნეობა. ამიტომაც ის კოლმეურნეობა გორბაჩოვთან ერთად გავიდა ისტორიის არენიდან.

თუ ბიჭიკო აბაშიძე 40-იანი წლების დასასრულს მიხვდა სტალინის მიერ კომუნიზმის ფარული მშენებლობის წამოწყებას, მე პირადად 70-იანი წლების დასასრულს გავიცნობიერე 1937-1938 წლების განსაკუთრებული სისასტიკით წამოწყებული რეპრესიების მიზეზი. გადავწყვიტე, ახალი წიგნი — „სტალინიზმის პარადოქსები“ დამენერა, სათანადო მასალების შეგროვებასაც შევუდექი. მაშინვე მივხვდი, რომ სოლჟენიცინი ზემოხსენებული ფარული მოვლენის დამადასტურებელ დოკუმენტებს (სპეციალურ ღირექტივებს!) სსრკ-ის საიდუმლო არქივებში ვერ მიაგნებდა, რადგან სტალინი კომუნიზმის ფარული მშენებლობის წამოწყებაზე აგიტაცია-პროპაგანდას კრძალავდა. სხვათა შორის, არც ბრეჟნევეს გაურისკავს 1978 წელს კომუნიზმის ფარული მშენებლობის დაწყების აფიშირება!

90-იანი წლების დასასრულს, სტალინისა და ბრეჟნევის მსგავსად, გორბაჩოვიც აპირებდა განვითარებული სოციალიზმიდან კომუნიზმზე გადასვლას. ეს იდეა ქვეცნობიერებიდან ერთმა რუსულმა ანექდოტმა ამოატივტივა.

1988 წელს გაგრაში ჩამოსულმა მოსკოველმა დამსვენებელმა ნიკოლოზ სამუხინმა ასეთი ანექდოტი მოგვითხრო:

— გაიგეთ ახალი ამბავი?

— რა მოხდა?

— კაშპიროვსკი ჩასვეს!

— რატომ, რა დააშავა?

— კაშპიროვსკის ტელესიანების შემდეგ გორბაჩოვს ბრეჟნევის წარბები და სტალინის უღვაშები ამოეზარდაო...

სტალინისა და ბრეჟნევის „გარდაქეშანი“ კომუნიზმის მშენებელი პოლიტიკოსი რომ პრ იყო, ამაზე გორბაჩოვის მიერ ჟურნალისტების გასამხიარულებლად გამოგონილ ანექდოტიც მეტყველებს: „ამბობენ, რომ მიტერანს ჰყავს 100 საყვარელი, მათგან ერთ სჭირს შიდსი, მაგრამ მან არ იცის, რომელს; ბუშს 100 მცველი ჰყავს, მათგან ერთ-ერთი ტერორისტია, მაგრამ ბუშმა არ იცის, კერძოდ, რომელი; გორბაჩოვს ჰყავს 100 ეკონომისტი

მრჩეველი, მათგან ერთ-ერთი ჭკვიანია, მაგრამ არ იცის, რომელი“. ამ ანექდოტმა მთელი მსოფლიო შემოიარა, საბჭოურმა ეკონომიკამ კი, გასაგები მიზეზის გამო, უფსკრულის ფსკერზე მოადინა ზღართანი.

ყოველი სახის საზოგადოებრივ-ეკონომიკური ფორმაცია წინარე ფილოსოფიური იდეებიდან იღებდა დასაბამს. მოიკოჭლებდა ფილოსოფია, მოიკოჭლებდა საზოგადოებრივ-ეკონომიკური ფორმაციაც. ისედაც ხდებოდა, რომ მომდევნო თაობა წინა თაობის ნააზრევის ათვისებას და განვრცობას ვერ ასწრებდა, რის გამოც ქვეყნის დამანგრეველ რევოლუციურ „ფილოსოფიას“ აყალიბებდა. ასე დაემართა მარქსსა და ენგელსს გერმანიაში: შელინგისა და ჰეგელის სააზროვნო მემკვიდრეობის ბოლომდე ამონურვა-ათვისების გარეშე, მარქსმა „კაპიტალის“ უზარმაზარი ტომები დაახვავა. მხედველობის არედან გამორჩა ჰეგელის „გონის ფილოსოფია“. ჰეგელი გონების აქტიური ფილოსოფიის კარბიჭესთან მივიდა. სწორედ მარქსს უნდა დაენახა აქტიური გონება, როგორც საზოგადოებრივი ყოფიერების მიზეზი და განმსაზღვრელი ფენომენი. აი, რას წერდა ჰეგელი „გონის ფილოსოფიაში“: „ამიტომაც დღემდე ცოდნის ყველა დარგში, ფილოსოფიის ჩათვლით, სამართლიანად ისმის მოთხოვნა, რომ საქმეს საგნის ჭვრეტიდან ამოსვლით მოვეკიდოთ. ამისათვის კი საჭიროა, რომ ადამიანმა საქმესთან მიმართება დაამყაროს გონით, გულით და სულით, მოკლედ – მთელი თავისი არსებით, რომ იგი საქმის (იგულისხმება მოვლენები. ნ. ხ.) ცენტრში იდგეს და მას თავისუფალი გაშლის უფლებას აძლევდეს“ (1. 239).

ეს იყო დაღეჭილი ლუქმა, რის შედეგადაც მარქსს უნდა გამოეტანა ერთადერთი დასკვნა: გონების დღევანდელი აქტიურობა ხვალინდელ ყოფიერებას განსაზღვრავსო. ეს იქნებოდა აქტიური ჭვრეტის ფილოსოფიის დასაბამი, მაგრამ პროლეტარული მოძრაობის ზვირთებზე ატივტივებული მარქსი, ქრისტიანობის საწინ-

ნაალმდეგოდ პროლეტარებს მიწიერ სასუფეველს ჰპირდებოდა. აქვე მოვიტან მარქსის პარადოქსული შეცდომის ერთ მაგალითს: ქისტებმა ზვიადური შეიპყრეს, გაკოჭეს, სასაფლაოზე მიათრიეს და თავიანთ მკედრებს შესწირეს მსხვერპლად – ყელი გამოლადრეს ხანჯლით. დაიღვარა სისხლი...

მოვლენა დასრულდა!

მოდის ახალგაზრდა მარქსის აჩრდილი და გვეუბნება: ზვიადურის ყოფიერება ქისტების ცნობიერებას განსაზღვრავსო.

შესაშური სიბრძნეა, მაგრამ რაში ნაადგა ეს ფილოსოფია ყელგამოლადრულ ზვიადურს?

აქტიური გონების ფილოსოფია მარქსმა, ეტყობა, ჰაიგეტის სასაფლაოზე მიიტანა და იქ შემოეკარგა. არადა, მეორე ფორმულირება – გონების აქტიური ფილოსოფიის თანახმად – ცნობიერებამ უნდა განსაზღვროს ყოფიერება, ისევე აუცილებელია, როგორც პირველი დეფინიცია: საზოგადოებრივი ყოფიერება განსაზღვრავს ცნობიერებასო.

ორივე დეფინიცია ხურჯინივით უნდა გადავკიდოთ „სახედარ“ ფილოსოფიას.

იდებები, რომელიც XIX საუკუნის ინტელიგენტურმა ევროპამ მოიწველა, XX საუკუნის რუსეთში შეიჭრა და იქ გასამხედროებული ნითელი იმპერია წარმოშვა, არანაკლებ რეაქციული, ვიდრე ფაშიზმი. ორივეგან ერთი და იგივე ფორმულა ამოქმედდა: კაპიტალის ინტენსიური მიმოქცევა და ადამიანის უფლებების ხელყოფა, რასაც ადამიანთა მასების ექსპლოატაციის უსასტიკესი ფორმები უნდა მოჰყოლოდა და მოჰყვა კიდევ.

აი, რატომ იყო სახიფათო კომუნიზმის ფარული მშენებლობის წამოწყება 1936 წლის კონსტიტუციის მიღებისთანავე. 80-იანი წლების მიწურულს მწერალმა გიორგი სანადირაძემ გამოაქვეყნა წერილი „სტალინი ქართველი კაცი“, საიდანაც აშკარად ჩანს, რომ ფართო საზოგადოებრიობამ იმ დროისათვის ჯერ კიდევ არ იცოდა პარტიული ბოსების ჩანაფიქრი. მწერალი

„ლიტერატურული საქართველოს“ ფურცლებიდან ვიღაც-ვიღაცებს ეკამათებოდა: „იმით გამართლება, რომ მას არ დასცალდა სოციალიზმი აეშენებინა, სიცრუეა: თვითონ მან 1936 წელს საზეიმოდ გამოაცხადა და ახალი „სტალინური“ კონსტიტუცია მიუძღვნა საბჭოთა კავშირში სოციალიზმის აშენების ფაქტს“-ო.

სინამდვილეში სტალინის საზეიმო სიტყვიდან გამოსჭვიოდა ფრიად შემაშფოთებელი აზრი, საზოგადოების ახალი ფორმაციის კომუნიზმის მშენებლობაზე გადავდივართო (ამ მოვლენას ერების შერწყმის დასრულება და საბჭოთა ხალხების ერთ ენაზე ალაპარაკება უნდა მოჰყოლოდა, ე. ი. ახალი ერთობა. „საბჭოთა ერი“ რუსულად უნდა ალაპარაკებულიყო, ცხადია, მრავალენოვნების დასაფლავების საფუძველზე. მერე მსოფლიო ომის მოახლოებამ სტალინს ხელი შეუშალა ამ მხრივ სპეციალური, საიდუმლო დირექტივები დაეგზავნა მოკავშირე რესპუბლიკებს).

არა, სტალინი ამის თქმას 1936 წელს ვერ გაბედავდაო, მაგრამ ფაქტი სახეზეა: 1947 წელს სტალინმა საჭიროდ ცნო მოკლე ავტობიოგრაფიაში დაეფიქსირებინა 10 წლის წინანდელი მოვლენა: „კონსტიტუცია ზაკრეპილა ტოტ ვსემირნო-ისტორიჩესკიი ფაქტ, ჩტო სსსრ ვსტუპილ ვ ნოვუიუ პოლუსუ რაზვიტია, ვ პოლუსუ ზავერშენია სტროიტელსტვა სოციალისტიჩესკოგო ობშჩესტვა ი პოსტეპენო პერეხოდა კ კომმუნიზმუ“. რატომ მიაყურისძირეს იმდროინდელმა მწერლებმა და ეკონომისტებმა სამიუკანასკნელი სიტყვა? აქედან განსაკუთრებული სიცრუისა და ხიფათის შემცველია წინასიტყვა „პოსტეპენო“. ე. ი. თანდათანობითო. ასე რომ არ ყოფილიყო, ქართული ეროვნების ცნობიერების მქონე ინტელიგენციის ცხოვრება 1937-1938 წლებში საშინელი ტრაგედიით არ დასრულდებოდა, ქართული ინტელიგენციის მასობრივ გასახლება შუა აზიის უდაბნოებში და ა. შ.

ბიჭიკო აბაშიძე ერთ ადგილას წერს: გულაგის არქიპელაგში მე ნავანყდი სტალინის ოქროსფერ დაუმთავრებელ ქანდაკებას, რომელიც ქვაფენილზე იყო გულაღმა დასვენებული—მიცვალებულ ფარაონს ჰგავდაო.

სტალინის დაკრძალვაც და მესაც პარტოკრატია იყავით, თითქოსდა მათ წინაშე ახალგარდაცვლილი ფარაონის ნეშტი იდო. ასე აღიქვა ზემოხსენებული გრანდიოზული სურათი გერონტი ქიქოძემაც: სტალინის დაკრძალვა ფარაონის დაკრძალვას წააგავდაო, მაგრამ გერონტი ქიქოძემ ვერა და ვერ გაბედა ბოლომდე ეთქვა სიმართლე, სახელდობრ, კომუნიზმმა, როგორც კაპიტალიზმის „უკანასკნელმა“ ფორმაციამ, რუსეთში ქვეყნისა და საზოგადოების გაორება გამოიწვია და მხოლოდ სტალინი აქ არაფერ შუაში იყო. როგორც ერთმა პოლიტპატიმარმა თქვა: „პრიჩომ ზდეს სტალინ? სისტემა ვინოვატა!“ ცალკერძო გმირულად მებრძოლი და მშენებელი ხალხი, ცალკერძო არქიპელაგის გულაგი — მონათმფლობელური ფორმაციით, ექსპლუატაციის უსასტიკესი ფორმებით. ამიტომაც იყო, რომ შორეული აღმოსავლეთის „სმერტნიკები“ გულაგის არქიპელაგში წარმოქმნილ მონათმფლობელობას შეცდომით სტალინის პიროვნებას მიაწერდნენ და არამარქსიზმ-ლენინიზმს. ისინი სისხლის უკანასკნელი წვეთებით წერდნენ გულაგის კედლებზე: „სტალინის მონებო“ და სისხლისაგან დაცლილი ადამიანები სამარადისო ბურუსში შედიოდნენ. ასეთი სახე მიიღო მარქსის მიერ დაპირებულმა მინიერმა სასუფეველმა რუსეთსა და მოკავშირე რესპუბლიკებშიც. გასამხედროებული წითელი იმპერია უფსკრულისაკენ მიექანებოდა.

მიუხედავად ზემოხსენებული კოლიზიებისა, რუსული იმპერიული ცნობიერება დღესაც სხვის მიწაზე რუსული ჯარის დამაგრების იდეას ეპოტინება. უნებლიეთ ლადო ასათიანის ერთი ფუნაგორია მასხენდება:

„სხვის მიწაზე ვანიადი,
ნამეტანი ვანიადე“.

არ უნდა გაგვიკვირდეს ის ამბავი, რომ გულაგის საშინელებათა გადმოცემისას, ამ წიგნში ხშირად (ჭარბადაც!) მოხმობილია ბუმბერაზი პოეტის გალაკტიონის თხზულებანი (1966-1975) აკადემიური გამოცემიდან. გალაკტიონის მთელი შემოქმედება — ეს იყო მარქსიზმ-ლენინიზმის ანტიეროვნული მოძღვრების წინააღმდეგ

ნამოწყებულიოში „ხელმძღვანელი ამხანაგები“ კი ამ დიდებულ მამ-
ულიშვილს აიძულებდნენ (ემუქრებოდნენ კიდეც, დამკვეთი
„ბულდოგი“ ცენზორიც კი მიუჩინეს), რათა მარქსიზმ-ლენინიზმის
ჩარჩოებში მოექცია თავისი სულიერი მემკვიდრეობა. ერთი ცენზორი
იცვლებოდა მეორე ცენზორით. ერთი ცენზორი მოგვიანებით იქამდ-
ეც კი მივიდა, რომ გალაკტიონის არყოფნისას მის სახლში შეიღალა,
ხელნაწერების ქექვას შეუდგა და იქვე ჩაეძინა. თხემით ტერფამდე
შეძრული გალაკტიონი ამის შესახებ 10 წლის შემდეგ წერდა: „ჩემს
კაბინეტში ეძინა სხვას, რომელსაც არაფერი არ აკავშირებდა ჩემს
ხელნაწერებთან. ეს იყო საშინელი კომმარა“. მაგრამ ეს იყო დიდი
პოეტის წამიერი სულიერი აგონია (სინამდვილეში ეს მოხდა 1931 წელს).

ნუ გამინანყენდებიან ქართველი მწერლები და ლიტერატურა-
თმცოდნეები, მაგრამ პირველი ცდა გალაკტიონის ფენომენის გა-

ორი ანტიპოდი

სოსელი

①

გალაკტიონი

აზრებისა, ეკუთვნის პოეტ ვახტანგ ჯავახიძეს. ამაზე მეტყველებს მისი წიგნი „უცნობი“.

მეორე ცდა მოცემულია ამ წიგნში. უფრო სწორად, აქ წინ ნამ-
ონებულია გალაკტიონის ეროვნული მსოფლმხედველობა,
პოლიტიკური თვალსაწიერი. ახსნილია ზოგიერთი თხზულების
ბურუსით მოცული ისტორია. წიგნში ახალგაზრდა პოეტ სოსელოს
გვერდით, განგებ არის მოთავსებული ახალგაზრდა პოეტის გალაკ-
ტიონის ფოტო. მიუხედავად პოეზიაში სულიერი ნათესაობისა, გა-
ლაკტიონი თავისი მრწამსით სტალინის სრული ანტიპოდი გახლ-
დათ (ეს ორი დემონი, ცხადია, სხვადასხვა ნიშნით, თურმე, 1917 წლის
ოქტომბერში შეხვედრიან ერთიმეორეს, რომელ დღეს? რაზე ისაუ-
ბრეს? ეს ამბავი არავინ იცის!)

ამას, ეტყობა, თავად გალაკტიონიც გრძნობდა, ამიტომაც სტალი-
ნისტის, სტალინიზმისა და სტალინელობის პარალელურად, ახალი
ტერმინები გამოიგონა: გალაკტიონისტი, გალაკტიონიზმი და გა-
ლაკტიონოლოგი. სტალინი მსოფლიოს ემუქრებოდა
პროლეტარული რევოლუციით, გალაკტიონიც „დემუქრა“ მსოფლი-
ოს: „მე მთელ მსოფლიოს დუელში ვინვევო“ -ო. ალბათ, იმ მსოფლიოს
გულისხმობდა, რომელსაც სტალინი თავის ჭკუაზე გარდაქმნიდა.

ახლა კი პირჯვარი გადავინეროთ, მაღალი ღმერთიც ვახსენოთ
და გზა დავულოცოთ ბიჭიკო აბაშიძის წიგნს: „გულაგის არქიპელაგი
სინამდვილეში“, მიუხედავად იმისა, რომ

„არის მკითხველი
მშვენიერ წიგნის
და არის მხოლოდ
გადამკითხველი“.

*ნოდარ ხვედელიძე
2000 წლის 26 მაისი*

კაცი, იღბალი და... წუთისოფელი

*„ღმერთო! იღბალი მომე და
თუნდაც სანაგევზე გადამაგდეო“:
ხალხური.*

უმართლა მურდალო წუთისოფელო, რა დაუშავე ღვთაე-
ბრივ კაცს ისეთი, ასე რომ ათქმევინე:
იგი მიენდოს სოფელსა, ვინცა თავისა მტერია.

რუსთაველი გაამწარე და ადვილი წარმოსადგენია, მე რაღას
დამმართებდი?

ვერა და ვერ შევეჩვიე წუთისოფლის უნდობლობას, არადა წუთი-
სოფლის თაფლსა და სიამეს ადამიანთა უნდობლობა და ვერაგობა
აქცევს შხამად, სანამლაყად, სამსალად, რადგან ადამის ძეთა მიერ
გაუკუღმართებული წუთისოფელი ტვინით კი არ იზომება, არამედ
გულით. მიუხედავად ამისა, სიბერეში ისე წყნარად შევდივარ,
როგორც მდორე წყალში. მეჩვენება, რომ ირგვლივ ყველაფერი
ბერდება: ადამიანი, კაცობრიობა, ბუნება. ეს ფსიქოლოგიური
ასპექტი ჯერ კიდევ ფილოსოფოსმა იმმანუილ კანტმა აღმრჩინა,
გერმანელ მოხუცებს ეჩვენებათ, რომ ბუნებაც ჩვენთან ერთად
ბერდებაო: «Они охотно убеждают себя в том, что природа стареет
вместе с ними, дабы не жалко было расставаться с миром, который и
сам уже близок к своей гибели» (2.96). თავად კი ზღვის წყალს იკვლ-
ევდა, მართლა ხომ არ ბერდება ის ბუნება, რომლის წიაღშიც ვარსე-
ბობთო.

აღმოჩნდა, რომ ბუნება მართლაც ბერდება, ოკეანის წყალიც
ოდნავ სქელდება, ჩვენი მზეც ბებერია და ბებრულად ანათებს...

წუთისოფლის სამდურავს მეც ჩემებურად, ჩემი გადასახედიდან გადმოვცემ: წიგნი მიყვარდა – ხელიდან გამომტაცეს; ოჯახი მიყვარდა – მშობლიურ კერას მომაშორეს; მეგობარი მიყვარდა – მეგობარს დამაშორეს; თავისუფლება მიყვარდა – დილეგში გამო-მამწყვდიეს; მშვიდობა მიყვარდა – ომში შემიყვანეს!

სრული უფლება მაქვს გულწრფელად ვაღიარო: დავბადებულვარ უბედურ ვარსკვლავზე. ჩემი ჰოროსკოპი მერწყულის ზოდიაქო გახლავთ. ესეც სიმბოლურია: ნყლით კი არა, სისხლით ირწყვებოდა ჩემ ირგვლივ ყველაფერი. ხანდახან მოსისხლე მტერიც კი შემო-მძახებდა: შე უბედურ ვარსკვლავზე გაჩენილოო...

სამოქალაქო ომის დროს (1991 წ.) ასეთი სათაურის მქონე წიგნი „ედიე ვარსკვლავი შენი“ წავიკითხე. ჩემი ბედის ვარსკვლავი თურმე პლანეტა ურანი ყოფილა: „მერწყული. 20 იანვარი- 18 თებერვალი, ზოდიაქოს XI ნიშანი, ჰაერის III ნიშანი, IV მუდმივი ნიშანი, მმართ-ველი პლანეტა – ურანი, ასტროლოგიური სიმბოლო მერწყული... ასტროლოგების აზრით, ურანი ყველაზე ექსცენტრიკულია მთელ მზის სისტემაში. მაგალითად, მისი ღერძი ორბიტის სიბრტყისადმი არაჩვეულებრივი – 90°-იანი კუთხით არის დახრილი. იგი თითქოს მხარ-თედოზეა წამოწოლილი“ (2. 142).

სინამდვილეში აშშ-ში გამოცემული წიგნის თანახმად, პლანეტა ურანის ღერძის დახრილობა ორბიტისადმი 82 გრადუსი და 5 მინუტია, ამ პლანეტის ეკვატორული დიამეტრი კი 120 ათასი კილომეტრი ყოფილა. ყოველი შემთხვევისათვის ამას სიზუსტის მოყვარული მკითხველისათვის ვნერ. რაც შეეხება მერწყულში და-ბადებულ ცნობილ ადამიანებს: აბრაამ ლინკოლნს, სინკლერ ლუისს, ჯონ ბერიმორს, როკფელერს, რუზველტს, ფრიც კრეისლერსა და ლორდ ბაირონს, აქედან ლინკოლნი და ბაირონი რომ დიდად ბედნიერი ადამიანები არ ყოფილან, მათ ბედი-ბალში მგონი მერწყულის ზოდიაქო და სიბნელეში ჩაძირული პლანეტა ურანის ღერძის დახრილობა არაფერ შუაშია. ამ საიდუმ-ლოებით მოცულ ზოდიაქოს ასტროლოგები თურმე ასე მიმართა-

ვენ: „რატომაა, რომ როცა სისტემას აუმხედრდები, ასე არაორგანიზებული ხარ და სტრატეგიას არ ფლობ?

ახლა შენ — პირველი და ცენტრალური ნიშანი ხარ. მთელი ყურადღება შენკენაა მოპყრობილი. არასოდეს კაცობრიობა ასე არ ყოფილა შენზე დამოკიდებული. შენი ნიშნის — მერწყულის ხანა დგება! არ დააღალატო კაცობრიობა!”

გარეთ სამოქალაქო ომი მძვინვარებს (რუსთაველის გამზირზე!). ყინვა ძვალ-რბილში ატანს, რა დაგაძინებს კაცს ამ დროს და რა გაათენებს ამსიგრძე ღამეს? ვითომდა დროის მოკვლის მიზნით წიგნის თაროდან დემოკრიტიკა და ეპიკურეზე დაწერილი წიგნი გადმოვიღე. მექანიკურად გადავშალე და რაც თვალში მომხვდა, ის ამოვიკითხე: „სამოქალაქო ომი ორივე მხარისათვის უბედურებაა, რადგან გამარჯვებულთათვის და დამარცხებულთათვისაც იგი ერთნაირად დამღუპველია“ (4. 165), — უთქვამს დემოკრიტიკს.

არა! ახლა წიგნის კითხვა და მშვიდად ჯდომა მკრეხელობაა. თავქუდმოგლეჯილი გამოვრბივარ სახლიდან: მინდა ვიყვირო — ძმებო, შეჩერდით!

სალამო ხანს რკინიგზის სადგურზე აღმოვჩნდი. აქ სამოქალაქო ომისადმი საპროტესტო მიტინგი მიმდინარეობს. ერთ-ერთმა ორატორმა ლექსით დაასრულა მიტინგი. მეხსიერებას არ ვუჩივი, მაგრამ იქვე ჩავინერე ლექსის ბოლო სტრიქონები:

„არ შერჩა ჭკუა
ერთი მტკაველი
იმ ერს, რომელმაც
შვა რუსთაველი!”

ვიღაცამ ავტომატის ჯერი გაუშვა ჰაერში და მიიმაღა. ვერეს ბაღში ავედი და იქ შუალამემდე ვიჯექი მარტო. მერე კი ვაკე-საბურთალოს გზას ფეხით დავადექი. სიბნელეა... სულ ახლოს რევოლვე-

რიც ისროლეს და ავტომატიც. ავტომობილის ფარიდან გამოტყორცნილ სინათლის შუქზე თვალი შევასწარი, როგორ შეიმაღლა უცნობი მსროლელი შენობის კუთხეში. მეორედ გაისროლა... თითქოსდა გამაფრთხილა: ამ შუალამისას აქ რას დაეხეტებო.

ვხვდები, რატომ ისერის, რატომ ხარჯავს ტყვიებს... უფრო სწორად, რატომ „აყეფებს“ ცივ იარაღს. ასე ჰყეფს ხოლმე ძალღმადამისას, მარტოობის ეშინია და სიმარტოვეს უყეფს, ან უბრალოდ, მგელი ელანდება.

იმ ბნელ დღეებში გარდაიცვალა ირაკლი აბაშიძე და რევაზ ინანიშვილი. არ მუშაობდა ტელევიზია, არ გამოდიოდა გაზეთი, დუმდა რადიო. მთვრალეები მრავალუამიერს მღეროდნენ, რუსთაველის გამზირზე კი, სამხატვრო გალერეასთან ჰაუბიცა ყუფდა, მისი ხმა მთელ ქალაქში ისმოდა, მაგრამ ადამიანები ისე მშვიდად გრძნობდნენ თავს, სამოქალაქო ომი თითქოსდა მათ არ ეხებოდა.

იქ, ჩრდილოეთში კი, ორთავიანი არწივი ორ ხმაზე ყაშყაშებდა, აქ კი, საქართველოს გულში სიკვდილის მუსიკაზე კოჭლი მეფისტოფელი ცეკვავდა. ჩვენი, ქართველი საზოგადოებრიობის ერთი ნაწილი (ურთიერთდაპირისპირებული) ხარაკირის იკეთებდა.

ვინ უნდა გაიმარჯვოს სამოქალაქო ომში? თუ რომელიმე მხარემ გაიმარჯვა, ალბათ სამოქალაქო ომის გმირებიც გამოჩნდებიან. ისიც საკითხავია: როგორ იტრაბახებენ ისინი სიბერეში: სამოქალაქო ომში ამდენი და ამდენი ქართველი მოვკალიო. ქართული ფიშტო გეკავა ხელში თუ რუსული ხიშტიო? — შეეკითხებიან. რუსები იმათაც აწვდიდნენ იარაღს, მაგრამ ჩვენ უფრო ვივაჟკაცეთო — წაიტრაბახებენ. თქვენ კი, სამოქალაქო ომის გმირთა გარდაქეშანო, შვილებო და შვილიშვილებო, არაფერიც არ გექნებათ სატრაბახო, რადგან თქვენი მამა-პაპანი საქართველოში შემოჭრილ მტრებს კი არ ებრძოდნენ, არამედ თანამოძმეთა სავარძლებს ეპოტინებოდნენ. დაბოლოს, ისე მიესივნენ თავისუფალ საქართველოს, როგორც პანანინა ახალშობილი ობობები მიესევიან ხოლმე საკუთარ დედას

(მუაზიის უდაბნოში ცხოვრობს თურმე უზარმაზარობათა ერთ-ერთი ჯიში,ობობა შვილებს გადაეფარება ხოლმე, შვილები კი მთლიანად გამოხრავენ მის სხეულს და გამძღარნი სხვადასხვა მხარეს იფანტებიან, დედა-ობობას ჩონჩხი კი, მსუბუქ ნიაზე ჩაიმხვლევა).

სწორედ ამგვარად ჩამხვლეულ საქართველოში ვცხოვრობთ ახლა ჩვენ და... საქმე ისე ცუდადაა, ბატონებო, დამერწმუნეთ, ხვალ ყველაფერი კარგად იქნება...

ამნიგნში განგებ ვებჭდავ სტალინის სურათს სამოქალაქო ომში. ეს სამოქალაქო ომიც ხომ, ფაქტობრივად, მისი დაბადების დღეს დაიწყო? მისი ჰოროსკოპი თხის რქის ზოდიაქო ყოფილა: „ასტროლოგიური სიმბოლო: ვაცი. ასტროლოგიური ფერები: შავი, მუქი ყავისფერი, ნაცრისფერი... თხის რქა განაგებს ჰოროსკოპის მე-10 სახლს.

პიროვნების ზოგადი დახასიათება

თხის რქის მმართველმა პლანეტამ — სატურნმა ინგლისურ ენას შემატა ახალი სიტყვა — სატურნალი, რაც ნიშნავს მოქუფრული, ტყვიისფერი. მისი მნიშვნელობაა: დუნე, ინერტული, მოღუშული. ყველა ასტროლოგს მიაჩნია, რომ თხის რქის ნიშანი მამაკაცის ყველაზე ზუსტი დახასიათებაა. იგი მუდამ სევდიანია და მელანქოლიაშიც ვარდება.

გარეგნულად თხის რქა რბილი და უწყინარი ჩანს, მაგრამ მისმა გარეგნობამ არ მოგატყუოთ. მას იშვიათად აკმაყოფილებს ის, რაც სხვას წარმატებად მიაჩნია და სულ რაღაც ექსტრაორდინალულის მიღწევას ლამობს. ეს მისი მოვალეობაა. არც გაემტყუნება! ის ხომ ჰოროსკოპის მე-10 სახლს განაგებს! წარმატების სახლს! ეს მიწის ნიშანი ხომ გულისხმობს: ზეპრაქტიკულობას, დიდ დისციპლინას და ამ ქვეყანაზე მიწიერ შეხედულებას! ყოველივე ეს ერთად აღებული მას მეტოქეების წინაშე დიდ უპირატესობას ანიჭებს“ (2. 134).

აფერუმ, თქვენს გამჭრიახობას, ასტროლოგებო! მსოფლიოში, ალბათ, არ მოიძებნება მეორე ფსიქოლოგი-მწერალი, ასე კარგად დაეხატოს სტალინისა და მისი გენიალური პოლიტიკური მეტოქის ჩერჩილის სულიერი სურათი — ზეცნობიერიც და ქვეცნობიერიც.

მას შემდეგ, რაც ჩერჩილმა პოლიტიკოსად იგრძნო თავი, სიგარა და ნაკვერჩხლიანი ბუხარი განუყრელ მეგობრებად ექცნენ. ჩასცქეროდა ჩერჩილი ნაკვერჩხლებს და ფიქრობდა: თუ ახლა სტალინს სძინავს, ჩემი ძილი არ შეიძლება, მე რომ ჩავთვლიმო, ეს ცეცხლივით კაცი თუ დემონი გამოიღვიძებს და ცუდად წავა ბრეტანის საქმეო. სტალინმა ჯერ კიდევ 1927 წელს „გაჰკრა“ ჩერჩილს კბილი. ჩერჩილი რვა წლის წინ საბჭოთა კავშირს „თოთხმეტი სახელმწიფოს“ კოალიციით ემუქრებოდაო. ჩვენმა უღვაშამ ჩერჩილში ბრეტანის ლომი დაინახა, წინასწარვე განჭვრიტა, ვისთან ექნებოდა საქმე. თავის დროზე, ალბათ, ჩერჩილსაც ესიამოვნა, ღირსეულმა მეტოქემ მილიონობით ადამიანს შორის მე დამინახაო, მაგრამ მრავალსიტყვეობას არისტოკრატიული დუმილი ამჯობინა. შიგადაშიგ რუსულ არაყსაც ეძალებოდა, აქებდა. ამ უზარმაზარი ქვეყნის ინტერესებსა და ფშვინვასაც გრძნობდა, განიცდიდა. ამ მძიმეწონოსან პოლიტიკოსს ამერიკული პრაგმატიზმი და ბრეტანული რაციო ეწეოდა ლაჟვარდოვანი სიმაღლეებისაკენ.

რას განვიცდიდი ქართულ სამოქალაქო ომში? უაზრობას და ულოგიკობას! გულაგიდან ძლივს გამოღწეული ჩემი ჯოჯოხეთური ცხოვრება, ქართულმა ძმათამკვლელმა ომმა „დააგვირგვინა“. ვის თანაუგრძნობს მომავალი თაობა: დამარცხებულს თუ გამარჯვებულს? დამარცხებულს ის არ თანაუგრძნობს, რადგან მან თავისი მონაპოვარი ვერ დაიცვა, ვერ შეინარჩუნა. გამარჯვებულს კი ალბათ ასე დაუცაცხანებს: სხვისი მონაპოვრების მითვისების უფლება ვინ მოგცაო. ამ საქმეში ქართული რუტინაც ურევია, მაგრამ, ადრე თუ გვიან, ჭეშმარიტება უეჭველად დადგინდება: ზოგს ისტორიის სანაგვეზე მოუწევს ფართხალი, ზოგს კი სიტუაცია და ბედ-იღბალი სახიფათო სიმაღლეზე ატყორცნის.

ზემო იმერეთის ერთ მშვენიერ სოფელში, ჭალაში დაბადებულს, არაერთხელ მომისმენია არწივის ყაშყაში და ჭოტის კივილი, მაგრამ ჩემი დაბადებისას არც ერთი მათგანი არ მოფრენილა აკვანთთან. დედა მეხუმრებოდა: არწივი და შევარდენი კი არა, მეზობლის მამალი გადმოახტებოდა ხოლმე ლობეს, დამშეული მამალი მსხლის ძირას დადგმულ აკვანთან ტრიალებდა, ქოთქოთებდა. ერთხელ აკვანზეც შემოფრინდა, რომ არ მემარჯვა, თვალებს ამოგკორტნიდაო. ნეტა, მართლა ამოეკორტნა იმ მამალს ჩემი თვალები, ამდენ უბედურებას მაინც აღარ ვიხილავდი. ტირილით დაბადებული, ალბათ, სიცლით მოვკვდები. წინასწარვე ვემზადები — სიკვდილის წინ არ უნდა ვიტყუო, სულ ერთია, ტირილი არაფერს მიშველის. ისე კი, ძილში გაპარვა მირჩევნია... იმას მაინც იტყვიან: ჯოჯოხეთიდან სამოთხეში ამოჰყო თავიო.

სიტყვამ მოიტანა და, სააქაოსა და საიქიოს რწმენაზედაც მოგახსენებთ. ორივე მოვლენა ყველაზე მძაფრად თურმე სიკვდილის პირას იჩენს ხოლმე თავს. ერთხელ ჩემსავით შეჭირვებულმა პატიმარმა (ათეისტმა!) სიკვდილის (უკაცრავად, მიცვალების!) წინ მკითხა:

— არის იქ რაიმე?

— სად, პატივცემულო?

— იქ, სადაც მე მივდივარ... სულ მცირე ორი ეკლესიის დანგრევაში მაქვს მიღებული მონაწილეობა, შემინდობს თუ არა უფალი ამ ცოდვას? — ასაკში შესულ ათეისტს, ეტყობა, სხვა ცოდვებიც აწვა კისერზე, მაგრამ მიცვალების წინ ის ეკლესია მოელანდა, რომელიც ახალგაზრდობისას დაანგრია. კითხვაც უხერხულად იყო დასმული. როგორ შეიძლებოდა მცოდნოდა მე, არის თუ არა იქ რაიმე, როდესაც „იქ“ ჯერ არ ვყოფილვარ და იესოს მსგავსად უკან არ მოვბრუნებულვარ? მაგრამ სიტუაცია კომიკური კი არა, ტრაგიკული გახლდათ, მომაკვდავ ათეისტს სული ამოსდიოდა, ამიტომაც დავაჩქარე პასუხი:

— პატივცემულო! ცოდვების მოსანანიებლად არსებობს ეკლესია, ზეცაში ღმერთი და ეკლესიაში მღვდელი...

არ ვიცი, მოასწრო თუ არა მომაკვდავმა პატიმარმა ჩემი სიტყვების გააზრება, ათეისტმა ირონიული ღიმილით დალია სული. მავედრებელი თვალები კი ღია დარჩა, გაეყინა. კაცი, რომელიც თვეების მანძილზე ჩაგვიჩინებდა: ახალგაზრდებო! ღმერთი არ არსებობსო, მიცვალების წინ მხოლოდ ღმერთის არსებობით კი არა, იმიტაც კი დაინტერესდა, არსებობდა თუ არა იქ რაიმე, შეუნდობდა თუ არა უფალი ცოდვებს: საიქიოზე ფიქრმა შეიპყრო, მაგრამ სააქაოში ამ საკითხებზე საბოლოო რწმენის ჩამოყალიბება ველარ მოასწრო: „მას გახელილი დარჩა თვალები“.

სხვათა შორის, ლეთარგიული ძილის დროს ადამიანები, თურმე, ირეალურ სამყაროსაც ხედავენ, აღწერენ კიდევ, როგორ გაიარა სულმა ბნელ გვირაბში და შემდეგ ღვთაებრივ ნათელში გადავიდა, სანეტარო განცდებში ჩაიძირა, ცხონდა... მერე კი, ლეთარგიული ძილიდან გამოსულები წუნუნებენ: ვილაცამ სამოთხიდან უკანვე გვიბიძგაო.

„ჩვენს ეპოქაში ფიზიკურ სამყაროზე, ადამიანის ფსიქიკაზე სულეთის უხილავი ზემოქმედების გააქტიურება ძლიერ იგრძნობა, ვლინდება მრავალი ფენომენი, ადამიანები ამჟღავნებენ საოცარ პარაფსიქოლოგიურ უნარ-თვისებებს. მრავალი ადამიანი გამოჩნდა, რომელთაც ამა თუ იმ გზებით, მათდაუნებურად, ურთიერთობა აქვთ უცნობ სამყაროსთან“ (4. 70).

მოხუც ათეისტს, ეტყობა, სულეთის იდუმალებანი მოეძალა და წამიერად პარაფსიქოლოგიური უნარ-თვისებები აუმაღლდა. ალბათ ამის გამო მოვეჩვენე საიქიოდან მობრუნებულად.

რეალურად არსებული მატარებელი კი, ასევე რეალური ორიენტირით უკიდვანო ველზე მიქროდა. მემანქანეს, უკაცრავად პასუხია და... ფეხებზე ეკიდა საკაცობრიო პრობლემები და ისიც, რა ხდებოდა პატიმრების გამოტენილ ჩვენს ბინდბუნდიან ვაგონში, როგორ დალია ჩემ თვალწინ ათეისტმა პატიმარმა სული (პირველად შევესწარი ადამიანის სულის ამოსვლას და შემზარა). მემანქანისათვის კი მთავარია დროზე შეამჩნიოს „სემაფორის“ სი-

ნათლე – მწვანე ან წითელი. ეს არის და ეს, ამაში უხდიან მას ხელფასს.

მაშინვე მივხვდი, რითი დაილუპა ათეისტი. გამახსენდა: ერთი საათის წინ მარცხენა ძუძუზე მიიღო თითი და მაინცადამაინც მე შემომჩივლა – ამ ადგილას ხანჯალივით რაღაც შემერჭო, რევოლვერი რომ მქონდეს, ამ ადგილას დავიხლიდი ტყვიასო. იმ „ხანჯალს“ კი, მედიცინის ენაზე ერთი სიტყვა ჰქვია – ინფარქტი!

ორი საათის შემდეგ არანაკლებ ორიგინალური მიცვალების მოწმე გავხდი, რამაც წარუშლელი შთაბეჭდილება დატოვა ჩემზე და უცხო ფრინველივით მეხსიერებაში დაიბუდა. არაერთხელ ავუქმეი იმ უცხო ფრინველს, მაგრამ, თქვენც არ მომიკვდეთ, აღარ აპირებს ჩემი მეხსიერების ბუდიდან გადაფრენას.

ჭლექიანმა პატიმარმა ჩემს ხელში დალია სული. მიცვალებამდე რამდენიმე წუთით ადრე უბიდან კონსერვის ქილა ამოაცოცა. მიბრძანა: ახლავე გახსენი, შეჭამე, გამოასუფთავე და ქილა უკანვე დამიბრუნე, რათა კონსერვის ცარიელ ქილაში ჩემი ფილტვები ჩავანთხო. ფილტვებიანი ქილა ამ ცხვირსახოცში გაახვიე და ჩემს ტანსაცმელში, ზურგს უკან ჩამალეო. მისი ბრძანება უხმოდ შევასრულე. ფილტვების ამონთხევის პროცესს კი თვალდახუჭული ვგრძნობდი. ნეტა რაღად უნდა ფილტვებიანი ქილა? მკლავი რომ მოეკვეთათ ქირურგებს, მოჭრილი მკლავის შენახვას შეეცდებოდა? პატიმრის გაყინული მზერა ერთადერთ ფრაზას ინახავდა: სადაური, სად ვკვდებიო.

ბინდებუდიან ვაგონში კი ისევ კვნესა, ფშვინვა, ხვრინვა, ისტერიული წამოკივლებაც ისმოდა, ცხადია, ბორბლების აკომპანემენტთან შერწყმული: დაგ-დად, დუგ-დუგ და ა. შ. თვლელმა მომერია... ძილში სევდიანი ეჭვი ჩამყვა: კაცი გვამად იქცა, გაიყინა... და არავის არ შეუცხადებია – თანამგზავრი დავკარგეთო. გათენებისას იმ ორ მიცვალებულზე ისეთი ამბავი შევიტყვე, რომელმაც ჩემი განცდების სიმძაფრე დაჩრდილა: მეზღვეურების ძველი ტრადიციის თანახმად, გემზე დალუპულ კაცს ზღვაში ან

ოკეანეში ისროდნენ ხოლმე, მიცვალებულთა გვამები შუალამისას ვაგონიდან ისროლეს თოვლიან, უკაცრიელ ველზე, მგლების დასაძიძგნად. ასეა, ბიძია, ამ ქვეყანაში მგლების გამოსაკვებადაც ზრუნავენო, თქვა ერთმა პატიმარმა და ისევ თელემა მოერია, ძილ-ღვიძილში ბოდვა გამოურია: სნეგ, სნეეგ, სნეეეგ...

პირველად სწორედ იმ პატიმარმა მიწინასწარმეტყველა (ის ჩემზე ბევრად უფროსი იყო, ალბათ, მამაჩემის კბილა იქნებოდა), შენ აქ არ მოკვდები, ბიძია, სამშობლოში უვნებლად დაბრუნდები და იქ ასი წლის ასაკში უზრუნველად აღესრულებიო.

— თქვენ, ბატონო, თქვენ არ აპირებთ მამულში უვნებლად დაბრუნებას?

— არა! ჩემი წუთისოფელი ძაღლის კუდივითაა გამრუდებული, მე ჯოჯოხეთისაკენ მივექანები, იქ მეგულება ერთად ყველა კაცი-ჭამია დიქტატორი და ყველას იქ უნდა გავუსწორო ანგარიში, იმათაც კი, რომლებიც ჩემს შემდეგ იქ ჩამობრძანდებიან. თუ ჯერაც არ იცი, რა არის ჯოჯოხეთი, სამშობლოში დაბრუნებისას, დანტე ალიგიერი ნაიკითხე და მიხვდებიო.

დანამდვილებით ვერ გეტყვით, სად არის ამჟამად ის განათლებული კაცი — სამოთხეში თუ ჯოჯოხეთში, მაგრამ ამდენი ფიქრისა და განსჯის შემდეგ ერთსაც მივხვდი: თუ დაბადების დღიდან უფალმა იღბალი არ დაგანათლა, ვერც წუთისოფლისადმი სამდურავი მოგიოხებს გულს და ვერც ქალური ზღუქუნნი. ამიტომაც არასოდეს მიტირია; ცრემლით განტვირთვის საშუალება „ხელმძღვანელმა ამხანაგებმა“ მომისპეს. მიუხედავად ამისა, ყოველთვის ვიმეორებდი რუსთაველის სიტყვებს:

მაგრა ღმერთი არ გასწირავს კაცსა, შენგან განაწირსა.

დაბოლოს, მაგადანიდან ჩემი დაბრუნების მეხუთე წელს (1962წ.) „საქმე“ შემითითხნეს: ხალხის მტერმა ბიჭიკო აბაშიძემ ამა წლის 8 მარტს (ე.ი. ქალთა დღეს) ქალბატონ კაციტაძეს სიტყვიერი შეურაცხყოფა მიაყენაო და კიდევ 2 წლის განმავლობაში მახეხინეს ციხის კედლები. 1964 წელს როგორც იქნა (კეთილი ადამიანების

მეშვეობით) მუშაობა დაეიწყო ჭიათურაში, მშენებლობის მე-8 ტრესტის საშენ მასალათა კომბინატში. ყოველთვიურად და ყოველი კვარტლის დასასრულს მიგზავნიდნენ ხოლმე რევიზიას. ამაზე ითქმის ვაის გავეყარე და ვუის შევეყარეო. ჩემს წინააღმდეგ ამოშავდა აგრეთვე გაზეთ „ზარია ვოსტოკას“ იმდროინდელი კორესპონდენტი ე.წ. „ნიკოლოზ მეორე“. ეს მექრთამე და გახრწნილი კაცი „ჩივილომანიით“ იყო შეპყრობილი ერთი-ორჯერ საკუთარ შვილებსაც კი უჩივლა. ჩემს „საქმეში“ ვითომდა სამი წლის წინათ ჩადენილი ხულიგნობაც დააფიქსირეს, ამას საამქროში რევიზიის ჩატარების აქტი მოჰყვა. მე ვითომ 90 მანეთის გაფლანგვა აღმომიჩინეს. იქვე გამოძებნეს ცრუ მონმე ჩემი მუშა ენვერი პაპიძე, რომელიც თუთიყუშით იმეორებდა ბიჭიკო აბაშიძემ 90 მანეთი გაიტანა საამქროდან და რესტორანში შეჭამაო. ამგვარად ერთი მხრივ ვითომდა 3 წლის წინათ ჩადენილი ხულიგნობისათვის 228-ე მუხლის III ნაწილის თანახმად 5 წლით განსაკუთრებული რეჟიმის ციხეში ჯდომა მომისაჯეს, ამას „გაფლანგვის“ შესაბამისად კიდევ 4 წლით ჩემი პატიმრობის განაჩენი დაურთეს. ბრეჟნევის სდროინდელმა მართლმსაჯულებამ გულქვობით გულაგელ მოსამართლეებსაც კი გადააჭარბა. მოსამართლემ უბრალოდ 90 მანეთი გაყო 10-ზე და 9 წელი მომისაჯა.

განაჩენის გამოტანისას ველარ მოვითმინე და ცრუმონმისაკენ გავიშვირე თითი: გარენარო პაპიძევ! მაგ ცრუმონმეობისათვის ღმერთი დაგსჯის, ხვალ მზის ამოსვლასაც კი ვერ შეესწრები: ან მგელი შეგჭამს ან მგლისფერი ძაღლი!

მეორე დღესვე ვინანე ჩემი სიტყვები. სასწაულების არ მჯეროდა და მაინც აღსრულდა ჩემო წინასწარმეტყველების სასწაული. სასამართლოს დარბაზიდან გასული პაპიძე თურმე ფეხით შეუყვასოფელ კოლბოურისაკენ მომავალ გზას. ალბათ ასე იფიქრა: უკავალავ თოვლზე გზას შევიმოკლებო და კოლბოურის სერზე გადასულა. იქ მგლები დახვდნენ და ... ჩემი ცრუმონმე ენვერ პაპიძისაგან მხოლოდ „ბატინკებილა“ დარჩენილა. სახლში მისვლა რომ დაუგვი-

ანდა, ძეგნა დაუნყეს, ცოლმა „ბატინკებით“ ამოიცნო მგლების მიერ შეხრამუნებული პაპიძე.

თავად განსაჯე მკითხველო! ღმერთმა დასაჯა ცრუმონმე პაპიძე თუ მგლებმა? ესეც ილბალია უნებლიედ მაგონდება ხოლმე ლექსი:

„ტუჩმოკლე და კუდაგრძელი
სერზე მიდის სამი მგელი“.

ჭიათურასა და საჩხერეში კი მეხივით გავარდა ხმა: ბიჭიკო აბა-შიძეს ცრუმონმე მგლებმა შეუჭამესო. ამის შემდეგ ცრუმონმეებს შიშის ზარი დაეცათ.

პროტესტის ნიშნად ქუთაისის ციხის თავზე ავძვერი და სამი დღე-ღამის მანძილზე ფეხს არ ვიცვლიდი ადგილიდან. ჯერ ქუთაისის მაუდის ფაბრიკის თანამშრომლებმა დამიჭირეს მხარი, შემდეგ კი მთელი ქუთაისის საზოგადოება გამოვიდა ქუჩაში, განსაკუთრებული რეჟიმის ციხის ადმინისტრაციას ჩემი ადგილზე დაცხრილვის უფლება არ მისცეს. კიდევ ერთხელ გადავურჩი სიკვდილს.

იმ ცხრა წლიდან ხუთი წლის პატიმრობა ზესტაფონის მთავარმა მოსამართლემ (მარვაძე) მომიხსნა, ქუთაისის საპატიმრო ადგილების პროკურორის ბესიკ ჩეჩელაშვილის შუამდგომლობით. აცხონოს მისი სული ღმერთმა!

რაკილა ილბალზე ჩამოვარდა სიტყვა, აქვე მოვიტან საქართველოს სსრ გეოლოგიის სამმართველოს ცნობას ჩემს შესახებ რომელსაც ხელს აწერს სამმართველოს იმდროინდელი მმართველი ი. გოგიტიძე:

Справка

Дана гр. Абашидзе Бичико Мелитоновичу в том, что согласно решению комиссии по делам первооткрывателей Управления геологии ГССР (протокол №205 от 5. 10. 1976 г.) он признан первооткрывателем Схвиторском месторождения мраморовичных известняков в Чиа-турском и Сачхерском районах.

გაზეთი „რესპუბლიკა“ (4. 9. 91) კი ჩემს შესახებ წერდა: „წერილს, რომლის ადრესატია ბატონი ბიჭიკო აბაშიძე ხელს აწერს საქართ-

ველოს რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს ეკონომიკური რეფორმის კომისიის თავმჯდომარე ბატონი გივი თაქთაქიშვილი. ბატონი ბიჭიკო, ერთი უბრალო ქართველი კაცი, ოღონდ ცხოვრებისაგან საკმაოდ ნაბეჭი, ფრიად საინტერესო პიროვნებაა.

სხვას რომ თავი დავანებოთ, იგი პირადი ენთუზიაზმით წლების მანძილზე იძიებდა ჩვენს უნიკალურ საბადოებს და ოფიციალურად არაერთი მადდნის პირველად მომჩენად ითვლება“ო.

მე, რა თქმა უნდა, ზეცაზე კისმიური ცივილიზაციები არ აღმო-
მიჩენია, საქართველოს მადლიან მინაში კი ბავშვობიდანვე ვიჭ-
ვრიტებოდი და ვიქექებოდი კიდეც.

ხოლო „საქართველოს ინტელექტუალური საკუთრების ეროვნული ცენტრის საქპატენტმა“ ასე „დააგვირგვინა“ ჩემი ბედ-
ილბალი.

„საქპატენტმა“ საქართველოს სახელმწიფო კანცელარიის დავ-
ალებით, განიხილა თქვენი 20.09.2000 წლის განცხადება და გამცნ-
ობით, რომ მასში დასმული საკითხების გასარკვევად უნდა მომა-
რთოდ საავტორო და მომიჯნავე უფლებათა სახელმწიფო სააგენ-
ტოს, რომელიც მდებარეობს ქ. თბილისში კოსტავას ქუჩა №63

ამ ინფორმაციას ხელს აწერს დირექტორი მ. კვიმსაძე

რასაც მომიჯნავე უფლებათა სახელმწიფო სააგენტო გაარკვე-
ვს – ეგეც ჩემი ილბალი იქნება!

გულაგისაჲს - იაბაჲით!

*„რადგან ლომს ბევრი სიტბო აქვს, ამიტომ
ცეცხლის ეშინია და თვალებს არ ზუჭავს
არც მაშინ, როცა იძინებს და არც მაშინ,
როცა იბადება, — ამბობს დემოკრიტე“.*
სჲოლოიო ჰომეროსიდან

○ დგა 1947 წელი.

იაპონელ ტყვეებთან ერთად ქუთაისში საფუძველს ვუყრიდით
ავტოქარხანას (კოლონიის უფროსი იყო ვადაჭკორია).

მიმიძიმს იმ პირობების დანვრილებით აღწერა, რომელშიაც ჩვენ
გვიხდებოდა მუშაობა. ჯერ ერთი, მოვლენის ხანდაზმულობის გამო
ყველა ნიუანსს ვერ გავიხსენებ, მეორეც — იმ არაადამიანური სისტე-
მის ლანძღვამ, ვაითუ, პირიქით იმოქმედოს, ტვინფრატუნა სოცია-
ლისტებმა კომუნისტების ნაცოდვილარსა და „ნასიბრძნალზე“
მოიბრუნონ გული.

კუჭის აშლილობისას ექიმები კუჭის შეკრულობის ტაბლეტე-
ბსაც არ იმეტებდნენ. ანტისანიტარია მეფობდა ყველგან: იძუ-
ლებითი მუშაობა, ფიზიკური დასჯა, ნამდვილი ქაოსი, გინება,
ცემა-ტყეპა და ა. შ. თანდათანობით ვეუფლებოდი ე. წ. ჩხუბის
ხელოვნებას. პატიმრები ერთმანეთს ხელიდან გლეჯდნენ ნათ-
ესავეებისა და ახლობლების მიერ სიმნრით მოტანილ ლუკმას.

კოლონიის ჭაობიანმა წყლებმა მალარია და დიზენტერია მოსდო
იქაურობას, გამრავლდა მსხვერპლი, მაგრამ დაუყოვნებლივ
მოდოდა ე. წ. შევსება. კოლონიის ადმინისტრაცია არჩევდა

მხოლოდ მისთვის გამოსადეგ ხალხს, დანარჩენებს კი – დიდსასჯე-ლიანებსა და წესრიგის დამრღვევთ, უწინარესად კი, პოლიტპატი-მრებს, თავიდან იშორებდა, ხშირად რუსეთისაკენ მიერეკებოდა. მა-შინ ჯერ კიდევ არ ვიცოდი, რით განსხვავდებოდა პოლიტპატიმარი ჩვეულებრივი ქურდისაგან, ჩვეულებრივი ქურდი – ჩვეულებრივი დამნაშავისაგან. მათი ერთიმეორისაგან გარჩევა ქუთაისის კოლონიაში ადვილი არ იყო. ქურდები და პოლიტპატიმრები იმხა-ნად ერთად „ისხდნენ“, ერთ ტაფაში იხრაკებოდნენ. ქურდებისა და პოლიტპატიმრების განცალკევება გულაგში მოგვიანებით მოხდა. იმდროინდელ გულაგში უცნაური ტრადიცია ბატონობდა, სახელდობრ, ვისაც ქურდის იარლიყს მიაწებებდნენ – ის ქურდად რჩებოდა ყველგან, პოლიტპატიმრის იარლიყით კი, არაერთი გამ-ოთაყვანებული სუბიექტი იჭაჭებოდა, ტრაბახობდა კიდევ: მე პოლიტპატიმარი ვარო. ამაზე ქურდები ხუმრობდნენ: მაგენი წამნ-ამს ისე ამოგაცლიან, ვერც კი მიხვდებიო.

მეჩვენებოდა, რომ გზასაცდენილთა და ბედდაკარგულთა შო-რის მეფიყავი ერთადერთი, ვის მიმართაც მართლმსაჯულება არაო-რდინარულ მეთოდს იყენებდა, უფრო სწორად, ეს იყო ორჭოფული მიდგომა. ჩვენი მართლმსაჯულებისათვის მე ხან ქურდი ვიყავი, ხან ჩხუბისთავი, ხანაც პოლიტპატიმარი, თუმცა ოფიციალურად არასოდეს დაუდგენიათ ჩემი „სტატუსი“. როდესაც კოლონიებში მეკითხებოდნენ, ვინა ხარო, მოკლედ ვპასუხობდი: ჩვეულებრივი ქართველი ზემოიმერეთიდან!

– აქ რისთვის ზიხარ?

– იმავე მიზეზით, რისთვისაც შენ ზიხარ-მეთქი.

ამ ზოგადი პასუხით თავდებოდა ხოლმე ტრივიალური დიალოგი: „და... იასნო, პონიალ“ და ა. შ. ყველანი ერთი სისტემის შვილები ვართო. ზოგიერთები, რომლებიც ზედმეტ ყურადღებას აპყრობდნენ ფრაზას „ჩვეულებრივი ქართველი“, მაშინვე კითხულობდნენ, „არაჩვეულებრივი ქართველი“ სადღა არისო? მეც სხაპასხუპით ვპასუხობდი: არაჩვეულებრივი ქართველი კრემლში

ზის და ქვეყანას მართავს. სახელიც ფოლადისა აქვს და სახეც ფოლადისფერი — სტალინი!

ბელადი ზედამხედველიც არის და ქვედამხედველიც. არის მასში საიდუმლო, რომლის ამოხსნას, ალბათ, არაერთი თაობა შეეცდება. იმ იდუმალი ფენომენის შესახებ მეც ვიტყვი ორიოდ სიტყვას. სტალინის ფენომენი ორ უკიდურესობას მოიცავდა: არწივულსაც და ჭიანჭველურსაც. ამის გამო ეშინოდათ მისი და გარკვეულწილად ამ იდუმალი მოვლენის გამო აფასებდნენ კიდევც. სტალინზე უამრავი წიგნი დაიწერა (კინოფილმებიც გამოვიდა), მაგრამ მისი ფენომენი ჯერაც არ არის ამოცნობილი.

სტალინის ფსიქოლოგიური და პოლიტიკური პორტრეტის შექმნა პირველად მწერალმა გრიგოლ რობაქიძემ სცადა, სტალინის გარდაცვალების შემდეგ კი, კრიტიკოსმა გერონტი ქიქოძემ დაგვიტოვა ძვირფასი და შთამბეჭდავი ჩანაწერები. ზემოხსენებულ მწერალთა ლიტერატურული მემკვიდრეობა დღეს უკვე კარგად არის ცნობილი და ამის თაობაზე სიტყვას აღარ გავაგრძელებ. სტალინზე, ე. ი. ქართველ სოსო ჯულაშვილზე, გულისამრევი წიგნებიც წამიკითხავს და დამაფიქრებელიც, მიუხედავად ამისა, XX საუკუნის აზროვნებამ ამ დიდი პიროვნების ფენომენის საიდუმლო ბოლომდე ვერ ამოწურა. XIX საუკუნეში დაბადებული (1879 წ.) სტალინი XX საუკუნის ფატალური მოვლენა გახლდათ.

მესამე ათასწლეულის, კომპიუტერებისა და გენეტიკური კოდის კაცობრიობას, მონოლითურ პიროვნებათა ბედ-ილბალი, ცხადია, აღარ დააინტერესებს, რადგან ამა თუ იმ ოდიოზურ პიროვნებათა ფენომენი კომპიუტერების ეპოქამ გამოხრა. ადამიანი კომპიუტერის ფერად აჩრდილებსა და ციფრებში ჩაიკარგა, გაიფანტა, გაიმცვრა...

ამჯერად „ჰომო საპიენსის“ დიფრაქციასთან გვაქვს საქმე. რწმენა და ურწმუნოება ისე გადაეხლართა ერთიმეორეს — ადამიანის ღირებულების კრიტერიუმიც დაიკარგა. აი, რატომ არ ვაპირებ სტალინზე ჯერაც დაუწერელ მონოგრაფიაზე წამოვიწყო

ფანტაზიორობა. ერთი რამ ცხადია, სტალინის პიროვნებისადმი ორგვარი, უფრო ზუსტად, დიამეტრულ სანინააღმდეგო მიდგომა რუსეთსა და საქართველოში (მთელ მსოფლიოშიც!) სიტუაციების მიხედვით მერყეობდა და მერყეობს კიდევ: სტალინი – ერთი მხრივ, მეორე მსოფლიო ომის ცენტრალური ფიგურა, გენერალისიმუსი, მეორე მხრივ, უდიდესი დიქტატორი და მარქსიზმ-ლენინიზმის გამგრძელებელი, მსოფლიო პროლეტარების ბელადი. მედლებით გატყეპილ სტალინის პორტრეტს დღესაც ბეჭდავენ გაზეთები. თოხის ტარზე დაყრდნობილ ქართველ გლეხს რომ შეეკითხოთ, რას ფიქრობს ის სტალინზე, დაუფიქრებლად გიპასუხებთ: სტალინი დიდი კაცი იყო. ეროვნული მოძრაობის აღმავლობისას ერთ-ერთ-მა ორატორმა სტალინზე ასეთი ლექსი წაიკითხა:

„ცოცხალი იყო?

გვამცრობდა!

მაინც ამბობდნენ: დიდია.

მოკვდა და ივერთ ქვეყანა

მკედარსაც ფეხებზე ჰკიდია.

მისგან განკარგულ მიწებზე

სხვანი სახლობენ, ვლიდიან.

სტალინის გარდაქეშანნი

სამშობლოს დღესაც ჰყიდიან,

სტალინსაც ადღეგრძელებენ

ჯიხვებსაც გამოსცლიდიან“.

აქა-იქ ჯერ კიდევ სვამენ სტალინის სადღეგრძელოს, ზოგიერთ ქართველს კი მისი სახელის ხსენებაც არ სურს – ეზიზღება, მაგრამ ისტორია თავისი გზით მიდის. სტალინის, როგორც ტრაგიკული პიროვნების შესახებ, ახალ-ახალი ინფორმაციები იბეჭდება. აქვე რომ მოვიტანოთ ზუსტი ინფორმაცია იმის თაობაზე, საქართველოს ტერიტორიის რამდენი კვადრატული კილომეტრი გააჩუქა სტალი-

ნის დროინდელმა ქართულმა პარტოკრატია 1953 წლამდე თურქეთზე, აზერბაიჯანზე, სომხეთსა და რუსეთის ფედერაციაზე, თმები ყალყზე დაგიდგებათ.

რაც შეეხება რუსეთის ტერიტორიის გაფართოებას, ამის თაობაზე ერთი ლექსი დამამახსოვრდა:

„იპყრობდა ტერიტორიებს
რუსი გალინა...
რაიც ვერ შესძლეს
რომანოვებმა,
შესძლო სტალინმა!“

რომანოვებს შორის ყველაზე უკეთ სტალინმა გამოიყენა რუსული „ურა“.

ბრესტიდან კურილის კუნძულებამდე გადაჭიმული მონსტრი სტალინის შიშით ძაგდაგებდა, ამავე მონსტრის წინაშე კი, მთელი კაცობრიობა. ამას ქართველი კაციც გრძნობდა და აღიქვამდა. ამიტომაც სტალინის მიერ წინაუკმოდ გადახნულ საქართველოში თანდათანობით სტალინის უძლეველობის მითი გაბატონდა. საშინელი რეპრესიების ხანაში პოეტმა გიორგი ლეონიძემ სტალინის დაბადებაზე ბრწყინვალე ლექსი „ძეობა“ შეთხზა, რომლის უკანასკნელი სამი სტროფი ასე გამოიყურება:

„... მამალი გადაახტუნეს
— ბავშვი ფხიზელი გამოვა!
მერცხალი პირს გამოავლეს,
— ენაჭიკჭიკა გამოვა!
აკვნის თავს დადგეს მარილი
— მარილიანი გამოვა!
გულზე შაქარი დაადეს,
მოსიყვარულე გამოვა!“

სავსე მთვარეზე აწვენენ,
—ვაჟი ჯანმრთელი გამოვა!
აკვანში რკინა ჩაუდეს,
—შეუდრეკელი გამოვა!“-ო.

1949 წელს პროზაიკოსმა მიხეილ მრევლიშვილმა ახალი მოთხრობა „წერილი ბელადს“ გამოაქვეყნა. ეს მოთხრობა ასე იწყება: „მყუდრო და მზიანი მაისი იდგა. ვეძათხევის კოლექტივში კრებას იწვევდა გამგეობა“. მოთხრობის შუა ადგილას ვკითხულობთ: „—დიდება სტალინს!— დაიგრიალა ხალხმა. ტაშმა კვლავ შეაკრთო ბულანჩოს მთა და ხაასფინალი“. მოთხრობაში ჩართული ლექსიც საყურადღებოა:

„შემოსხდომიან მწყემსები
წითელ მაგიდას თლილსაო,
უსტარსა სწერენ სტალინსა
საამოსა და ტკბილსაო,
შენ რომ აშენებ ქვეყანას,
სრა-სასახლეებს თლილსაო,
მთაში გაზრდილი ვეფხვები,
შამაიტანენ წვლილსაო“.

მოთხრობის ფინალი კიდევ ერთი დადასტურებაა იმისა, თუ როგორ ითხზებოდა და მკვიდრდებოდა ქართულ ლიტერატურასა და ხალხის წიაღში სტალინის მითოსი: „დღეს ვეძათხევის კოლექტივში გულმართალი მეცხვარეები პირობას დებენ დიდ სტალინთან, — ფიცგაუტეხელ მთის პირობას“ -ო (5. 16).

ზოგიერთი მწერალი სტალინს პრეისტორიულ ხვლიკს ადარებდა, ზოგიერთი კი ძველი ეგვიპტის ზვიად ფარაონს: პირქუშსა და შეუძვრელს, ურყევსა და შურისმაძიებელს, ფოლადის მხედარს და ა. შ.

მოდით დავამხილოთ გეგმათა გეგმარეალური ხაზი რეალურსა და ირეალურს შორის. სინამდვილეში სტალინი მთლიანად XX საუკუნ-

უნეს ეკუთვნოდა, მისი შვილი იყო პოლიტიკურადაც და ფსიქოლოგიურადაც, იმდენად რთული და დახლართული ბუნებისაა, როგორც თავად XX საუკუნე.

აი, რატომ არ ვაპირებ სტალინზე ჩემი, ე. ი. სუბიექტური მოსაზრებებით შევანუხო მკითხველი, სამაგიეროდ, შიგადაშიგ მე გადმოვცემ გულაგის არქიპელაგის მკვიდრთა მოსაზრებებსა და პროტესტის შემცველ ფრაზებს, რომლებიც სტალინის პიროვნებას ეხება.

მკითხველო! ნუ მაიძულებ ყოველი ფეხის ნაბიჯზე ბოდიში მოვიხადო ხან სტალინელების, ხანაც ანტისტალინელების წინაშე. ამ მხრივ, მე ნეიტრალური პოზიცია მიკავია.

მაგალითად, აქვე მინდა გავიხსენო ერთი პატიმრის ნაამბობი: კოლის ნახევარკუნძულის ერთ-ერთ კოლონიაში პატიმრები ერთიმეორეს დაერივნენ. იქ, თურმე ქართველი პატიმრები ჭარბობდნენ, რის გამოც რუსმა პოლიტპატიმარმა დრო იხელთა, ბარაკის სახურავზე აძვრა და იქიდან საშინელი ხმით ილრიალა: ტოვარიშჩი! ბრატიაა... პრიჩომ ზდეს სტალინ? სისტემა ვინოვატა!

ხელჩართული ბრძოლა უეცრად შეწყდა.

ზედამხედველები შიშისაგან გაქვავდნენ, პოლიტპატიმრისაკენ მიშვერილი კარაბინები დაბლა დაუშვეს. ეს ორიგინალური ფრაზა ნაციონალიზმზე დემაგოგიურ ინფორმაციას შეიცავდა, ქართველთა ხოცვა-ჟლეტა თითქოსდა ეროვნული ნიშნით ხდებოდა, სტალინიც ხომ ეროვნებით ქართველიაო. პოლიტპატიმრის ხრიკმა გაჭრა, ჩვენც გადაგვარჩინა და საკუთარი თავიც. განუწული ბელურასავით მოფართხალე პოლიტპატიმარი დიდი მონივნებით ჩამოაბრძანეს ბარაკის სახურავიდან, დაუყვავეს, დაანაყრეს, არაყიც გადაახუხეს. ზედამხედველები, ალბათ, დიდი სიამოვნებით მიგვაცხრილავდნენ ყველას ერთად, რათა ამ უცნაური ინციდენტის კვალი წაეშალათ, მაგრამ ერთიმეორისა შეეშინდათ, ვაითუ, რომელიმე ჩვენგანმა გაგვცესო, ამ სახიფათო ამბავმა სტალინის ყურამდე მიაღწიოსო. პოლიტპატიმარი, ერთი მხრივ,

თითქოსდა სტალინს ამართლებდა და სისტემას ადანაშაულებდა, მეორე მხრივ, ისეთი შთაბეჭდილება იქმნებოდა, სტალინი ვითომდა სხვა იყო და სისტემა უცხო. არადა, აქ საკითხი ეხებოდა იმ სისტემას, რომლის თეორეტიკოსები მარქსი და ენგელსი ბრძანდებოდნენ, პრაქტიკულად კი სისტემა ლენინმა და სტალინმა შექმნეს.

80-იანი წლების დასასრულს სწორედ ის სისტემა შემოენგრა ხელში ამერიკელებისა და ევროპელების მიერ გათამამებულ და ნახალისებულ გორბაჩოვს, ცხადია, თავისი სურვილის წინააღმდეგ. მიხეილ გორბაჩოვი საბჭოთა კავშირის დანგრევას ახლაც გულწრფელად ნანობს. საკავშირო კომუნისტურმა პარტიამაც ჭირი მოგჭამათ, რუსეთის ნითელი იმპერია ჩვენ თვალწინ დასამარდა!

ორთავიანი არწივი ამჟამად კავკასიას კორტნის, თეთრი იმპერიის აღდგენას ცდილობს, პროგრესული კაცობრიობის თვალწინ რუსეთმა ჩეჩნებთან ომი და გენოციდი წამოიწყო, გარკვეულ წარმატებებსაც მიაღწია, მაგრამ რუსეთ-ჩეჩნეთის ომი პარტიზანულში გადაიზარდა, ფეხზე დადგა მუსლიმანური სამყაროც. მიუხედავად კავკასიის რესპუბლიკების პასიურობისა, რუსეთმა, ფაქტობრივად მუსლიმანურ კავკასიასთან 100-წლიანი პარტიზანული ომი მიიღო. ჩეჩნეთის სახალხო გმირმა მასხადოვმა ჩეჩნეთის (იჩქერიის!) მოსახლეობას ჩააგონა — გენოციდისაგან თავის გადარჩენის მიზნით ჩეჩნეთიდან გაფანტულიყვნენ. თუ ჩეჩენი „ბოევიკები“ დამარცხდებიან, ჩეჩნეთიდან გაფანტულ მოსახლეობას ყოველთვის ექნება კანონიერი პრეტენზია საკუთარ ტერიტორიაზე (სამშობლოში!) დასაბრუნებლად.

პუტინის სწორხაზოვანი პოლიტიკა ჩეჩნეთში ქვიშაში თავჩარგულ სირაქლემას წააგავს: გროზნოს ნავთობის საბადოზე დაჯდომის მიზნით ჩეჩნების გენოციდი! ამ გამჭვირვალე მოვლენის დანახვა ჩერჩილისთანა პოლიტიკოსს არ გაუჭირდებოდა, თორემ ჩერჩილის დიდებული აჩრდილის ფონზე პუტინის გაპუტვასაც ვიხილავდი.

აქვე მოვიტან ჩვენი დღეების ქრონიკას „დილის გაზეთიდან“ (24 აგვისტო, 2000 წელი). მალხაზ ჩაჩავას წერილი „რუსული ალორძინება ბარენცის ზღვაში ჩაიძირა“ — ასე იწყება: „გუშინ, მთელი რუსეთი გლოვობდა 118 მეზღვაურის დაღუპვას ატომურ ნყალქვეშა ნავთან ერთად... ბარენცის ცივ ზღვაში ჩაიძირა ვლადიმერ პუტინის მითი და მასთან ერთად, რუსული „დერჟავას“ ალორძინების ილუზია, ამას კი არ შეიძლება არ ჰქონდეს „კავშირი“ საქართველოსთან, ვინაიდან ველიკოდერჟავინიზმის ალორძინება რუსეთში აშკარად ემუქრებოდა საქართველოსაც. ამაში იოტისოდენა ბრალი არ მიუძღვის საბრალო ახალგაზრდებს ნყალქვეშა ნავზე, რომლებიც საზარელი სიკვდილით დაიღუპნენ — ავარიიდან სამი დღის შემდეგ იმედის უკანასკნელ ნაპერწკალთან ერთად. თავიანთი სიკვდილით მათ კიდევ ერთხელ დაადასტურეს, რომ რუსეთს, არა მხოლოდ როგორც ქვეყანას და სახელმწიფოს, არამედ, როგორც ცივილიზაციას — უკვე აღარასოდეს არაფერი ეშველება! ეს არის მომაკვდავი ცივილიზაცია — მან ამოწურა თავისი რესურსი და მისი ლპობა შეუქცევადი პროცესია“-ო.

მიუხედავად ამისა, სანაძლეოს ჩამოვალ, თუ თანამედროვე ქართული კუდაბზიკა რუსოფილურ-მესიანური პოლიტიკა უზარმაზარ რუსეთს არ ნაეპოტინება: რუსეთს ჩვენ გადავარჩინეთო! თუმცა ნუ გადავუსწრებთ მოვლენებს და ისევ ქუთაისის კოლონიას მივუბრუნდეთ.

1947 წლის აგვისტო.

დაახლოებით 200-მდე პატიმარი შორეულ იატაფში გასამგზავრებლად გაგვამზადეს, სასწრაფოდ წამოგვყარეს და ქუთაისიდან რიონის რკინიგზის სადგურში ჩაგვიყვანეს. აქ უნდა ჩავმსხდარიყავით საქონლის (ცხენების!) გადასაზიდ ვაგონებში. შებინდებისას გამოგვიცხადეს: მატარებელი შუალამისას ჩამოდგებაო. შუალამეც მოვიდა, მაგრამ დანაპირები არ ჩანდა. ასე დაიწყო გართულებათა ჯაჭვი იატაფით გულაგისაკენ მიმავალ გზაზე.

შუალამის მატარებელი

*„ბუ ვველაზე უფრო მახვილი მხედველობის
ფრინველია, რომელიც ღამითაც კარგად ხედავს“.*
ივლიანე

შუალამისას რიონის სადგურში ოდნავ აგრილდა. ასე იცის ფერისცვალებამ. სწორედ იმ ღამით, რიონის რკინიგზის სადგურში მომეცა დაფიქრებისა და განსჯის საშუალება: რატომ ვარ აქ, ვის რა დაეუშავე? რატომ მქვია პატიმარი? ჩემი ასაკის მქონე ახალგაზრდა კაცი ახლა სატრფოზე, დაოჯახებაზე უნდა ფიქრობდეს. ნეტა როგორ არიან ჩემიანები: დედა-მამა, და-ძმა, მეზობლები და ამხანაგები?

თუ ოდესმე დაოჯახება მელირსა და ბიჭი შემეძინა, მე ვიცი, როგორ უნდა გამოვზარდო ჩემი ძე, ზუსტად ისე, როგორც მამაჩემი მზრდიდა: არაფერი გააკეთო დაფიქრების გარეშე, აჩქარებით, უგულოდ, უგონოდ! ამ ბოლოს დროს, ეს უკანასკნელი დარიგება ამეკვიატა. ამიტომაც ვზივარ წყნარად, უფრო სწორად, ფფიქრობ, მოგონებებში ვეფლობი, ვთვლემ, — თორემ ამ კუნაპეტ ღამეში გაქცევას რა უნდა? მახლობელი ტყიდან ჭოტის კივილი მოისმა. პატიმრები კი გასუსულები არიან და ღამის იდუმალ ხმებს აყურადებენ.

სკოლიდან (მე-6 კლასიდან) ჩემი გარიცხვა დედაჩემმა ისე შეიცხადა, თითქოს ახლო ნათესავი გარდაეცვალა და უბედურების ამბავი მოულოდნელად, გაუფრთხილებლად შეატყობინეს: თავში წაიშინა ხელები — ბიჭი უსწავლელი მრჩებაო. მე კი, რაც შემეძლო თავს

ვიმართლებდი დედის წინაშე: გავაკეთე ის, რასაც მამაჩემი მირჩევდა, ჩამაგონებდა: წავიკითხე, თუ როგორ „ჩაუშვა“ და დაასმინა საკუთარი მამა სულწაყმედო ღმერთს პავლიკა მოროზოვმა, სხვა ბავშვებსაც ურჩევდა, აქეზებდა: თქვენც ასე მოიქეცითო, მაგრამ ეს დავალება რუსული ენის გაკვეთილზე უგულოდ, უგონოდ არ მოვეყევი. პირიქით, იქვე, ჩემი თანატოლების წინაშე ამოვხიე ეს დავალება სახელმძღვანელო წიგნიდან. აბა, რა უნდა მექნა, პავლიკა მოროზოვივით მეც უნდა „ჩამეშვა“ და დამესმინა მამაჩემი?

მამაჩემი კი ამ დროს შუა ოთახში იდგა და ილიმებოდა, ჩემს აღსარებას ისმენდა.

— მერედა, მამაშენს დაუჯერე დამე დამლუპე? — ისევ აკივლდა დედა.

— ეს ღლაპი მალე დავაუკაცდებ! — თქვა მამაჩემმა მტკიცედ და შეურყევლად.

— ვინ ოხერია, შვილო, პავლიკა მოროზოვი? მოყვებოდი იმას, რაც წიგნში ეწერა და ამ დღეში აღარ ჩავცვივდებოდიო. ნადი ახლავე, ბოდიში მოუხადე რუსული ენის მასწავლებელს, იქნებ სკოლის დირექტორმაც გაპატიოს.

მამაჩემმა ისევ ჩაილიმა და უხმოდ გავიდა ოთახიდან, მიხვდა, რომ დედაჩემი ხავსს ეჭიდებოდა. მე კი რაც შემეძლო, გავიფხორე, გულმოცემულმა გმირად წარმოვიდგინე თავი, მამაჩემს ავედევენე.

სოფელში წაგიყვან, იქ სამჭედლოს ან სახელოსნოს გავხსნი და ჩემს შეგირდად იმუშავებო, — მტკიცედ გადაწყვიტა ჩემმა იმედმა და პატრონმა. ასეც მოხდა!

ჩვენს ოჯახს კი ჭიათურაში მილიცია ისე უტრიალებდა, როგორც მგელი ცხვრის ფარას. ჩემ მიერ პავლიკა მოროზოვის უარყოფის გამო, პოლიტიკური თუ იდეოლოგიური მტრის იარაღი მოგვანებეს (კიდევ კარგი, მე-6 კლასის მონაფეს ტროცკისტობა რომ არ დამწამეს). იმ დღიდან დაიწყო ჩვენი ოჯახის გაჩანაგებისა და გაუბედურების ხანგრძლივი პერიოდი.

დიახ, ბატონებო! პავლიკა მოროზოვმა ამინენა ცხოვრება, იმ ღვთის გლახამ, იმან, საკუთარი მამა რომ გასცა და ჩეკისტებთან

დაასმინა. ჭკუისკოლოფა სწავლულებმა კი მისი სახელი და „გმირობა“ სკოლის სახელმძღვანელოში შეიტანეს და მერე ამ საცოდავ პიონერებს მის ძეგლთან ადებინებდნენ ფიცს: ჩვენც გმირულად მოვიქცევითო. ასე იჩეკებოდნენ მომავალი ჩეკისტები და „ნა-სედები“.

აი, სანამდე მიიყვანა საბჭოურმა იდეოლოგიამ ჩემი თაობის ბავშვები და, თქვე დალოცვილებო, რატომ გიკვირთ, თუ ეს ქვეყანა ასე გაფუჭდა და გათახსირდა?!

მამაჩემი ერთი უბრალო ზეინკალი იყო და ზოგიერთი მატრაკეცა მშობელივით, ერთგვარი ვალის მოხდით არ უყვარდა საღამოობით ჩემგან გაკვეთილების ჩაბარება, თორემ ხომ გაუსკდებოდა ამ პატიოსან კაცს გული, პავლიკა მოროზოვის „გმირობა“ რომ წამეკითხა მისთვის. არც დედა იბარებდა ხოლმე გაკვეთილებს. პირიქით, ნიგნს გამომტაცებდა ხელიდან — დაისვენეო, მენდობოდა, იცოდა, რომ კარგად ვსწავლობდი. მამის შეგონებას სწავლის თაობაზე კი ამჟამადაც ვიგონებ ხოლმე: თუ რაიმე საგნის შესწავლა გადაგნწყევტია, კარგად უნდა შეისწავლო, სწავლა კიბის საფეხურებს წააგავს, ერთი საფეხურიც რომ გამოტოვო, ყველაფერი აირევ-დაირევაო.

და... აი, მიყურებს სალომე მასწავლებელი და ველარ გაუგია, რა ხდება, რატომ არ ვინყებ გაკვეთილის მოყოლას.

გისმენთ, თავადიშვილო!

ბიჭიკო! დაინყე, თორემ...

მასწავლებელს რას ვერჩოდი, მაგრამ მოთმინების ფიალა ამევსო, დავავლე ხელი სახელმძღვანელოს და პავლიკა მოროზოვის ნასიბრძნი თუ საქმენი „საგმირონი“ ნაკუნ-ნაკუნად დავფხვრინე და მაგიდაზე დავუყარე ამ ჩემს საყვარელ სალომე მასწავლებელს.

უნდა გენახათ, კლასში რა მოხდა... აი, თვალები... მხოლოდ გაცოცებისაგან ფართოდ გახელილ თვალებს ვამჩნევდი. სალომე მასწავლებელი მიტკალივით გაფითრდა, ინსტინქტურად წამოხტა, აკანკალებული ხელებით მოხვეტა ქაღალდის ნაგლეჯები და... წაბარბაცდა. ბავშვები რომ არ მიშველებოდნენ, ნაიქცეოდა. მერე

ცოტა მოასულიერეს, წყალიც დააღვინეს და ძლივს გაიყვანეს საკლასო ოთახიდან. მე კი მაშინვე დამატოვებინეს სკოლის კედლები.

ასე დამთავრდა ჩემი ბოლო გაკვეთილი მშობლიური ქიათურის №1 საშუალო სკოლაში, გაკვეთილი, რომელმაც მძიმე და შეულამაზებელი ცხოვრების ქარცეცხლში გადამისროლა.

ეს, ერთი შეხედვით, ჩვეულებრივი და ბანალური ამბავი 1942 წელს მოხდა.

ჩემი ძვირფასი მასწავლებელი სალომე საყვარელიძე 100 წლის ასაკში გარდაიცვალა და სოფელ ჯგილათში დაასაფლავეს. როგორც შემდგომში გაირკვა, სალომე მასწავლებელს თურმე მამაჩემისათვის უთქვამს: საკლასო ოთახის ფანჯრები შენს შვილს ერთხელ კი არა, ათჯერ რომ ჩაელენა, სკოლიდან მაინც არ გარიცხავდნენ, მაგრამ აბაშიძის გვარი რომ პავლიკა მოროზოვს აუჯანყდა, სკოლის დირექტორს შიშისაგან ტემპერატურამ აუნია, სრულწლოვანი რომ ყოფილიყო შენი ვაჟი, უეჭველად გაციმბირებდნენო.

რა მეთოდებს მიმართავდა მილიცია და ზოგიერთი ზემდგომი ხელმძღვანელი „ამხანაგი“ ჩვენი ოჯახის წინააღმდეგ, ამ ამბავს ცალკე მოგახსენებთ, როდესაც სისხლის სამართლის კოდექსზე მექნება საუბარი. ყოველ შემთხვევაში, აქვე, მიკიბულ-მოკიბულის გარეშე გადმოვცემ საკითხის არსს: დღემდე ვერ დამიდგენია, რატომ გადაეკიდა ხელისუფლება ჩემს ოჯახს, პავლიკა მოროზოვის ნასიბრძნის უარყოფის გამო, თუ აბაშიძეთა გვარის სახით ადგილობრივ რუტინას კლასობრივი მტერი ელანდებოდა?

14 წლის ღლაპი რომ პოლიტიკურ-იდეოლოგიურ ოპონენტად გყავს წარმოდგენილი, მზადა ხარ ყოველ წამს ანგარიში გაუსწორო მის ოჯახს, რა ჰქვია ამას?

მაშინ ჯერ კიდევ არ ვიცოდი, რას ნიშნავდა ტოტალიტარიზმი, დიქტატურა, ვოლუნტარიზმი, ფაშიზმი და ა. შ. არადა, გაქანებული ომი მძვინვარებდა. ფაშისტური გერმანია გვებრძვის

(სინამდვილეში ორი ურჩხულებრივი სისტემა ებრძოდა ერთიმეორეს), მაგრამ ჩვენი ბრძოლა სამართლიანია და ფაშისტებს უცილობლად დავამარცხებთო — ოპტიმისტურად მსჯელობდნენ ომში წასულთა მამები, დედები, ძმები და დები. ხშირად „გაფრინდი, შავო მერცხალს“ მღეროდნენ, ეს სიმღერა ბელადს ნაყვარებაო.

ჩემი ჯგუფიდან ყველამ უმაღლესი სასწავლებელი დაასრულა, ზოგიერთი მათგანი თანამდებობის პირი გახდა. ერთადერთი, მე დავრჩი საშუალო სკოლის გარეშე, მაგრამ რაც იყო და მოხდა, მისი უკან დაბრუნება აღარ ეგების.

მამა ისე მოიქცა, როგორც დამპირდა: სოფელში წამიყვანა და ქალას წისქვილთან ახლოს პატარა სახელოსნო მოაწყო. 14 წლის ბიჭს კი უნდა ახსოვდეს რალაც-რალაცები და, ბუნებრივია, მეც მახსოვს „მენისქვილე“ აბელ მაჭავარიანი. სიტყვა „ერუდიცია“ პირველად მისგან გავიგონე. მამაჩემი მეუბნებოდა, აბელი მართლა მენისქვილე არ გეგონოს, დიდად განათლებული კაციაო.

როგორც კი საფქვაავი ჩამოილეოდა, ბატონი აბელი ხელებს მუხლებზე დაიწყო და მე და მამაჩემს ძველი ეგვიპტის, ბაბილონისა და ბიზანტიის ამბებს გვიყვებოდა. მარტო რომ მომიხელთებდა ხოლმე, ბერძენ და რომაელ ფილოსოფოსებზე მანვდიდა ინფორმაციას: ვინ როდის დაიბადა, რა აკეთა, რა წვლილი შეიტანა თითოეულმა მათგანმა აზროვნების განვითარების ისტორიაში. მისგან გავიგონე სახელები: თალესი, პერაკლიტე, დემოკრიტე, პლატონი, არისტოტელე, ეპიკური, ლუკრეციუსი, პროკლე დიადოხოსი... ყველაზე დიდი ფილოსოფოსი და პოეტი ბერძენთა შორის მაინც ჰომეროსი იყო. ქართულ სამყაროში კი იოანე პეტრიწის შემდეგ სიბრძნის ტახტზე ეპიკოსი რუსთაველი დაბრძანდაო.

უზენაესი სასამართლოს კარიბჭეზე ერთხელ და სამუდამოდ უნდა ამოიკვეთოს რუსთაველის გენიალური აფორიზმი, რომელშიც მთელი იურიპრუდენცია და ყოველი დროის რენესანსის სუნთქვა იგრძნობა:

ქმნა მართლისა სიმართლისა ხესა შეიქმს ხმელსა ნედლად.

ჩვენი მართლმსაჯულება ამ დებულებას უკულმა იყენებსო. რუსთაველი ჭაბუკსა და მოხუცს იმ სიბრძნეს უნანილებს, რომელიც თითოეული მათგანის ასაკს შეეფერებაო. შენისთანა ღლაპებს სულმნათმა შოთამ ერთი სტრიქონი უანდერძა:

სიცრუე და ორპირობა ავნებს ხორცსა, მერმე სულსა.

ეს ძვირფასი შეგონება მისალმებისთანავე უნდა მეთქვა, წინააღმდეგ შემთხვევაში, აბელ „მენისქვილე“ გამარჯობას არ მეტყოდა. აი, ასე! ახლა კი, გაგიმარჯოს ბიძიო და ისევ მიუბრუნდებოდა თავის საქმეს. ასაკით მამაჩემის კბილა იქნებოდა, მაგრამ მაინც აბელ ბაბუას ვეძახდი, ალბათ იმის გამო, რომ თმა-წვერი ფქვილით ჰქონდა დაბუმბლული. ერთხელ გამაფრთხილა კიდეც: ჩემგან ნასწავლ აფორიზმებს ყველგან ნუ წამოისვრი, თორემ ხიფათს გადაეყრები, რადგან ჩვენ სიცრუის ეპოქაში ვცხოვრობთ და ესენი სიცრუის პირამიდას აშენებენო. ამ პირამიდის დანგრევას მე ვერა, მაგრამ შენ აუცილებლად მოესწრებო.

ჰო, ჰო, რა სიმაღლისა ყოფილა სიცრუის პირამიდა: ფუძე – ქვესკნელში, წვერი – ზესკნელში!

გაიგო აბელ „მენისქვილემ“ რისთვის გამრიცხეს სკოლიდან და თავისი საიდუმლო გამანდო, როგორც თანატოლს ისე გამიმხილა, მენდო. თუმცა, ბოლომდე არ უთქვამს სათქმელი. მომავალი თაობა საქართველოში იმის მსგავს ნყობილებას დაამყარებს, რაც ოდესღაც ქართულ თემს ჰქონდაო. მეფის უფლებებს თემთა ერთობის უფლებები სჭარბობდაო. არ იყო ის არც მონათმფლობელობა, არც ფეოდალიზმი და, რალა თქმა უნდა, არც სოციალიზმი! მენისქვილედ აქ იმიტომ ვმუშაობ, რომ ჩემმა სპეციალისტმა ოპონენტებმა არ გამწირეს, თორემ ახლა გაციმბირებული ვიქნებოდი. თუმცა, ჩემს გასაცემბირებლად ეს ცრუპენტელა ხელისუფლება თავს არ შეინუხებდა, ერთი ტყვიით, ერთი გასროლით გადაჭრიდა ჩემი იზოლაციის პრობლემას. - ო.

რომელ ნყობილებას გულისხმობდა აბელ „მენისქვილე“ – ეს საიდუმლო სანთელივით კაცმა სამარეში ჩაიტანა. არადა, არაე-

რთხელ უთქვამს ჩემთვის: ქართველმა კაცმა სამარეში მხოლოდ საკუთარი ძვლები უნდა ჩაიტანოს, უპრიანი იქნება, თუ სიძულვილსა და გამცემლობასაც თან წაიღებს, იქნებ ამ გზით მაინც ეშველოს ჩვენს გაუბედურებულ ქვეყანასო.

ვა, სოფელო უხანოო, რად ჰზი სისხლთა ჩემდა ხვრეტად?

თქვა ერთხელ აბელ მენისქვილემ და რუსთაველის სიტყვებს შეკითხვა მოაყოლა: იცი თუ არა, ბიძია, შენ, როგორ გაასამართლა XII საუკუნეში დაბადებულმა რუსთაველმა XX საუკუნის მკვიდრი სერგო ორჯონიკიძე?

დიახ, აბელ „მენისქვილემ“ ისეთი საიდუმლო გამანდო, თავადვე შეერთა, ინანა, ალბათ, შეეშინდა კიდევ, მაგრამ ხელი ჩაიქნია: შენ ჭკვიანი ბიჭი ხარ, ბიძია, და ჩემს ნათქვამს არავის ეტყვიო. კარადიდან ყდაშელანძლული „ვეფხისტყაოსანი“ გადმოიღო, რატომღაც სული შეუბერა, ჩაკოცნა და გადაშალა. აი, რა წერია, ბიძიკო, აქ:

ინდოეთი ჩემი არის, არვის მივსცემ ჩემგან კიდე,
ვინცა ჩემსა დამეცილოს, მისით მასცა ამოვფხვრიდე,
სხვა მაშველსა გარეგანსა, მომკალ, ვისცა ვინატრიდე!

ასე მიმართავს ინდოეთის ამირბარი მეფე ფარსადანს. ინდოეთში უცხო ქვეყნის ჯარს, მომკალი და, არ შემოვიყვანო. სერგო ორჯონიკიძე კი რუსის ჯარს შემოუძღვა თავისუფალ საქართველოში, შულავერში დაიბანაკა და იქიდან დააქცია საქართველო – რუსეთს დააპყრობინა ეს პანანინა ქვეყანა! როგორც კი ეს ლექსი ვთქვი მეგობრის ოჯახში სუფრაზე და სერგო ორჯონიკიძეც ვახსენე, მეგობრებს შიშისაგან ფერი წაუვიდათ, მაშინვე მეცნენ, დამაფიცეს – არასოდეს წამომცდენოდა ამგვარი კომენტარი, თორემ ეს ამბავი ორჯონიკიძის ყურამდე მიაღწევს და ყველას ერთად ციხეში გვიკრავს თავს, შენ კი ადგილზე დაცხრილვას ვერ გადაურჩებო. სწორედ ამის გამო მომანყვეს მეგობრებმა წისქვილში, ასე აჯობებს შენთვისაც და ჩვენთვისაცო.

აი, რატომ ვარ აქ, რატომ აღარ დავდივარ მათთან ერთად საქეიფოდ, რატომ ვერიდები საზოგადოების წინაშე გამოჩენას.

ხელისუფლება ისედაც აღმაცერად მიყურებდა. ათასი ჯურის გაიძვერა და მოლაღატე, დამსმენი და დამბეზლებელი დადის ამ ქვეყანაზე და პატიოსანი ხალხის ცხოვრებას აბნელებს. მიჩუქნია შენთვის ეს „ვეფხისტყაოსანი“, წაიკითხე, ისწავლე, ყველგან და ყველგან გამოგადგეო. ბატონი აბელის აზრით, ჩემი სულიერი მოძღვარი ამიერიდან „ვეფხისტყაოსნის“ ავტორი უნდა ყოფილიყო.

აბელ „მენისქვილის“ ზედმეტი სიფრთხილე იმ წლებში არ უნდა გაგვიკვირდეს. შენახული საიდუმლოების გამხელა კი მე პირადად კვერცხის ნაჭუჭიდან აუცილებლობის ძალით წინილას გამოსვლას მომაგონებს.

ჩვენ უკვე ვიცით, როგორ და რითი დასრულდა სერგო ორჯონიკიძის ცხოვრება: სერგო ორჯონიკიძის ტრაგიკულ დაღუპვაზე ასეთი ვერსია შემორჩა:

«17 февраля 1937 года Орджоникидзе ночью позвонил Сталину. Суть этого разговора попытался реконструировать своей пьесе «Дальше...-дальше... дальше!» драматург Михаил Шатров:

Орджоникидзе: — Зачем тебе Бухарин и Рыков? Не напился?

Сталин: — С кем разговариваешь?

Орджоникидзе: — С тобой разговариваю...

Сталин: — Ты что, не читал показаний?

Орджоникидзе: — Поручи Ежову, он принесет показания и на тебя.

Сталин: — Мне не нужны доказательства.

Орджоникидзе: — Он сидит дома, нянчит только что родившегося ребенка, а приговор уже известен. Зачем же тогда через четыре дня собирать Пленум? Хочешь нашими руками затянуть петлю?..

Сталин: — Да что с тобой, Серго? Откуда такое малодушие?.. В чем усомнился, дорогой?

Орджоникидзе: — В тебе.

Сталин: — Ты что — смерть ищешь?

Орджоникидзе: — Ищу».

После этого разговора Орджоникидзе в своей квартире в Кремле покончил жизнь самоубийством. В официальном медицинском заключении в качестве причины смерти указан паралич сердца» (6. 197).

გულუბრყვილო ვერსია!

1986 წელს მოსკოვში გამოიცა წიგნი «О Серго Орджоникидзе»; ალბათ მისი დაბადების (1986) 100 წლისთავთან დაკავშირებით: «Передо мной — опись бумаг, прочитанных и подписанных Серго в последний день жизни, 17 февраля 1937 г. (4. 291).

1937 წლის 18 თებერვალს ღამით ორჯონიკიძე პოლიტიკოსმა ოპონენტებმა მოკლეს! ბერიას მიერ განვრთნილი მგლები სასწაულებს სჩადიოდნენ.

სერგო ორჯონიკიძე ილიას მკვლელობას შეეწირა: დიახ, სტალინმა ბერიას მეოხებით გამომძიებლებს გააგონა, რომ „ვილაც იმერელი“ იგივე „იმერელი ბიჭი“ ილიას ერთ-ერთი მკვლელი — სერგო ორჯონიკიძე იყო. გამომძიებლებმა კი ქართველ ხალხს გააგონეს. სხვათა შორის, „ვილაც იმერელზე“ გიგლა ბერბიჭაშვილი სულაც არ აპირებდა მსჯელობას, სასამართლო პროცესზე მას განგებ შეახსენეს „ვილაც იმერელი“ ტერორისტი. უფრო მეტიც, გიგლა ბერბიჭაშვილს გამომძიებლებმა ისიც კი ათქმევინეს, რომ ის, თითქოსდა ირანის რევოლუციაში (შაჰის წინააღმდეგ, იღებდა აქტიურ მონაწილეობას. მოკლედ რომ ვთქვათ, ილია ჭავჭავაძის ერთ-ერთ მკვლელს გიგლა ბერბიჭაშვილს ილიას მეორე მკვლელის სერგო ორჯონიკიძის რევოლუციური საქმიანობა მიაწერეს. გიგლა ბერბიჭაშვილმა ირანში ვითომცდა თავისი რევოლუციური მოღვაწეობა: 1906 წელს მე პერსიაში გადავედი და იქაურ რევოლუციაში მივიღე მონაწილეობა — ვერ დაასაბუთა. ამით ბერბიჭაშვილი ვითომდა 1907 წელს საქართველოში (წინამურთან) ყოფნის შესაძლებლობას მაღავედა. სპარსეთიდან ის თითქოსდა ოსმალეთში გადასულა, ოსმალეთიდან კი ვითომ რუსეთში დაბრუნებულა და დენიკინის წინააღმდეგ უბრძოლია.

„ზინამდვილეში, 1909 წლიდან ირანის რევოლუციაში მონაწილე ბოლშევიკებს, იქ პარტიის დავალებით ჩასული სერგო ორჯონიკიძე ხელმძღვანელობდა.

ასე და ამგვარად, გამომძიებლებმა გიგლა ბერბიჭაშვილი გააბრიყვეს, ისეთი ვერსია შესთავა ზეს, რომლის დამტკიცებას ის ვერავითარ შემთხვევაში ვერ შეძლებდა. ვერც შეძლო! გიგლა ბერბიჭაშვილის მენტალიტეტის მქონე კაცის მიერ ზემოთ ნახსენები რთული ვერსიის გამოგონება გამორიცხებულია. შოთა ბადრიძე კი მაინც წერს. „გ. ბერბიჭაშვილის ირანში ყოფნის ისტორია ერთგვარი ლეგენდაა, მის მიერვე შეკონინებული“-ო (1. 222).

არადა, გიგლა ბერბიჭაშვილი ზემოხსენებული რაფინირებული ვერსიის შემოქმედი არ იყო.

არის კიდევ ერთი ბნელი ადგილი ილია ჭავჭავაძის მეკლელობის ისტორიაში, რომელიც კომუნისტმა ისტორიკოსმა შოთა ბადრიძემ კიდევ უფრო დააბნელა. ეს გახლავთ სერგო ორჯონიკიძისა და ილია ჭავჭავაძის მოურავის დიმიტრი ჯაშის სასწაულებრივი ფიზიკური მსგავსება.

თუ 21 წლის სერგო ორჯონიკიძე ზე შეიძლებოდა თქმულიყო „იმერელი ბიჭი“, „ხუჭუჭა“ და „ცხვირკეხიანი“, 23 წლის დიმიტრი ჯაში ამ მხრივ ტყუპისცალივით ჰგავდა სერგო ორჯონიკიძეს. აი, ამისი მიფუჩეჩება გადანყვიტა ისტორიკოსმა შოთა ბადრიძემ. ნაცვლად იმისა, რომ ხუჭუჭა ორჯონიკიძისა და ხუჭუჭა ჯაშის სურათები ერთიმეორის გვერდით მოეთავსებინა, ისტორიკოსმა მხოლოდ ჯაშის უხარისხო სურათი შეიტანა თავის წიგნში, თანაც დასძინა: „სერგო ორჯონიკიძე მაშინ ოცდაერთიოდე წლისა იყო, დიმიტრი ჯაში კი – ოცდასამისა. მაგრამ სხვა მხრივ სერგო და დიმიტრი რომ ერთმანეთს არა ჰგვანდნენ, ამას მათი პორტრეტების ვიზუალური დათვალიერებაც ცხადყოფს“-ო (1. 188). ამას თვალეებში ნაცრის შეყრა ჰქვია. ნეტავ, როდის დაათვალიერა ისტორიკოსმა სერგოსა და დიმიტრის სურათები, ან მკითხველს თუ მისცა ამ სურათების შედარების შესაძლებლობა?

აი, რატომ ვბეჭდავ შოთა ბადრიძის ნიგნიდან ამოღებულ დიმიტრი ჯაშის უხარისხო ფოტოს ხუჭუჭა ორჯონიკიძის გვერდით. დე, ფართო მკითხველმა თავად განსაჯოს, თუ რა მიზეზით გვატყუებს ისტორიკოსი.

სერგო ორჯონიკიძისა და დიმიტრი ჯაშის გარეგნული მსგავსება იმდენად დიდი ყოფილა, რომ გონზე მოსვლისას ოლლა ჭავჭავაძემ სერგო და დიმიტრი ერთმანეთისაგან ველარ გაარჩია და ისტერიულად შეჰყვირა: ეს კაცი (ე. ი. მოურავი დიმიტრი ჯაში, რომელიც ილიას მკვლელობის შემდეგ გამოჩნდა წინამურთან, მომაშორეთო: „შემდეგში, როდესაც ოლლა ჭავჭავაძე ოდნავ მოსულიერდა და შესაძლო გახდა მისგან ჩვენების აღება, ამ უკანასკნელმა გარკვევით აჩვენა, რომ იგი როდესაც მოურავ დიმიტრი ჯაშს უცქეროდა, ეჩვენებოდა, რომ მის გვერდით ერთ-ერთი ფიზიკური მკვლეელი იჯდა, რომ მას ეს მკვლეელი შესცქეროდა და ა. შ. (13187).

ამის შემდეგ ავტორი წერს: „ოლლა ჭავჭავაძის ჩვენება, რა თქმა უნდა, დიმიტრი ჯაშის დასადასაშაულებლად ვერ გამოდგება, რადგანაც ჩვენ კარგად ვიცით, რომ წინამურის ტრაგედიის დროს, დიმიტრი ჯაში საგურამოში იმყოფებოდა და შემთხვევის ადგილზე გვიან მივიდა“.

ბატონებო! დიმიტრი ჯაშმა რომ წინამურთა მისვლა საეჭვოდ დააგვიანა, ეს ამბავი შოთა ბადრიძეზე ადრე ყველა გამომძიებელმა იცოდა. საკვირველი აქის არის, რომ შოთა ბადრიძე სერგოსა და დიმიტრის ფიზიკურ მსავსებას ვერ ხედავს. კომუნისტი ისტორიკოსები კი ისეთი მასალისგან იყვნენ გამოჭედილნი, რომ სურვილისამებრ, ხან ხედავდნენ, ხანაც თვალეებს იბრმავებდნენ.

დაბოლოს, ისტორიკოსი გვაუწყებს, რომ „ვილაც იმერელის“ სურათი თურმე გურამ შარაძემ „ილია ჭავჭავაძის მკვლელობის დამდგენი სამთავრობო კომისიის სხდომაზეც მოიტანა, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდიუმის სხდომათა მცირე დარბაზში, სადაც კომისიის წევრები ვიკრიბებოდნენ. გ. შარაძემ საშუალება მოგვცა, გულდასმით დაგვეთვალიერებინა

მოტანილი სურათები, რომელთაგანაც ფრაკიანის პიროვნება ყველასთვის უცნობი იყო“-ო (13 191).

შოთა ბადრიძემაც იკვლია და იკვლია ათასჯერ გამოკვლეული საქმე და „დაადგინა“, რომ „ვილაც იმერელის“ ვინაობას საბჭოთა მართლმსაჯულება დიდი მონდომებით მაღავედაო. შოთა ბადრიძე ყოველნაირად ცდილობს, როგორმე მიაფუჩეჩოს „იმერელი ბიჭის“ პიროვნება, ე. ი. სერგო ორჯონიკიძე. და ეს ისტორიკოსი, რატომღაც სტალინზე განანწყებული ყოფილი მეგობრის სოსო ირემაშვილის ფანტაზიებს იშველიებს სტალინის წინააღმდეგ. მართალია, სოსო ირემაშვილის სათუო ვერსიას თვით სტალინის დაუძინებელი მტერი ლევ ტროცკიც კი არ დაეთანხმა, მაგრამ შოთა ბადრიძე მაინც აგრძელებს: „არც ისაა დასავინწყებელი, რომ კობა-სტალინი „არაპირდაპირ“ მკვლელობის უკან მდგომად შეიძლებოდა ყოფილიყო მიჩნეული და იგი დანარჩენი სოციალ-დემოკრატების მსგავსად ებრძოდა საქართველოს ავტონომიის იდეას, რაც ილია ჭავჭავაძის სანუკვარი მიზანი იყო“-ო. (13.. 27,

სირცხვილია მსგავსი მიკიბულ-მოკიბული ვერსიების გადმოფრქვევა სტალინზე და ისიც მეოცე საუკუნის დასასრულს. სტალინს არავინ ეკითხებოდა ილია ჭავჭავაძის მკვლელობას, იმ უმარტივესი მიზეზის გამო, რომ მისი გავლენა ფილიპე მახარაძესა და სხვებზე, იმხანად არც ისე დიდი იყო. იმდროინდელი კობა-სტალინის შესაძლებლობების გაბუქვა დაუშვებელია:

შოთა ბადრიძე კი, ყოველგვარი დასაბუთების გარეშე პირდაპირ სტალინს ადებს ხელს, ილიას მკვლელობა ტერორისტებმა ჩაიდინეს, რომელიც კობას გარეშე ვერ განხორციელდებოდაო: „კობა, რომელიც 1906-1907 წლებში საქართველოში ბოლშევიკური ექსპეზისა და ტერორისტული ოპერაციების მომწყობი იყო. საქმე უბრალო ექსპეზი ეხებოდა. ილიას კლავდნენ, ილიას, რომლის მკვლელობაზე, ილიას დასაცავად, კობას, ვიდრე არ დასჭირდა, დიდი ხნის მანძილზე სიტყვა არ დაუძრავს, არც ავად, არც კარგად! განა ეს ცოტაა?“ (13 236).

როდესაც შოთა ბადრიძე სტალინის მიმართ ამ აშკარა ცილისმწამებლურ ბრალდებას წერდა (1991წ.), ის ჯერ კიდევ კომუნისტური ისტორიკოსი იყო და კომუნისტურ ისტორიოგრაფიას კი ყველაფერი ეპატიება.

სინამდვილეში, ილია ჭავჭავაძე ფიზიკურად სამმა მკვლელმა-ტერორისტმა იმსხვერპლა: სოციალ-დემოკრატმა ივ. ინაშვილმა, გიგლა ბერბიჭაშვილმა და სერგო ორჯონიკიძემ. ისტორიკოსმა ყველაფერი გააკეთა იმისათვის, რათა „ვილაცა იმერელი“ ან „იმერელი ბიჭი“ მკითხველს სერგო ორჯონიკიძედ არ მოსჩვენებოდა. ავტორმა შეუძლებლის შეძლება სცადა, მაგრამ არ გამოუვიდა, თავადაც დაიბნა და ზოგიერთი მკითხველიც დააბნია. მაგალითად, ერთ ადგილას ავტორი წერს: „გამორიცხული არაა, რომ უკვე ამ დროიდან სტალინი და ბერია ერთად გეგმავდნენ ილია ჭავჭავაძის მკვლელობაში ს. ორჯონიკიძის დადანაშაულებას“-ო (13 182).

მომდევნო გვერდზე შოთა ბადრიძე იმასაც კი ამბობს, თითქოსდა ბერიამ შეთხზა ვერსია „ვილაცა იმერელი“ სერგო ორჯონიკიძე ყოფილიყო: „მაგრამ 1937 წელს სერგო ორჯონიკიძე თამაშიდან გავიდა. მან თავი მოიკლა, თუ, როგორც ზოგი ამტკიცებს, მოკლეს. სერგო სტალინისა და ბერიას მსხვერპლი შეიქნა“-ო (13. 83).

რაც შეეხება გურგენიძისა და ა. სიგუას მიერ „იმერელი ბიჭის“ ხსენებას, შოთა ბადრიძე პატივცემული მკვლევარების მისამართით ირონიას აფრქევებს, სახელდობრ, შოთა ბადრიძის აზრით, მეფის დროინდელი ძიების მასალებში „იმერელი ბიჭი“ კი არ ეწერა, არამედ „ჩვენთვის საინტერესო ტერორისტს ყველგან ეწოდება „ვილაცა იმერელი“, გ. ბერბიჭაშვილი კი 1941-1941 წლების სასამართლო პროცესზე მას იხსენიებს ჩვეულებრივ „იმერლად“-ო (13 179).

სინამდვილეში „იმერელი ბიჭი“ წარმოადგენს ჩვეულებრივ დაზუსტებას „ვილაცა იმერლისას“, რადგან 1907 წლის 30 აგვისტოს, ე. ი. ილიას მკვლელობის დღეს სერგო ორჯონიკიძე მართლაც 21 წლის ბიჭი იყო.

ერთ ადგილას შოთა ბადრიძე თავისსავე ვარაუდის საწინააღმდეგო დასკვნას აკეთებს, სახელდობრ, გიგლა ბერბიჭაშვილის

სასამართლო პროცესზე (1941-1942 წ. წ.) ყოველწლიურად ცდილობდნენ „გაესაიდუმლოებინათ“ „ვილაც იმერელის“ პიროვნება, რომელსაც მეტი მოკრძალებით ექცეოდნენ, ვიდრე, მაგალითად, ფილიპე მახარაძეს. ამ ნიშნით „ვილაც იმერელი“, უნდა დავუშვათ, რომ ფილიპეზე მაღალი რანგის პიროვნებად განიხილებოდა ბოლშევიზმის იერარქიის ისტორიაში“-ო (13. 186).

ვინ შეიძლება იმხანად, ე. ი. გიგლა ბერბიჭაშვილის გასამართლებისას, ფილიპე მახარაძეზე უფრო მაღალი რანგის ბოლშევიკი ყოფილიყო, მართალია უკვე დაღუპული, მაგრამ მაინც ე. წ. „ვილაც იმერელი“, თუ არა სერგო ორჯონიკიძე? მეპატიოს ეს გადახვევა.

სერგო ორჯონიკიძეზე დაწერილი წიგნის 24-ე გვერდზე ვკითხულობთ: «Особенно любил «Витязя в тигровой шкуре». Наизусть декламировал он Сания великолепного описание единоборства Аватандила с тигром».

აქ ცოტა უხერხული შეცდომაა გაპარული: ავთანდილის ნაცვლად ტარიელი უნდა ეწეროს.

ჩვენ ისიც ვიცით, რითი დასრულდა თბილისში სერგო ორჯონიკიძის უზარმაზარი ქანდაკების ისტორია. 80-იანი წლების დასასრულს თბილისელებმა სერგოს ძეგლს ჯერ ლაყე კვერცხები დაუშინეს, მერე მისი ქანდაკება გადმოაყირავეს, ლაფეტზე დაანვინეს გულალმა და მისი უზარმაზარი ქანდაკება რატომღაც რუსთაველის გამზირზე ჩაატარეს. სწორედ იმ გენიოსი კაცის სახელობის გამზირზე, რომელიც პატრიოტ ქართველობას უცხო „მაშველი“ ჯარის შესახებ ტარიელის პირით შეახსენებდა:

„სხვა მეშველსა გარეგანსა, მომკალ, ვისცა ვინატრიდე-ო.

იმავე თაობამ, თავისუფლების მოედანზე წამოჭიმული ლენინის ძეგლიც დაამხო. სერგოს დიდი მასწავლებელი საფეთქლით დაენარცხა მიწას. ზოგიერთები ახლაც ხუმრობენ: ლენინს თავი მოძვრა და პუშკინის ქუჩაზე დაგორდაო.

რუსეთის ტელევიზიამ ეთერში ასეთი ტექსტი გაუშვა: „სტალინ, კროვავი პალაჩ როსსიი“. სერგო ორჯონიკიძეზე კი რუსებმა უდიდესი რუდუნებითა და პატივისცემით მეორედ მაღალპოლიგრაფიულ დონეზე გამოსცეს ნიგნი.

თვალში საცემია აქერთი გარემოება. ამ ნიგნში ორჯონიკიძის გვერდით, გასაგები მიზეზის გამო, სტალინს ვერ ვხედავთ. ნიგნში შეტანილია სერგო ორჯონიკიძისა და მისი მეგობრების: ტუხაჩევსკის, კალინინის, მიქოიანის, კიროვისა და ა. შ. ფოტოები. სერგო ორჯონიკიძე ბოლომდე ემსახურა საბჭოთა რუსეთს, მისი სახე რუსული ინტელიგენციის ცნობიერებაში თაიგულივით არის ჩარჩენილი. ამ ნიგნში შემაქვს ორჯონიკიძის სურათი ვარდების თაიგულით (იხ. სურ. 2).

რუს ავტორებს ორჯონიკიძე თითქმის გენიოსად ჰყავთ წარმოდგენილი, რაც შეეხება სერგო ორჯონიკიძის ჭეშმარიტ ისტორიულ სახეს, ამ მხრივ შეუდარებელია ქართველი პროზაიკოსის, რეზო ჭეიშვილის ნიგნი „რკინის სახკომი“. ეს არის ბრწყინვალე მონოგრაფია, რომელიც გასაგები მიზეზის გამო ძალიან დაშორებულია საბჭოური ფოტოგრაფიისაგან. სერგო ორჯონიკიძისა და მისი ეპოქის პირუთვნელი შეფასება პირველად ამ უნიჭიერესი მწერლის ნიგნში ამოვიკითხე. სერგო ორჯონიკიძეს რომ საფუძვლიანი განათლება არ მიუღია, ეს ამბავი საქეყნოდ ცნობილია.

მხურვალე ბოლშევიკი ერის ავ-კარგს ტერიტორიის სიდიდისა და დემოგრაფიის მიხედვით აფასებდა. საკითხავია, რა შთაბეჭდილებას მოახდენდა სერგოს ტვინზე მილიარდიანი ჩინეთი?

სხვათა შორის, სერგო ორჯონიკიძის დაბადებიდან ზუსტად 100 წლისთავზე აზიაში დემოგრაფიული აფეთქება დაფიქსირდა: სინხუას სააგენტოს ცნობით, ჩინეთის მოსახლეობამ 1986 წელს 1 მილიარდს მიაღწია. წელიწადში ამ ქვეყნის მოსახლეობა 14 მილიონი ადამიანით იმატებსო. ამდენად, ჩინელი და ქართველი ერი ისე უნდა შეგვედარებინა ერთიმეორისათვის, როგორც სპილო და ჭიანჭველა...

ვკითხულობდი „ვეფხისტყაოსანს“ და რთულ ადგილებს აბელ „მენისქვილე“ მიხსნიდა ხოლმე.

ასე მიიწურა 1942 წელი.

1943 წელს მეთხუთმეტე წელში გადავდექი. მამაჩემმა სოფლიდან ისევ ჭიათურაში ჩამომიყვანა და თეატრის მშენებლობაზე დამაწყებინა მუშაობა (გამიკვირდა, რატომ მომაშორა აბელ „მენისქვილეს“, ის ხომ ფაქტობრივად, ჩემი ახალი და შეუცვლელი მასწავლებელი იყო? სკოლიდან გამოგდებული ბიჭი უკეთეს მასწავლებელს ვერც ინატრებდა). აქ ჩემთან ერთად მუშაობდნენ ჩემი თანატოლები: ჟორა ასათიანი (ადრე თბილისში მცხოვრების და ან გარდაცვლილი ჩემი სეხნია ბიჭიკო კურცხალია და სხვა ბიჭები, რომელთა სახელები ჩემს მეხსიერებას აღარ შემორჩა).

სხვათა შორის, წინასწარვე რომ მცოდნოდა, რა უბედურება გადამხდებოდა თავს, მეც და ჩემისთანებსაც, აუცილებლად დღიურების წერას შევეუდგებოდი, ჩანაწერებს „ქრონიკების“ სახეს მივცემდი, ასე არ გამიჭირდებოდა წინამდებარე წიგნის წერა. გადმოვიღებდი დღიურებს და ქრონოლოგიური მიმდევრობით გადმოვცემდი საყურადღებო მოვლენებს, მეხსიერებაზე ძალდატანებაც აღარ დამჭირდებოდა, მაგრამ ადამიანის ცხოვრებაში ხანდახან ისეთი რამეები ხდება, რომლის ხსოვნა მას სამარის კარამდე მიჰყვება, არ ასვენებს, უნდა დაივიწყოს კიდეც, მაგრამ ამას ვერ ახერხებს.

დიახ, ისეთ შემზარავ ამბავსა და სინდისის სამუდამო ქენჯნაზე მოგახსენებთ, რომლის დასავინწყებლად, როგორც იტყვიან, ურიის ვალს ავიღებდი, მაგრამ ვერც ურიის ვალი ავიღე და ვერც ის ამბავი დავივინყე. პავლიკ მოროზოვის გამო რომ არ გავერიცხე სკოლიდან, ჩვენს ოჯახს კიდევე ერთი უბედურება არ დაატყდებოდა თავს. იმ დროს მე, რა თქმა უნდა, არ შემეძლო გაცნობიერება იმისა, რა ქვეყანაში მიხდებოდა ცხოვრება. უნებლიეთ, ერთი ბერძენი ფილოსოფოსის სიტყვები მაგონდება: „სიმსივნეს ანთება წარმოშობს და არა ანთებას — სიმსივნე, როგორც დემოკრიტე ამბობდა (3. 120).

ის ანთება ჩვენს ქვეყანაში გაბატონებული საბჭოური იდეოლოგია გახლდათ, რომელმაც სიმსივნე ანუ ტოტალიტარიზმი წარმოშვა. ეს იყო შხამიანი პროდუქტი ბეცი მსოფლმხედველობისა.

ახლა, რიონის ბნელ ღამეში კიდევ ერთხელ მაგონდება ის, რაც ნორმალურ პირობებში და ნორმალურ ქვეყანაში არ უნდა მომხდარიყო. ჩემი და მამაჩემის სოფელში ყოფნისას მილიციამ ჩვენი ოჯახი უპატრონოდ დაიგულა. ჩვენს ოჯახს ჭიათურის შინსახკომის თუ უშიშროების იმჟამინდელი უფროსი ვინმე სამსონ ფირცხალავა დაუდარაჯდა. ეს პიროვნება დღესაც ახსოვთ თბილისსა და ჭიათურაში, როგორც გარყვნილი და გათახსირებული ადამიანი, თუკი შეიძლება მას საერთოდ ადამიანი ეწოდოს. სამსონ ფირცხალავა იმდენად გარყვნილი იყო, რომ სიფილისი ტვინში აუვარდა და ისე განუტევა სული.

სწორედ იმ უზნეო პიროვნებამ იხელთა დრო, შეურაცხყო მთელი ჩვენი ოჯახი, ნამუსი ახლდა ჩემს წნლის დას. გათავხედებული მოძალადე იქამდე მივიდა, რომ ვითომდა ცილისნამების გამო, ჩემი საცოდავი და დააპატიმრებინა და ჭიათურის სახალხო სასამართლომ წნლის გოგონას ორი წლის პატიმრობა მიუსაჯა. მარლთმსაჯულებამ ხმელი ხე კი არ გაანედლა, ნედლი ხე გაახმო. აბელ მაჭავარიანიც ხომ ასე ამბობდა: „ქმნა მართლისა სამართლისა“-ს ჩვენი მრუდი მართლმსაჯულება უკუღმა იყენებსო. ზემოხსენებულმა უსამართლობამ ჩემს დაზე ისე იმოქმედა, რომ პირველი ჯგუფის ინვალიდი გახდა.

ახლაც მელანდება მამის გაფითრებული სახე. შინსახკომის გათახსირებული უფროსი ერთხელ ისე ახლოს აღმოჩნდა ჩემ გვერდით, კინალამ ყელში ვწვდი, იქვე უნდა მიმეხრჩო, მაგრამ როგორღაც თავი შევიკავე და სიბრაზისაგან თითები დავიკბინე. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ხელისუფლება ჩვენს ოჯახს მთლიანად გაანადგურებდაო.

აი, თურმე რატომ ჩამომიყვანა მამაჩემმა სოფლიდან ჭიათურაში. ოჯახის მიხედვას მავალებდა, მიბრძანებდა, მოწიფულ კაც-

ად მთვლიდა. კიდევ ერთხელ გამაფრთხილა, წონასწორობა არ დამეკარგა, ნერვებს არ ავყოლოდი და ჩვენი ოჯახი ახალი განსაცდელის წინაშე არ დამეყენებინა. მაგრამ ცდუნებას ვერ გავუძელი, ჩემი დის ტრაგედია, დედის გამუდმებულმა წუნუნმა, ტირილმა, შურისძიების გრძნობა გამიალმასა და... ქუჩაში ჩექმების გასანმენდად დამჯდარ უშიშროების უფროსის ზურგიდან მივეპარე და ბრტყელი რიყის ქვა ჩავცხე თავში. ზორზოხა კაცი იქვე, უგონოდ დაეცა, მაგრამ არ მოკვდა პირდალლი.

ცხადია, უმაღლეს დამიჭირეს, მილიციაში მიმიყვანეს. გამიკვირდა ერთი რამ — მილიციელებმა რატომღაც ჩვეულებას უღალატეს, არც მაგინეს, არც მცემეს, ეტყობა იმათაც ძალიან ეზიზღებოდათ ბინძური სამსონ ფირცხალავა, დამკითხეს და იმავე დღეს გამომიშვეს. ისევ თეატრის მშენებლობაზე გავაგრძელე მუშაობა.

ექიმებმა ძლივს მოასულიერეს ტვინშერყეული ფირცხალავა. მაშინვე ლელავდა, ვაითუ მოკვდეს და ამ ბოროტი კაცის სიკვდილი ცოდვად დაგანვეს კისერზეო. მაგას თავის დროზე უფალი მიუზღავს საკადრისს, უფლის განაჩენს ვერავინ გაექცევას. თუმცა წინასწარვე გრძნობდა, რომ მოძალადე ფირცხალავა არაფრად დაგიდევდათ ქრისტიანი მართლმადიდებლის მორალს და ეთიკას, ამიტომაც ბიჭებთან ვიშოვე მონიკელებული „ბარაბანიანი სმეტისონი“ და ასაწყობად ხელოსანს მიუვტანე. ვიფიქრე: ახლა კი ნამდვილად მოვკლავ ჩვენი ოჯახის ჯალათს-მეთქი. მაგრამ ახლაც არ ვიცი, ვინ გამცა. მეორე დღესვე მილიციელი მომადგა კარზე, მილიციაში მიმიყვანა და იქ ჩემი დაკითხვა დაიწყო: არაფერი დამიმალავს.

ჭიათურის მილიციის იმდროინდელ უფროსს შატო შუბლაძეს შევეკითხე: თქვენი დის ძალით გაუპატიურებისათვის შეეცდებოდათ თუ არა უშიშროების გადაგვარებული უფროსის მოკვლას?

შატო შუბლაძემ დამიყვავა, შენს დაიკოს მალე გამოვუშვებთ ციხიდანო და ა. შ. ხელწერილი დამადებინა რალაცაზე და ხელიც მომანერინა. მიუხედავად ამისა, მილიციიდან გამოსვლისას მაინც მივაძახე: მაგ ფირცხალავას ან ტყვიით გავაგორებ, ან დანით გამ-

ოვლადრავ ყელს. როგორც არასრულწლოვანს 10 წელზე მეტს ვერ მომისჯიან-მეთქი.

მეორე დღესვე გავიპარე სოფელში და ეს ყველაფერი აბელ „მენისქვილეს“ ჩაუუკაკლე. მხოლოდ მისგან მოველოდი ჩემი მომავალი ცხოვრების წინასწარმეტყველებას. ქვაზე ჩამომჯდარმა ბატონმა აბელმა ჯერ ერთ მუხლზე დაირტყა ხელი, მინას ჩააცქერდა, ჩაფიქრდა, თითქოსდა ქვესკნელში კითხულობდა ჩემთვის უხილავ დაფას, რომელზედაც ჩემი ბედ-ილბალი ენერა, მერე მეორე მუხლზე დაირტყა ხელი და ზეცას ახედა, „განაჩენის“ გამოსატანად ფეხზე წამოდგა: ეს ხელისუფლება შენგან ჩხუბისთავის სახეს ქმნის, მთელი შენი ცხოვრება ხელისუფლებასთან ჩხუბსა და დავიდარაბაში გაილევო. ხან შენ გადაეყრები ხიფათს, ხანაც შენი ოჯახის წევრები, მიუხედავად იმისა, რომ მამაშენი მოჩუბბარი კაცი არ არის, მელიტონ აბაშიძისთანა ხათრიანი, საქმიანი, ჩუმი და მოკრძალებული კაცი მე იშვიათად შემხვედრიაო.

გულდამძიმებული დავბრუნდი ჭიათურაში, გზადაგზა აბელ „მენისქვილის“ საყვედური მაგონდებოდა: მილიციაში მუქარის სიტყვა არ უნდა დაგეტოვებინა. ამ ამბავს უეჭველად შეატყობინებენ უშიშროების უფროსს და საკუთარი უშიშროების დაცვა გაგიჭირდებო.

ისემც აგიხდეთ ტკბილი სიზმარი, როგორც მე აბელ „მენისქვილის“ უსიამო წინასწარმეტყველება ამიხდა. უფრო სწორად, ხელმძღვანელმა „ამხანაგებმა“ ჩემი ახალი ტრაგედია დაგეგმეს. ერთი კვირის შემდეგ დამაპატიმრეს კიდეც. განა ამის შემდეგ შეიძლება გულუბრყვილოდ ვიკითხოთ, რატომ მწარდება და მყრალდება ეს თაფლივით ტკბილი წუთისოფელი? ჩემისთანა კაცებისათვის ზუსტად ისე ბინდდება, როგორც თეატრში სპექტაკლის დაწყების წინ, ფარდის გახსნამდე ბნელდება ხოლმე დარბაზი. ილიჩის ნათურებით გაჩახჩახებულ სოციალისტურ ქვეყანაში თურმე პიროვნებათა ტრაგედიებიც წინასწარვე იგეგმებოდა. ზემოდან ისროდნენ ბადეს

და ჩვენც თევზებივით ვფართხალებდით მსახვრალი ხელით გადმოტყორცნილ უხილავ ბადეში.

ბიჭიკო დაიჭირესო! შეატყობინეს დედაჩემს.

მოქვითინე დედაჩემის შემხედვარე მამას თურმე გულმა უღალატა და იატაკზე გაშხლართულა, ჩემი უმცროსი ძმა არ დაბნეულა და ექიმი მოუყვანია — ინფარქტის ნიშნებია! — დაუდგენია ექიმს.

ადვილი წარმოსადგენია, რაზე დაფიქრდებოდა მოსულიერებული მამა: უფროსი ვაჟი — სამამულო ომის ქარცეცხლში, შუათანა ვაჟი — სკოლიდან გარიცხული და დაპატიმრებული, ჩემი და — მართლმსაჯულების მიერ ჩანიხლული და გაგიჟებული, თმაგაშლილი მტირალი მეუღლე, მესამე ვაჟი — ჯერ კიდევ უსუსური და საპატრონო. აი, ჩვენი „სოციალისტური“ ოჯახი, როგორ შენდებოდა დიადი კომუნისტური საზოგადოება.

უნებლიეთ მაგონდება სტახანოველებს შორის ჩამჯდარი სერგო ორჯონიკიძე, მისი გაბადრული სახე და ოპტიმისტური მზერა, გადაბარდნილი, უშველებელი უღვაშებიდან მომდინარე ღიმილი. ოპტიმიზმი გამოსჭვივის 1935 წელს გადაღებული ფოტოსურათიდანაც: «Г. К. Орджоникидзе выступает на заводе «АМО». Москва, 1935 г.». ამავე წიგნის 42-ე გვერდზე იწყება ვ.ლ. შვეიცერის სტატია: «Пламенный большевик».

იმ „პლამენნიი ბოლშევიკს“ აქამდე რომ ეცოცხლა და ჩვენს ოჯახში შემოსულიყო, რას იხილავდა, სოციალისტურ ოჯახს?

ნება მიბოძეთ ორიოდ ნაწყვეტი მოვიტანო სერგო ორჯონიკიძეზე დაწერილი წიგნიდან: «Мать Серго — Евпраксия скончалась от тяжелой болезни через шесть недель после рождения Серго».

დედითობოლი სერგო ახალგაზრდობისას ცხენიდან გადმოვარდნილა: «Когда Серго пришел в себя, сосед смыл с его лица кровь и отвел домой. Мальчик от боли кусал губы, но не плакал и даже старался не хромать, хотя сильно ушиб ногу».

ცნობილ ადამიანთა ბიოგრაფიიდან ყველაფერი უტრირებულია. ბანალური შემთხვევები გმირობის რანგში აჰყავთ ხოლმე.

აქ ლაპარაკია ფიზიკური ტკივილის ატანაზე, გაძლებაზე, მოთმენაზე.

გაუძლებდა თუ არა სერგო ორჯონიკიძე იმ სულიერ ტკივილებს, რომელმაც მამაჩემი ინფარქტამდე მიიყვანა?

გაუძლებდა თუ არა დედა ევპრაქსია, სწავლამონყურებული მისი შვილი სკოლიდან რომ გაერიცხათ, მერე კი ხელმძღვანელი „ამხანაგების“ ხრიკებით ყმანვილი სერგო ციხეში რომ მოეთავსებინათ, ვითომდა ქურდობის გამო?

ჩემი ტრაგედიაც ძალზე მარტივად დაიგეგმა: ვილაცა, სალაცა, რალაცას მოიპარავს და აბაშიძის ბიჭი დაიჭირეთო! მართლაც, ჭიათურაში უნივერსალი, ე.წ. „ასუნტორგი“ გატეხეს და მე დამიჭირეს.

ილბალი არ გინდა?!

ჩემმა ტოლმა ბაცაცა ბიჭმა, მაისაშვილმა „ასუნტორგი“ გატეხა, პაპიროსები მოიპარა. ჩვენდა საუბედუროდ, მე და ჩემი ამხანაგები იმ ბიჭს ვიცნობდით, თეატრის მშენებლობაზე მოდიოდა ხოლმე და პაპიროსებს გვანევიანებდა. რომელიღაც ხელმძღვანელი „ამხანაგი“, მილიცია და მართლმსაჯულება სინქრონული საათებივით ამუშავდნენ. ის ბიჭი მილიციაში გალახეს: ამხელა „ასუნტორგს“ მარტო შენ ვერ გატეხავდიო. იმდენი სცემეს, სანამ თანამზრახველებად მე, ჟორა და ბიჭიკო არ დაგვასახელა. მართალია მაისაშვილმა სასამართლოზე სიმართლე აღიარა — ცემით რომ არ მოვეკალი მილიციას, ჩემი ნაცნობი ბიჭების გვარები დავუსახელეო.

მაისაშვილის სახელს შეგნებულად არ ვახსენებ, თუმცა მეტი შერცხვენის ღირსია: შიშის გამო სამივენი რომ ჩაგვყარა ციხეში.

მოსამართლემ მაისაშვილის აღიარება არ დაიჯერა და მაისაშვილთან ერთად ჩვენც გაგვასამართლა. სისხლის სამართლის კოდექსის 177-ე მუხლის „ბ“ პუნქტით მაისაშვილს მიესაჯა 5 წლით თავისუფლების აღკვეთა, ასათიანს — 4 წლით, თქვენს მონა-მორჩილს კი — 3 წლით, მაგრამ ჩვენთან შედარებით სანყალი ბიჭიკო კურცხალია უფრო დაზარალდა, მასაც 3 წლით პატიმრობა მიუს-

აჯეს. მოტივაციაც განსხვავებულია: შენს ამხანაგებთან ერთად მაისაშვილის მიერ მოპარულ პაპიროსებს შენც ენეოდიო, არადა, ის საერთოდ არ ენეოდა პაპიროსს, პაპიროსის კვამლზე გული ერეოდა. ციხეში ტუბერკულოზი შეეყარა, რამაც საბოლოოდ გადაიყოლა კიდეც. ბიჭიკო კურცხალიას ტრაგედია მართლმსაჯულების მიერ ახალგაზრდობის გზის გამრუდებისა და დალუპვის ყველაზე თვალსაჩინო მაგალითია.

სხვათა შორის, მაისაშვილის ნაბაცაცარი საშინლად გაბერეს და განაჩენში ოჯახის ქონების კონფისკაციაც ჩაგვიწერეს. ვილაცას ჩემი და ჩემი ოჯახის გამნარება რომ არ ჰქონოდა დასახული მიზნად, მაისაშვილს ჩემ გარეშეც კარგად გაასამართლებდნენ, მაგრამ ჩემი სახელი მის სახელს მიაწერეს, ჩემ გვერდით კი ჩემი ამხანაგებიც დასვეს – ჯგუფურად ქურდობდითო.

პირველად რომ დაგიჭერენ, პირველად რომ შეგიწყვნიან რწმენას უსამართლობით, გაგიტყევენ სახელს, ღვთისაგან ბოძებულ თავისუფლებას წაგართმევენ, პირველად რომ მიხვდები იმას, რომ საზოგადოება უძლურია, მას შენი დაცვა და სოლიდარობა არ შეუძლია, პირველადვე რომ დარწმუნდები იმაში, რომ ხელისუფლება შენგან ან მორჩილ მონას ამზადებს ან კაციჭამია კაცისმკვლელი გამოჰყავს, ამ ორი უკიდურესობიდან ერთ-ერთის არჩევას გთავაზობს, რა ჭკუაზე დადგები? ან სამუდამოდ უნდა გაბოროტდე ან უნდა დაბრძენდე! გაბოროტებულს ისევ უკუღმართი სისტემა გამოგიყენებს, დაბრძენებულს კი ისევ ციხეში გიკრავს თავს.

მას შემდეგ ორჯერ გამასამართლეს, მაგრამ თავის მართლება არც ერთხელ არ მიცდია, თავის მართლება ჩემი მხრივ ნყლის ნაყვა იქნებოდა. ჩემი ახალგაზრდობა გულაგის კოლონიებსა და საპატიმროებში გაილია, კიდეც უფრო ნერვიული და ემოციური გახდით, ხშირად თავს ველარ ვიკალებდი, ყველაზე მეტად იმან გამამწნარა, ჩემი ოჯახის დამაქცევარმა, უშიშროების გათახსირებულმა უფროსმა რომ ჩაანყო ჩემი დაჭერა და გასამართლება, რის გამოც ჩემი ცხოვრება სამუდამოდ აინენ-დაინენა.

ჭიათურიდან თბილისში გადმოსახლებისთანავე, ცხოვრებისა-
განწლების მანძილზე ნაგვემ-ნანამებმა უმაღლესი სასამართლოს
თავმჯდომარეს კარანაძეს მივმართე — ხელახლა გადაეხედათ ჩემი
პირველი „საქმისათვის“, მაგრამ ამაოდ, ამ წლების მანძილზე
„საქმე“ განადგურებულიაო. ესეც ე. წ. კომუნისტური საზოგადოე-
ბის ციტადელი! თუ ვინმემ რაიმე დააშავა, სათანადო დოკუმენტა-
ცია ცხვირწინ უდევთ, ხოლო თუ ვინმე უსამართლოდ იქნა და-
სჯილი, კომუნისტური საზოგადოების ციტადელი ბანკის გაძა-
რებული სეიფივით ცარიელია. სათანადო დოკუმენტაცია მარტის
თოვლივით ქრება და ორთქლდება.

მეხსიერებით ისევ 1947 წლის აგვისტოს ვუბრუნდები.

რიონის ამ ბნელ ღამეში სულის სიღრმიდან ეჭვი ამოტივტივდა:
ერთხანს მამაჩემს ვადაწაშაულებდი, ის რომ არ ყოფილიყო ნამე-
ტანი პრინციპული და პირდაპირი, არც მე დავემსგავსებოდი მას,
ალბათ, სხვასავით დაუფიქრებლად, უგონოდ მოვყვებოდი პავლიკა
მოროზოვზე გაკვეთილს, თუ როგორ უნდა დაასმინოს შვილმა საკ-
უთარი მამა. სკოლაც დამთავრებული მექნებოდა. იქნებ აქამდეც არ
მოვსულიყავი, დედაჩემიც მოსვენებული იქნებოდა, უეჭველად ჩემით
იამაყებდა: აი, რა შვილი გამოვზარდეო; მაგრამ ეჭვის ობობა ისევ
ჩამიძვრა სულში: მამაჩემი კი არა, მე ვიყავი დამნაშავე, ჩემ გამო
იტანჯება და უბედურდება ოჯახი. ამის გაფიქრებისას გამაცია, გამ-
ბურძგლა, ცივმა ოფლმა დამასხა. ზედამხედველმა დამიცაცხანა
და კარაბინის კონდახი მომიღერა: ამ შუალამისას რატომ არ გძინავ-
სო. ალბათ, იმან შეაშფოთა, აქედან გაპარვაზე ხომ არ ფიქრობსო.
ისეთ გუნებაზე დავდექი, მზად ვიყავი იქვე მიმეხრჩო, მაგრამ ვიყუჩე,
თვალები დავხუჭე და მაშინვე წყვდიადში ჩავიძირე. ერთადერთი მა-
ნათობელი წერტილი ჩემთვის საქართველოში დარჩენის იმედი იყო.
ჩემიანებთან კავშირი მასულდგმულებდა: „სასჯელს“ მოვიხდიდი და
ოჯახს დავუბრუნდებოდი. ბრესტიდან იაპონიამდე გადაჭიმული
ქვეყნის რუკა როგორ არ მენახა, მაგრამ რას წარმოვიდგენდი, თუ ეს
უზარმაზარი მონსტრი ჩემი პერსონით დაინტერესდებოდა?

— რა უნდა ვაკეთოთ იქ? — შევეკითხე მეგობარს.

— იმას გავაკეთებთ, რასაც განსაკუთრებით ჭკვიანი ხალხი აკეთებსო — მოატყუა მეგობარმა თავისი თავიც. — ჩვენ განგებ შეგვარჩიეს, ავტოქარხნის საფუძვლის ჩაყრის საქმე, ეტყობა, ბელადმა ჩაგვითვალა. თუ მოსკოვზე გავლამ მოგვინია, შეიძლება კრემლშიც აღმოვჩნდეთო. ამის შემდეგ ისე ამაყად გადმომხედა, ძველი ანდაზა გამახსენდა: კაცი ბჭობდა და ღმერთი იცინოდაო.

გათენებისას რიონში ისეთი ქარიშხალი ამოვარდა, თვალის გახელა ჭირდა. დაგვიანებული მატარებელი როგორც იქნა ზოზინით ჩამოდგა. ყველაფერი ზოზინით დაიწყო. დრო კი ფეხმარდი აქილევესივით გარბოდა. ხალხმა ყურადღება მოგვაპყრო და ჩვენ ირგვლივ შეგროვდა. ერთმა თბილისელმა ბიჭმა, რომელსაც „ჭიჭყინას“ ვეძახდით, იმ არეულობის ჟამს წუხანდელი ჩანაფიქრი განახორციელა. საიდანღაც თეთრი ხალათი დაადრო და ფონენდოსკოპი გულზე ჩამოიკიდა, ისე გაიარ-გამოიარა, ვითომ ექიმი იყო და ჭკუას გვარიგებდა. ქარიშხალმა ტყვიისფერი ღრუბლები მზეს ჩამოაფარა. როცა ჩვენი „ჭიჭყინა“ დარწმუნდა, რომ თეთრად მოფრიალე ხალათის ქვეშ დაფარულ პატიმარს ყურადღება არ მიაქცევს — გაუჩინარდა.

არ ვიცი, სად არის ახლა ის თბილისელი ბიჭი, თუ ცოცხალი გადარჩა, ამ წიგნის წაკითხვისას, ალბათ, ულვაშებში ჩაეცინება: გაჭირვება მაჩვენე და გაქცევას გიჩვენებო.

წინა კვირას ერფი ძლიერი აღნაგობის ბიჭი მოვიდა ჩემთან. ხმა-დაბლა ჩამჩურჩულა, თან პაპიროსს სრესდა თითებით: ვიცი, შენ ზემოიმერელი ბიჭი ხარ, გამძლე და მოხერხებული. ამ კოლონიიდან გაქცევა არ გაგიჭირდება, დღისით ტყეში ვიძინებთ, ღამე ვივლით, ბათუმამდე ჩავალწევთ, იქიდან კი, შუალამისას ცურვით გავალწევთ თურქეთამდე, რეზინის ბურთებს ამოვიდებთ ნიკაპქვეშ, ცურვაც რომ არ იცოდე, ფეხების მოძრაობით რამდენიმე კილომეტრით დავშორდებით სანაპირო ზოლსო. გაქცევის გეგმა

შედგენილი მაქვს, მოიფიქრე და პასუხი ხვალ დილას მაცნობე, თორემ... აქ უეჭველად დავილუპებითო!

არც ჰო მითქვამს, არც არა, უხმოდ დავშორდით ერთმანეთს. ვიფიქრე, იქნებ მოგზავნილია და ჩემი გამოცდა სურთ-მეთქი. სახელიც კი გამიმხილა — ლომშერი მქვიაო, მაგრამ უმაღლვე მივხვდი, რომ ლომისეური გამომეტყველების ყვითელთმიან ბიჭს ეს სახელი სხვებმა შეარქვეს.

მეორე ღამით კოლონიაში თოფების ბათქაბუთქი ატყდა: გაიქცა ეგ შობელძალლი — იგინებოდა გუშაგი, მაგრამ პატიმართაგან ვერავინ გაიგო, ვინ გაიქცა და როდის? მივხვდი, ის პატიმარი უჩემოდ გაპარულა. ამ წამხდარ წუთისოფელში, ალბათ არც ის მენდო, მაინც მენყინა. თუმცა, ახლაც არ შემოძლია ვთქვა: გავიქცეოდი თუ არა, უცხოეთში წასასვლელი პასპორტი და დოლარები რომ ჩაედოთ ჯიბეში. აქ დაბადებული, აქ უნდა მოვკვდე, კარგად მომიხსენიებენ, თუ ცუდად — აქ უნდა მოვასვენო ჩემი დაღლილი ძვლები.

რას ვიფიქრებდი, თუ ამ გამრუდებულ ეპოქაშიც მომიწევდა ცხოვრება? ამჟამად პატიმრები კი არ გარბიან უცხოეთში, არამედ ჩვენი თავისუფალი მოქალაქეები, მშვიდად იღებენ უცხოეთში წასასვლელ პასპორტებს, ქართველობა მშვიდად ჯდება თვითმფრინავში, გემში, ავტობუსში, მსუბუქ ავტომობილში და ჰაიდა... მშვიდობით საქართველო!... დუბაი და პარიზი, ანტალია და ლონდონი და ა.შ.

უფალმა უწყის, ვინ როდის დაგვიბრუნდება, ვინ ვის ემსახურება უცხოეთში, რამდენი ქართველი გვაკლდება და რამდენი უცხოელი გვემატება, ვისი სპერმა სად იღვრება და ა.შ. ზოგიერთი თანამემამულე შიმშილსა და გამათხოვრებას გაურბის, ზოგიერთი — მევალებს, ზოგიერთი მათგანი ცოლ-შვილით მიემგზავრება სადღაც. არ არსებობს ზუსტი სტატისტიკური მონაცემები, რამდენი ქართველი განითქვამს საქართველოდან — მილიონი თუ მილიონ-ნახევარი? ისიც საკითხავია, ვინ რას შემოიტანს საქართველოში — შიდსსა თუ ვალუტას? რითი დაბრუნდება ჩვენი თანამემამულე —

სახელითა და ზნეობით, თუ უსახელოდ და უზნეობით? ერთმა ნიგერიელმა ზანგმა ამას წინათ ისე ჩამიქართულა, თავი აფრიკაში კი არა, ზემოიშორეთში წარმოვიდგინე. მილიარდიანი ჩინეთი განთესილებს ვერ შეიგრძნობს, პანანინა საქართველო ამ მხრივ ჭრილობაგახსნილ ავადმყოფს წააგავს – სისხლისაგან იცლება!!!

საეჭვოდ დამშვიდებულ ხელისუფლებას კი ზომაზე მეტი იუმორი აღმოაჩნდა! იფრინეთ, ჩიტბატონებო, რამდენიც გინდათ, ასემც გიქნიათ, ყველა პენსიონერი შემოდგომის მერცხლებივით ერთად გადაფრენილხართ თბილ ქვეყანაში, ოღონდ სამუშაო, პენსიები და ხელფასები, უფასო მკურნალობა არ მოითხოვოთ ჩვენგან, სადაც გიჯობდეთ, იქ იცხოვრეთო.

ეს იმაზე მეტყველებს, რომ ნიჰილიზმისა და იდეური გაარაფრების ეპოქაში შევდივართ. ძველი ქართული ეროვნული მსოფლმხედველობის აღორძინება ვეღარ მოხერხდა, სამოცდაათწლიანი სოციალიზმი კი სამარცხვინოდ ჩაფლავდა. სწორედ ეს ორჭოფული, უქმად შრომისა და უქმად ჯდომის ხანაა უაღრესად სახიფათო. შესაძლებელია სწორედ ამგვარ სიტუაციაში იხელთოს დრო რომელიმე მოცლილმა ფანატიკოსმა, უტოპისტმა და მარქსივით მავნე იდეების ფორმულირებას შეუდგეს (საქმეში ჩაუხედავი მასები ყოველთვის ახალ ხილს ეტანებიან). მისმა ავანტიურისტმა აპოლოგეტმა კი მახინჯი სახელმწიფო მასშტაბის სისტემის აგება წამოიწყოს, რომლის დანგრევას კიდევ ერთი 70-წლიანი ტრაგედია და ჭაპან-წყვეტა დასჭირდება. დემაგოგიური ელემენტების მქონე მსოფლმხედველობა ყოველთვის ეკონომიკური კოლაფსის ჟამს იჩენს ხოლმე თავს.

უფალო! დაიფარე საქართველო ავანტიურისტებისაგან. არ მისცე უფლება ჩიტირეკია თეორეტიკოსებს ქალალდზე დაიტანოს საქართველოს ბედ-ილბალი.

ჭკვიანი ადამიანი რომ შეამჩნიო, მცირეოდენი ტვინი თავადაც უნდა გქონდეს, მაგრამ... დიქტატორს სხვისი ტვინი არ სჭირდება, ის პირველ კაცად და, აქედან გამომდინარე, პირველ ტვინად

მიიჩნევს თავს. ამის შემდეგ მას ახალი საზოგადოებრივი ფორმაციის დასამყარებლად (ასაშენებლად!) ტვინები კი არ სჭირდება, არამედ კუნთები. მართლმსაჯულებაც ისე უნდა გარდაქმნას (ჩვენდა საუბედუროდ, გარდაქმნა კიდევ), რომ ციხეები და კოლონიები კუნთიანი ადამიანებით აივსოს.

აჰანდე! მეც ამავე მიზეზით მიკრეს თავი ქუთაისის კოლონიაში.

იმ სალამოს, ე. ი. ჩემს დაპატიმრებამდე, ადრე დავიძინე. დილა-უთენია მამაჩემს უნდა გავყოლოდი სამუშაოდ. მილიციელიც დილა-უთენია მოადგა ჩვენს სახლს:

— აბაშიძე, გამოდი გარეთ!

— რა გნებავთ, ბატონო?

— „ასუნტორგის“ გატყევისათვის პასუხი უნდა აგო. აბა, სასწრაფოდ ჩაიცვი და მილიციაში გამომყევი!

არ ნაჰყვები? ძალით ნაგიყვანს! ნებით ნაჰყვები და ციხეში ჩაგადებს! სად არის გამოსავალი? არსად! ერთადერთი გამოსავალი უკულმართი სისტემის დაშლა და განადგურებაა, მაგრამ ამას ჩემი კი არა, მთელი თაობების ძალისხმევა დასჭირდება. სანატრელი მერმისის დადგომამდე კი, გაქცევის ან დამალვის სურვილი არ უნდა დაგებადოს, თუმცა უალრესი შეჭირვების უამს ისიც კი მიფიქრია, ისეთ გამოქვაბულში მეცხოვრა, სადაც საბჭოთა მილიცია ვერ მომაგნებდა.

ციხიდან ფანტასტიკურ გაქცევა-გაპარვაზე არაერთხელ მსმენია, კინოფილმებიც მინახავს, თუ როგორ იპარებიან პატიმრები ციხიდან, მაგრამ.. ყოველთვის ვფიქრობდი: უმჯობესია იმაზე იზრუნოთ, ციხეში არ მოხვდეთ, თორემ გაქცეულიც და სასჯელმოსდილიც ერთი და იმავე დილემის წინაშე დგება. საკითხავია, რას დაგარქმევენ ამის შემდეგ: ქურდს, ბაცაცას, ჩხუბისთავს, ხულიგანს, ავანტიურისტს, გამოსწორებულს, პოლიტპატიმარს თუ კიდევ რაღაც უბედურებას — ღმერთმა უწყის.

მოგვიანებით ერთი პატიმარი გავიცანი, ათჯერ გაპარულა ციხიდან, უფრო სწორად საბჭოურ საკონცენტრაციო ბანაკიდან, მაგრამ ათჯერვე დაუჭერიათ და კარგადაც უცემიათ. მიუხედავ-

ად ამისა, იმ პატიმარს უზრუნველი კაცის იუმორი აღმოაჩნდა: საითაც გავიქეცი, იქით წავიქეციო.

კი მაგრამ, როგორ გადაურჩი სიკვდილით დასჯას, ხომ შეეძლოთ მესამე გაქცევისას იქვე ჩაეცხრილეთ-მეთქი, ვკითხე თუ წინასწარ არ მოიფიქრე „ჩავარდნის“ გეგმა, პირველივე გაქცევისას მიიღებ კეფაში ტყვიას. ამიტომაც თავის გადარჩენის გეგმას ვამუშავებდი. საპატიმროს უფროსობას ჩემი დადებითი თვისებები ხუთი თითივით ჰქონდა შესწავლილი. ნებისმიერი კარისა და სეიფის გაღება შემეძლო, გასაღებებსა და სეიფებს ბავშვივით ან შეყვარებული ქალივით ვეფერებოდი, ვუმღეროდი. კარგი ხმა მქონდა და ვმღეროდი, როცა შესაძლებლობა მომეცემოდა. ჩემს მელანქოლიურ სიმღერაზე უგულო ზედამხედველებსაც კი ცრემლი მოადგებოდათ ხოლმე თვალზე, მაგრამ მაშინვე პეროიკულ მოტივზე გადავიდოდი: შირაკა სტრანა მაია რადნაია... ზედამხედველებს ეს სიმღერა არ უყვარდათ, რადგან მათთვის „შირაკა სტრანა“ არ არსებობდა, ისინი, ფაქტობრივად ციხეებში იყვნენ გამოკეტილნი: ჩვენ ვისხედით, ისინი გვყარაულობდნენ...

არ ვიცი, როგორ სჯიდნენ მათ ჩემი გაქცევისას და რითი აჯილდოებდნენ ჩემი ხელახალი შეპყრობისას, მაგრამ იმაში კი ნამდვილად დავრწმუნდი, რა ეწერა ჩემს „საბუთში“: პირველი – გაქცევისადმი ავადმყოფური მიდრეკილება; მეორე – სეიფების ჯადოქარი; მესამე – სიმღერის ბუნებრივი ნიჭი, ალბათ ამის გამო მეძახოდნენ ზედამხედველები „სალავეის“. რისთვის დამიჭირეს აღარ მახსოვს. ცოლის შერთვას ვაპირებდი, როგორც კი ჩემს გულისსწორს მივაკითხე, სადარბაზოში ჩასაფრებულმა მილიციელებმა მტაცეს ხელი და ცემა-ტყეპით ჩამსვეს მანქანაში. არავითარი გასამართლება, არავითარი განაჩენი, უბრალოდ, გადამასახლეს. მშობლები ჩემზე დარდს გადაჰყვნენ, ჩემს საცოლეს კი, რომელიღაც ხელმძღვანელი „ამხანაგი“ დაეპატრონა. მას აქეთ თხუთმეტი წელიწადი გასრულდა. 50 წლის კაცი 70 წლის მოხუცს დავემსგავსე. აღარც მშობლები, აღარც ცოლი და აღარც შვილები.

უშვილძიროდ ვკვდები. თითო გაქცევაზე თითო წელიწადს მიმატებდნენ, მაგრამ იმის ცოდნაც არ მაღირსეს, რისთვის და რამედნი წელიწადი მქონდა მისჯილი. პატიმარმა მხოლოდ პირველი და მეათე გაქცევის საიდუმლო გამანდო:

პირველი გაქცევისას ბედმა მიმტყუნა, როგორც კი ჩვენი ბანაკის საზღვარი გადავლახე, ჩაძინებულმა ბრმა შემთხვევამ გამოიღვიძა, ჩემდა საუბედუროდ გაახილა თვალი. თურმე, იმ დროს რომელიღაც დიდი დანესებულების სეიფი ისე „ჩაეკეტათ“, ველარ გააღეს. გადარეკ-გადმორეკეს და ჩვენი საპატიმროს უფროსისგან შეიტყვეს, რომ მე შემეძლო ჩაკეტილი სეიფის გახსნა. მომძებნეს, საპატიმროში ველარ მიპოვეს და ფეხზე დააყენეს ასამდე კაცი. რკალში მომაქციეს... ცოცხლად შეიპყარიო!— იყო ნაბრძანები.

შემიპყრეს, თვალები ამიხვიეს, მთელი ღამე მატარეს მსუბუქი ავტომობილით, დილით კი იმ საიდუმლო დანესებულების ხელმძღვანელს ჩემს გასაგონად უთხრეს: ფიზიკოსი და მომღერალი მოგიყვანეთ, ეს გააღებს თქვენს სეიფსო. თვალებიდან საფენი მომხსნეს, მაგრამ ვერაფერს ვხედავდი... მერე, ძლივს გავარჩიე გაკრიალებული ჩექმები... მხედველობა დამიბრუნდა. სეიფი დავათვალიერე და მაშინვე მივხვდი, რაშიც იყო საქმე, სეიფს მივეფერე, კარგადაც ვუმღერე. რას სჩადის ეს კაციო— შეიცხადეს. ნუ ლელავთო!— დააიმედეს.

შავი პური, არაუანი და ძეხვი მოვითხოვე, — მომართვეს. დავნაყრდი ახლა რკინის ბერკეტი, ბანარი და ერთი ჯანიანი კაცი დატოვეთ ამ ოთახში და ხუთი წუთის შემდეგ სეიფიც გაღებული იქნება—მეთქი. კინალამ წამომცდა, რომ სეიფი იმავე დანესებულების „ქურდებმა“ გაძარცვეს, მაგრამ ენას კბილი დავაჭირე და საქმეს შევუდექი.

ქურდის ქურდი ცხონდაო!— ნათქვამია. იმავე დანესებულების ხელმრუდე „ამხანაგებმა“ სეიფის გაღებისა და გაძარცვის შემდეგ სეიფის კარის ღრიჭოში ტყვიის თხელი ფირფიტა დაამაგრეს და კარი მაგრად მიაჯახუნეს. სეიფი, ფაქტობრივად, ღია იყო, მაგრამ მისი კარის გამოსაღებად საჭირო იყო ბანარი, რკინის ბერკეტი და ღონიერი კაცი. სეიფის გაძარცვიდან 24 საათზე მეტი დრო იყო გა-

სული, ცხელი კვალიც გაციებულიყო და ნაძარცვიც რეალიზებული, მაგრამ მე ვინ მეკითხებოდა გამოძიების საქმეს? სეიფის კარის სახელურს ბანარი ჩავაბი, მერე რკინის ბერკეტი მოვიმარჯვე და დამხმარე პერსონალს ვუბრძანე, ბანრის მეორე ბოლო წელზე შემოება და მესამე დათვლაზე, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, მთელი ტანით გაექაჩა. მესამე დათვლაზე ჩემმა დამხმარემ იატაკზე მოადინა თხლაშანი, მე კი რკინის ბერკეტი გამივარდა ხელიდან, სამაგიეროდ, სეიფმა ვეშაპივით დაალო ცარიელი ხახა. სეიფი, ცხადია, გაძარცვული იყო. მასში ქალაქის ნაგლეჯიც კი არ იდო. სასწრაფოდ მოვლუნე ტყვიის ფირფიტა, ქალის სამაჯურს დავამსგავსე, სეიფში მოვათავსე და ომახიანად „შიროკა სტრანა“ შემოვცახე. მაშინვე შემოცვივდნენ, სეიფი რომ გაძარცვული დახვდათ, პრიალაჩქემებიანმა კაცებმა ერთი ვაი-უშველებელი ატეხეს, კავკასიური ნაგაზებივით ყეფდნენ, ჩემი ორი ზედამხედველი კი უხერხულად იშმუშნებოდა. ჩვენი ფუნქცია ამონურული იყო და გამოვილალეთ. ამჯერად ცარიელ საკანში მომათავსეს. ორი თვის შემდეგ, ისე, თავის გასართობად, მეზობელ საკანთან დაკავშირება (კედელზე თითების დაკაკუნებით) ვცადე, მაგრამ მაშინვე შემოიჭრა ორი ზედამხედველი და ორივე ხელის მტეგნის შუათითი გადამიმსხვრიეს. მთელი ღამის განმავლობაში ვლრიალებდი, როგორც იქნა, ექიმი შემოვიდა, უზარმაზარი შპრიცი გამირჭო და დალენილი თითები შემიხვია. ასე „დაგვირგვინდა“ ჩემი პირველი გაქცევა – დამასახიჩრეს. ახლაც ვერ გამიგია, რა დაუშავა ჩემმა თითებმა იმ ორ ზედამხედველს, მეზობელ საკანთან დაკავშირების მცდელობისათვის გადამილენეს თითები, თუ იმის გამო, რომ უკვე გაძარცვული სეიფი გავხსენი?

ასეა, ბიძია, ციხიდან პირველი გაქცევა ქალთან პირველ დანოლას წააგავს: თუ ხელი მოგეცარა, შიში, ბოლმა და პატივმოყვარეობა მაჯლაჯუნასავით დაგანვება გულზე. ჩემი პირველი გაქცევა თავისუფლების დაუოკებელმა სურვილმა განაპირობა, მარცხი – უიღბლობამ. მეორე და მეთე გაქცევას კი, უკვე სხვა მიზანი ჰქონდა – შურისძიება! თანდათანობით მივხვდი და დავრწმუნდი, ვინ იყო

ჩემი მტერი და გამაუბედურებელი. წესი უნდა ამეგო მისთვის და მოვისვენებდი. მართალია, ქრისტიან კაცს შურისძიებაზე არ უნდა მეფიქრა, მაგრამ თავს იმით ვინუგეშებდი, რომ ერთ ბოროტ კაცს მაინც მოვაშორებდი ამ ქვეყანას.

შენ, ალბათ, ხვდები, რომ ციხეში პოლიტიკური მოტივით ან ქურდობისათვის კი არ ვზივარ, არამედ იმ კაცმა ჩამაგდო ამ ჯურღმულში, ვისაც თავის დროზე ჩემი ფიზიკოსობა, სიმღერის ნიჭი და ჩემი კაი საცოლე შეშურდა, ფული დახარჯა, მილიციელები ჩამისაფრა და გულაგის საპატიმროში მიკრა თავი. სტალინი, დიქტატურა და ტოტალიტარიზმი აქ არაფერ შუაშია. გააკეთებდა თუ არა ამასვე ის შურიანი და ბოროტი კაცი, მარქსი, ჰიტლერი და სტალინი რომ არ დაბადებულყო?

რაკილა რუსი ფიზიკოსი პატიმარი გამენდო, მე ჩემი გასაჭირი და აღსარებაც ვაუწყე. საკითხავია, აღედრებოდა თუ არა უშიშროების გათახსირებულ უფროსს ჩემი დის გაუპატიურების სურვილი, ევროპასა და აზიაში ფაშიზმი და სოციალიზმი რომ არ აღმოცენებულიყო?

ასე მივადექით სიკეთისა და ბოროტების ურთიერთბრძოლის საკაცობრიო პრობლემას. ზემოხსენებულ კითხვებზე ზუსტი და ამომწურავი პასუხების გაცემა მთლიანად ჩემს კომპეტენციაში არ შედის, უმჯობესია მკითხველმა თავად სცადოს და განსაჯოს, რას უნდა დაეარქვათ ბოროტება და რას სიკეთე?

ფიზიკოსმა თავისი აღსარება საპატიმროდან მეათე, კვლავ უშედეგო გაქცევაზე ამბის მოყოლით დაასრულა და თავის აღსარებას სადიზმის ორიგინალური განმარტებაც მოაყოლა, სახელდობრ: „სადიზმი უნიჭო, შურიანი და მშიშარა ადამიანის ბუნებიდან იღებს დასაბამს“-ო. უცხო სიტყვათა ლექსიკონში კი სადიზმი განმარტებულია როგორც სქესობრივი უკუღმართობა; გადატანითი მნიშვნელობით კი, სადიზმი არის იგივე, რაც „სხვისი წვალებით, ტანჯვით სიამოვნების მიღება“.

მეათე გაქცევისას ვილაცის ბრძანებით ფიზიკოსსა და მომღერალ პატიმარს ჩექმა ჩაარტყეს კისერში, ხორხი დაუზიანეს,

ძლივს გადაარჩინეს ექიმებმა. პატიმარმა ხმა დაკარგა. ეს იყო მისი უკანასკნელი ტრაგედია. ხმაჩახლეჩილი პატიმარი ბედს „შეურიგდა“ და გაქცევა აღარ უცდია, ზედამხედველებმა კი ფსევდონიმი გამოუცვალეს და „სალავეის“ ნაცვლად „დესიატის“ უწოდებდნენ. ცინიზმის მიუხედავად, სასმელ-საჭმელს არ მაკლებენ, სამუშაოზე აღარ გავყავარ, რისთვის მინახავენ? ვილას ვჭირდები გულაგში თხუთმეტი წლის ნაცემ-ნაგვემი, თითებგადაღწეული, ხორხჩამ-ტვრეული, თმაგაცვენილი, კბილებჩამტვრეული, დამჭკნარი და ავადმყოფი? ჩემმა პირადმა მტერმა ყველა ფიზიკური ღირებულება დამაკარგვინა, აზროვნების გარდა ყველაფერი წამართვა. დღითი დღე გარდაუვალ სიკვდილს ვუახლოვდები, რომც გამათავისუფლონ, აქედან ალბათ აღარც გავალ, შურისძიების სისრულეში მოყვანასაც კი ველარ შევძლებ. ჩემმა მტერმა ეს იცის და უხარია — აი, რა არის სადიზმი. შენც გვარიანი მტრები გყოლია, მაგრამ გამაგრდი, თვითლიკვიდაციათმდე არ მიხვიდეო, — მირჩია.

რუსი პატიმრის აღსარებამ ქუთაისის კოლონია მომაგონა.

ციხიდან გაქცევის იდეა ქუთაისის კოლონიაში პირველად ქვემოიმერელმა ბიჭმა, ე. წ. ლომშერმა ჩამაგონა, მაგრამ არ უთქვამს, როგორ და სად უნდა დავმალულიყავით. თურქეთში გადასვლა ჩემთვის სულაც არ ნიშნავდა თავისუფლებას! გაურკვეველ პერსპექტივას ისევ გარკვეული უბედურება მირჩევნია. წინასწარვე უნდა ვიცოდე, რას მიპირებს ხელისუფლება, კანონი და, საზოგადოდ, მართლმსაჯულება, რა ადგილი უნდა მეკავოს საზოგადოებაში?! მე ჩემი ცხოვრებით უნდა ვიცხოვრო და სხვის სამარეში არ უნდა ჩავწვე. საკუთარი მე ბოლომდე ჩემს კუთვნილებას უნდა წარმოადგენდეს. შუალამისას რომ გამაღვიძონ — საკუთარი გვარი და სახელი არ უნდა დამავიწყდეს, არც უნდა დავმალო. ჩემს უნებლიე ცოდვებზე მე უნდა ვაგო პასუხი ღვთისა და ერის წინაშე. სხვანაირად სული სხეულში ვერ მოისვენებს, გული — საგულეში, გონება — თავის ქალაში და ა. შ. არც სხვისი თვალთ დანახული ქალი მომწონებია ოდესმე. მე ჩემი თვალეებით ხილულ სამყაროს ვენდობი. ჩემი და სხვისი ეჭვების

ღირებულება ჩემი ცნობიერების სასწორზე არ უნდა დავდო. ჩემი ბედ-იღბალი სხვის ბედ-იღბალთან ისე არ უნდა აიზილოს, როგორც ფქვილი წყალში. ბოლოს და ბოლოს, მე ჩემი თავის ბატონ-პატრონი უნდა ვიყო. შენ კი, მილიციელო, ვილაცამ გიბრძანა — დაიჭირო და მექანიკურად შეასრულე ბრძანება. გასაგებია ისიც, რომ სისტემას თავისი ჭანჭიკი სჭირდება. იმ დღეს, ალბათ, სხვებიც დააპატიმრე, სალამოთი კი ცოლს შესჩივლე: — დღეს ნამეტანი დავიღალეო. ცოლმა იცის, რატომ დაიღალე, მაგრამ სულაც არ ფიქრობს იმაზე, რატომ დააპატიმრე ადამიანები, ის მხოლოდ მაშინ დაფიქრდება, როდესაც შენც მოგაკითხავენ დასაჭერად. ფარული პროტესტის ნიშნად იმასაც იკითხავს: ჩემმა ქმარმა რა დაამაგაო? ამას ზემოთ გავარკვევთო — ეტყვიან, მაგრამ ზემოთ ახედვის უფლებას არ მისცემენ, ნინალმდეგ შემთხვევაში, ის უფლებათა პირამიდას დაინახავდა, რომლის საფეხურები სიმართლის ზრდის მიხედვით ვიწროვდება, პირამიდის წვერზე კი, ერთადერთი და ყველასათვის ნაცნობი პიროვნება ზის. ის ერთადერთი იძლევა დირექტივებს: დაიჭირო და ამუშავე! არ დაგემორჩილება? დასაჯე!

უფლებათა პირამიდის ყოველ საფეხურზე ეშინიათ დაპატიმრებისა, ყოველი მათგანი შეიძლება დაისაჯოს, მხოლოდ ის ერთადერთია დაუსჯელი, მბრძანებელიც და კანონმდებელიც.

აჰანდე! სწორედ იმ კაცის „კანონმა“ მომათავსა ქუთაისის კოლონიაში. მას მილიონობით პატიმარი იცნობდა (თითქმის ყოველდღე გვიყურებდა გაზეთებიდან, მაგრამ არასოდეს არ უკითხავს ჩვენთვის: მოგვწონდა თუ არა მისი „კანონი“.), ამიტომაც მეგონა, რომ ის ჩემი პირადი მტერი იყო. მოგვიანებით მივხვდი, რომ ვცდებოდი: ჩემი მტერი და დამაქცევარი თურმე მის თავში მოფუთფუთე იდეები ყოფილა. მან იცოდა, როდის რა უნდა ეკეთებინა და თავისი ჭკუით გვაკეთებინებდა კიდევ, თანაც მუქარით, ძალდატანებით, ძალაუფლება კი მართლაც განუზომელი ჰქონდა.

მიუხედავად ურყევი ჯანმრთელობისა და ოპტიმიზმისა, ჩემი გულუბრყვილო წარმოდგენები ადამიანურ მოპყრობასა და ეთიკის

ელემენტარულ ნორმებზე ქუთაისის კოლონიამ დაანგრია. კატორღული შრომის ერთი მეთადი ნაწილი რომ გაეღო კოლონიის ადმინისტრაციას ჩვენს გამოსაკებად, საქმე, ასე თუ ისე, მაინც წინ წავიდოდა, „სასჯელის“ მოხდის შემდეგ ჩვენს არსებობას მცირედი აზრი და გამართლება მაინც მიეცემოდა, ჩვენს ჩალიჩს მონური შრომა არ დაერქმეოდა. უბრალოდ, ვიტყოდით, საპატიმროდანაც კი წავეხმარეთ ქვეყანას ომით დანგრეული მეურნეობის აღდგენის საქმეში-თქო, მაგრამ აქაური ადმინისტრაცია, ჩვენდა გასაოცრად, კარტოფილის ნაფხვენებით დამზადებული „ბალანდით“ შეუდგა ჩვენს გამოსწორებას. ლაჟღაჟა ბიჭები თანდათანობით, დღითი დღე ფერმკრთალდებოდნენ, ჭკნებოდნენ, იფიტებოდნენ, ილუპებოდნენ. არავინ იყო მათი გამკითხავი. გასაგები მიზეზის გამო ადამიანები ისე იბრძოდნენ საკუთარი თავის გადასარჩენად, როგორც მხეცები ჯუნგლებში. ჯუნგლის კანონმა ჩვენს კოლონიაში გადმოინაცვლა. იმარჯვებდნენ მხოლოდ და მხოლოდ ძლიერები – ფიზიკურადაც და სულიერადაც. შიმშილისაგან სიკვდილის შიში დევნიდა ყველას და ხშირ შემთხვევაში ადამიანობას ავინყებდა. მოშიმშილე უმრავლესობას მუდმივი კონფლიქტი ჰქონდა მაძლარ უმცირესობასთან, თუმცა მათი სიმაძლრე შეფარდებითი იყო გულაგსგარე არსებული საზოგადოების რეალობასთან. იქაც იყვნენ მაძლრები და მშვიდრები. პროტესტი აქ ცემა-ტყეპით მთავრდებოდა, იქ კი, სამართლის უღმობელი განაჩენით. ეს ორი საზოგადოება ერთიმეორისთვის არსებობდა. საბჭოური პრესა და რადიო ფერადი ძაფებით ნაკერ სისტემას შესაშური ხელოვნებით ნილბავდა. ყოველივე ეს, ერთი შეხედვით, ბუნებრივ მოვლენად აღიქმებოდა, მაგრამ აქ თავის მზაკვრულ საქმეს აკეთებდა იმდროინდელი ხელისუფლების მიერ მოფიქრებული პოლიტიკური ფანდი, ცხადია, მასობრივი ხოცვა-ჟლეტის გასამართლებლად, რომელიც ისევ პატიმრებს ბრალდებოდა.

მოგვიანებით შევიტყვეთ პროლეტარიატის ბელადის „დიდი ლენინის“, სტალინის მიერ მთის არწივად ნოდებულის («Горный

Орел») ნასიბრძნი: მოვა დრო და „პრესტუჟნიკები“ თავად გაანადგურებენ ერთმანეთსო. ბელადის ნაანდერძევს კოლონიის ადმინისტრაცია პრაქტიკულადაც ახორციელებდა, რითაც ორ კურდღელს იჭერდა: ერთი მხრივ, არასასურველ „ელემენტებს“ იშორებდა თავიდან, მეორე მხრივ კი, ადგილს ათავისუფლებდა ახალ-ახალი ჯანსაღი ნაკადების მისაღებად.

ჩვენც სწორედ ერთ-ერთმა „ჯანსაღმა“ ნაკადმა გამოგვრეკა ქუთაისის კოლონიიდან. რიონში ცხენების გადასაყვან ვაგონებში შეგვყარეს და მატარებელმა თბილისისაკენ გაუტია.

ახლაც ჩამესმის იმ ქარიშხლიანი დილით უცნობი ქალის ძახილი, რომელიც მატარებელს აედევნა: გზა მშვიდობისა, შვილებო!

დედა... მწარედ გამკრა გულში. ერთი წამით ყველანი გავიყინეთ, ყველამ თავისი დედის ხმა გაიგონა... დაბოლოს, მატარებლის ხმაურმა და ქარიშხლის გრიალმა დაფარა დედის ძახილი. იქნებ დედაჩემმა შეიტყო რიონიდან ჩემი გამგზავრების დრო და ჭიათურიდან რიონამდე ჩამოაღწია?.. ეჭვი, ფიქრი და გაურკვევლობა თბილისამდე მიღრღნიდა გულს: დედა... დედა...

ბედნიერია ის პატიმარი, ვისაც ასეთ ჯგლეთაში ძილი შეუძლია... სიზმარსაც თუ ხედავს, მით უმეტეს, ის ორგზის ბედნიერია. მისი ნერვები აწყობილი გიტარის სიმებივით არიან შეხმატკბილებული. ასეთ კაცს წონასწორობიდან ვერ გამოიყვან. ამნაირ კაცებს, ჩემი სუბიექტური წარმოდგენით, 100 წლის სიცოცხლე გარანტირებული აქვთ. საღამოთი რომ უთხრან: ხვალ დილით ჩამოგახრჩობენო, მთელი ღამე იძინებს მტანჯველი განცდების ასაცილებლად. ეტყობა, იმის გამო სძინავს პატიმართა უმრავლესობას, დროებით მაინც დაივიწყონ რეალობა, მძიმე ყოფა და მოსალოდნელი უბედურებაც. მე კი სხვებთან შედარებით ახალგაზრდა ვარ და ძილის ხელოვნება ჯერაც არ შემისწავლია. მაგრამ დადგება დრო და ამასაც შევისწავლი, როგორც ამბობენ—სწავლა სიბერემდეო.

რასიქქარით უნდა ემოძრავა პატიმრების მატარებელს რიონიდან შორაპნამდე? ციმბირი გადამისერავს მატარებლით, მაგრამ მატარე-

ბლის მსგავსი სიჩქარე არ მაგონდება. ჩვენი მატარებელი ან იდგა ან მიბორძიკობდა, მიჯანჯლარებდა. რიონიდან დილით გასული, შუალამით შორაპნის რკინიგზის სადგურში შეჩერდა. აქ, ამ ადგილას ძირულა უერთდება მარგანეცის მადნით გაშავებულ ყვირილას. ჭიათურიდან ნამოსული სატვირთო მატარებელი (ვინროლიანდაგიანი) აქ, შემალლებულ ადგილას ჩერდება. მუშები უზარმაზარი ნიჩბებით ინყებენ მარგანეცის მადნით დატვირთული ვაგონების განტვირთვას. ფართოლიანდაგზე მდგარი ვაგონები ნელ-ნელა მარგანეცის მადნით ივსება, აქედან ფოთში ჩააქვთ და ეს ძვირფასი მადანი გემით ალწევს მყიდველამდე. ეს გზა სატვირთო მატარებლით (ჭიათურა-შორაპანი-ფოთი) ბავშვობისას მეც გამივლია, ფოთამდე ჩავსულვართ, ზღვაში გვიბანავია და უკანვე დავბრუნებულვართ. შორაპანში მდინარე ძირულაში ვჭყუმპალაობდით ხოლმე ბიჭები და ჭიათურაში კი უკვე სატვირთო ვაგონებით კი არა, სამგზავრო მატარებლით ვბრუნდებოდით. შორაპნიდან ჭიათურამდე ისეთი ბუნებაა, რომ უსიერი ტყეებით დაბინდულ-დაბურული ყვირილას ხეობა ჯადოსნურ ზღაპარს მომაგონებს... საყვარელ არსებასთან შემოლამება ამ ხეობაში შემოთენებას უდრის...

აფსუს!.. უზრუნველო ბავშვობავ და ოცნების ყვავილებო!..

ახლა ჭუჭყიანი ჩვარივით ვარ ჩატენილი დაგმანულ ვაგონში და ნყურვილისაგან ვიტანჯები. რა მოხდება, ვაგონის კარი გაიღოს და ზედამხედველმა დაიყვიროს: ბიჭიკო აბაშიძე, თავისუფალი ხარ, გზა მშვიდობისო! მაშინვე გადავეშვებოდი ცისფრად მოლივლივე ძირულაში, ჭუჭყსა და დაღლილობას მოვიშორებდი და ჭიათურისკენ ფეხით მოვკურცხლავდი. მაგრამ... შუალამისას ორთქლმავალმა ჭოტივით იკივლა და ოცნების ლაბირინთებიდან ისევ სავალალო რეალობაში დამაბრუნა.

გათენებისას ხარაგოულში გვალისეს ნყლის დაღევა. არც ერთი მონათმფლობელი ასე უდიერად არ ეპყრობოდა საკუთარ მონას, მონათმფლობელი მონას იმდენ საკვებს (წყალსაც!) მაინც აწვდიდა, რომ მონისათვის შრომის უნარი მაინც შეენარჩუნებინა.

მატარებელი რომ თავდაღმა დაექანა, მივხვდით – ნიფის გვირაბი გავიარეთ, აქედან ახლოა ხაშური, გორი, კასპი, მცხეთა და... რალა დარჩა? რალა დარჩა და საქართველოს დედაქალაქი თბილისი! თუმცა, სადღაა ჩვენ მიერ ნაოცნებარი საქართველო? მოგვიანებით მთელი საქართველო შეიტყობს, თუ რა სატკივარს მალავდა გენიოსი პოეტი:

„რაა მასზე გულდამწყვეტი
მეტეხო და დიღმის ველო,
მიდიოდე და ფიქრობდე,
ეს არ არის საქართველო.
არის ხლართი რკინიგზების,
არის ავტო-მოტო-ველო,
არის ოჯახებიც, მაგრამ
ეს არ არის საქართველო“.

გულწრფელი გალაკტიონი გულის შემძვრელი სიტყვებით წერდა:

„ია-ვარდი რომ არ არის, სად მოვკრიფო?
საქართველო მხოლოდ პრასი და ქინძია.
საქართველო ერთ დროს იყო სახელმწიფო,
საქართველო ახლა არის პროვინცია“.

გორი, გორი! დაიძახა ვილაცამ, როგორც კი მატარებლის მუხრუჭების ღრჭიალი მიწყდა. ჩექმების ბრახაბრუხით ვხვდებით, ვინ საით გარბის. ვაგონის კარები ისევ დაგმანულია, არ გვიღებენ! შუალამის წყვილიაღში ჩაძირულა ყველაფერი, პატიმრები ხის კუნძებივით, უსისტემოდ არიან მიყრილ-მოყრილნი, ჩაკუზულ-ჩამუხლულნი. აქა-იქ ანთებული სინათლე ან შემხვედრი მატარებლის ფარებიდან გამოყოფილი ნათელი ვაგონის ჭუჭრუტანებში იჭრება და სწრაფადვე ქრება, ისევ სიჩუმე ისადგურებს. მტკვრის

ხმაური აქამდე ატანს. იქვე, ჩვენი ვაგონის გვერდით, ეტყობა, უზარ-მაზარი ვერხვი დგას და ნალვლიანად შრიალებს. გული მენურება: ასე მგონია, მთელი ბუნება ოხრავს ჩვენს გასაჭირზე, დაგლეჯილ ნერვებზე, გაუცნობიერებელ მომავალზე. მთელი მსოფლიოს სევ-და-ნალველს თითქოსდა აქ მოუყრია თავი.

ნეტა რომელი საათია? როდის გვეღირსება თბილისის რკინიგზის სადგურზე გაჩერება, სიარული, სუფთა ჰაერი, წყალი, იქნებ პირის დაბანაც შეეძლოთ. მთელი ვაგონი დუმს. ზოგიერთები თვლემენ, ზოგიერთები ხვრინავენ. კიდევ ერთხელ გადავწყვიტე ძილის ხელოვნებას დავეუფლო, ოღონდ ხვრინვის გარეშე. იქნებ თბილისში ჩასვლისას იქუხოს და წვიმა წამოვიდეს, ოფლითა და მარილით შე-ლახული ტანსაცმელი წვიმის წყალმა დააღბოს, ჭუჭყი გაიტანოს და მცირეოდენი შეღავათი ვიგრძნოთ, მაგრამ ჯერჯერობით მსგავსი არაფერი ხდება და საკუთარ ჰალუცინაციებში ვეფლობით. აგვი-სტოს ხვატი თითქოსდა ჩვენს ვაგონში შემომძვრალა და გვახრჩო-ბს. მატარებელი კი სპილოსავით დგას, ადგილიდან არ იძვრის. ამ სიჩქარით თბილისამდე, ალბათ, ხვალამდე ვერ ჩავალწევთ.

მატარებელი გათენებისას დაიძრა: დაგ-დაგ, დუგ-დუგ... ბორბლების ხმაური ჩქარდება: დიგი-დიგი, დოგი-დუ... და იმასაც ვხვდებით, როგორ გადადის მატარებელი ხიდზე: ყრუ ხმაური ღია ხმაურით იცვლება.

გორიდან ისე დავიძარით, არავის წამოსცდენია: „გორო, ქართლის შუაგულო“, არც სტალინი და მისი ბავშვობა უხსენებია ვინმეს. თურმე, დუმილი უფრო ძნელი გადასატანი ყოფილა, ვიდრე ვილაცის მიერ ყასიდად წამონწყებული ბუუტური. მაგრამ მოხდა ის, რაც უნდა მომხდარიყო. როგორც კი ჩვენი მატარებელი გორის შემდეგ პირვე-ლად შეჩერდა და ბორბლების ხმაურიც მიწყდა, ერთმა პატიმარმა ხმამაღლა, გულწრფელად იკითხა: ბელადმა თუ იცის ჩვენი უბედურების ამბავიო?

რიონიდან აქამდე პირველად გავიგონე 100 კაცის ერთდროული ბარბარი. არავინ აპირებდა შეჩერებას, ლამის ყურთასმენა წამერთვა,

ყველა ისე იცინოდა, როგორც შეეძლო. გარეთ, ბაქანზე მოსიარულე ადამიანები, ალბათ, ვერც კი წარმოიდგენდნენ, დახშული ვაგონიდან მომდინარე ხარხარი პატიმრებს ეკუთვნოდათ თუ დემონებს? ისიც ცუდად მენიშნა, რომ ისტერიული ხარხარი მოულოდნელად ერთდროულად შეწყდა, თითქოს ყველა პატიმარი წინასწარ იყო შეთანხმებული.

რა იყო ეს? ვეკითხებოდი ჩემს თავს.

ხუთი წლის შემდეგ ეს ამბავი ერთ ციმბირელ პოლიტპატიმარს მოვუყევი: ჩემ გარდა იმ ვაგონში ყველა ხარხარებდა-თქო. ამის გაგონებაზე ის კაციც ახარხარდა, თავი ველარ შეიკავა და სიცილი საშინელ ხველაში გადაეზარდა. თურმე, ჭლექიანი იყო და ხველას კინალამ ფილტვები ამოაყოლა. ვერც იმ პატიმარმა ამისხსნა დალაგებულად იმ უცნაური ახარხარების მიზეზი. სულის მოთქმისას ერთი სიტყვა წამოსცდა მხოლოდ: „რაზრიადკა“.

მეორე დღეს შევახსენე: რას ნიშნავს განტვირთვა თუ თქვენ მიერ ე. წ. „რაზრიადკა“? პოლიტპატიმარმა დაუფიქრებლად მიპასუხა: „რაზრიადკა“ იწყება მაშინ, როდესაც ცხელი და ცივი ღრუბლები ერთიმეორეს ეჯახებიან – გაელავს და მეხიც იქუხებს: ის „ელვა“ ადამიანის ღვთაებრივი პულსირებული აზროვნება გახლავსო.

განტვირთვა სულიერი და ფიზიკური ჯანმრთელობის (წონას-წორობის!) შენარჩუნების ერთ-ერთ საშუალებას წარმოადგენს. მე გვიან ჩავწვდი ამ სიბრძნეს, დაუოკებელი ნერვების წამიერი მოდუნების სიკეთეს, თორემ შიმშილის, უჰაერობისა და უზომო ნერვიულობის გამო ჭლექიც არ შემეყრებოდა. სიცილი თუ ის გულიდან მოდის, სიცოცხლეს გვიხანგრძლივებს, მაღლობელი ვარ, შენი მიამიტური შეკითხვით რომ გამაცინე – ერთი დღით გამიხანგრძლივე სიცოცხლეო.

ჩვენი დახშული „ჭურჭელი“, ე. ი. მატარებელი თბილისის უახლოვდება. ვერაფერს ვხედავ, მაგრამ ვგრძნობ, რომ ეს ასეა – სამშობლოს გულს ვუახლოვდები. წყურვილისაგან ხახა მიშრება, დაბინძურებული ჰაერი ფილტვებიდან აღარ ამოდის. ერთი-ორჯერ დავახველე კიდეც და შიშისაგან სხეულში გამცრა: ჭლექი!.. უეჭველად ჭლექი შემეყარა... სოფ-

ლის ანკარა წყარო მელანდება, როგორმე მათარა უნდა ვიშოვო და წვეთ-წვეთობით ვსვა წყალი, სულ ერთია, ცივი იქნება ის თუ ცხელი, გემრიელი იქნება ის თუ უგემური. უფერულ ნივთიერებათა შორის, ეს არის ერთადერთი სითხე, რომელიც კაცობრიობას აცოცხლებს. ქიმიკოსებმა ამ სითხეს მოკლედ H_2O შეარქვეს, მოუხედავად იმისა, რომ წყალი ბევრად აღემატება ამ ქიმიურ ფორმულას. დაშრება წყალი და უბედურებაც აღსრულდება. დამარილებულ ზღვის ფსკერზე ადამიანები თევზებივით აფართხალდებიან. უზარმაზარი მეცნიერული ტომები, რომლებიც ჭკვიანმა ადამიანებმა შექმნეს, წყლის მაგივრობას ვერ გასწევს. ცნება H_2O კიარიღვრება და ჭუჭყიანდება, არამედ ცნებაში მოაზრებული მატერია გვიჩრება ხოლმე ხელიდან.

წყალი ადამიანთა რწმენას მაგონებს. მას შემდეგ რაც კაცობრიობის უდიდესი მონაპოვარი — სამინათმოქმედო ცივილიზაცია და სახელმწიფო ჩამოყალიბდა, ძლიერნი ამა ქვეყნისანი ადამიანთა რწმენას წყალივით ამღვრევენ, ჩვენ კი წყალივით ამღვრულ რწმენას ბოროტებას ვუნოდებთ. მიუხედავად ამისა, ქიმიკოსთა მიერ ფორმულით გამოჭერილ H_2O -ს რწმენასთან შედარებით ერთი დადებითი თვისება აქვს, სახელდობრ, წყალი თვითგამწმენდი სითხეა, ის მოძრაობითა და აორთქლებით იწმინდება, რწმენას კი ასეთი ბუნება არ გააჩნია. გატეხილი ან სარკესავით დამსხვრეული რწმენის აღდგენა შეუძლებელია. რწმენის ნამსხვრევების შეერთება მთელს კი არა, მოზაიკას იძლევა! ადამიანის „მე“ ჭრელდება და მისი ამოცნობა ჭირს. რაც უფრო მეტი ჭრელი „მე“ ივლის ქვეყანაზე, საზოგადოებაც უფრო იოლი სამართავი ხდება.

აი, რატომ უყვართ ხელმძღვანელ „ამხანაგებს“ რწმენადაკარგული და ჭრელ-ჭრელი სუბიექტები, ზომბები და ყურმოჭრილი მონები, დამსმენები და მსტოვრები.

არ შედრკე, ბიძიკო! ადამიანის სიყვარული და სამართლიანობის გამარჯვების რწმენა არ დაკარგო. კიდევ ერთხელ გამახსენდა აბელ „მენისქვილის“ შეგონება.

გამარჯობა, ჩემო თბილის - ქალაქო!

*„თვითონ მსოფლიოს მწუხარება
აქ შედარებით
მხოლოდ ლანდი და მხოლოდ ჩრდილია“.*
ბ ა ლ ა კ ტ ი ო ნ ი

უ ლ ა მ ის მ ა ტ ა რ ე ბ ე ლ ი თ ბ ი ლ ის შ ი შ უ ა დ ლ ის ა ს შ ე ვ ი დ ა .
ბ ი ნ დ ბ უ ნ დ ი ა ნ ი ვ ა გ ო ნ ის ე რ თ ი კ უ თ ხ ე გ ა მ ო ც ო ც ხ ლ დ ა .
გ ა ი ს მ ა მ ჭ ე ქ ა რ ე დ ა ი მ ე დ ი ა ნ ი ხ მ ა :

ქ უ თ ა ი ს ე ლ ო „ო ყ ი ა“ ! გ ვ ე შ ვ ე ლ ა , ბ ი ჭ ო , თ ბ ი ლ ის შ ი შ ე ვ ე დ ი თ , —
შ ე ს ძ ა ხ ა თ ბ ი ლ ის ე ლ მ ა ბ ი ჭ მ ა დ ა ს ი მ ლ ე რ ა შ ე მ ო ს ძ ა ხ ა :

„დაკარგული შენი შვილი მოვედი...“

ე რ თ ი წ ა მ ი თ შ ე მ შ უ რ დ ა კ ი დ ე ც მ ის ი . წ ა რ მ ო ვ ი დ გ ი ნ ე : თ ბ ი ლ ის ე ლ ი
ბ ი ჭ ი ე რ თ ი ს ა ა თ ის შ ე მ დ ე გ ს ა ხ ლ შ ი ი ქ ნ ე ბ ა , გ ა დ ა ე ხ ვ ე ე ი ა ნ , ჩ ა კ ო ც ნ ი ა ნ ,
გ ა ი შ ლ ე ბ ა ს ა ზ ი მ ო ს უ ფ რ ა . ა ლ ბ ა თ , თ ა ვ ის გ უ ლ ის ს წ ო რ ს ა ც გ ა დ ა ე ხ ვ ე
ე ვ ა გ უ ლ ა ჩ უ ყ ე ბ უ ლ ი დ ა ... ა დ ა მ ი ა ნ ის ბ ე დ ნ ი ე რ ე ბ ა ს მ ე ტ ი რ ა უ ნ დ ა ? მ ა გ -
რ ა მ ... ბ ი ნ დ ბ უ ნ დ ი ა ნ ი ვ ა გ ო ნ ი უ ე ც რ ა დ გ ა ა ლ ე ს : ყ ვ ე ლ ა ნ ი ბ ა ქ ა ნ ზ ე ! — გ ა ბ -
რ ა ზ ე ბ უ ლ ი კ ა ც ის გ უ ლ ც ი ვ მ ა ბ რ ძ ა ნ ე ბ ა მ გ ა გ ვ ა ო ც ა , გ უ ნ ე ბ ა დ ა გ ვ ი მ ძ ი -
მ ა . მ ი უ ხ ე დ ა ვ ა დ ა მ ის ა , გ უ ლ ი მ ი გ რ ძ ნ ო ბ ს , რ ო მ ყ ვ ე ლ ა პ ა ტ ი მ ა რ ი ი მ
ა ლ ტ ა ც ე ბ უ ლ თ ბ ი ლ ის ე ლ ზ ე ფ ი ქ რ ო ბ ს , ს წ ო რ ე დ ის თ ბ ი ლ ის ე ლ ი ა ა მ ე ა -
მ ა დ ჩ ვ ე ნ ზ ე უ ბ ე დ უ რ ი , მ ის ი მ შ ო ბ ლ ე ბ ი , დ ე ბ ი , ძ მ ე ბ ი დ ა ა მ ხ ა ნ ა გ ე ბ ი ა ქ ე -
დ ა ნ ე რ თ ი ხ ე ლ ის გ ა ნ ვ დ ე ნ ა ზ ე ც ხ ო ვ რ ო ბ ე ნ , მ ა გ რ ა მ თ ბ ი ლ ის შ ი მ ის ი
დ ა ბ რ უ ნ ე ბ ის ა ა რ ა ფ ე რ ი ი ც ი ა ნ . ის ე დ ა ტ ო ვ ე ბ ს ეს ბ ი ჭ ი თ ა ვ ის ს ა ყ ვ ა რ ე ლ
თ ბ ი ლ ის ს , ვ ე რ ც ე რ თ თ ა ვ ის ა ნ ს ვ ე რ შ ე ა ე ლ ე ბ ს თ ვ ა ლ ს , ლ მ ე რ თ მ ა უ ნ ყ ის ,
დ ა ბ რ უ ნ დ ე ბ ა თ უ ა რ ა ის ო დ ე ს მ ე თ ბ ი ლ ის შ ი ?

„ნუ დავიმარხო ჩემსა მამულში,
ჩემთა წინაპართ საფლავებს შორის“.

ნიკოლოზ ბარათაშვილის სიტყვები მაგონდება და თბილისელ ბიჭზე ვტირი. საკუთარ გასაჭირზე არ მიტირია და ახლა ცრემლების დამალვას ვცდილობ. თანაც მრცხვენია, ცრემლი არ შემამჩნიონ და განგებ გინებაზე გადავდივარ: თქვე მართლა ყოილბაშო კომუნისტებო, ღვთის ფეხის მჭამელნო, ასე რამ გაგიქვავათ გული, რამ ჩაგიყინათ აზრი? გაუშვით ეს ბიჭი, თუნდაც ერთი საათით, მოინახულოს თავისიანები, რაო, ქვეყანა დაიქცევა? უუჰ, თქვენი დედა კი ვატირე, ასე აპირებთ კომუნიზმის აშენებას?

ადვილი წარმოსადგენია, რა დამართება თბილისელ ბიჭს ამაღლამ? ხვალ ამ დროს, არც ის და არც სხვა, თბილისში აღარ ვიქნებით. ქუთაისელი „ოყია“ რომ ეტყვის თბილისელ ძმობილს, თბილისში კი ვართ, მაგრამ საშველი სად არის, ერთი ძმაკაციც არ დაგხვედრია ბაქანზეო, რა უნდა უპასუხოს თბილისელმა, ის ხომ ამაღლამ საკუთარ ბოლმასა და ვარამში მორალურად ჩაიხარშება. არ გამიკვირდება, თუ ასე იტყვის:

„დაე, მოვკვდე მე უპატრონოდ
მისგან ოხერი!“-ო

ზედამხედველმა მუჟღუგუნი მკრა — მწყობრში ჩადექიო. ვხედავ, თბილისელი ბიჭიც თავჩალუნული მიაბიჯებს, მაგრამ წინ მიმავალთა თავები, რატომღაც, ერთი მიმართულებით იწყებენ მობრუნებას. თურმე, ყველანი ერთ სასწაულს შესცქერიან. ამ სასწაულის ცენტრში კი ქუთაისელი „ოყია“ დგას თეთრი ხალათითა და ფონენდოსკოპით. როგორც ჩანს, ოყიამაც გარისკა და ნუხანდელი ჩანაფიქრი განახორციელა. თეთრხალათიან ოყიას ზედამხედველებზეა ყურადღება არ მიაქციეს და ისიც „გაქრა“, „აო-

რთქლდა". მადლობა ღმერთს, — ამოვისუნთქეთ ყველამ ერთად. ქუთაისელი „ოყია“ იმავე მეთოდით მიიძალა თბილისის რკინიგზის სადგურზე, როგორც თბილისელი „ჭიჭყინა“ რიონში. ეს ორი გაქცევა ორი წვეთი წყალივით ჰგავდა ერთიმეორეს, მაგრამ ერთუჯრედიანმა ბადრაგებმა აქედან ვერავითარი დასკვნა ვერ გააკეთეს, მათი წარმოდგენით, პატიმარი შეიძლება გაიქცეს ლამით ან გაქანებული მატარებლიდან გადახტეს.

ამიტომაც იყო, რომ გუშინ ჩვენმა მეთვალყურეებმა, თავიანთი აზრით, მუხანათური ხაფანგი დაგვიგეს — მატარებელი უადგილო ადგილზე შეჩერდა, ჩვენი ვაგონი კი შუა ხიდზე აღმოჩნდა. ვაგონის კარი გააღეს და... უეცრად შაბიამნისფერი მტკვარი დავინახე, ხიდი მაღალი იყო, მაგრამ შინაგანმა სურვილმა მაინც მიყივლა: გადახტი წყალში, გადახტი, თორემ, გვიანლა იქნება. ერთმა პატიმარმა თავი გაჰყო ღია ვაგონიდან, გაიხედ-გამოიხედ: „ჩასავოი“ — თქვა უბრალოდ და ისევ ჩაჯდა.

გაისმა სროლის ხმა, რითაც „ჩასავოიმ“ გვაგრძნობინა: გადახტები და ჰაერშივე მიიღებ კარაბინის ტყვიასო. აი, თურმე, რატომ გააღეს ვაგონის კარები შუა ხიდზე. ეს იყო გამაფრთხილებელი გასროლა. სულწასული თუ გადაეშვებოდა წყალში, უფალმა უწყის, გადარჩებოდა თუ არა ის თავთხელ წყალში ჩავარდნისას, თუ გადარჩებოდა — კარაბინის ტყვიას მაინც მიიღებდა ზურგში და მისი სიკვდილი გაქცევის მცდელობით იქნებოდა მოტივირებული. გვამს, ცხადია, მტკვარი ნაიღებდა. კიდევ კარგი, ერთუჯრედიანი ზედამხედველის ფანდზე არავინ ნამოეგო.

პატიმართა უმრავლესობას (მათ შორის მეც) რატომღაც იმის იმედი ჰქონდა, რომ თბილისში რომელსამე უბანზე დამანყებინებდნენ მუშაობას, მაგრამ ეს იმედი წყალწალეხულის ოცნებას ჰგავდა.

მე არ ვაპირებდი პატიმრებთან ციხიდან გაპარვაზე ლექციების კითხვას, მაგრამ, როდესაც პატიმარს ვწლით თავისუფლების აღკვეთა აქვს მისჯილი და ციხიდან მესამე წლის დასასრულს

იპარება, ის ან გიჟია, ან შეურაცხადი. ციხიდან გაპარვა კი არა, სასჯელის მოხდამდე ერთი თვით ადრე რომ გამოგადგონ ციხიდან, უკანვე უნდა მიბრუნდე და ერთი ვაი-უშველებელი ატეხო – ციხის ადმინისტრაცია შანტაჟს მინცობსო.

ყოველივე ეს, ერთი შეხედვით, ლოგიკურია, ასე მსჯელობდნენ გამოცდილი ადამიანები, მეც ასე მჯეროდა, მაგრამ... როდესაც თბილისელი „ჭიჭყინასა“ და ქუთაისელი „ოყიას“ ნამოქმედარს ჩავუღრმავდი, მივხვდი, რომ ზემოხსენებული სწორხაზოვნება ყოველთვის არ გამოდგება. ორივე მათგანი იმავე წელს უნდა გაეთავისუფლებინათ. ამიტომაც გამარცა და დამაბნია მათმა გაქცევამ. სინამდვილეში ისინი ჩვენზე ადრე მიხედნენ იმას, რომ იმდროინდელი ხელისუფლება ციხიდან მათი გამომშვეები არ იყო. რისი იმედი ჰქონდათ გაქცეულებს? როგორ დავიჯერო ის ამბავი, რომ მათ წინასწარვე, ე. ი. ექვსი წლით ადრე იგრძნეს ბელადის გარდაცვალება, იქამდე თუ დავიმალებით, ქვეყანაში შეიძლება პოლიტიკური კლიმატი შეიცვალოს და გაქცევა გვაპატიონო. ყოველ შემთხვევაში, ორივე მათგანმა ხელახალი გასამართლების შესაძლებლობა აიცილა თავიდან. გულაგის არქიპელაგი ისეთი ადგილი იყო სსრკ-ში, სადაც ახალი დანაშაულის ჩადენისა და გასამართლების გარეშე გამოჰქონდათ განაჩენი – პატიმრობის გაგრძელება.

მას აქეთ 52 წელი გასრულდა. ნეტა, სადა ხართ, ბიჭებო, ამჟამად, თუმცა, თქვენი ბიჭობა ვინ გაიგონა? სამოცდაათს მაინც იქნებით გადაცილებული... თუ ჩემსავით ცოცხლები ხართ, მოვძებნოთ ერთიმეორე და ისე ძლიერად დავიბლაღლოთ – მთვლემარე თაობები შევძრათ. თუ საერთოდ აღარა ხართ ამ ქვეყანაზე, მაშინ ჩემს სიგრძე სანთელს დაგინთებთ და თქვენს ხსოვნაზე ვილოცებ. ჩვენი საერთო მტერი, როგორც ჩანს, გულაგთან ერთად, ყოვლისშემძუსვრელი დროის უღმობელი დინება ყოფილა, დრო, ზღვის ტალღებივით ჯიუტი და მოუსვენარი, დაუდგრომელი, ყოვლისმომცველი და თავად მოუცველი, მედინი მედინთა შორის.

მე ჩემებული წარმოდგენა მაქვს სიკვდილ-სიცოცხლეზე. სიკვდილი — დუმილი, სიცივე და უაზრობა მგონია, სიცოცხლე კი პირიქით, — მეტყველება, მოძრაობა და მზურვალეობა. გულაგის არქიპელაგიც ზემოხსენებულ უკიდურესობებს შორის იყო განფენილი, ჩვენ იქ უნდა გვეშენებინა რალაცა, ამიტომაც ჩამოგვიყვანეს თბილისში, შეგვაგროვეს, „დაგვამრგვალეს“ და შორეულ ობიექტზე გასამგზავრებლად გაგვამზადეს. აი, ამას ეწოდება იატაფი, ჩემო მკითხველო.

როგორც კი ფუნიკულიორსა და მამა-დავითის მტრედისფერ ეკლესიას შევავლე თვალი, ჩემმა „ოპტიმისტმა“ მეგობარმა ისევ ჩამჩურჩულა: ხვალ დილით ექსკურსიაზე აგვიყვანენ მთანმინდაზე, იქიდან გადმოვხედავთ გორგასალის ქალაქს, მერე მამა-დავითზე ჩამოგვიყვანენ და დიდებულ ქართველთა საფლავებს მოვინახულებთო.

თბილისის მზე მთანმინდისაკენ გადაიხარა და კუს ტბის მიმართულებით გაუყვა ციურ გზას. ძმობილმა ველარ მოითმინა და თავისთვის ჩაილაპარაკა: ამ ქალაქში დადის ღვთაებრივი პოეტი, რომელმაც ჩვენზე ადრე იგრძნო ამ ადგილების იდუმალება, ზეპირად მახსოვს მისი ლექსიო:

„მთანმინდის იქით დასისხლულმა მზემ ბინა ჰპოვა,
არ არის შველა, ბნელი ჩრდილები
მრავლდება, როგორც სიბნელეში დინგების გროვა
შავი და ჩუმი დღის ყვავილები“.

დიდმა შემოქმედმა, ეტყობა ჩვენნაირების ბედ-ილბალი განჭვრიტა და წინასწარვე მოგვისამძიმრა:

„მახსოვს მე ერთი ძველი არია,
ეხლაც რომ გული იგონებს ცისმარს,

ქვეყნად ყოველი დღე სიზმარია
და სინამდვილეც მიჰყვება სიზმარს“-ო.

ჩვენი თბილისში შემოსვლა და თბილისიდან ნაჩქარევად გასვლა სიზმარს წააგავდა. იმედი იმისა, თითქოსდა თბილისში მოვითქვამდით სულს – გაგვიცრუვდა. საქართველოს გულიდან სისხლის წვეთებივით გაედინა ასეულობით პატიმრის ახალ-ახალი ჯგუფები. მე პირადად ლეთარგიულმა ძილმა შემიპყრო და თბილისიდან გასვლის მესამე დღეს ძლივს გამომაღვიძეს. ისევ პატიმრებით დატვირთული სავსე ვაგონი, იგივე სიდუხჭირე და სამშობლოდან „გაძევებულთა“ სინანული, ოხვრა, გოდება, გაურკვეველობა...

საქართველოს რესპუბლიკის საზღვარს კარგა ხანია გავცდით. რკინიგზის სადგურებზე ქართული აღარ ისმის, რუსულად ლაპარაკობენ. ძმობილი მაინც არ ისვენებს: იცი თუ არა შენ, რომ ეს ლექსი „ხალხი და მთავრობა“ გალაკტიონმა ევროპაზე კი არა, საბჭოთა ქვეყანაზე შექმნაო:

„ევროპა მოსჩანს
სულ ორი დროშით,
არენის ქარი
აქანებს დროშას:
იფურთხებიან
მთავრობის ლოჟით
და აფურთხებენ
მთავრობის ლოჟას“.

მაგრამ ერთი საათის შემდეგ აღსრულდება მოულოდნელი კომმარი, რომელიც არათუ პოეზიას, არამედ ადამიანურ მეტყველებასაც კი გადაავინწყებს თითოეულ ჩვენგანს და ჩვენი არსებობა მხოლოდ ცხოველურ ზმუილსა და ბლავილში გადაიზრდება. გა-

შლილ ველზე მქროლავი მატარებელი შუალამისას უეცრად შეჩერდება, მაგრამ ეს არ იქნება რომელიმე რკინიგზის სადგური.

აქამდე ჩვენ მხოლოდ ჩაცუცქულებს გვეძინა, უადგილობის გამო ესეც დიდი ფუფუნება იყო ჩვენთვის, მაგრამ ვილაცა ვაგონის კარებს მძლავრი ხელებით აღებს. მთვარის შუქზე მოძრავი ფიგურები ფიცარნაგს აკეთებენ და შავი მასა საოცარი სისწრაფით შემორბის ვაგონში. ისმის გინება, სროლის ხმა, კონდახების ბაგაბუგი. ხუთიოდე ნუთმი ვაგონი პატიმრებით ისე იჭედება, ნემსიც არ ჩავარდება, ჩაცუცქვაზე ლაპარაკიც ზედმეტია. მომხდარის გააზრებაც ვერ მოვასწარით, ვაგონის კარები ჩაკეტეს და მატარებელიც დაიძრა.

ვაი, დედა! — დაიკვნესა ქართველმა.

ოი, მამა! — ამოიკვნესა სუნთქვაშეკრულმა რუსმა.

ამის შემდეგ ხანგრძლივი, შემაშფოთებული დუმილი ჩამოწვა. ყველა მიხვდა, რომ სასტიკად მოატყუეს. რუს პატიმრებს ეგონათ, რომ შუალამისას ცარიელ ვაგონში უკრეს თავი, ჩვენ კი ისე წარმოვიდგინეთ, თითქოს ჩვენს გასაგრილებლად გააღეს ვაგონის კარები. ერთ ბედქვეშ მყოფი პატიმრები დარწმუნდნენ, რომ ამგვარ ყოფაში მგზავრობა ტყვიამფრქვევით დაცხრილვაზე უარესი იქნებოდა. 2 საათის შემდეგ ვილაცას მოშარდვა მოუხდებოდა, აღარაფერს ვამბობ ნყურვილზე, შიმშილზე. 5 საათის შემდეგ ვილაცას შეიძლება კუჭი აეშალოს და ჩაისვაროს. ზოგიერთმა შეიძლება ფეხზე დგომაც ვეღარ შეძლოს. დაიწყება შინაგანი არეულობა, ჯგლეთა, გინება, რომელიც ცემა-ტყევაში გადაიზრდება. სიბნელე კიდევ უფრო ამძაფრებს ჩვენს ძალღურ ყოფას. ამას ეტყობა, ყველა ჩვენგანი გრძნობს და ვაგონში მხოლოდ ერთადერთი კაცი იღებს ხმას, ხმამაღლა, მტკიცედ იძლევა ბრძანებას:

— ძმებო! ამგვარ სიცოცხლეს სიკვდილი გვირჩევნია. მატარებელი უნდა გადავაბრუნოთ, შემჭიდროვდით ვაგონის კედლების გასწვრივ და დროგამოშვებით დავეძგეროთ ვაგონის

კედლებს, ვაგონის რხევას მივალწივით, ხან ერთი, ხანაც საპირისპირო მიმართულებით. დაიყავით ორ ჯგუფად!

აბა, დავინყოთ!

მკითხველი, ალბათ, იკითხავს, ხომ შეიძლებოდა ეს ბრძანება ჩუმად, უხმოდ ასრულებულიყო? მაგრამ დაინყო ის, რისი მონმე არც ადრე, არც შემდეგ, არასოდეს ვყოფილვარ.

პატიმრებმა ზმუილი დაინყეს, ჯერ მარცხენა მხარე აზმუვლდა და კედელს მიანყდა, მერე მეორე მხარე. როგორც კი ვაგონმა შესამჩნევად დაინყო რყევა, ზმუილი მხეცურ ბლავილში გადაიზარდა. ხმის ჩახლეჩამდე ვბლაოდი მეც. ზოგ-ზოგს ბლავილის ნაცვლად კივილი გამოუდის, ზოგს ბლავილი ტირილში გადაეზარდა, ზოგი ძალღივით ყეფს, ზოგიერთები კი მგლებივით ყმუიან.

შუალამის მატარებელი კი ისარივით გაჭიმულ გზაზე მიქროდა. არ ვიცი, რა დრო გავიდა... ზოგიერთს გულმა უღალატა, ზოგს ნეკნები ჩაემტვრა, ზოგს ლავინი, ზოგს თავი მიეჭყლიტა კედელზე. მომრავლდა უმოძრაო გვაგები, ფეხქვეშ უჩვეულო სირბილეს ვგრძნობდით — უნებლიეთ თანამოძმეთა გვაგებზე ვდგავართ...

ერთ-ერთ რკინიგზის სადგურში ვაგონის კარებს ალებენ, ძლიერი შლანგით წყალს გვასხამენ. ამას, ეტყობა, „დასუფთავება“ ჰქვია. ისევ კეტავენ კარებს და მატარებელს უკაცრიელ ველზე აჩერებენ. ისმის მჭახე ბრძანება: გადმოდი, დაწეხით მინაზე!

ჩვენი უსიტყვოდ ვასრულებთ ბრძანებას და გრილ მინას ვეხუტებით: ესეც დასვენებაა. ნეტა, გათენებამდე მამყოფონ ასე, მაგრამ იქვე ბრდღვინავს ბულდოზერი და „ჩამჩიანი“ ექსკავატორიც, ცხადია, საძმო საფლავს თხრის, ორმოში ყრიან მკვდრებს... ეს პროცესი ერთ საათს გრძელდება. ისევ ვაგონებში აფოფებებს გვაიძულებენ. ჩვენი რიგები საგრძნობლად შეთხელებულია. ფიზიკურად და ფსიქიკურად შერყეულნი მხოლოდ დაბალი გმინვით ვატყობინებთ ერთიმეორეს, რომ ჩვენი „ბუნტი“ ჩაფლავდა. სიჩუმე გვმართებს. მოგვერევიან ძალღივის შვილები. სამაგიეროდ, ჯერ არნახული და არგაგონილი გამოცდილება მივი-

ლეთ, ყოველ წამს უნდა ველოდოთ უარეს ტრაგედიას. ეს მხოლოდ ტრაგედიის შესავალი ანუ ინტროდუქცია იყო. რუსეთის თვალ-უწვდენელ ველებზე, ალბათ, ჩვენი ტრაგედიის ეპილოგსაც ექნება ადგილი.

გველირსება ოდესმე საქართველოში დაბრუნება?

...და ჩემდა გასაოცრად, ვაგონის შორეული კუნჭულიდან თბილისელმა ბიჭმა ომახიანი, მაგრამ მაინც გულისშემძვრელი სიმღერა წამოიწყო:

„გამარჯობა, ჩემო თბილის ქალაქო,

დაკარგული შენი შვილი მოველი“.

ის „წამოსცდა“, რაზედაც ოცნებობდა.

იმედის ოქრო ჩამელვარა სულში.

აფერუმ, შენს აღორძინებას რწმენავ და იმედო!

სიკვდილის კუნძული

*„სამოქალაქო ომი ორივე მხარესათვის
უბედურებაა, რადგან გამარჯვებულთათვისაც
და დამარცხებულთათვისაც იგი ერთნაირად
დამღუპელია“.
დემოკრიტი*

1917 წლის თებერვლის ბურჟუაზიული რევოლუცია და მთელი რუსული დემოკრატია ნევის პროსპექტზე მკედარი ჩიტივით ჩამოვარდა. 7 თვის შემდეგ დაიწყო ქვეყნის შემმუსვრელი და დამანგრეველი წითელი, ე. წ. ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუცია, რასაც ხანგრძლივი სამოქალაქო ომი მოჰყვა. რუსეთი კაპიტალიზმის გზას ასცდა, უფრო სწორად, გადააცდინეს!..

ბოლშევიკების გამარჯვება სულაც არ ნიშნავდა იმას, რომ ქვეყანაში ერთმა ძალამ საბოლოოდ გაიმარჯვა და რუსეთი წინ დაიძრა. სამაგიეროდ, ბოლშევიკებმა იცოდნენ, რომ ნახევრად ფეოდალური და ნახევრად კაპიტალისტური რუსეთი მთელი მსოფლიოს საწინააღმდეგო მხარეს უნდა დადრულიყო. ბოლშევიკებმა შეუძლებლის შეძლება სცადეს და ეკონომიკურად და იდეურად მოუმზადებელ რუსეთს ისე ეჯაჯგურებოდნენ, როგორც ჩიხში მდგარ მატარებელს. დაიწყო განკულაკებისა და კოლექტივიზაციის ხანგრძლივი პროცესი, რაც, თითქოსდა, წინსვლად აღიქმებოდა. სინამდვილეში ეს იყო რევოლუციის იდეებით შენიღბული სამოქალაქო ომი. ჰუმანიზმისა და ადამიანთა ეკონომიკური თანა-

სწორობის იდეა პრესიდან რეალობაში მახინჯი ფორმებით მკვიდრდებოდა.

პირველი მსოფლიო ომიდან, მეორე მსოფლიო ომის დაწყებამდე, კაპიტალისტებმა მარქსის „კაპიტალიდან“ კვლავწარმოების სიკეთე აითვისეს და კერძო საკუთრებას მიუსადაგეს, წინ გაიჭრნენ. ბოლშევიკებმა კი, თავისებურად გადაჭრეს იაფი მუშახელის პრობლემა: „დააპატიმრე და ამუშავე“.

აი, რას წარმოადგენდა გულაგის არქიპელაგი სინამდვილეში, რეალობაში.

აი, რატომ ჩქარობდა ჩვენი მატარებლის მემანქანე, დროზე ადრე მიეყვანა დატუსაღებული ან დაპატიმრებული მოქალაქეები დათქმულ ადგილას.

სოციალიზმთან შეხამებული თანამედროვე მონათმფლობელობა — აი, ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის საბედისწერო მონაპოვარი.

ორმოციანი წლების დასასრულს მე არ შემეძლო ზოგადად ხაზებში, კონტურებში, ჩარჩოებში მაინც მომექცია არსებული ვითარების ანალიზი. ყველაფერს გვიან მივხვდი... მაგრამ ჩვენს მატარებელში და ჩვენს ვაგონში ეწამებოდნენ ადამიანები, რომელთაგან მხოლოდ ერთეულებმა იცოდნენ ამ ურჩხულებრივი და უღმობელი სისტემის არსი. ისიც იცოდნენ, რომ ბოლშევიკების უბადრუკი ცდა საბოლოოდ სულიერი და ეკონომიკური კატასტროფით ან კოლაფსით დასრულდებოდა.

რა გულუბრყვილო ვიყავი მაშინ. მჯეროდა: ჩრდილოეთში ერთი დღე სამ დღედ ჩამეთვლებოდა, მაგრამ გულაგის მართლმსაჯულებამ წდღე 1 დღედ ჩამითვალა, ე.ი. წწლით პატიმრობა მომისაჯა! რისთვის? ვინ აგებს ამაზე პასუხს? სად უნდა გავსაჩივრო? დამწვარ აფთოაქში? ის დრო და ის ხალხი წასულია. დიდი პოეტის თქმისა არ იყოს:

„გამოიცვალა ისწნე და ჰავა,
შავი არშია დღეებს აკლია.

ზღვაზე ზვირთები მოვა და ნავა,
ცხოვრება ასე შემისწავლია“.

იმდროინდელ უნიტარულ სახელმწიფოში, რომელსაც ჩვენ სსრკ-ს ვუწოდებდით, უფლებათა ერთადერთი პირამიდა იყო აღმართული, საიდანაც მხოლოდ ერთი კაცი (დიქტატორი) იძლეოდა ბრძანებას: „დააპატიმრე! ამუშავე!“ მან იცოდა, რას აშენებდა და რისთვის უნდა დაეპატიმრებინა „კუნთები“.

ჩვენი ქართველი საზოგადოებისათვის ეს შემადრწუნებელი ლოზუნგი ამჟამად აღარ მოქმედებს, რადგან სსრკ-ი დაიშალა და ეროვნული სიმბიოზის ადგილას უფლებათა პატარ-პატარა პირამიდები აღიმართნენ. დირექტივა: „დააპატიმრე და ამუშავე!“ გაუქმდა. რა საჭიროა საზოგადოების გარკვეული ძალების დაპატიმრება და რეპრესიები? არ ექნება ხალხს სამუშაო და მთელი საზოგადოება თავისთავად დაპატიმრებული იქნება. ისიც საკითხავია, დაპატიმრებული უკეთესად იმუშავენს თუ თავისუფალი კაცი?

აი, ეს ვერ გაიგო თავის დროზე მსოფლიო პროლეტარების ბელადმა, წინააღმდეგ შემთხვევაში, უფრო სწრაფად ააშენებდა იმას, რასაც ის სოციალიზმს უწოდებდა. კიდევ კარგი, რომ იმ ეპოქის მოვლენას თავისი სახელი ერქვა — სოციალიზმის მშენებლობა. ე. ი. გარკვეულ გაურკვევლობასთან გვექონდა საქმე.

ამჟამად კი, გაურკვეველ გარკვეულობაში ვიმყოფებით, რადგან ისიც არ ვიცით, ვაშენებთ თუ არა რაიმეს? მიუხედავად ამისა, მაინც ვახერხებ სახელის გამოძებნას: ეს გახლავთ უსახელოური!

...მაგრამ გარდამავალი ხანაც გაილევა და ათიოდე წლის შემდეგ ქართული აზროვნება და ინტელექტი ისევ ეროვნულ ნიადაგზე მოძებნის ხერხელს ან სადინარს.

ვზივარ ახლა მშვიერ-მწყურვალ, მაგრამ მაინც ბედნიერი, რადგან დაპატიმრებით არავინ მემუქრება და ვწერ ჩემი ცხოვრების წიგნს, უფრო სწორად, ეს იქნება მომავალი თაობებისადმი გაფრთხილება: სოციალიზმმა, როგორც ურჩხულბერივმა სისტემამ თავის სტომაქში შთანთქა

მილიონობით უდანაშაულო ადამიანი და ნაწილობრივ ქართული ცნობიერებაც გაამრუდა, ისტორიის სანაგვედან ჩვენს ყოფიერებაში აღარ უნდა გადმოინაცვლოს. სოციალიზმთან, როგორც შეჩვეულ ქირთან გამოთხოვება ზოგიერთ პერსონას ისე უხდება, როგორც ალკოჰოლი კსალკოჰოლთან და ნარკომანს ნარკოტიკებთან გამოთხოვება. ამაზე მეტყველებს ვახტანგ გოგუაძის სამწუხარო დასკვნა: „სოციალიზმი ადამიანის მიმართ ქრისტესმიერი დამოკიდებულების ფორმააო“ (გაზ. „ახალგაზრდა პატრიოტი“, 25-31 აგვისტო, 2000 წ.).

როდის აქეთ გახდა სოციალიზმი ქრისტესმიერი? რომელსამე საზოგადოებრივ ფორმაციასთან სოციალიზმის უპირატესობის მტკიცების აბსურდულ მეთოდს ვერც ახალგაზრდა პატრიოტი დაიჯერებს და ვერც მხცოვანი მამულიშვილი, მით უმეტეს, როდესაც საკითხი ეხება სოციალიზმის მიმართებას ქრისტიანულ რელიგიასთან. ვინ ანგრევდა ქრისტიანულ ეკლესიებს საქართველოში (სხვათა შორის, გოგუაძისათვის საყვარელ გურიაშიც!), ქრისტიანი მართლმადიდებელი თუ სოციალისტი? ცხადია, სოციალისტი, ლენინელი! მერე და ეს იყო ადამიანის მიმართ ქრისტესმიერი დამოკიდებულება? ნახევარი საუკუნის განმავლობაში, როგორც იტყვიან, ხუთი თითით შევსნავლე სოციალისტური საზოგადოების ჩინოვნიკები. ვაითუ, იმათი შვილები და შვილიშვილები მოექცნენ მომავალი საქართველოს ხელისუფლების სათავეში?! ყველაზე მეტად ეს მაფიქრებს და მანუხებს. თუ ასე მოხდა – აი, მაშინ კი ცხარე ცრემლებით უნდა დავიტიროთ ჩვენი ქვეყანა, ჩვენი საყვარელი საქართველო.

სულელებით მოვაჭრე სოციალიზმი ბოლოს ისეთ კონდიციამდე დავიდა, რომ სინდის-ნამუსი ამ საზოგადოებისთვისაც ზედმეტ ბარგად იქცა. ეს სავალალო მოვლენა ჟურნალ „ნიანგის“ ყოფილმა თანამშრომელმა ასე გადმოსცა:

„სუყველაფერი გავყიდე,
ცხოვრება ისე გამრუდდა.

მინდა, სინდისიც გავეიდო,
მაგრამ არავის არ უნდა“-ო.

საკვირველი იქნებოდა, ეს რომ გამკვირვებოდა, რადგან თავად ტოტალური უსინდისობის მსხვერპლი გახლავართ. ისიც კარგად ვიცი, რომ ერი ხანდახან ჩათვლემს, ბოროტება ილვიძებს და იმარჯვებს კიდეც, მაგრამ ერის მარადიული სიფხიზლის წიგნი „ვეფხისტყაოსანი“ სასათუმალთან მიდევს და ჩემს ცნობიერებაში ცოცხლობს უმთავრესი შეგონება ამავე წიგნიდან:

„ბოროტსა სძლია კეთილმან,
არსება მისი გრძელია“-ო.

როგორც ვხედავთ, ბოროტებას ჩვენზე ადრე ებრძოდნენ სულმნათი მამულიშვილები. ამიტომაც დროებით (გონებით) მოვწყდეთ თანამედროვეობას და ნახევარი საუკუნის წინანდელ „შულამის მატარებელს“ მივაკითხოთ. რა მიზანი ამოძრავებდა იმ მატარებელს ჩრდილოეთის მიმართულებით, რა უნდა ეკეთებინათ ბედკრულ პატიმრებს თეთრი ღამეების ქვეყანაში, რომელსაც გულაგელებმა „სიკვდილის კუნძული“ შეარქვეს?! გულაგსგარე ბოხოლა პარტ-მუშაკები კი სამოთხის კუნძულზე მოყუჩდნენ და იქიდან იძლეოდნენ დირექტივებს სოციალიზმის მშენებლობაზე, თანამოძმეთა არნახულ ექსპლოატაციას. ასე ახორციელებდნენ თეორიულ მარქსიზმ-ლენინიზმს პრაქტიკაში. მეორე მსოფლიო ომამდე კი, გერმანიაში მილიტარიზმმა და ექსპლუატაციის ფორმებმა არნახულ სიმაღლეს მიაღწია. ცხადია, რომ, უწინარესად, ეს ორი ურჩხული, სსრკ და ფაშისტური გერმანია უნდა დაჯახებოდა ერთიმეორეს. დიდმა შემოქმედმა წინასწარვე იწინასწარმეტყველა, რომ ყოველივე ამას მსოფლიო მასშტაბის შეჯახება და კატასტროფა მოჰყვებოდა. აი, მისი უცდომელი წინასწარმეტყველება. თქვენი ნებართვით, მთლიანად მოვიტან ამ მოზრდილ ლექსს:

„ორად გაიპო წითელი კლდე, ავარდა რაში,
წითელი რაში, წითელი გზით, წითელ უნაგრით,
წითელი კაცი
მოახტა მერანს, გაიარა წითელი შარა...
აჰა, გამოჩნდა ზღვა წითელი, როგორც მარჯანი —
შუა გააპო წითელი ზღვა.
ჩაჰყო მის გულში სისხლიანი ხის ყავარჯენი,
ზღვიდან სიცილით ამოიღო წითელი გველი
და წითელ გზაზე გადააგდო უზარმაზარი.
ციდან წვეთ-წვეთად მოდიოდა ცეცხლები მწველი
და მძლავრდებოდა დედამინის ომი საზარი“.

სწორედ ამ საშინელმა ომმა გადაუმტვრია ჩვენს ოჯახს ხერხემალი, ჩემი უფროსი ძმა 70 მილიონ ადამიანთან ერთად იმ ურჩხულმა ჩაყლაპა. აბაშიძეთა ოჯახმა გვარის უფროსი გამაგრძელებელი დაკარგა, ჭიათურის „ხელმძღვანელი ამხანაგები“ და მილიცია კი, ჩვენს ოჯახს გადაემტერა. უმადური კაცი რა არის და უმადური ხელისუფლება რაღა იქნება? აბაშიძეთა მგლოვიარე ოჯახს ადგილობრივმა ხელისუფლებამ მისამძიმრების ნაცვლად ახალი ტრაგედია დაატეხა თავს. ჩემი უმცროსი ძმა (1934 წელს დაბადებული), სტუდენტი, მილიციელებმა არაფრის გამო ისე მხეცურად სცემეს, გონება დააკარგვინეს. გონდაკარგული სულიკო აბაშიძე მილიციაში უპატრონოდ აგდია ცოცხალ-მკვდარიო — შემაშფოთებული ამბავი მოიტანეს მეზობლებმა. აკივლებულა ჩემი საცოდავი დედა, მამაჩემს, თურმე, მეორედ უღალატა გულმა და ნაქცეულა.

რა უნდა გაეკეთებინა თბილისიდან ჭიათურაში არდადეგებზე ჩამოსულ სტუდენტს ისეთი, რომ მილიციის თანამშრომლებს ჩემი ძმა დაესახიჩრებინათ?..

დიახ, დაასახიჩრეს და მერე როგორ, მარტო ფიზიკურად კი არა, სულიერადაც, ფსიქიკურადაც. მე მაშინ, ე. ი. 1956 წელს მაგადანში

გახლდით და იქ ვიხდიდი დამატებულ თხუთმეტწლიან „სასჯელს“. აქ, ჭიათურაში კი, ჩემი ძმა ცემისაგან ჭკუაზე შეშალეს. მამაჩემმა ახალი ტრაგედია ველარ გადაიტანა და ინფარქტით გარდაიცვალა. ჩემი ძმა კი 30 წლის მანძილზე იტანჯებოდა ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში და 1986 წელს ისიც მიიცვალა. „ვა, სოფელო, რაშიგან ხარ“...

კარგად თუ ჩავუღრმავდებით ჩემი ოჯახის ტრაგედიას, ცხადზე უცხადესი გახდება, რომ ტვინნალრძობი პარტიული ჩინოვნიკები აბაშიძეთა ოჯახს კლასობრივ მტრად თელიდნენ და თანდათანობით ანადგურებდნენ. კლასობრივი მტრები ადამიანის მიმართ, მავანის თანახმად თურმე, ქრისტესმიერი დამოკიდებულება ყოფილა.

აქ აღარ გავაგრძელებ იმაზე წუნუნს, რა დღეში იქნებოდა ჩემი საცოდავი, დაქვრივებული დედა, ქმრისა და ორი შვილის დამკარგავი ქალი ჯერ კიდევ იტანდა აუტანელ გასაჭირს.

გველადუა ხელისუფლება აქ, ზემო იმერეთში ზედიზედ მომაკვდინებელ დარტყმას აყენებდა ჩემს ოჯახს, ზემო იმერეთიდან ფაქტობრივად შორეულ მაგადანში მიბაგუნებდა, მიუხედავად ამისა, ჩემი დაცემა და გაგიჟება ვერ შეძლო და საკუთარი ბოროტების შხამში იხრჩობოდა.

მე არ ვიცი, რა გადახდა თავს სოლჟენიცინების ოჯახს, როგორი იყო სოლჟენიცინის ბავშვობა, ამის თაობაზე სოლჟენიცინი დუმს. როგორც მწერალს, ალბათ, იმისი შეეშინდა, მის შემოქმედებას მემუარული ელემენტები არ შეჰპარვოდა. მე კი სულაც არ ვგავარ იმ პენსიონერ მოხუცს, რომელიც მემუარების წერით ირთობს თავს — მე სიცოცხლის უკანასკნელ წუთამდე ბრძოლით მივალ და ბრძოლაშივე მოვკვდები.

ზოგიერთ საქმეში ჩაუხედავ მკითხველს შეიძლება ისიც მოეჩვენოს, თითქოსდა სოლჟენიცინის წიგნით „გულაგის არქიპელაგი“ ვსარგებლობდე, მაგრამ ეს ასე არ არის. სხვათა შორის, ერთხელ მისი წიგნის მიმოხილვაც კი ვცადე. კიდევ კარგი, ჩანაფიქრი არ განვახორციელე. პრეისტორიულ ხანაში მობაჯბაჯე დინოზავრე-

ბში მფრინავი ხვლიკების მოლანდებებს თავი დავალწიე და წონას-
წორობა შევინარჩუნე, არც შოვინიზმი მიღრღნიდა გულს და არც
სტალინის პიროვნებისადმი სიძულვილი. ისიც კარგად დავინახე,
რომ დღემდე ცნობილ მოძღვრებათა შორის ყველაზე აგრესიული
და ანტიჰუმანური მარქსიზმ-ლენინიზმი იყო, ამ უკუღმართ მოძ-
ღვრებას აპყვნენ რუსები და ყველა უბედურება სტალინს გადააბ-
რალეს.

ერთი რამ ცხადი და დამაფიქრებელია: ის, რაც სოლჟენიცინმა
გააკეთა, ეს არის რუსეთის მომავალზე ნამოწყებული ჰიპოთეზე-
ბის დახლართული ჯაჭვი, ფიქრი რუსეთის ბედზე, განუჭვრეტელი
ქმედებების ქვეყანაზე. სოლჟენიცინმა ვერ გაბედა ჩვეულებრივ
კაცზე, პერსონაჟზე კი არა, დერჟავნიკულ რუსეთსა და
სოციალიზმზე ეთქვა: «Но до чего же он был несчастен и до чего это
было все опасно!» (5. 157).

მე ჩემი საფიქრალი მაქვს, ადგილობრივი ავტორიტარიზმით
დასუსტებული საქართველო ორთავიანი არნივის ფრთების ნია-
ვზე არ წაიქცეს, როდესაც გემი იძირება, მასზე მიბმული კატარ-
ლაც ფსკერისკენ მიექანება, ქრება!.. ქართული ცივილიზაცია
რუსეთის მომავალს აღარ უნდა მიეჯაჭვოს, კმარა!

*გაუმარჯოს რუსეთისა და საქართველოს თანამშრომლო-
ბას, მხოლოდ და მხოლოდ პარიტეტის დონეზე:*

აქვე უნდა გავიხსენო მაგადანიდან საქართველოში ჩემი დაბრ-
უნების ამბავი. ჩემი უმცროსი ძმის უბედურების გამო (ჭკუაზე
გადასულ ჩემს ძმას სასამართლომ, თურმე, 3 წლით თავისუფლე-
ბის აღკვეთა მიუსაჯა) დედაჩემი ჭიათურ-მარგანეცის ტრესტის
მმართველს შალვა სპირიდონის ძე შეყლაშვილს შეევედრა, ჩემი
შუათანა ვაჟი მაგადანიდან როგორმე საქართველოში გადმოვიყვ-
ანოთ და აქ მოიხადოს სასჯელი. ბატონი შალვა უმაღლესი საბჭ-
ოს დეპუტატი ბრძანდებოდა. მისი თხოვნა, ჩემთვის, როგორც სპ-
ეციალისტისათვის, ჭიათურის №6 კოლონიაში დაეშვათ „ნარიადი“,
გულაგის მთავარმა სასამართლომ დააკმაყოფილა. მოსკოვის გა-

უვლელად შესაძლებელი გახდა ჩემი ჩამოყვანა ორთაჭალის გამანანილებელ ციხეში.

ეს უკვე 1957 წელია.

როდესაც ჩემი „საქმეები“ ნახეს თბილისში, იმ წუთშივე მისწერეს გულაგის მთავარ სამმართველოს, რომ შეცდომით გადმოუგზავნიათ ჩემი საქმე საქართველოში, რადგან აქ საერთოდ არ არსებობდა განსაკუთრებული კოლონია. კინალამ მაგადანში დამაბრუნეს, მაგრამ ვიდრე ჩემი უკან გაბრუნების განაწესი მოვიდოდა, დრო ვიხელთე და შალვა შეყლაშვილს ჩემი მეგობრის ბონდო შეყლაშვილის მეშვეობით ვაცნობე ეს ამბავი და, აი, რამდენიმე დღის შემდეგ ციხეში გამომიძახა მაშინდელმა შინაგან საქმეთა მინისტრმა, გენერალმა ვ. ჯანჯღავამ. მას თან ახლდა კოლონიის სამმართველოს უფროსი ჭეიშვილი და ციხის უფროსი დგებუაძე. ამ ადამიანებმა ჩამომართვეს ხელწერილი, რომ ჭიათურის კოლონიაში გადასვლისას იქაურ რეჟიმს არ დავარღვევდი.

თავდებად ციხის უფროსი დამიდგა. პოლკოვნიკმა დგებუაძემ მინისტრს ჩემი თავი ანგელოზად მოაჩვენა, ოღონდ თავიდან მოვეშორებინე. ასე აღმოვჩნდი ჭიათურის კოლონიაში, სადაც ჩემი გაუბედურებული ძმა იმყოფებოდა. ის გეგუთის კოლონიაში იყო, მე კი, ე.წ. ცოფის კოლონიაში.

მოხდა ისე, რომ ერთი კვირის შემდეგ მინისტრი ჩამოვიდა კოლონიების დასათვალიერებლად, ვილაცამ ჩემი ძმის ამბავი ჩაუკაკლა, სულიკო აბაშიძე ჭიათურის მილიციის მუშაკებმა ისე სცემეს, ჭკუაზე აღარ არის და ჩვენს კოლონიაში იმყოფებაო. ეს ამბავი, ეტყობა, ვ. ჯანჯღავასაც გაუკვირდა და... სასწრაფოდ გამომიძახა კოლონიის უფროსმა ნორაკიძემ: თუ გინდა, შენს ძმას „ცოფის“ კოლონიაში გადმოვიყვან და იქ მოუარეო.

— კი, მაგრამ რა სჭირს ჩემს ძმას ჩემი მისახელი? — თავად მიხედვით და მაშინვე გასცა ბრძანება.

მე, რა თქმა უნდა, ჯერაც არ ვიცოდი (მიმაღავდნენ!), რომ ჩემი ძმა ცემისაგან ფსიქიკურად იყო დაავადებული და კოლონიაში ყოფნა კი არა, სასწრაფო მკურნალობა ესაჭიროებოდა.

შემოიყვანეს.... მიცნო, გამილიმა, გადამეხვია და... ყელში ბურთით მომანვა რალაცა და სუნთქვაც შემეკრა. როგორც იქნა, სიმწრისაგან უგონოდ დავიბლავლე, ჩემი ძმაც ატირდა. გული მომიკვდა: თურმე, სამუშაოდ აღარ გაჰყავდათ, ყველაფერი მითხრეს და სიბრაზისაგან გაცეცხლებული უჩინარ მტრებს ვუღერებდი მუშტებს, მაგრამ ამოდ. ჩემზე ბევრად წარმოსადეგი და ლამაზი ძმა, ერთ დროს სამაგალითო სპორტსმენი — მხოლოდ აჩრდილს წააგავდა, ძალა და ვაჟკაცობა ისევ შერჩენოდა, მაგრამ ის უკვე სხვა სულიყო აბაშიძე იყო.

მოვლენები ელვისებური სისწრაფით განვითარდა. ერთი კვირის შემდეგ ამნისტია გამოვიდა. მე, რა თქმა უნდა, ის ამნისტია არ შემეხებოდა, მაგრამ მაინც მიხაროდა — ძმა მითავისუფლდებოდა კოლონიიდან. სამაგიეროდ, თურმე, დედაჩემის ახალი ტანჯვანამება იწყებოდა. სანყალი დედაჩემი რას გახდებოდა ჩემს ძმასთან? როდესაც კოლონიაში ისტერია წამოუვლიდა, ათი კაცი ვერ აკავებდა, რაც კი ხელში მოხვდებოდა, ყველაფერს ამტვრევდა. გასაგები მიზეზის გამო, სახლში დაბრუნებისას ჩემი ძმა მთლიანად დაღუნავდა იქაურობას. განამებული დედაჩემი, თურმე, მეზობლებს ევედრებოდა: ჩემი შვილი იქნებ ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში გამოაჯანმრთელონ და იქ წამაყვანინეთო.

ამგვარ ნამებაში გასრულდა კიდევ ორი უმძიმესი წელიწადი. „ცოფის“ კოლონიიდან როგორ უნდა მიმეხედა ძმისთვის? ლამის ნერვები დამანყდა, თავებდს ვინყევლიდი, ნეტა, ისევ შორეულ მაგადანში ვყოფილიყავი და ამ უბედურებას არ შევსწრებოდი. დედას ხომ იმის იმედი ჰქონდა, ჩემს ძმას მაგადანიდან ჩემი ჩამოსვლით როგორმე შევუმსუბუქებდი ცხოვრებას?

დედისა და ჩემი ძმის უბედურება ჩემში იდგა, ჩემი და ჩემი ძმის უბედურება — დედაჩემში, დედაჩემის უბედურება — მთელ ქვეყანაში. ასე გამოიყურებოდა ჩვენი წუთისოფლის ფსიქოლოგიური პანორამა. ქვეყანა შინაურ კაციჭამია მატყციებს ჰყავდათ შეპყრობილი და სამშობლო, როგორც ასეთი, თვალსა და ხელს შუა მიქრებოდა.

მკედრული დუმილი სუფევდა ირგვლივ. კაცი არ ჩანდა, მიძინებული საზოგადოება შეენჯღრია, ლომივით დაებლავლა: ხალხო, გამოიღვიძეთო!

მიუხედავად ამისა, ვგრძნობდი, რომ გულაგის არქიპელაგის ისტორიას ბარდებოდა, მეც უნდა დამდგომოდა საშველი და... 1959 წელს საქართველოს უმაღლესმა სასამართლომ („ცოფის“ კოლონიისა და საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს კოლონიების სამმართველოს შუამდგომლობით) გამათავისუფლა!

დიდება შენ, უჭკნობო და უკვდავო ცხოვრების დერიტავ და თავისუფლების ყვავილო! მელირსა თავისუფლება და სუფთა ჰაერზე სიარული. გულაგის საპატიმროებში წლების მანძილზე გვემუღს მომავლის ცისკარი დამნათოდა თავზე. უზომოდ უხაროდა დედაჩემსაც, ტიროდა... არ ელოდა ჩემს გათავისუფლებას; მოსულიერდა, ფერი დაუბრუნდა, იმედი ჩაუხახლდა თვალებში.

უწინარეს ყოვლისა, ძმა წავიყვანე თბილისის რესპუბლიკურ ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში. იქ, მაშინ დირექტორი იყო ბატონი შ. ა. გამყრელიძე. მე კი მძლოლად დავინყე მუშაობა. ჩემი ბიოგრაფიის კაცი, სხვა ადგილას ვერ იმუშავებდა. პასუხსაგებ სამუშაოს ვინ მომცემდა? გადავწყვიტე გროშები დამეგროვებინა, დედასაც დავხმარებოდი და ავადმყოფ ძმასაც. შრომამ ადამიანებს დამაკავშირა, ადამიანებმა კი გულავსგარე სისტემას, სწორედ იმ სისტემას, რომლის გასამართლებლად გამოიგონეს გულაგი, ჯერ კიდევ ლენინის სიცოცხლეში, რომელმაც შემდგომში თანდათანობით აიწია და ფასკუნჯივით გადაუარამთელ სსრ კავშირს, იტაცებდა ადამიანებს და გლეჯდა.

გულაგის მკვიდრთა გათახსირება მინახავს, მაგრამ ზემოხსენებული სისტემის ადამიანთა გათახსირება, თურმე, უფრო შორს წასულა. იპარავდა ყველა და იპარავდნენ ყველაფერს, სინდისის გარდა. საზოგადოების ჯაჭვი — ლამის დარაჯიდან დანყებული, მოსამართლით დასრულებული — ქურდობასა და მექრთამეობაში იყო ჩაფლული. მოქრთამული მსჯავრმდებელი, პროკურორები, ბანჯგვლიანი დევებივით დადიოდნენ, ძლებოდნენ, ტყვრებოდნენ,

აბოყინებდნენ. რას იფიქრებდა ამირანის ეპოსის გენიალური შემოქმედი, თუ რამდენიმე ათასი წლის წინ, მისი ფანტაზიით აღწერილი სურათი კაციჭამიაობისა, ვახტანგ გოგუაძის მიერ მონატრებული სოციალიზმის ეპოქაში გამეორდებოდა:

„ა, იქ ჩავიდეთ, ამირან, გუშინ რო ქარი ხვიოდა,
დევებსა ჰქონდათ ქორწილი, სიმღერა ამოდოდა;
შეგვიპატიჟეს, შევედით, ამირანს პური შიოდა,
დედობილების ნაცხოზი ქადა კეცებში შხიოდა,
შამაშქრეს, შამააყენეს, კაცის თავ-ფეხი დოდა;
სალვინით ღვინო მოგვართვეს, შიგ გველ-ბაყაყი წოდა,
უსმელ-უჭმელად დავძეხით, ყელშიაც ამოგვდოდა,
ამირანს შემოვხედნოდით, ცრემლები ჩამოსდოდა.
პატარა შვილი მამასა ლოგინით წამოჰკიოდა:
აკი მას მიქადებდია, ამირანს მოგაკვლევინებ,
ბადრისა წითელთ გალოთა სადილად დაგახვრევინებ,
უსუპის ქამარ-ხანჯალსა წელზე შემოგარტყმევინებ!
მამას შვილი ჰკრა პირშია, სისხლ წავა დასაგუბარად.
წარბის თავ დაჰკრა ხანჯარი სისხლისა დასადინარად“.

იქ, იმ ეპოქაში კი გაუსწორა ანგარიში ამირანმა მცონარობასა და მუქთახორობას, აქ, სოციალიზმის ეპოქაში კი, მუქთახორობამ და ქურდობამ ისეთ მასშტაბებს მიაღწია, რომ ე. წ. კანონიერი ქურდებიც კი შეაძრწუნა.

უზომო ჭამა-სმის მოყვარული ნიკიტას ეპოქა, რომელსაც განათლებული კაცის ენა ვოლუნტარიზმს უწოდებდა, პომადით მოთხვრილ კახპასავით გამოიყურებოდა. ამ ხეპრე „პოლიტიკოსმა“ კინალამ ატომურ ომამდე მიიყვანა საქმე, კაპიტალისტები სოციალიზმის აშენებაში ხელს მიშლიანო და... კუბის კუნძულიდან კინალამ ატომური რაკეტები დაუშინა აშშ-ს. მაგრამ შეშფოთებულმა პარტოკრატიამ ნიკიტა უმაღლესი ხელისუფლის სავარძლიდან

პომიდვრისა და კარტოფილის ბაღში გადასვა და ისიც უნარიანად შეუდგა პომიდვრის ახალი ჯიშების გამოყვანას. კენედის „პარტნიორი პოლიტიკოსი“ პომიდვრის ჯიშების გამოყვანით ტრახახობდა კიდეც. არადა, ეს კაცი აპირებდა მარქსის მიერ ნატრი სოციალიზმის აშენებას. სინამდვილეში, ორ ბანაკს შორის დაპირისპირებამ ხრუშჩოვის დროს, კულმინაციას მიაღწია და გამალებულ შეიარაღებაზე მილიარდობით მანეთი იხარჯებოდა, ის მანეთი, რომლის მსყიდველობითი უნარიანობა დოლარს ალემატებოდა. ამის თაობაზე ინფორმაცია 80-იან წლებში, ე. ი. პლურალიზმის ხანაში, გამოქვეყნდა, მაგრამ არც იმ ჟურნალ-გაზეთებშია მოცემული ზუსტი ციფრები. იმ დროსაც კი ვერ გაბედეს (ეტყობა — ეუხერხულათ ან „შერცხვათ“) კოლოსალური თანხების დასახელება, რომელიც შეიარაღებას (ვითომდა თავდაცვას) ხმარდებოდა.

აფერუმ, შენს დიად მსვლელობას, კაცობრიობის ისტორიავ, შენი ჩარხი რომ უკულმა ვერ დააბრუნეს.

ჩემი პრობლემა და თვალსაწიერი თბილისსა და ჭიათურაზე იყო მიჯაჭვული. თითქმის ყოველ მეორე დღეს ჩავდიოდი თბილისში, ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში ძმას დავხედავდი, ჭიათურაში დაბრუნებისას კი, დედას ვატყუებდი: სულიკოს გამოჯანმრთელება ეტყობა, სულ მალე საღ-სალამათი დაგვიბრუნდება-თქო. შვილის დაბრუნების იმედით მოსულიერებული დედა ერთ დღეს კინალამ თბილისში გამეპარა. უჭირდა ლოდინი... იმასაც ვგრძნობდი, რომ ასაკში შესული დედა „თვალთმაქცობას“ მიმიხვედებოდა, დამიცაცხანებდა, ისევ იმას მეტყოდა, რაც არაერთხელ უთქვამს: ყველა მატყუარა მხდალია!

მხდალის შესახებ კი ხალხური სიბრძნე გვაუწყებს: გმიშარა კაცი დღეში ორჯერ კვდებო. ამიტომაც გადავწყვიტე დედაჩემისთვის სრული სიმართლე მეთქვა, მაგრამ გათავისუფლებიდან მეოცე დღეს — 1959 წლის გაზაფხულზე ახალი ითხვისის მაღაროში პოლიტექნიკური ინსტიტუტიდან პრაქტიკაზე ჩამოვიდა სტუდენტი ბიჭიკო პატარიძე, რომელიც ადრე, ან გარდაცვლილმა გურამ კობეშავიძემ გამაცნო თბილისში და ახლა, ჭიათურაში

რომ დავინახე, ნინოშვილის ქუჩაზე მდებარე რესტორანში დავ-
პატიჟე. ჩემი ჭკუით, ერთდროულად ორი საქმის გაკეთება გადა-
ვწყვიტე, სტუმარსაც გავუმასპინძლდები, ცოტას წავიქეიფებთ
და ლვინოდალეულს მეტი გამბედაობა ან სითამამე მომეცემა და
სალამოთი დედაჩემს გავუმხელ ჩემი ძმის ავადმყოფობის მძიმე
მდგომარეობას, აბა, როდემდე უნდა ვატყუებდე ისედაც გამწ-
არებულ ქალს!

ახლა იმასაც მოგახსენებთ, რატომ იწყება ამ წიგნის პირველი
თავი ასე: „კაცი, ილბალი და... ნუთისოფელი“.

შორეული მაგადანიდან ძლივს დაბრუნებული კაცი რომ მეოცე
დღეს შარს გადაეყრება, ამას ილბალი უნდა დავარქვათ, შემთხ-
ვეითობა თუ აუცილებლობა?

სუფრასთან ორნი ვისხედით. ლვინის ჩამოსხმისთანავე რესტ-
ორანში შემოლაგდა ჭიათურის მილიცია. საიდან, როგორ, რის-
თვის, რატომ მაინცადამაინც ახლა შემოლაგდნენ ისინი რესტო-
რანში? როდესაც სამგზავრო მატარებელი ჩამომდგარია, ესა თუ
ის მგზავრი ადრე მივა ან დააგვიანებს. აქ კი, რესტორანში, ჭია-
თურის მილიცია შუადღისას საქეიფოდ შემოლაგდა? ერთი მათ-
განი, ვაჟბატონი იქსი, თავის ქიციინით პირდაპირ ჩემკენ წამოვი-
და და იქედნური ღიმილით „შემეხუმრა“: ალარ ეშვები ხომ ჭია-
თურაში ახალ-ახალი ქურდების ჩამოყვანას? ასე „ზრდილობია-
ნად“ გამოლანძლა მან ჩემი სტუმარი, სტუდენტი ბიჭიკო პატარი-
ძე. დანარჩენი მილიციელები ზურგს უკან დგანან და ელოდებიან,
რა მოხდება. უნებურად ვაჟა-ფშაველას „სტუმარ-მასპინძლი-
დან“ ერთი ადგილი გამახსენდა, ჭიქა ავნიე და ჩავაბუღებულე:

„რა დავაშავე ისეთი,
რომ მომიხედით კარადა?
თვის რჯული დაგვინყებიათ,
მიტომ იქცევით მცდარადა...“

ვაი თქვენ, ქისტის შვილებო,
მომდგარნო ჩემს კარს ჯარადა!

ვაჟა-ფშაველა რომ შემოსწრებოდა ამ სუფრას, ჩემი სტუმრის
შეურაცხყოფისათვის ცხვირს ამოგინაყავდა! არ ვიცი, რამ გააცო-
ფა ის ვეშაპივით მილიციელი, იმან, რომ ვაჟა-ფშაველას ლექსი
უცდომლად ნავიკითხე, თუ სტუმრისადმი ჩემმა პატივისცემამ?

ვის ეძახი ქისტებს, შე შობელძალლო! — იღრიალა და რევო-
ლვერი დააძრო.

მექანიკურად ავუქნიე ხელი, რევოლვერი გავაგდებინე და ღვინით
სავსე ჭიქა თავზე დავაფშვენი — ესეც შენ, ჩემი სტუმრის შეურაცხყო-
ფისათვის! მეორე მათგანს თეფში ვთხლიშე თავში, დავტრიალდი...
მესამე — დონდლო მილიციელი „სარმით“ დავაგდე იატაკზე, მეოთხეს
საფერფლე ჩავცხე თავში, მეხუთეს — სკამი, მეექვსეს — ჩანგალი.
გულაგის კოლონიებში ნასწავლი ჩხუბის ხელოვნება გამოვიყენე. ეს
მოხდა სულ რამდენიმე წამის განმავლობაში. ორი მილიციელი
პირდალებული მომჩერებოდა, ხელებს ასაყსავენდნენ — ჩვენ არაფერ
შუაში ვართო. კიდევ კარგი, იმ ჩხუბში ჩემი სტუმარი არ ჩარეულა. მე
კი ისე ვიყავი აღელვებული, გიჟივით გამოვევარდი რესტორნიდან,
ქუჩაში ჩასაფრებული მილიციელები მეცნენ და მსუბუქ ავტომობი-
ლში შემაგდეს. მილიციაში გამაქანეს და, რალა თქმა უნდა, მცემეს და
მაგინეს. მივხვდი, ზემოხსენებული ჩხუბი რომელიღაც „ხელმძღვანელი
ამხანაგის“ ჩანყობილი იყო. ვინ იცის, რა ჩაიფიქრა: თუ ვინმე შემოა-
კვდა ხელში — მით უკეთესიო. მაგრამ იმ ჩხუბის გამო სისხლის სამა-
რთლის საქმე აღიძრა და დაიწყო გაჭიანურებული გამოძიება.

ექიმებმა მითხრეს: თავზე რამდენიმე ჭრილობა გაქვს, სისხლის
დენა არ წყდება, სასწრაფოდ საავადმყოფოში უნდა წაგიყვანოთ,
გასაკერიო. მე ხომ ჩემი დამემართა, მაგრამ არც იმ მილიციელებს
(აშკარად გაბრიყვებულებს) დაადგათ კარგი დღე. თავი რომ გამი-
ტეხეს და სისხლი მდიოდა, ეს ამბავი მილიციის უფროსს არ ესია-
მონა. მიცნობდა! გადავწყვიტე „პარალიჩი“ გამეთამაშებინა. კაპე-

ზეში მილიციელებს დავყავდი „კუტიტ“, ციხეში კი, ზედამხედველებს.

დაბოლოს, ქუთაისის ციხის საავადმყოფოდან გამოითხოვეს ნევროპათოლოგი. ერთი-ორჯერ ხერხემლის ტვინის სითხე ამიღეს, დამიდგინეს ფეხების ქვედა კიდურების „პარა-პარეზი“ და გასცეს საქართველოს სასამართლოს მთავარი ექსპერტიზის ცნობა, რომ ხანგრძლივი სტაციონარული მკურნალობა მესაჭიროებოდა. ეს ცნობა, რომელსაც ხელს აწერდა ვ. შანიძე, ჭიათურის სასამართლოს სამედიცინო ექსპერტმაც (გ. წერეთელი) დაადასტურა.

სასამართლო, როგორც იქნა, 1959 წლის სექტემბერში, ქალაქ ზესტაფონში, ე. ი. „ნეიტრალურ მოედანზე“ შედგა. მოსამართლე – შარვაძე, პროკურორი – გაჩეჩილაძე, ჩემი დამცველი – შიო გვეტაძე. ათწლიანი მუხლი მქონდა მოყენებული, მაშინდელი სისხლის სამართლის კოდექსის 110-ე მუხლის მესამე ნაწილით, რაც 12 წლამდე თავისუფლების აღკვეთას ითვალისწინებდა.

ახლა დაზარალებულებს არ იკითხავთ, რამდენი იყვნენ? – ექვსნი! რიგითი მილიციელით დაწყებული, მაიორით დამთავრებული. მათ გვარებს არ ჩამოვთვლი, ამით არც მათ შეემატებათ რაიმე და არც ჩემს წიგნს. იმ სულგაყიდულებს არცკი რცხვენოდათ, რომ ექვსი კაცი გადიოდა დაზარალებულად ერთის წინააღმდეგ. იმ მთავრობის იმედი უნდა ჰქონდეს ადამიანს, ამგვარი მენტალიტეტის მქონე მილიციას რომ სამოქალაქო წესრიგის დაცვას მიახდობს?!

გარეგნულად სასამართლო პროცესი, თითქოსდა ჩვეულებრივ, ბანალურ შთაბეჭდილებას ტოვებდა, მაგრამ დარბაზში მსხდომთა ირონიული ღიმილი და შიგადაშიგ ხითხითი, ტალღასავით გადაუვლიდა ხოლმე დარბაზს, რადგან აშკარად ჩანდა, რომ ექვსი მილიციელი ერთ ჩია კაცს უჩიოდა – გაგვლაზაო.

პირველი მილიციელი: ორი დღე მარცხენა ლოყაზე მაჩნდა მისი ხუთივე თითი.

მოსამართლე: თითები თუ თითების ანაბეჭდები?

მილიციელი: თითები, ბატონო!

მოსამართლე: კარგი, თითები იყოს! ასე შეიტანეთ ოქმში, ოღონდ ისიც გავარკვიოთ, მარცხენა ხელის თითების ანაბეჭდები გაჩნდათ ლოყაზე თუ მარჯვენასი? (ეტყობა, მოსამართლეს ხუმრობის გუნებაზე დადგა).

მილიციელი: მარცხენა ხელის, ბატონო მოსამართლე!

მოსამართლე: კარგი, იყოს მარცხენა ხელის თითების ანაბეჭდები.

ეგ როგორ მოახერხა ამ კაცმაო, — წამოიძახა დარბაზში ვილაც-ამ და მთელი დარბაზი ახარხარდა: მარცხენა ლოყაზე მარცხენა ხელისგული როგორ გაგილანუნაო.

ჩუმად, დაიცავით სიჩუმე, ხელს ნუ გვიშლით! — ბრძანა მოსამართლემ.

მეორე მილიციელი: ა, ბატონო მოსამართლე. ამ კაცმა საფერფლეთი გამიტეხა თავი.

მოსამართლე: საფერფლე მინის იყო თუ რკინის?

მეორე მილიციელი: არ მახსოვს, ბატონო!

როდესაც მესამე მილიციელმაც დახარა თავი — ამ ადგილას მოძალადე აბაშიძემ თეფში ჩამარტყაო, დარბაზი ახმაურდა. გამოიყვანეთ სცენაზე ეს ჩია კაცი, ექვსი ზორზოხა მილიციელიდან ერთ მათგანს მაინც თუ გალახავსო?!

მაშინვე (ინსტინქტურად) წამოვხტი ფეხზე: უჰ, თქვე დამპლებო! რესტორანში რისთვის შემოხვედი? ვინც თქვენ ჩემთან საჩხუბრად გამოგაგზავნათ, იმას თავს კი არ გავუტეხავ, თვალებს ამოვთხრი! მუშტების ქნევა დავინყე პაერში, ძლივს დამსვეს სკამზე.

იქ დამსწრე საზოგადოება, მოსამართლე, პროკურორი და ადვოკატებიც დარწმუნდნენ, რომ სასამართლო პროცესმა ტრაგიკომიკური სახე მიიღო, თეატრალურ წარმოდგენას დაემსგავსა.

პროკურორმა ანუ სახელმწიფო ბრალმდებელმა გაჩეჩილაძემ მკაცრად გააკრიტიკა ჭიათურის მილიციის თანამშრომლები იარაღის ბოროტად გამოყენებისათვის და მათი დასჯაც მოითხოვა,

მე კი მარტო ხულიგნობა და დაუმორჩილებლობა ჩამითვალეს და-
ნაშაულად. არადა, კეფაზე მაჩნდა რევოლვერის ტარით
მოყენებული ღრმა ჭრილობა. ამიტომაც მოსამართლე, ალბათ, ყასი-
დად ჩემს დამცველ შიო გვეტაძეს შეეკითხა: რას იტყვით თქვენ,
ახლავე, დარბაზიდან რომ გავათავისუფლოთ უდანაშაულო
ბრალდებული?

ჩემი დამცველი შიო გვეტაძე ფეხზე წამოიჭრა, ორივე ხელი აღ-
მართა, თვალები დარბაზის ჭერს მიაპყრო. ხალხმა იფიქრა, ეს და-
მცველი, ალბათ, ორსაათიანი სიტყვის სათქმელად ღმერთს მისჩე-
რებიაო, მაგრამ... მოხდა მოულოდნელი და ფრიად უჩვეულო რამ,
რასაც ალბათ მსოფლიოს არც ერთ სასამართლოში არ ჰქონია
ადგილი და რის გამოც დამცველის სიტყვაძუნნობის გამო შიო გვე-
ტაძე გინესის წიგნში უნდა იქნეს შეტანილი.

შიო გვეტაძემ ორივე ხელი მოსამართლისაკენ გაიშვია, წინ
გადაიხარა: გეთანხმებითო! თქვა ერთი სიტყვა და დაჯდა.

იქვე გამათავისუფლეს!

სხვათა შორის, მოსამართლემ მეც მომცა საბოლოო სიტყვის
თქმის უფლება, ისე, ფორმალურად.

დიდი მადლობა გადავუხადე სასამართლოს და იქ დამსწრე
საზოგადოებას. სიტყვაში რუსთველის აფორიზმიც კი გამოვურიე:

„მაგრა თქმულა: „კარგის მქმნელი

კაცი ბოლოდ არ ნახდების“.

ბიჭოს! ამას „ვეფხისტყაოსანიც“ წაუკითხავსო.

აქა-იქ ტაშიც კი წაუტყაპუნეს, ზუსტად ისე, ბებიჩემი რომ
უტყაპუნებდა ხოლმე ხელისგულებს ცომს კეცზე დატყეპებამდე.
ასე დასრულდა სპექტაკლის მსგავსი სასამართლო პროცესი.
როდესაც ჩემ მიერ „დაზარალებულ“ მილიციელებს გადავხედე, არც
ერთი მათგანი დარბაზში აღარ ჩანდა, გაპარულიყვნენ... აქვე უნდა
გავიხსენო ისიც, რომ განაჩენის გამოტანამდე მოსამართლემ
თავის კაბინეტში მიხმო და მკითხა: გაათავისუფლების შემთხვევა-
ში, მილიციელებს ხომ არ უჩივლებო?

ბატონო მოსამართლე! მაგ სულგაყიდულები ჩივილს კი არა, ჯოჯოხეთში ჩაგდებას და კოცონზე დანვას იმსახურებენ-მეთქი. ჩემგან ჩივილი ვინ გაიგონა? პირიქით, ჭიათურაში რომელიღაც უჩინარი პიროვნება არ მასვენებს, ხან მილიციელებს მომისევს, ხან დაქირავებულ მკვლელებს მიგზავნის. ვილაცას იქ ჩემი ყოფნა არ აწყობს. აქედან ჭიათურაში რომ ავიდე, ის უჩინარი მტერი უმოკლეს ხანში ჩამიწყობს რალაცას და ისევ ხიფათს გადავეყრები. ამიტომაც აქედან პირდაპირ მოსკოვში ჩავალ კლიმენტი ეფრემის ძე ვოროშილოვთან, ჩემს განცხადებას წაიკითხავს და უარს არ მეტყვის, რომელსამე კლინიკაში მკურნალობაზე.

მოსამართლემ ჩემი „ჰიპოთეზა“ არ დაიჯერა და გზა მშვიდობისა მისურვა: იმ ჩხუბის შემდეგ, მოლანდებები დაგენყო, მართლაც სამკურნალო ხარო. პირველად ვხედავდი ჩემს მდგომარეობაში შესულ მოსამართლეს, მიკვირდა, მართლა ხომ არ მელანდებოდა პირუთვნელი მსაჯული? კინალამ ხელით მოვსინჯე – ცოცხალ მოსამართლესთან მქონდა საქმე თუ აჩრდილთან? ჩემმა მტრებმა ამ მოსამართლესთან საქმე ვერ ჩააწყვეს. ეს იყო იშვითი შემთხვევა, უპატრონომ პატრონიანებს ვაჯობე!

მოსკოვში ჩასვლისას ურიგოდ მიმიღო ფედინმა, ჩემს განცხადებას რეზოლუცია დაადო და გენერალურ პროკურორთან გადაგზავნა. სასწრაფოდ მიმიყვანეს ჯანმრთელობის მინისტრთან (მიმყვანმა მინისტრს რატომღაც ასე უთხრა: ეს კაცი სტალინის მსხვერპლიაო). იქიდან კი ბოტკინის კლინიკაში მომათავსეს. ხელახლა დამიწყეს გამოკვლევა. ვგრძნობდი, მზად იყვნენ უმძიმესი დიაგნოზი დაესვათ ჩემთვის, მაგრამ, რაც სამედიცინო დასკვნაში მენერა, იქაც ის ჩანერეს (ეჭვიც არ შეუტანიათ ძველი საბუთის სისწორეში) – „პარა-პარეზი“ მიყენებული თავში მძიმე, ბლაგვი რკინის სხეულის დარტყმით.

ერთი კვირის შემდეგ ჩემთან სსრ კავშირის პროკურატურიდან საქართველოს წარმომადგენელი ცერცვაძე მოვიდა. დავბრუნდი ჭიათურაში – ჩემი უჩინარი მტრის ქალაქში. მაშინვე გამომიძახა

ჭიათურის იმდროინდელმა ქალაქკომის მდივანმა თენგიზ ჯანელიძემ, იქვე იჯდა ქალაქის პროკურორი მიროტაძე და ჩემთვის უცნობი ერთი პიროვნება რესპუბლიკის პროკურატურიდან. ნავიდა ქართული ძმებიჭობანა: აპატიე!.. ვერ ვაპატიებ!.. და ა. შ. არ გინდა, ბიჭო, ჩივილი, მაინც შენი ქალაქის მილიციაა, უფრო გადაგემტერებიანო.

გუნებაში მეცინებოდა, რადგან ეს საკითხი მე დავინყებულ მიქონდა. „ამხანაგი“ მილიციელები კი, თურმე, აქამდე შიშით ცხოვრობდნენ, ჩემგან ჩივილს ელოდებოდნენ. მეც განგებ გავჯიქდი: მაგ არაკაცებს ციხეში ამოვაცოფინებ თავს. აი, მაშინ კი, მიხვდებიან, რა „სასიამოვნოა“ ციხეში ჯდომა.

არიქა! ვილუპებითო, შემფოთებულან მილიციელები, იქნებ ფული აიღოსო. აქეთ ქალაქკომის მდივანი ღელავდა: ჩვენი კუთხე გაილანძლებაო.

ჯანდაბას მაგათი თავი! – ვთქვი და... ქალაქკომის შენობა მივატოვე. მესხიერებაში ამოტივტივდა მოსკოვში ყოფნისას ჩემდამი უცნაური (ფრთხილი) დამოკიდებულება. ერთი-ორჯერ კუნძული პიალმა და მაგადანიც ახსენეს. ამ კაცმა სტალინის დროს „სიკვდილის კუნძულიდან“ გამოაღწიაო. ერთხელ, უცხოელი კორესპონდენტიც კი მესაუბრა (დამტვრეული რუსულით). მე მხოლოდ ორიოდ სიტყვა დამამახსოვრდა: ჟენევა, დეკლარაცია, ადამიანის უფლებების დაცვა და ა. შ. თავიანთი ჭკუით, ჩემში რალაცა საიდუმლო იმალებოდა, რომლის გამოთქმაც ვითომდა ავადმყოფობის გამო ჯერ არ შემეძლო.

ერთი კვირის შემდეგ ჭიათურაში ისეთი ამბავი შევიტყვე, კინაღამ პირლებინება ამიტყდა. ჩემგან ნაპატიებ ერთ-ერთ მილიციელს ჭიათურელ ა. ჩ-სათვის იარაღი (ალბათ, ფულიც) შეუთავაზებია ჩემს მოსაკლავად. ეს ა. ჩ., დღესაც ჭიათურაში ცხოვრობს, მოვიდა ჩემთან და ვაჟკაცურად მითხრა: იმ დამპალი მილიციელის შემოთავაზების ამბავს სადაც გინდა, იქ ვიტყვი, ოღონდ შენ ისურვეო. მაგრამ იმ ჩემი ცოდვით სავსე მილიციელს ერთი ფეხი უკვე სამარეში ჰქონდა

ჩადგმული, მეორე ფეხი ჩემი ჩივილის გარეშე გადაიტანა სამარეში დამიქელ-გაბრიელმა წაიყვანა, ალბათ, ჯოჯოხეთში.

ვილაცის მიერ ჩემი განადგურების (მოკვდინების) შესაძლებლობა არასოდეს გამომირიცხავს, მაგრამ იმ დონდლო და მხდალმა მილიციელმა ვერ გაითვალისწინა ის ამბავი, რომ გულაგის კოლონიებში გამოცდილებამიღებულ კაცს ასე ადვილად ტყვიას ვერავინ მესროდა და ისიც ჩემს საყვარელი ჭიათურაში. მე ჩემი გუმანი მატყობინებდა მოსალოდნელ უბედურებას, ზუსტად ისე, როგორც მთის ყვავილი, რომელიც ვულკანის ამოფრქვევამდე, დაახლოებით ორი საათით ადრე გაიშლება ხოლმე. ეს საიდუმლო სეისმოლოგებმა და ბოტანიკოსებმა ერთად დაადგინეს.

და... მაინც მესროლეს: ტყვიამ ილლიიდან ცალ ფილტვში გაატანა, მძიმე ოპერაციის შემდეგ გონება დავკარგე, მაგრამ მაინც გადავრჩი. საავადმყოფოდან გამოსვლისას ებრაელი ვაჭრების დაყაჩაღების გამო ერთი ბაცაცა შემომელახა, იმ ბაცაცა ბიჭმაც რევოლვერის ტყვიით განგმირვა დამიპირა, მაგრამ მისგან ნასროლი ტყვია ამცდა, რის გამოც ჭიათურაში ხმა დამიგდეს: ბიჭიკო აბაშიძეს ტყვია არ ეკარებაო და გახარებულმა ებრაელებმა ხან „გალიფე“ შემიკერეს, ხან ჭრიჭინა „აზიაკები“, კაი ოქროს საათიც დამაბნინეს მაჯაზე და სანიმუშო ჩაცმა-დახურვასაც დამპირდნენ, რასაც პირნათლად ასრულებდნენ, მაგრამ ჭიათურაში დიდხანს ვინ გამაჩერებდა?..

ზემოთ მე ძალზე მშრალი ინფორმაცია გადმოვეცი, თუ როგორ ჩამოვალწიე მაგადანიდან თბილისში, თბილისიდან კი, ჭიათურაში, არადა, მაგადანის საპატრიმროში ყოფნით (1957 წლამდე) ამოინურა ჩემი გულაგისეული ისტორია. ამიტომაც, მაგადანში ჩემი ყოფიერების ამბავს ამ წიგნის დასასრულს მოგახსენებთ.

ყველაზე მთავარი, ცხადია, ზნეობისა და ეთიკის თვალსაზრისით გულაგის არქიპელაგის ისტორიაში ე.წ. „სიკვდილის კუნძული“ გახლავთ. უფრო ზუსტად გულაგის (Главное управление лагерей НКВД) მესვეურთა უზნეობა და სიველეურე „სიკვდილის კუნძულით“ განიმტკიცელა.

სწორედ იმ კუნძულისაკენ მიექანებოდა შუალამის მატარებელი, რომელმაც რუსეთის ველები გადაკვეთა და კოლის ნახევარკუნძულს მიაღწა. არ ღირს იმის დაწვრილებით აღწერა, რამდენი სიდუხჭირე და დამცირება გადავიტანეთ პატიმრებით გამოტენილ ვაგონში. არადა, სოლჟენიცინის წიგნის დიდი ნაწილი მატარებლით მგზავრობის თემას ეხება; როგორ ბატონობდნენ მატარებლებში ე.წ. კანონიერი ქურდები და ა.შ. მთავარი აქ გულაგის პოლიტიკური და სოციალური მხარე გახლავთ.

როგორც კი კარელიის მიწას დაეადგიტ ფეხი და ბარაკებში გაგვანანილეს, მაშინვე შემოგვესივნენ დამსჯელი რაზმები ე.წ. „პიოვარები“. ისინი პატიმართა ბანდებისაგან შედგებოდნენ და მთელი გულაგის სივრცეზე დათარეშობდნენ პატიმართა დასაშინებლად, დასარბევად, ამოსაუღელად. გულაგის ნებისმიერ პატიმარს ყოველწამს სიკვდილის შიშიც უნდა ჰქონოდა. ყველასთვის ცნობილი იყო, თუ რა მეთოდით იყვნენ განვრთნილნი ეს სისხლისმსმელი ბანდები. მათთვის არ არსებობდა დიდი და პატარა, ქალი და კაცი, პროფესია ან ეროვნება და საზოგადოდ, არავითარი ადამიანური ღირებულებანი.

პატიმარ „პიოვართა“ რაზმები პროფესიონალი ჯალათებით იყვნენ დაკომპლექტებულნი. პატიმარ „პიოვართაგან“ გულაგის მესვეურებმა კაციჭამია ადამიანთა ახალი „ჯიში“ გამოიყვანეს. ისე რამ უნდა გადაგვაროს ადამიანის მოდგმა, ხედავდეს ბეჩავ მსხვერპლს, თანამოდმეს, რომელიც სისხლს ანთხევს პირიდან (ისედაც სასიკვდილოდაა განწირული) და მაინც ხის ჩაქურს ურტყამდეს თავში, თავის ქალის მსხვერვისა და ლანალუნის ხმა ესმოდეს და ყურსაც არ იბერტყავდეს.

იქედნეს ნაშიერნო! ერთი დროც მოვა და თქვენი ძვლების ლანალუნსაც გავიგონებ. თუმცა, თქვენი რა ბრალია, გულაგის საპატიმროებში გასწავლეს კაცის კვლის „ხელოვნება“ და ადამიანის ხორცის ჭამა, ჯუნგლის კანონებით ცხოვრებას მიგაჩვიეს. თქვენ სისტემამ გაქციათ ცხოველებად, მგლებად, კაციჭამია რობოტებად.

„პიოვართა“ პოლკს, ეტყობა, ჩვენს მოსვლამდე აცნობეს ადგილობრივ პატიმართა „ამბოხება“, ჩვენ ბარაკებში შეგვამწყვდიეს და „პიოვარები“ საშინელი სისასტიკით გაუსწორდნენ „ამბოხებულებს“.

ამის შემდეგ, გადარჩენილებთან ერთად 6000 პატიმარი (მათ შორის, ქალებიც) ბარაჟებში ჩაგვტენეს. თუ ონეგის ტბაში ჩაიძირებით, ეშმაკსაც წაუღიხართ, არადა, ყველას კუნძულ პიალმაზე, ე. ი. „სიკვდილის კუნძულზე“ გეტირებათ დედაო.

მთელი 37 წლის უბედურებანი, რომლითაც ეს წელიწადი ასე შემზარავად დამკვიდრდა ჩვენს, და საერთოდ, კაცობრიობის ცნობიერებაში, სწორედ ამ კუნძულიდან მოდის. 1938 წლამდე აქ პოლიტიკური და სისხლის სამართლის დამნაშავეთა კოლონიები იყო. ისინი კარელიის ხე-ტყეს ჭრიდნენ და ლადოგისა და ონეგის ტბით ამერიკასა და ინგლისში აგზავნიდნენ. აქედანვე მარადებოდა ისეთი დიდი მშენებლობანი, როგორიც იყო მოსკოვის არხი, ბელომოროს არხი და სხვ.

მილიტარისტული გერმანიის წინაშე მდგარი საბჭოთა კავშირი ხე-ტყეს უგზავნიდა მოახლოებულ მეორე მსოფლიო ომში შესაძლო მოკავშირეებს. რა არის ამაში გასაკვირი? ცხადია, არაფერი!

გასაკვირი ხე-ტყის ექსპლოატაციისას სამუშაო ძალის გამოყენების მეთოდი გახლდათ, სახელდობრ, არაადამიანური შრომისაგან არაქათგამოცლილ პოლიტპატიმრებს (1937 წელს) ცალკე აგროვებდნენ და ხვრეტდნენ, მათ ადგილს ახალი იატაფის ხალხი იკავებდა.

და, აი, ათი წლის წინათ დახურულ კოლონიაში ვართ. 1947 წლის ცივი ოქტომბერი დგას. ორ კვირაში ნავიგაცია უნდა შეწყვეტილიყო და შეწყდა კიდეც.

ახალმოყვანილი პატიმრებისათვის, ცხადია, არსებობის ელემენტარული პირობებიც კი არ არსებობდა. დამპალ-ჩამოშლილი, გასაცოდავებული ბარაკები, მინდორზე მიმოყრილი დაუწანგული ქვაბები, ყოფილი სამზარეულოს სხვა ნარჩენები და ა. შ. მიტოვებული კუნძული ახალი ნაკადებით (მსხვერპლით!) შეივსო.

არც სპეციალური საწყობი ჩანდა და არც საკვები მარაგი. იგივე უნდა ითქვას სამუშაო ინვენტარსა და ჩაცმაზე. ჩვენ გვქონდა

მხოლოდ სიმინდის, ღერლილისა და „სუხარის“ მცირე რაოდენობა, ჩვენს ზედამხედველებს კი, იარალი და უამრავი ტყვია-წამალი.

დღიურ ნორმას (250 გრამ „მამალიგას“) ზოგს ხელისგულზე გვი-სხამდნენ, ზოგს – კონსერვის ჟანგიან ქილაში.

აი, ტყე და დანგრეული ბარაკები... არ აღადგენთ – სიცივით დაიხოცებით, გაუსაძლისი ყინვების შიშით შეპყრობილებმა, დავ-ალება, ცხადია, ელვისებური სისწრაფით მოვიყვანეთ სისრულეში.

იმ სამუშაო იარაღებით, საწარმო ტყის ჭრაზე ლაპარაკიც ზედმეტია, ხოლო რაც გაგვაჩნდა, იმითი მუშაობა, მართლაც გმირობის ტოლფასი იყო. ამისათვის სპეციალური იარაღები და სპეცტანსაცმელი იყო საჭირო. ზედამხედველებს ნაჯახები კი ჰქონიათ, მაგრამ რატომღაც მალავდნენ, საჭიროების შემთხვევა-ში გამოაჩენდნენ ხოლმე.

ერთადერთი პრობლემის მოგვარებაც ვცადეთ, სახელდობრ, თუ სურსათი გამოგველეოდა, სასმელი წყალი მაინც უნდა გვექონოდა, მაგრამ სად იყო წყალი? აშშ-მორებული ჭებიდან ამოღებულმა წყალმა ხელი დაგვრია, იფეთქა ინფექციურმა დაავადებებმა, მათ შორის „ცინგამაც“ მუსრი გაავლო „სიკვდილის კუნძულის“ ბინადართ, ე.ი. ჩვენ.

დაბოლოს, წყლის გამოხდა ვისწავლეთ და იმასაც მივხვდით, რომ არც ერთი პატიმარი ამ კუნძულიდან (პიალმადან!) ცოცხალი არ უნდა გასულიყო.

პიალმა 1937 წელს ჩახვრეტილ-ჩახოცილთა ძვლებით იყო სავსე. ნეტა, რამდენი ათასი პატიმარია აქ ჩანოლილი?

სტალინი იმასაც არ ამხელდა (ცხადია, განგებ!) ლენის რამდენი მუშა დახვრიტა მეფის თვითმპყრობელობამ ათიან წლებში და ჩვენ პიალმაზე დახვრეტილ პატიმრებზე სტატისტიკურ მონაცემებს დავგიტოვებდა?!

აქვე მთლიანად მოვიტან სტალინის მიერ 10 წლის წინ (1927 წელს) ლენის მუშებისადმი გაგზავნილ წერილს სტალინის მე-9 ტომიდან, რათა წარმოგვჩინოთ, თუ როგორ ჟღერს ეს საიუბილეო წერილი 1927 წლის მასობრივი დახვრეტების ფონზე.

ლენის მუშებს

ამ წლის წინ აპრილში ლენის მუშების დახვედრა მეფის თვითმპყრობელობის ერთ-ერთი ყველაზე სისხლიანი ბოროტმოქმედება იყო. გმირული ბრძოლა იმ ამხანაგებისა, რომლებიც შორეულ ტაიგაში დაილუპნენ მეფის ტყვიებით, დავიწყებული არ არის გამარჯვებული პროლეტარიატის მიერ. განვლილ გზას რომ თვალს გადავვლებენ, საბჭოთა კავშირის მუშებს შეუძლიათ თქვან: ბოდაბოელი მუშების არც ერთ წვეთ სისხლს ამოდ არ ჩაუვლია, ვინაიდან პროლეტარიატის მტრებს სამაგიერო მიეზღოთ, პროლეტარიატმა კი უკვე მიაღწია თავის გამარჯვებას მათზე.

ახლა, მეფისა და კაპიტალიზმის უღლისაგან თავისუფალთ, ვიტიმის ნაპირებზე თქვენ შესაძლებლობა გაქვთ მოიპოვოთ ოქრო, არამუქთახორების გასამდიდრებლად, არამედ მსოფლიოს პირველი, თქვენი მუშური სახელმწიფოს ძლიერების განსამტკიცებლად.

პატივი და დიდება მუშათა კლასის გამარჯვებისათვის ბრძოლაში დაღუპულთ!

მოგესალმებით რა ძვირფასო ამხანაგებო, დაღუპული ამხანაგების გმირულ ბრძოლაზე მოგონებათა ამ დღეს, ნება მიბოძეთ, გამოვთქვა რწმენა, რომ თქვენ მტკიცედ და განუხრელად განაგრძობთ ჩვენს ქვეყანაში სოციალიზმის სრული გამარჯვებისათვის შემდგომი ბრძოლის საქმეს.

*1927 წ. 22 თებერვალი, გაზეთი „ლენსკი შახტიორი“
ი. სტალინი ს. ქ. ბოდაბო №87,
1927 წ. 17 აპრილი.*

ახლა კი სტალინზე დაწერილი წიგნიდან მოვიტანოთ ერთი ადგილი, თუ რა მასშტაბები მიიღო ე. წ. საბჭოთა ადამიანების დახვედრებმა გულაგში: «Если же говорить об общем числе репрессированных за весь период правления Сталина, то Р. Медведев полагает, что контингент Гулага

(Главного управления лагерей НКВД) насчитывал 12-13 миллионов человек» (3.201). რაც შეეხება 1936-39 წლებს, «Он считает, что с учетом даже «запрещенных» Сталиным итогов переписи населения 1937 года, чистка по политическим мотивам в 1936-1939 годах затронули 4-5 миллионов человек, приблизительно 10 процентов из них было расстреляно».

ლენის მუშების რაოდენობის შედარება მილიონობით დახვრეტილი საბჭოთა მოქალაქის რაოდენობასთან, ირონიულ ღიმილს იწვევს.

დიახ, რუსი ხალხის ქვეცნობიერებაში ეძინა ვამპირის, რომელმაც 1917 წლის ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის გამარჯვებისთანავე გამოიღვიძა, სისხლი გამოწოვა ერთი ტერიტორიის ფარგლებში მოქცეულ ერებს, თანდათანობით უზარმაზარი რუსეთის თავის ქალა გამოლრღნა და მოაზროვნე გონის ნაცვლად იქ მარქსიზმ-ლენინიზმი მოათავსა. თავისი ფანატიზმითა და უტოპიით ვამპირმა გორბაჩოვის ეპოქამდე მოაღწია და 1989 წლის 9 აპრილს თბილისში ქართველი გოგონები ალესილი ნიჩბებით დახოცა. ახლა კი, რუს ფილოსოფოსებსა და პოლიტიკოსებს უკვირთ, როგორ ათამამებდა სტალინი ამ ხალხს თავის ჭკუაზე. ნაცვლად ეპოქალურ-ფსიქოლოგიური ანალიზისა, ისინი დღესაც სტალინის პიროვნების ლანძღვით კმაყოფილდებიან.

„უმირაი ვოყდ!“ — ასეთი წარწერა აღმოვაჩინე „სიკვდილის კუნძულის“ ერთ-ერთი ბარაკის კედელზე. ვილაცას ამ ლოზუნგის წინ დანით ამოუჭრია ორი ასო „ნე“, რის გამოც ტექსტის შინაარსი დიამეტრალურად შეიცვალა: „ნე უმირაი ვოყდ!“

მოკლედ რომ ვთქვათ, ბელადის სიკვდილით ბევრი არაფერი შეიცვლებო!

ვიფიქრე, იქნებ ქართული წარწერებიც არის სადმე ამოკანრული და ძიებას შეეუდეთ. მეზობელი ბარაკის კედელზე, რომელიც ქართველს 1938 წელს ფიცარზე, ლურსმნის წვერით ამოუკანრავს: „მამაო, რატომ მომისაჯე აქ სიკვდილი, რატომ დააობლე ჩემი შვილები?“

ვის გულისხმობდა უცნობი ქართველი „მამაოში“, უფალს თუ სტალინს, — ძნელი სათქმელია.

სასონარკვეთილებში ჩავარდნილი ჩვენი თანამემამულე, ალბათ, მეორე დღეს გაიყვანეს ტყეში და დახვრიტეს. მისი სულის ამოძახილმა მაშინვე დამაფიქრა იმაზე, რომ სწორედ „სიკედილის კუნძულზე“ ვიმყოფები, აქედან ცოცხალი თავით ვერავინ გააღწევს. თუმცა, ვილას სჭირდება ჩვენი თავი? სამი თვე გავიდა და ერთი ზედამხედველიც არ გამოჩენილა. ისინი ორსართულიან ბარაკში ცხოვრობენ. ავისმომასწავებელი სიჩუმე იდგა.

არ არის სამუშაო, არ არის სამუშაო იარაღები, არ არის ბრძანება. რალაცა ხდება ჩვენს თავს. ყველა თავისთვის ფიქრობს და საკუთარ ჰიპოთეზას მალავს. ზოგიერთებს, ალბათ, იმის იმედი აქვთ, რომ სულ მალე ნაოსნობა აღდგება და კონტინენტიდან საკვების მარაგი მოვა. ისიც დამაფიქრებელი იყო, რომ ჩვენს ბარყას სამი „პიკოვარი“ ძალღატაკი გამოჰყვა და ისინი ზედამხედველებთან ერთად ცხოვრობენ.

„ცინგამ“ და სხვა დაავადებებმა მუსრი გაავლო პატიმართა უმრავლესობას. ჩვენი რიგები შეთხელდა. უსაქმო პატიმრებს ცეცხლი, წყალი და გამოცდილება არ გვაკლდა, მაგრამ მაინც გაუგებარი იყო ჩვენი ასე „გაზარმაცება“. პატიმარი და უსაქმოდ ყოფნა? რა ხდება?

თურმე, მოხდა ის, რაც იმ არეულ წუთისოფელში უნდა მომხდარიყო. კონტინენტზე მყოფ გულაგს ჩვენი კუნძულზე არსებობა, ალბათ, შემთხვევით გადაავიწყდა. ჩვენც გაგვნირეს და ჩვენი ზედამხედველებიც.

ერთი კვირის შემდეგ მძინარე პატიმრებს მთვრალი „პიკოვარი“ ნამოადგა თავზე. რევოლვერი აათამაშა: საკვებს ველარ მიიღებთო და რამდენიმე ტყვია უაზროდ, უმისამართოდ გაისროლა. მერე კი, ჩემ გვერდით მოჩალიჩე პატიმარს ლულა მიადო კეფაზე, რათა დარწმუნებულიყო, იდო თუ არა რევოლვერში ტყვია და... პატიმარს კეფა გაუხვრიტა, შემოტრიალდა და მე ამომიღო მიზანში. ვაი, შენს

ბიჭიკო აბაშიძეს, ამ ბუსუსთმიანმა, მწითურმა „პივოვარმა“ უნდა მომკლას? გამოჰკრა ჩახმახს თითი... როგორც კი დარწმუნდა, ტყვია აღარ იყო, რევოლვერი ხელახლა დატენა და ბარბაცით თვალს მიეფარა.

სიბრაზისაგან პირღებინება დამენყო. რატომღაც დარვინი გამახსენდა: ნეტავ, რომელი ჭკუის კოლოფი ეწინააღმდეგება დარვინს: ადამიანი მაიმუნიდან არ წარმოქმნილათ, მაშინ როდესაც აგერ, ჩვენ თვალწინ დადასტურდა შექცევითი პროცესი — ადამიანის გამაიმუნება. თუმცა, თანამედროვე მაიმუნი ფრიად უწყინარი არსებაა, შეიძლება, იმდენი იმაიმუნოს, იმდენი გაცინოს, შიმშილისაგან გამონვეული კუჭის წვაც კი დაგავინყოს. მაიმუნის ნაშიერი მაიმუნზე ბევრად უარესი გამოდგა. გულაგის საპატიმროებით კაცობრიობამ მაიმუნის წინარე ჯუნგლებისაკენ გადადგა ნაბიჯი. არადა, ბიბლია გვიმტკიცებს: ადამიანი მაიმუნისაგან კი არა, თავისივე ხატად ღმერთმა გააჩინაო: „შექმნა ღმერთმა კაცი, თავის ხატად შექმნა იგი, მამაკაცად და დედაკაცად შექმნა ისინი“ (დაბადება, თავი I, 27).

როგორ უნდა დავინახო ამ თავლინდლიან, ჭროლათვალემა „პივოვარში“ ღვთის ხატი? მაშინ, უმიზეზოდ კეფაგახვრეტილი პატიმარი ვინღა — აბელი? რამდენი „კაენი“ გამოაგზავნა ცაბაოთმა ამ ქვეყანაზე — ათიათასი თუ ასიათასი?

კეფაგახვრეტილი პატიმარი იქვე დავმარხეთ. მისი სიკვდილი ხელისუფლებას არ გაუგია, არავის უკითხავს, რატომ შემცირდა კომუნიზმის მშენებელთა რიგები ერთი კაციით. თუმცა, სამი თვის წინ, მეც შემთხვევით უნდა დავღუპულიყავი ამ კუნძულზე, მაგრამ ჩემმა გუმანმა მიშველა. წინასწარვე მივხვდი, რომ კოლონიის უფროსს არ მოვეწონე. 1937 წელს აშენებული და მიტოვებული ბარაკების აღდგენისთანავე პირსაბანი მოვანყვეთ. წელს ზემოთშიშვლები ვიბანდით ხოლმე პირს. ეს იყო ჩვენთვის ერთადერთი ფუფუნება იმ კუნძულზე.

პირის დაბანვისას, კოლონიის უფროსი მოვიდა და ვილაცას უბრძანა — საზამთროდ შეშა უნდა მოვიმარაგოთო. ჩემი ვარდისფერი

დაკუნთული სხეული რომ იხილა, უფრო ახლოს მოვიდა. თავად ყვითელი მიწისფერი ედო სახეზე, შიგადაშიგ მომწვანოც, უფრო სწორად, მიცვალებულის ანუ გამხმარი გვიმრისფერი. მერე კიდევ უფრო ახლოს მოვიდა, ჩემი ბრონეულისფერი სახე დაათვალიერა: სახე დამანჭა, თვალები გადმოკარკლა და ზიზლით თქვა: „გრანატ“, „ბალოტა“. ე. ი. ბრონეულისფერი სახე და ჭაობისფერი თვალები აქვსო. კონტინენტზე, ალბათ, კარგად კვებავდნენო. ასეთი ეჭვები ამოვიკითხე მისი გაოცებული გამომეტყველებიდან.

მეორე დღესვე, ზედამხედველმა გამომიძახა: აი, ორი ნაჯახი, ამ კაცთან ერთად დიდი ხეები მოჭერი, მერე კი, ბრიგადას გამოვაგზავნით და ხეებს ისინი გასხეპავენო. რეზინის „ვალინკები“ დაგვიყარა წინ.

შევედით ტყეში. მივადექი ერთ ხეს და ნაჯახი შემოვკარი.

აქარა! — თქვა ჩემმა მოღუშულმა თანამგზავრმა, — ცოტა კიდევ წავინიოთ ტყის სიღრმეში, — და უზარმაზარ ხეზე მიმითითა: ის ხე უნდა მოვჭრათო.

კი, ბატონო! შევიდეთ და მოვჭრათ, არ ვაგრძნობინე ჩემი შეშფოთება და დაეჭვება უცნობ პარტნიორს. ის წინ მიდიოდა თავისი ნაჯახით, მე უკან მივყვებოდი. გაფაციცებით ვუკვირდებოდი მის ყოველ მოძრაობას. აი, ახლა მობრუნდება და ნაჯახით დამკეპავს, მაგრამ მეც ხომ მაქვს ისეთივე ნაჯახი, თანაც გვარიანად ალესილი? დავასწრო და კეფა გაუჩეხბო, თუ? მაგრამ პარტნიორი ისე უდარდელად მიიზღაზნება, რომ მგონი დავავინწყდი კიდევ. ტყეში რალაცას ეძებს. ტყემ გაიტაცა, ყველაფერს მუშტრის თვალით უკვირდება. ნალდად, გლეხია ეს მამაცხოვნებული... ნაქცეულ ხეზე ჩამოჯდა და ხელი დაუტყაპუნა — აქ კარგი სახლის აშენება შეიძლებაო, ნაჯახი ხეზე დაარჭო და თუთუნის ამოიღო, გააბოლა, არც უკითხავს, ვენეოდი თუ არა. მივხვდი, ის „პატიმარი“ არ იყო!.. მაგრამ არც კაცის მკვლელს ჰგავდა.

ღრთხილად, ბიჭიკო აბაშიძე, თორემ... შეიძლება აქ დაასრულო ცხოვრება, შენს დაკეპილ სხეულს ეს კაცი აქვე ცალ-ცალკე ჩამა-

ლავს მინაში და ბევრიც რომ გეძებოს პატრონმა, ვერ გიპოვის. ამ კუნძულზე იმდენი ძვლებია ჩამარხული, რამდენიც ხეა მოჭრილი და ჯერაც მოუჭრიელი.

ჩემი პარტნიორი ჯიუტად დასჩერებია მინას, ალბათ, იმას ფიქრობს, როგორ და რა სიტუაციაში უნდა მომკლას. მე რომ დავასწრო და ფიქრებში ჩაძირული კაცი აქვე გავჩეხო შეშასავით, კოლონიის უფროსი მოიკითხავს და მაშინვე დამცხრილავენ: კომუნიზმის მშენებელი ადამიანი მოკლაო. ამგვარად, მისი მოკვლა ჩემი ასპროცენტისანი სიკვდილია. მეჩვენება, რომ დრო უფრო სწრაფად მიდის, თუ გამოსავალი არ მოიძებნა, აუცილებლად მე აღმოვჩნდები სამარეში.

სამარემ ბაბუაჩემის ანდერძი გამახსენა: ჩემს საფლავზე ბრონეული დარგეთ, მისი ფესვები ჩემამდე ჩამოაღწევს და ზამთარში აღარ შემცივდებაო. რამ შეაყვარა აბაშიძეებს ბრონეული? განა ჩემმა მწიფე ბრონეულისფერმა სახემ არ ჩამაგდო საგონებელში?! რა დროს ბრონეულზე ფილოსოფოსობაა ახლა, ხელი ვითხლიშე საფეთქელში. საკუთარ თავს შევუყვირე, მოიფიქრე რამე, ტვინო, ამოძრავდი, მიშველე, თორემ... მეც და შენც ეს მინა შეგვჭამს.

პარტნიორის სიმშვიდე მოაცებს და წამიერად ვწყნარდები, ეჭვები მეფანტება. ეს ბუნჩულა კაცი ახლა ჩემს გაჩეხას იკადრებს? კინალამ ცოდვაში არ ჩავდგი ფეხი?

პარტნიორი კი მოულოდნელად წამოდგა ფეხზე: „ხვატიტ!“ – თქვა და უზარმაზარ ხეს მიადგა, სპეცხელთათმანები მოირგო და ნაჯახი შემოჰკრა ხეს. გამაცია... შენ იქიდან ურტყიო, თქვა და რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, კიდევ შემოჰკრა ალესილი ნაჯახი. ეხ... უხ... ისმოდა მისი ხმა ყოველ დარტყმაზე. ოხ... ახ... ავუბი მხარი და გაჩაღდა მუშაობა, რკინასავით მაგარმა ხემ ჩემი ნაჯახი აისხლიტა და ხელიდან გამივარდა. სასწრაფოდ ავიღე, ხელისგულებზე დავიფურთხე და მაშინვე მივხვდი, რომ პარტნიორი ნაჯახით გაჩეხას არ მიპირებდა. უზარმაზარი სპეცხელთათმანები ნაჯახით ბრძოლის-

ათვის გამოუსადეგარია. ამ მხრივ, აშკარა უპირატესობა ჩემს მხარეზე იყო — მე ხომ უხელთათმანო მოკრივეს ვგავდი.

თუ ნაჯახით არა, მაშ რით აპირებს ჩემს მოკვლას? მე ცოტა ზემოთ ვიდექი და შემთხვევით პარტნიორის მარჯვენა ფეხის „ვალინკისაკენ“ გამექცა მზერა. იქ დანაა ჩამალული, მონადირის უშველებელი დანა! რამდენი ვიარეთ და რატომ არ დაუუკვირდი გამობერილ „ვალინკს“?

დრო აღარ ითმენს... ახლავე უნდა შემოვკრა ზურგიდან ნაჯახი, თანაც ყუით, თორემ, თუ ეს კაცი ნაჯახით მოვკალი, მე კარაბინის ტყვიას მივიღებ მუცელში. მეორე ტყვიას აღარ მალირსებენ, ასე დამაგდებენ და საშინელი ტკივილებისაგან დავლევ სულს. ესეც სადიზმია! თუ კაცის მოკვდინება გინდა, კეფაში ან საფეთქელზე მიადე ლულა და მორჩა... რატომ აწვალე კაცს მუცელში სროლით?

პარტნიორმა, თითქოსდა ჩემი განზრახვა ამოიცნო, ნაჯახი მიწაზე დააგდო, მათარა ამოიღო, თავი მოხსნა და ყასიდად მითხრა: ცოტაოდენი არაყი დამრჩა, თუ გინდა, შენც მოსვით. ჯერ თვითონ მონრუპა, ცოტაოდენი კი არა, არყით სავსე მათარა ეკავა ხელში, უარს არ იტყოდა, სულ რომ შემესვა. მაშინვე გამომინოდა, მაგრამ უარი ვტკიცე, ვიდრე ამ ხეს არ წამოვაქცევ, წყალსაც კი არ დავლევ-მეთქი.

ახლა კი მივხვდი, რომ ეს კაცი უეჭველად მზარეულად მუშაობდა ზედამხედველების სასადილოში. სწორედ ეს ბუნჩულა კაცი გააბრიყვეს, სანადირო დანაც მისცეს და მათარაც არყით აუვსეს, იმ პატიმარს დააღვინე, ყელი გამოლადრე და იქვე დაასაფლავეო. ალბათ, კუნძულიდან გაპარვასაც დაჰპირდნენ. დაითანხმეს. მთელი ღამე იფიქრა სულგაყიდულმა, როგორ გააღწევდა კუნძულიდან, როგორ დაბრუნდებოდა შინ, გაახარებდა თავისიანებს. თვალეები არ მოუხუჭავს, ღამენათევს 100 გრამიც გადაახუხეს და ამ საჭოჭმანო დავალების შესასრულებლად გამოუშვეს.

უხ, შე მართლა ძალღატაკი! შენი ასე და ისე... შევაგინე გუნება-ში კოლონიის უფროსს, ცხადი გახდა, რატომ დაგემანჭა სახე ჩემი

დანახვისას, ჩემ სახის ფერმა გადაგრია, მკედრისფერი რატომ არ მედო სახეზე, აბა, რატომ გადმოკარკლე თვალები? რატომ გადაწყვიტე ხის მჭრელად ჩემი გაგზავნა? ამ ცომივით კაცს რას ერჩოდი? უფრო ცქვიტი და მოხერხებული მკვლელი ვერ მოძებნე? ანდა, რაში დაგჭირდა ასე ჩუმად, საიდუმლოდ ჩემი „გასალება?“ დაუძახებდი ჯალათებს, მიმაყენებდნენ ბარაკის კედელზე და მიმაცხრილავდნენ, მე შენ გეტყვი, ვინმე ამოიღებდა ხმას, ვინმე გაასაჩივრებდა, უსამართლო კაცი დახვრიტესო? მეტი არაა ჩემი მტერი, ამ კუნძულიდან კონტინენტზე ვილაცა ვილაცას დაკავშირებოდა.

კაცთმოძულეობასა და სიმხდალეში გამოგიჭირე, კოლონიის უფროსო! რეპრესიები და იდეოლოგია აქ არაფერ შუაშია. ბატონ-პატრონად იგრძენი თავი. მიხვდი, რომ ჩემი ჩუმად „გასალება“ შეგიძლია, მაგრამ რაც შეგიძლია, ყველაფერი უნდა აკეთო? თუ მოგესურვა, ათი წლის გოგონა უნდა გააუშატიურო?

თფუი, ეშმაკს! ხელისუფლება მიხვდა, რომ მხოლოდ შენისთანა ნაძირალები გამოადგებოდა მას გულაგში და ის ადგილი მოგიჩინა, რაც გეკუთვნოდა. ახლა შენც ღამეებს ათენებენ, საკვები ჩვენზე მეტი გაქვს და სასმელიც, მაგრამ ეს უპირატესობაც გიქრება ხელიდან. კონტინენტიდან ბაიბური არ ისმის და შენც ჩვენთან ერთად შიმშილით მოკვდები, ისე რომ დამმარხავიც კი არ გეყოლება. ჰაერზე გაიხრწნები... აი, შენი უცდომელი მომავალი. იქნებ, ამ ცივმა წინასწარმეტყველებამ გაგაბოროტა კიდევ. აბა, ჩემი მოკვლა რამ გაფიქრებინა? ბელადი ხომ არ გამოგიგზავნიდა კრემლიდან ჩემი დახვრეტის ბრძანებას? ჩვენ, აქეთა მხარე, მარტის თოვლივით ვდნებით, თითქმის ყოველდღე ვასაფლავებთ მეგობრებს, სამარეს ვუთხრით და მოწინებით ვანვენთ შიგ. ვიცით, რომ ხვალ თუ ზეგ ჩვენც ასე მოგვეპყრობიან სხვა პატიმრები, აბა, თქვენ ხომ არ შეინუხებთ თავს ჩვენს დასაფლავებაზე?!

ამჯერად თქვენ მოგიწევთ შიმშილისაგან გამოფიტვა და ერთიმეორის დასაფლავება.

კი, ასე იქნება ეს!

ფიქრმა ჩათრევა იცის, ჩემო მკითხველო, მე კი ერთი ნამით დაყოვნების უფლებაც არ მქონდა. როგორც კი, „მზარეული“ ნაჯახის ასაღებად დაიხარა, ნაჯახის ყუა ვზუნზლე წელზე, დაიბლავლა... პირქვე ჩაემხო. ზურგზე მოვექეცი და ნაჯახის პირი დავადე კისერზე.

ვინ გამოგაგზავნა ჩემს მოსაკლავად? ახლავე ნაგაჭრი თავს, თუ არ მეტყვი და ცუდით კისერზე დავანექი, ვაგრძნობინე, რომ მუქარის შემსრულებელი ვიყავი.

კოლონიის უფროსმა! — ამოღერდა და მისი სხეული ისე მოეშვა, როგორც დაჩუტული ბურთი. სასწრაფოდ ავაცალე მონადირის დანა და არყით სავსე მათარა.

— დაასრულე ამ ხის მოჭრა და ორთავე მშვიდობიანად დავბრუნდეთ ბარაკში!

— მომკლავს, დავალება რომ არ შევასრულე.

— ვერ მოგკლავს! ის შენზე მეტად მშიშარაა და იმიტომ. ჩემი მოკვლა უშუალოდ იმან კი არა, სხვამ დააგალა, სხვამ გაუმხილა საიდუმლო.

სულელი, უტვინო!..

ხომ გაგიგონია, ორმა თუ იცის — ღორმაც იცისო. მას უკვე შენიცეშინია და იმ ზედამხედველისაც — მე კი, სულთამხუთავ დემონად მოვეჩვენები. რაც აქ მოხდა, იმ ზედამხედველს მოუყევი, ის კი კოლონიის უფროსს ჩაუკაკლავს ყველაფერს. არ შეშინდე, თორემ დაიღუპები. მე რომ მოგეკალი, კვალის დაფარვის მიზნით შენც მოგკლავდა, გაგაქრობდა. ასე იციან ბოროტმა, მაგრამ მშიშარა ნაძირალებმა.

ძლივს დავაჯერე ზორზოხა „მზარეული“ კოლონიის უფროსის მუხანათურ ულოგიკობაში და იმედმოცემულმა გააგრძელა ხის ჭრა.

ნამოიქცა უზარმაზარი ხე, მაგრამ არავითარი ბრიგადა ტყეში არ შემოსულა.

დარწმუნდი, როგორ გაგაცურეს?

გამოცალე ახლა არყით სავსე მათარა და ნადი!

მთვრალი მზარეული ბარბაცით გაუყვა ბარაკისაკენ მიმავალ გზას, მხრები უცახცახებდა...

ვლელავდი, ვაითუ, მართლა მოკლან, ეს უბადრუკი არსება, მისი ცოდვა, მარტო მათ კი არა, მეც დამანვება კისერზე.

რა უბედური დროა, მთელი სსრ კავშირი ახლა კაცის კვლის მანიით არის შეპყრობილი. ადამიანის ღირებულება ნულამდეა დასული. ჩემს სიკვდილს ამ კაცის თავისუფლება უნდა მოჰყოლოდა? საეჭვოა! მაგრამ, ასეც რომ მომხდარიყო, მისი თავისუფლების ხარისხი ნულს ქვემოთ იქნებოდა დანეული, რადგან თავისუფლება სხვისი სიკვდილით არ მოიპოვება.

როდესაც მხედარი მძლავრი მარჯვენით აღვირს მოქაჩავს, ლაგამამოდებული ცხენი ყალყზე შედგება. კანონსაც ასეთივე მნიშვნელობა აქვს სახელმწიფოსათვის. ბოლშევიკებს შორის, სამოქალაქო ომებში გამობრძმედილი სტალინი მოახტა ამ უზარმაზარ სახელმწიფოს ზურგზე და სადავე მიუშვა, მათრახიც გადაჰქრა, ქუსლებიც შემოარტყა ფერდებზე და შეუძახა კიდეც. გაგიჟდა აპოკალიფსის ცხენი და მისმა საბედისწერო ჭიხვინმა მთელი მსოფლიო შეაშფოთა: «Сталин тоже хлопал в ладоши. Когда аплодисменты начали притихать, кто-то крикнул: «Великому Сталину ура!» — и все началось сначала. Наконец все ссли, и тогда раздался отчаянный женский выкрик: «Сталину слава!» Мы вскочили и снова зааплодировали». Эренбург чуть позже отмечает: «Я поймал себя на том, что плохо слушаю — все время гляжу на Сталина. Оглянувшись, я увидел, что тем же заняты и другие» (3.203).

ბელადომანია და საზოგადოების მასობრივი გამოთაყვანება სოციალიზმის ერთ-ერთი ძირითადი ნიშანია. ეს მოვლენა, ცხადია, ერთ კაცს არ უნდა დაბრალდეს. ამ უზარმაზარ ხესავით, თავის დროზე, ის ერთი კაციც წაიქცევა და მას ქონდრისკაცები წაესევიან, მაგრამ საკუთარი მარცხისა და აუხდენელი სურვილებით წამოქოჩრილი ფსიქოზის გამო, ერთიმეორეს დაგლეჯენ: ძმა ძმას არ დაინდობს და ბიძაშვილი — ბიძაშვილს. ცნობიერება-

გამრუდებული საზოგადოება იმ ერთადერთ გვამში დაინახავს სოციალიზმის ყოველგვარ მანკიერებას და საფუძველშივე დაავადებული მსოფლმხედველობის მკურნალობას შეუდგება. სტალინი რომ არ ყოფილიყო, სოციალიზმს ავაშენებდითო, მერე და მერე, ხრუშჩოვისა და ბრეჟნევის გვამებშიც აღმოაჩინეს სოციალიზმის გაჭიანურებული მშენებლობის მიზეზები. დაბოლოს, გორბაჩოვისეული პლურალისტური სოციალიზმი გორბაჩოვთან ერთად გავიდა ისტორიის არენიდან და კაპიტალისტების ვალებში ჩაფლულ რუსეთში ახლა რალაცას აშენებენ. იმ რალაცას კი უსახელოური ეწოდება.

მკითხველი ალბათ ასე იკითხავს: მოგზავნილ მკვლელსა და კოლონიის უფროსს რა დაემართათ?

არ ვიცი! „სიკვდილის კუნძულზე“ ისინი აღარ მინახავს.

იმ დღეს კი, შეძრწუნებული გამოვედი ტყიდან, ბარაკამდე ძლივს მივალწიე და მკვდარივით ჩამეძინა. დილით შემანჯღრიეს, არ გამელვია, შუადღისას შემანჯღრიეს — არაფერი გამოუვიდათ, საღამოთი აშმორებული წყალი დამასხეს და თვალი გავახილე. შენი ულუფა დაზოგილია და ტაბურეტზე გიდევსო — შემახსენეს: ადამიანი, ჯერჯერობით, ორფეხა ცხოველია და ძილის შემდეგ საკვებიც უნდა მიიღოსო. გამოხდილი წყალი კუმისივით მოვწრუპე. გვერდი მოვინაცვლე და ისევ ძილს მივეცი თავი, მაგრამ წუხანდელ სიზმარში შესვლა ვეღარ მოვახერხე, სიზმარში ჩემიანებთან საუბარი ვეღარ გავარძელე. მხოლოდ დედაჩემის მავედრებელი ხმა ჩამრჩა მესხიერებაში: შვილო! ოღონდ ცოცხალი დამიბრუნდი და არაფერზე აღარ ვინაღვლებო.

მაშინვე გამოვფხიზლდი და ელდანაკრავივით წამოვევარდი ფეხზე: სად არის ის! — ვიყვირე ქართულად. თურმე, მთელი ღამე და მთელი დღე ქართულად ვბოდავდი, ტემპერატურა 40-მდე ავარდნილა.

— გდე ტოპორ? — ვიკითხე რუსულად. მაშინვე მომართვეს ჩვარში გახვეული „რელიკვია“, ჩემი ნადავლი, რომელიც შემდეგ წინდახე-

დულმა პატიმრებმა მინაში დამარხეს, ვინ იცის, როდის დაგჭირდებაო.

ასი ასეთი „ტოპორი“, მონადირის დანა და ათიოდე ავტომატი რომ გვქონდეს, ამ არამზადა ზედამხედველთა ბარაკს ერთ საათში ავიღებდითო — თქვა ერთმა „ბუნტისთავმა“. „პარასკევიჩმა“ კი (იმ კაცს მე შევარქე „პარასკევიჩი“: იესო ქრისტე პარასკევს აცვეს ჯვარს და კვირას აღსდგაო — იესოს ჯვარცმას გვიყვებოდა ხოლმე, მეც პარასკევ დღეს მოვეკვდებითო — წინასწარმეტყველებდა) მშვიდობიანი თანაარსებობისაკენ მოგვიწოდდა. მონადირის დანა რკინის ლოგიკით მიისაკუთრდა. ამით ტყეში ისეთ სამკურნალო ბალახებს ამოვთხრი, მათი ფესვების ნახარშით სხეულს გავიკაჟებთ, ისინი კი, ზეზეულად აყროლდებიანო.

დაიწყო ჩვენი არსებობისათვის ყოველდღიური ბრძოლა, ვმკურნალობდით კიდეც, მაგრამ თითქმის ყოველდღე (სხვადასხვა ბარაკიდან გაჰქონდათ გვამები და იქვე მარხავდნენ) ვკარგავდით ძვირფას მეგობრებს. რ. მედვედევის ინფორმაცია: 1936-39 წლებში 5 მილიონი პატიმრიდან 10% დახვრიტესო, ბლეფი გამოდგა. ისეთი შთაბეჭდილება ექმნება მკითხველს, პატიმართა 90% გადარჩა და შინ მშვიდობიანად დაბრუნდა. სინამდვილეში, პატიმართა ძალზე მცირე რაოდენობას გაუღიმა ბედმა, პატიმართა დიდი ნაწილი შიმშილით, ავადმყოფობით და არაადამიანური შრომით დაიღუპა.

მსგავსი ვითარება სუფევდა 1947-48 წლებშიც. კუნძულ პიალმას ანუ „სიკვდილის კუნძულს“ ამ მხრივ მთელი გულაგის სივრცეზე პირველი ადგილი ეკავა. ამ კუნძულზე მოხვედრა პატიმრებს კი არა, მათ ზედამხედველებსაც კი შიშის ზარს სცემდა.

ჩვენი „პარასკევიჩი“ ომგამოვლილ კაცს შეეკითხა თურმე, სად უფრო ძნელი და სახიფათო იყო ცხოვრება: ფრონტის წინა ხაზზე თუ გულაგში?

ის კაცი არც კი დაფიქრებულა და ასე უთქვამს: ფრონტის წინა ხაზზე მაძლარი მებრძოლები გამოდიან (ხელჩართულ ბრძოლაშიც), ტანსაცმელიც შესაფერისი აქვთ (საზაფხულო ან საზამთრო) და საბ-

რძოლო იარაღიც. იქ ერთობასა და ბრძოლის უნარზეა დამოკიდებული სიკვდილ-სიცოცხლის პრობლემა. ერთადერთი მიზანი ამარტივებს მათ არსებობას: მონინალმდეგის განადგურება!

აქ, გულაგში კი, უფრო ცუდადაა ადამიანის (პატიმრის) საქმე. გულაგის საპატიმრო ფაშისტურ საკონცენტრაციო ბანაკზე უარესია. აქ არც გაზის კამერაა საჭირო და არც ცოცხალი ძალის ოპერატიულად ლიკვიდაციისათვის საჭირო სახსრები. გულაგის საპატიმროებსა და კოლონიებში საკვების ნაკლებობისაგან იფიტებიან ადამიანები, ისინი ბრძოლისა და წინააღმდეგობის უნარს კარგავენ. სასონარკვეთილებაში ვარდებიან (ხშირად თვითმკვლელობით ამთავრებენ სიცოცხლეს). საზოგადოებრივი პესიმიზმი სანამლავივით მოქმედებს და პეროიკული სულისკვეთება ნულამდე დადის. აქ ნელ-ნელა (პერმანენტულად) იხოცებიან და პატიმრები ერთიმეორეს მარხავენ.

უღიმღამო დღეები და მეღანქოლია ღრღნის ადამიანის ჯანმრთელობასა და ფსიქიკასაც. არანაკლებად მოქმედებს შეგრძნება და გაცნობიერებაც იმისა, რომ გულაგში მონის მდგომარეობაში იმყოფები. უფრო მეტიც: აქ დამნაშავეისა და „ხალხის მტრის“ იარლიყი გაქვს ზურგზე მიკრული.

ზემოხსენებულ მოსაზრებას „პარასკევიჩმა“ თავისი არგუმენტიც დაურთო და მთელი გულაგის საშინელება დახატა. იმ სამხედრო პირს ერთი ფსიქოლოგიური და ეთიკური ასპექტი გამოორჩა მხედველობიდანო. სახელდობრ, გულაგის ყოველი პატიმარი, სხვის ქვეყანაში დატყვევებულად კი არ გრძნობს თავს, არამედ თავისივე ქვეყანაში გამეფებულ ძალმომრეობას უჩივის. სამშობლოში თავისიანები ისე ექცევიან, როგორც სამხედრო ტყვეს. სწორედ ამ საშინელი რეალობის შეცნობის გამო ვარდებიან შოკშიო.

პიალმაზე ანუ „სიკვდილის კუნძულზე“ რას იტყვი? აქაც სამხედრო ტყვესავით გრძნობ თავს?

ოო... პიალმა ამ მხრივ ისეთი ინტეგრალია, რომლის ამოხსნას ვერც ერთი მათემატიკოსი ვერ შეძლებს: აქ, ყოველ ჩვენგანს გაუ-

გებრობათა ჯაჭვით გვახრჩობენ. საერთოდ არ გვცემენ ხმას. ზედამხედველები თავისთვის არიან, ჩვენ — ჩვენთვის. ისინი, ფაქტობრივად, ჩვენს ყოველდღიურ ცხოვრებაში არ ერევიან. ჩვენზე და დაბურული ტყის ექსპლოატაციაზე ზედამხედველებს კონტინენტიდან არავითარი დირექტივა არ მიუღიათ, ამიტომაც, თავადაც გაურკვეველ მდგომარეობაში არიან.

მერედა, როდემდე გაგრძელდება ასე?

არ ვიცი!

კი მაგრამ...

არავითარი მაგრამ! მორჩა და გათავდა. იმედი, მხოლოდ გადარჩენის იმედი გვიხსნის მოსალოდნელი უბედურებისაგან.

ფსიქოლოგი „პარასკევიჩი“ ამ სიტყვებს ჩემს გასამაგრებლად ამბობდა, თორემ თავადაც ნირი ჰქონდა წამხდარი.

ფსიქოლოგო „პარასკევიჩი!“ რკინიგზაზე დაგიდევს ყური?

არა! რაში მჭირდებოდა?

ერთხელ, მე დავადე ლიანდაგზე ყური და ათი წუთით ადრე ვიგრძენი მატარებლის მოახლოება.

ხუმრობ?

არა! რა მეხუმრება? დაადე ახლაც მინას ყური და მაშინვე მიხვდები, გვიახლოვდება თუ არა ის, რისიც გეშინია.

მართალიც რომ აღმოჩნდე, მაინც არ გავაკეთებ ამას! — თქვა ფსიქოლოგმა და გამშორდა.

ამასობაში მართლა გვიახლოვდებოდა ის საბედისწერო მოვლენა, რომელსაც ყოველი პატიმარი ხვდებოდა, მაგრამ დუმილს ამჯობინებდა. ყოველი დადებითი თუ უარყოფითი მოვლენა დროსა და სივრცეში მიმდინარეობს, დიდი ფილოსოფოსობა არ უნდოდა იმის გააზრებას, რომ ჩვენს „იდილიურ“ ყოფას ბოლო მოეღებოდა, რადგან ყველაფერს თავისი დასაწყისი და დასასრული აქვს.

ურჩხულის მოახლოება პირველად ზემოხსენებული „პიოვარის“ ინციდენტმა გვამცნო. ის იყო პირველი ყვავი, რომელმაც თავზე

დაგვიხსავლა. რა გარანტია გვაქვს მეორე „პიოვარი“ იმასვე არ გაიმეორებს?

მოლოდინში დავიძაბეთ, გონება უფრო სწრაფად და ენერგიულად ამუშავდა: ჩვენი მასობრივი განადგურების დრო დადგა? უსიტყვოდ, თვალებით ვესაუბრებოდით ერთმანეთს. თუ საკვები ჩვენს ზედამხედველებსაც შემოეღიათ, ჩვენგან განთავისუფლების მიზნით, ყველას ერთად ამოგვყუყუავენ. იარაღიც ბევრი აქვთ და ტყვია-წამალიც. თავად კი „სიკვდილის კუნძულს“ გაეცლებიან ან ახალ შევსებას მიიღებენ.

მთელი დღე ვბჭობდით მოსალოდნელ უბედურებაზე, ყოველ შემთხვევაში, ამკარად ცხადი იყო, რომ ჩვენი ბარაკის ასამდე პატიმარი უსიტყვო კაპიტალაციას არ აპირებდა, მაგრამ არც აჯანყება შეეძლოთ.

როგორც იქნა, ვილაცამ დაარღვია დუმილი და სხვისი სათქმელიც ამოლერდა: ბოლოს და ბოლოს, თუ აქ სიკვდილი გვინერია კაცურად, ბრძოლაში მაინც დავიღუპოთო.

— ცარიელი ხელებით? — გაეპასუხა მეორე.

— რატომ ცარიელი ხელებით? — უპასუხა იმავე ხმამ, — ახლავე, სასწრაფოდ დავინყოთ ხელკეტების გამოთლა, თორემ ხვალ გვიან იქნება.

— ხელკეტებით, ავტომატების წინააღმდეგ? — კინალამ წამომცდა ეს ფრაზა, მაგრამ ენას კბილი დავაჭირე, უადგილო პესიმიზმით არ მომინამლავეს პატიმართა გონება. განა თავად არ უნყიან, რომ ხელკეტებით ვერაფერს გავხდებოდით?

ორსართულიან ბარაკში ზედამხედველები რაღაცაზე ბჭობენ, მთვრალი მეთვალყურეების ღრიანცელი კარგა ხანია შეწყდა. მათი ბარაკიდან სხვა ბარაკებისკენ მიმავალი ლანდები შევამჩნიე, — დახვრეტებს, ალბათ, სხვა ბარაკებიდან იწყებენო, — თქვა „მუნჯმა“, ე. ი. სიტყვაძუნნმა პატიმარმა, რომლისგანაც ზედიზედ სამიოდე გადაბმული სიტყვაც კი არ მოგვისმენია.

ამ გასაჭირის დროს კი, ეს კაცი მთავარსარდალივით მსჯელობს: რაც არ უნდა მოხდეს, ხელკეტების გამოთლის მეტი, სხვა არაფერი დაგვრჩენია, მასალა თავზე საყრელი გვაქვსო და დადუმდა.

უსიტყვოდ შევეუდექით საქმეს, სამი საათის შემდეგ ჩვენი მზვერავი მოვარდა. ზედამხედველები სულაც არ აპირებენ ჩვენს დახვრეტასო.

აბა, რას აპირებენ?

სხვა ბარაკებში მცხოვრები პატიმრები გადაიბირეს, გააგიჟეს და ყველანი ჩვენს გასანადგურებლად დარაზმესო.

ცხადი გახდა ისიც, რომ ზედამხედველები ჩვენს წინააღმდეგ ამხედრებულ პატიმრებს („ჩვენს ძმებს“) სასროლ იარაღს არ მისცემდნენ, არ ენდობოდნენ.

ბევრ მათგანს დანები და ცულები დაურიგეს და არაყიც მისცესო, — „დაგვამშვიდა“ ჩვენმა მზვერავმა.

საქმეც დავასრულეთ, გადამალული საკვების მარაგიც შევსანსლეთ, „გავანადგურეთ“ და თვალის მოსატყუებლად მივწეკით, მაინც არ გვჯეროდა, თუ ასე მარტივად, ე. ი. ავტომატებისა და კარაბინების გარეშე აპირებდნენ ჩვენს განადგურებას.

რას ვიფიქრებდით, თუ მეორე დღეს ამ ადგილას საშინელი ხოცვა-ჟლეტა ატყდებოდა. ადამიანის ტვინი, სისხლი და ძვლები ერთიმეორეში აილუფხებოდა. დანებითა და ნაჯახებით შეიარაღებულ პატიმრებს სამი რევოლვერიანი კაცი მოუძლოდათ წინ. პატიმართა ხუთასკაციანი ბრბო თავგანწირული ყიჟინით დაგვეძგერა. მაშინვე მივხვდით, რომ გულაგის მესვეურებმა ჩვენი ბარაკის ასიოდე „ურჩი“ პატიმრის განადგურება გადაწყვიტეს. თავად უხიფათოდ გილზე მოეწყვენენ „სიკვდილის კუნძულზე“ გამართული „სპექტაკლის“ საყურებლად.

„სიკვდილის კუნძულიდან“ ერთ პატიმარ მოენესაც არ უნდა გაელენია (აბა, როგორი გასამხელია, 5 თვის მანძილზე 14 ათასი პატიმრის შიმშილითა და „ცინგით“ დაღუპვა?!). ხუთასივე კაცი დაარწმუნეს, თითქოს ჩვენ ვიყავით მუქთახორები და მათი უბედურების მიზეზი. იმაშიც დაარწმუნეს, რომ მათი საკვების მარაგს, ვითომდა ჩვენ „ვანადგურებდით.“

ჯერ იმ სამმა რევოლუციონარმა კაცმა დაგვახალა ტყვიები და რამდენიმე პატიმარი „დაანვინეს“. მარამ ჩვენ შორის მანძილი თვალის დახამხამებაში შემცირდა და ხელჩართული ბრძოლა დაიწყო. ხელკეტები ავამოძრავეთ. ისმოდა ზაპაზუპი და ბლავილი. ზოგიერთ მათგანს ნაჯახი ეკავა ხელში და გვჩეხავდა, ხან ისე გვიქნევდა ნაჯახს, როგორც ტყის მჭრელი (გვერდიდან), ხანაც კეფაზე გვიმიზნებდა (შეშის მჩეხავივით). კენესა, შეკივლება, ღმუილი, მუქარა, გინება და ა. შ. ვხედავ — ერთ თავდამსხმელს პურის საჭრელი უშველებელი დანა გაუვარდა ხელიდან, თავად თავგატეხილი დაეცა. დანის ალებას ვერ ვასწრებ, ნაჯახიანი კაცი ჰორიზონტალურად მიქნევს ნაჯახს, თავი რომ წამაცალოს. ჩავიმუხლე, ნავიქეცი და... იმ ნაჯახიანთან ერთად მთელმა ბრბომ გადამიარა სხეულზე... ნაქცეულებსა და დაჭრილებს ყურადღებას არავინ აქცევს, აქ ქვედა სართულია და ფარული ბრძოლა აქაც მიმდინარეობს. ზედა სართულის მებრძოლებს, ე. ი. ფეხზე მდგართ კი ნაქცეულები ჩამონერილები ვგონივართ. კიდევ ერთი კაცი დამემხო თავზე, მაგრამ ის უკვე კაცი აღარ იყო, არამედ გვამი — თავგატეხილი და მუცელგამოფატრული. შემზარა, სული შემეხუთა, ძლივს გამოვძვერი მკვდრებიდან. ურტყი ხელებზე დანიანებს, თორემ მოგვერევიან — მაფრთხილებს ჩემიანი და ვილაცას ისე მაგრად ჩაარტყა მკლავზე ხელკეტი, მონინალმდეგეს ჩვარივით დაეკიდა მოტეხილი მარჯვენა. მარჯვენამოტეხილი კაცი კი, აქ უკვე ჩამონერილია.

ამ საზარელი შეტაკებიდან 26 კაცი გადავრჩით, უკან დავიხიეთ და დაჭრილ-დაბეგვილებმა ბარაკის სახურავზე მოვასწარით აძრომა. ძვირად დაუჯდათ ჩვენთან შეტაკება: ნაჯახებითა და დანებით ჩვენს წინააღმდეგ ვერაფერი გაანყვეს: ნედლი, მძიმე ხელკეტების გამოთლა მათაც ხომ შეეძლოთ, მაგრამ ვერ მოიფიქრეს.

ამგვარ ხოცვა-ჟლეტას კოლიზეუმში იმპერატორებიც კი არ შესწრებიან. გულაგის მსუყე ტარაკანები კი სიამოვნებით შესცქეროდნენ თანამედროვე „გლადიატორთა“ ბრძოლას.

არ ვიცი, რამდენი ათეული კაცი გადარჩა ცოცხალი ჩვენი მონი-
ნალმდევე ბარაკებიდან, ისინი იმავე დღეს მოიცლიეს (დახვრიტ-
ეს). მინაზე დაგდებულ დაჭრილებსაც ჩამოუარეს, ჩაცხრილეს
„ჩვენიანიც“ და „იმათიანიც“.

ამის შემდეგ გვიბრძანეს, სახურავიდან ჩამოდით, თორემ
ჩიტებივით ჩამოგყრით დაბლაო. დაგვიბრძნენ, სიცოცხლეს შეგი-
ნარჩუნებთო.

მეტი არაა ჩემი მტერი, ესენი დანაპირებს ვაჟკაცურად
აასრულებდნენ?.. არ დავნებდით. ვისაც როგორ შეგვეძლო, ისე
მოვეწყვეთ, ტყვია რომ არ მოგვხვედროდა. დაჭრილები ვიყავით,
სისხლი გვდიოდა, ისედაც სულს ვლაფავდით, რალა გადაგვარჩე-
ნდა ამათ ხელში?

ამასობაში ზედამხედველებმა ჩვენი დაშინების ახალი ხერხი გამო-
იგონეს: ბარაკს ცეცხლს ნაეუკიდებთ და თავგებივით გამო-
გწვავთ, ერთი საათი მოგვიცია დასაფიქრებლადო.

რა ვქნათ? — ვეკითხებით ერთიმეორეს. ვმერყეობთ, სხვა გამო-
ოსავალი არა გვაქვს, უნდა დავნებდეთ, მაგრამ ამათი ნდობა შეი-
ძლება? ჩემი ტვინიც მოშლილი ან იატაკზე დავარდნილი საათი-
ვით გაჩერდა, ფიქრისა და განსჯის უნარი დავკარგე, მხოლოდ სუ-
ნთქვის და მოსმენის უნარი შემომრჩა, მხედველობა თითქმის და-
კარგული მაქვს, შუბლიდან ჩამოდენილი სისხლი ისედაც დაზი-
ანებულ თვალებში ჩამიდგა, მხოლოდ მბჟუტავ წერტილებს აღვი-
ქვამ. ცალი თვალით უკეთ ვიხედები.

არაფერიც არ უნდა ვქნათ! — ბრძანა რომელიღაც ჩვენიანმა, —
დრო გავაჭიანუროთ, კიდევ ერთი საათი მოვითხოვოთ!

ამ სიტყვების მოსმენისთანავე აზროვნებისა და განსჯის უნარი
დამიბრუნდა.

სულელები! — მაშინვე წამომცდა ხმამაღლა.

მხდალები! — გამომეხმაურა სხვა.

ნეტა რალაში ვჭირდებით? რომ დავნებდეთ, ალბათ, შიმშილით
ამოგვხოცავენ ან ცალ-ცალკე გაგვანადგურებენ. ასე რომ დაგვტ-

ოვონ ხვალამდე, სისხლისაგან დავიცლებით და ჩვენი ლიკვიდაციის პრობლემაც თავისთავად გადაწყდება.

ნუთუ, აქ, ასე უსახელოდ და უპრინციპოდ უნდა დასრულდეს ჩემი ცხოვრება? მაგრამ ჩემივე ნაფიქრალის შემრცხვა. აქ სხვებიც არიან და ახლა ხმამაღლა წუნუნი და ისიც საკუთარ თავზე, სიმზდალეზე უარესია. ამას ადამიანის ცოცხლად დაღობა ჰქვია. დიდი ცხოვრების გზა არ გამივლია, მაგრამ მაინც მახსოვს, გასაჭირის ჟამს იმედიც დამიკარგავს და მკლავებიც ჩამომიყრია, ბედ-ილბა-ლს მივენდობოდი ხოლმე და საშველი ჩემგან, შიგნიდან კი არ მოდიოდა, არამედ გარედან, თანაც უკანასკნელ წამს. მეჩვენებოდა, რომ მხოლოდ მე ვიყავი ასეთი ბედ-ილბლით დაჯილდოებული. ხომ შეიძლება ამჟამადაც გადამარჩინოს ბედმა? მაგრამ აქ 26 კაცი ვართ ერთნაირ სავალალო მდგომარეობაში, ყველას ჩემნაირი ბედი აღმოაჩნდება?

გამორიცხულია! — ნამომცდა ხმამაღლა.

რა არის გამორიცხული? — ხმამაღლავე შემეკითხა ვილაცა და მიბრძანა კიდეც: გაჩუმდი! ე. ი. ხელს ნუ უშლი სხვების საფიქრალსო.

სიბრაზის ცეცხლი შემომენტო, მაგრამ მაინც დუმილში გავაგრძელე განსჯა: იმდენად სულელები არიან ზედამხედველები, იმასაც ვერ ხვდებიან, რომ ჩვენი წინააღმდეგობის უნარი ნულზეა დასული. საკმარისია სამი შეიარაღებული ზედამხედველი ამოძვრეს სახურავზე, სათითაოდ ჩაგვათრევს დაბლა. ისინი კი, რა-ღაცას გვთავაზობენ და „გვევაჭრებიან“, დროს გვაძლევენ მოსაფიქრებლად. ის დროც ამოიწურა და ჩვენგან ნაგულისხმევი ერთი საათიც. რამდენიმე კაცი ჟინჯილებით უახლოვდება ბარაკს. მგონი მართლა გვწვავენ ეს ვირიშვილები, ლორები, კაციჭამიები, ცეცხლს წაუკიდებენ ბარაკს, ჩაიმხვლევა სახურავიც და კარტოფილივით ჩავინვებით შიგ.

თვითლიკვიდაცია?.. აგანგამდა სული...

მაგრამ თავი ვის მოუკლავს, კაცსა ეგ ზომ მეცნიერსა?

საქართველოდან მეხმარება სულმნათი შოთა.

აჰაჰა, არ გაბედო, თვითლიკვიდაცია, არც კი გაიფიქრო, ცხადად მესმის აბელ „მენისქვილის“ ხმა.

გვიახლოვდებიან, — თქვა ვილაცამ.

მოულოდნელად რევოლვერის გასროლამ შეაჩერა ისინი.

ასტავიტი! — ბრძანა იმ კაცმა და რევოლვერი ბუდეში ჩადო.

კონტინენტი! — გამიელვა თავში, — კონტინენტიდან მოვიდა ვილაცა „სიკვიდილის კუნძულზე“, ჩვენს დალუპვამდე 15 წუთით ადრე. ხვალ რომ მოსულიყო, ჩვენ ცოცხლები აღარ ვიქნებოდით, გუშინ რომ მოსულიყო, დღევანდელი ხოცვა-ჟლეტა აღარ შედგებოდა... ან მასობრივად ამოგვყუჟავდნენ იმ კაცის ბრძანებით, ან სამუშაოს მოგვცემდნენ.

კაცის გამოჩენაც ამას ჰქვია!

გამორიცხულია? — ნიშნის მოგებით მომიგო იმავე ხმამ, თითქოს ჩემი წელანდელი ნაფიქრალი ამოიკითხა. ჩვენც გვქონია ბედიბალი! — კონტინენტიდან რომელიღაც სამხედრო პირი გადმოვიდა კუნძულზე.

პატიმრები სასწრაფოდ ჩამოიყვანეთ ბარაკის სახურავიდან და 10 დღით „ცენტრში“ გადაისროლეთ! — ბრძანა კაცმა კონტინენტიდან და ჩვენი სხეულები ისე მოეშვა, მოძრაობის უნარიც დავკარგეთ.

იმ კაცის მიერ ნაგულისხმევი „ცენტრი“, თურმე, მოსკოვს კი არ გულისხმობდა, არამედ ქალაქ პეტროზავოდსკის მახლობლად მდებარე კოლონიას. იმ კაცს ისიც უთქვამს: ამ ხალხს იქ პატივისცემით მოეპყარითო, მაგრამ ეს ბრძანება ჩვენ არ გაგვიგონია.

10 დღე, რომელმაც შესძრა ჩვენი სწოებიარება

*„სისხლისმსმელია, მაგრამ
მაინც საცოდავია“.
გალაკტიონის ლექსიდან „ჭოტი“*

მ კოლონიაში მომხდარი ამბების აღწერამდე, აქვე მინდა გავიხსენო ჩემი ძვირფასი მეგობრები, მათი ღირსეული ქცევა, თავდაჭერა, რაინდული შემართება. მათი მოქმედება და გაუტეხელი, შეურყვნელი ბუნება ეროვნული სიამაყის გრძნობას მგვრიდა მაშინაც და ნახევარი საუკუნის შემდეგაც ჩემი ხსოვნიდან არ ამოდიან. ესენია: თბილისელი გოდერძი კავთელაძე ანუ „ქაჩალა“, ჩემი სიყრმის მეგობარი, ქუთაისელი წიაგო დოლაბერიძე, სამტრედიელი ბათურ ტორონჯაძე, სოხუმელი ამბაკო ჯიშკარიანი, ბათუმელი გივი, ე. წ. „ლამაზო“ და სხვ.

აქუნებურად გალაკტიონის ჯადოსნური სტრიქონები მაგონდება:

„ახალგაზრდათა ბრძოლის შემდეგ დაუძლურების
და წარუშლელი მწუხარების გავხდი მოწამე,
მოწამე გავხდი ცეცხლისა და განადგურების,
გემუდარები, მიმღერე რამე!“

უზარმაზარი მოვლენებისა და დროის მძიმე ტვირთი გვანებს კისერზე, მიუხედავად ამისა, ჩემი უმცროსი ძმის სეხნია, ჭიათურელი სულიკო შეყლაშვილი 27 წლის პატიმრობის შემდეგ, დღესაც ცოცხალია, ღმერთმა აცოცხლოს და აბედნიეროს. სულიკო, ჩემს უახლოეს მეგობართან ბონდო შეყლაშვილთან მუშაობს.

სასწაულად გადარჩენილები „ცენტრისაკენ“ მიმავალ გზაზე ერთიმეორეს ვეკითხებოდით, რატომ გაგვათავისუფლეს 10 დღით? 15 დღით თავისუფლება აჯობებდა, არც 7 დღით თავისუფლებაზე ვიტყოდით უარს, მაგრამ ჩვენი აზროვნება იქამდე იყო დასული ან გამოფიტული, ვერა და ვერ მივხვდით, 10-დღიანი ფუფუნების მიზეზს: „სიკვდილის კუნძულიდან“ ჩვეულებრივი საბჭოთა ქალაქის ჩვეულებრივ საპყრობილეში გადმოვინაცვლეთ. ადგილობრივმა პატიმრებმა (ეტყობა, წინასწარვე აცნობეს რალაც) დიდი აღფრთოვანებით მიგვიღეს: მოგვეხვივნენ, განცვიფრებულები ხელით გვეხებოდნენ: მართლა ცოცხლები ხართ თუ არდით? გვეხუტებოდნენ, გვკოცნიდნენ, დაახლოებით ისე, როგორც ალყიდან გამოსული ჯარისკაცები თავისიანებს ხვდებიან ხოლმე. სასწრაფოდ დაგვაშიშვლეს, შეგვიყვანეს აბანოში, სადაც ზოგიერთ ჩვენგანს მოულოდნელი სიამოვნებისაგან კინალამ გული წაუვიდა; ტანსაცმელი გამოგვიცვალეს, წამოზრდილი თმა-წვერი შეგვკრიჭეს და როგორღაც ადამიანებს დაგვამსგავსეს, თორემ, ჩვენ ისე გამოვიყურებოდით, დათვი რომ შეგვყროდა ტყეში, იმასაც კი შეეშინებოდა — ესენი ტყის რომელი არსებები არიანო. დიახ! „ტყის კაცებს“ ვგავდით, ალაბოთ, პირველყოფილს.

სამზარეულოში შესვლისას, მთელი პატიმრობის მანძილზე, პირველად ვნახეთ ალუმინის ბრჭყვიალა თევზები. ზოგიერთი ჩვენგანი კარგად გამოძინებული, დასვენებული და ნაპატიები აკადემიკოსივით გამოიყურებოდა. უცხოელ ჟურნალისტებს რომ მოეკრათ ჩვენთვის თვალი და მათთვის გვეთქვა, რომ ჩვენ გულაგის საპატიმროდან ვიყავით აქ გადმოყვანილი, გაუკვირდებოდათ ღმერთმანი.

აბა, ჩაიხედეთ ახლა სარკეში და მიუსხედით მაგიდებს, — გვითხრეს ჩვენმა ძმებმა.

ცხიმიანი, ცხელი სუპი გნებავდათ? — იყო!

შავი და თეთრი პური? — იყო!

კარაქი და ხიზილალა? — (საიდანღაც გააჩინეს) იყო!

სასმელი და მუსიკა? — იყო!

მერუსულ „სმეტანაზე“ ვიყავი გაგიჟებული, იმდენი მომიტანეს, კინალამ შიგ ჩავიგუდე. მისი გემო ახლაც მახსოვს.

ფუმფულა სანოლში ჩანოლილებს მოსამსახურე პატიმარმა გვითხრა: თუ ჭკვიანად იქნებით, ქალებიც გეყოლებათო. ამის გაგონებაზე გული აგვიჩრუყდა და კინალამ ავტირდით. ოცდაექვსივეს ბატონო? — ნამოიძახა ერთმა სულწასულმა პატიმარმა და როგორ იქნა, ოცდაექვსივე კაცმა გულიანად გადაიხარხარა. კონსერვის ჟანგიან ქილაში ჩატყეპებულ-ჩანარცხებულ ქაშს ან „მამალიგას“ ვიგონებდით: თითო კოვზი უგემური ქაში დღეში! ამგვარ ულუფას წინილასაც არ აკადრებდა კაცი, არამცთუ ადამიანს. ახლა კი, რა ხდება? რატომ გვეპყრობიან ასეთი მონინებით? თავი სამოთხეში ვიგრძენით და უნებლიეთ ცრემლები გვცვიოდა...

რა გატირებთ, თქვე სულელებო! სწორედ ეს არის ნანატრი კომუნიზმი, თქვენი ხელებით აშენებული... თქვენ, კომუნიზმში ცხოვრება დაიმსახურეთო! — შემოგვძახეს და... თანდათანობით გონება მოვიკრიფეთ. ყველაზე უნინ მე გამახსენდა 1917 წლის ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის დროს ამერიკიდან მოსკოვში ჩამოსული სამხედრო კორესპონდენტი, მწერალი ჯონ რიდი, რომელმაც რევოლუციის გამარჯვებისთანავე გამოაქვეყნა წიგნი: „ათი დღე, რომელმაც შესძრა მსოფლიო“.

აი, თურმე სადამდე მისულა 10 დღეში შეძრული კაცობრიობა, რამხელა მნიშვნელობა ჰქონია იმ 10 დღის სიმბოლიკას. თანდათან მზაკვრულ ჩანაფიქრს ჩავუღრმავდით. მივხვდით, რომ ამ ფსიქოფიზიკური გამოცდის შემდეგ გულაგის რომელიმე სექტორში (მესაძლოა შორეულ აღმოსავლეთში) გაგვამნესებენ. ახალი ინფორმა-

ციებით შეიარაღებულ პატიმრებს, თურმე, გულაგის იქაურ ტყვეთათვის უნდა მოეთხროთ გულაგსგარე კომუნიზმის არსებობაზე, მათი ღვაწლი ვითომდა არ დაკარგულა, მათი ახლობლები ფუფუნებაში ცხოვრობენ და ა. შ. იმ 10 დღის გამო გადაეწყვიტა: თუ სამშობლოში დაბრუნება მელირსებოდა – ნიგნი დამენერა, რომლის ქვესათაური ასეთი იქნებოდა: „10 დღე, რომელმაც შესძრა ჩვენი ცნობიერება“.

სხვათა შორის, ყველაფერი ორიგინალურად აქვს აღწერილი ჯონ რიდს, მაგრამ ამერიკელმა სამხედრო კორესპონდენტმა იმ დღეებში სტალინი „დაკარგა“. მის თვალსაწიერიდან სტალინი რატომღაც მოჩვენებასავით გაქრა. 1989 წელს გამოცემულ ნიგნში „ჩვენი უცხოელი „კომუნისტი ძმები“ კი ასე აბიაბრუებენ მკითხველს: «Мы не знаем точно, где провел судьбоносный день 25 октября Сталин, который в то время проживал на квартире своего будущего тещы Сергея Аллилуева. В известной книге Джона Рида «10 дней, которые потрясли мир» его имя не упоминается среди руководителей восстания» (3.66).

მოკლედ რომ ვთქვათ, ავტორებმა ის დაწერეს, რაც გორბაჩოვის გარემოცვის მოსკოველ სოციალისტ ძმებს აწყობდათ. ხუმრობა საქმე როდია, ჩემო მკითხველო, იმ გრანდიოზული მოვლენის (ისტორიის) მიფუჩეჩება. ჩვენმა ამხანაგებმა შეიარაღებული აჯანყების უშუალო ხელმძღვანელი სტალინი დაკარგეს. ისიც კი დამალეს, სად იყო სტალინი 1917 წლის 24 ოქტომბერს, სწორედ ამ დღეს დაიწყო შეიარაღებული აჯანყება და რაც არ უნდა კურიოზული გვეჩვენოს, სტალინის უშუალო ბრძანებით, ნითელ-გვარდიელებმა გაზეთის „რაბოჩი პუტის“ ტიპოგრაფიას კერენსკის გამოგზავნილი ჯავშანმანქანა არ მიაკარეს. კერენსკი 1917 წლის 24 ოქტომბერს შეეცადა ამ გაზეთის დახურვას, რადგან იცოდა, რომ „რაბოჩი პუტის“ ფურცლებზე იბეჭდებოდა აჯანყების დაწყების მონოდება სტალინისა. იმ აჯანყების უვერტიურა კი დილითვე, სტალინის ბრძანებით დაიწყო, დღის 11 საათზე კი გაზეთი „რაბოჩი პუტ“-ი გამოვიდა.

«Восстание началось 24 октября. Вечером 25 октября открылся II съезд Советов, передавший свою власть Советам» (3. 66).

შეეძლოთ თუ არა ჩვენს ცრუპენტელა ავტორებს ის მაინც დადგინათ, სად იმყოფებოდა სტალინი 1917 წლის 24 ოქტომბერს? თითქოსდა თქვეს კიდეც, სად იმყოფებოდა სტალინი, მაგრამ ისე დაწერეს, მკითხველი ვერაფრით ვერ მიხვდება სტალინის ასავალ-დასავალს: «Но во всяком случае известно, что он не присутствовал на заседании ЦК 24 октября, когда распределялись практические обязанности руководителей. Газета «Рабочий путь» в тот день опубликовала написанную Сталиным редакционную статью под названием «Что нам нужно?». Только здесь, на страницах газеты, мог найти выражение вышительный стиль автора» (3. 65).

აბა, თუ მიხვდები, ჩემო მკითხველო, სად იმყოფებოდა იმ დღეს, დღემდე ცნობილ რევოლუციებს შორის ყველაზე კომმარული რევოლუციის ყველაზე უშიშარი და აქტიური რევოლუციონერი — სტალინი... რომელიმე სხდომაზე?

ცხადია, არა!

სტალინმა იმავე დღეს, დილიდანვე მოუწოდა სმოლნის შეიარაღებულ მუშებსა და წითელგვარდიელებს დროებითი ბურჟუაზიული მთავრობის დამხობა. ის ფაქტი, რომ სტალინის ბრძანებით დილიდანვე წითელგვარდიელებმა გაზეთ „რაბოჩი პუტ“-ის ტიპოგრაფია დაიცვეს, ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის შეიარაღებული აჯანყების უვერტიურა ან ინტროდუქცია გახლდათ. აი, რატომ იბოლმებიან ჩვენი „კომუნისტი ავტორები“ სტალინზე, — ლენინი რატომ არ იდგა იმ დროს დედამისის ზურგზე ყველაზე ცხელ წერტილშიო.

პიროვნებისადმი ნებისმიერი ხარისხისა და სიღრმის სიძულვილმა ისტორიული მოვლენების აღქმა არ უნდა გაამრუდოს. მაგრამ სოციალიზმის იდეოლოგთა სიცრუე და ორპირობა ამჯერადაც ზენიტშია!

მივუბრუნდეთ ქ. პეტროზავოდსკის ახლო მდებარე პატიმართა კოლონიას.

მეშვიდე დღეს ცოტა ცოტა მოვსუქდი კიდეც, სახის ფერი „სიკვდილის კუნძულზე“ არ დამკარგვია და ამნაირი კვებისა და პატივისცემის შედეგად რატომ წამივიდოდა ფერი? ისე გამოვიყურებოდი — იქაურები სასიძოს მეძახდნენ.

„მაგრამ საწუთრო განა ვისმეს
დიდხან ახარებს?“

გულის ფანცქალით ველოდი მეათე დღის გასრულებას. გუმანით ვგრძნობდი, რალაც არაჩვეულებრივი ამბავი უნდა მომხდარიყო და მოხდა კიდეც, მაგრამ ეს ჩემი პირადი საიდუმლოა და იმ ოცდაექვსი კაციდან ოცდახუთმა დღემდე არ იცის, რა უბედურება ელოდა ყოველ მათგანს, ჩემი ჩათვლით, მეთერთმეტე დღეს. ახლა კი, ვილას უნდა შევუნახო ეს საიდუმლო?

მეათე დღეს ერთმა სუბიექტმა, ჩემგან „ჭოტ-კაცად“ წოდებულმა, კინალამ ნერვები დამაგლიჯა... ჩემი და ჩემი მეგობრების სიცოცხლე ბენვზე ეკიდა. მოთმინება რომ არ გამომეჩინა, მეთერთმეტე დღეს ისე გაგვაქრობდნენ, ჩვენ ასავალ-დასავალს გულთამხილავი ჯადოსნური სარკიტაც კი ვერ მოგვაგნებდა.

მეათე დღეს სასადილოდან გამოსვლისას ვილაცამ მხარზე მომითათუნა ხელი, ღიმილიანი სახით მითხრა, გამომყევით. ნავყევი, მივყევი... ამ კარებში შედიო, თითოთ მიმანიშნა, თვითონ კი თითქმის ფეხაკრეფით გაეცალა იქაურობას.

მოურიდებლად შევალე კარები...

დაბრძანდით! — თავაუნეველად ბრძანა შავოსანმა კაცმა, იმანაც თითოთ მანიშნა, ჩემ წინო.

ერიჰაა! — ვიფიქრე, აქ რალაცა ხდება-მეთქი. ამ კაცს ძერჟინსკის შესახედაობა აქვს, ტყუპი ვაშლივით ჰგავს, ოღონდ უფრო ბანჯგელიანია. უსიტყვოდ დავჯექი. სალმიანი კაცი ვარ და მისალმებაც კი დამავინწყდა.

კუნძულ პიალმის კოლონიის ადმინისტრაცია, საბჭოთა მუშების გაზარმაცების და თვითნებობისათვის ლიკვიდირებული იქნა ჩვენ მიერ.

თავიც არ აუწევია, ისე თქვა, თითქოსდა დანერილს კითხულობდა, არც კი შემოუხედავს ჩემთვის, ალბათ, ჩემს პასუხს ან რეაგირებას ელოდება და მერე შემომხედავს.

გამაცია და გამაჟრჟოლა... ნეტა როდის აქეთ გავხდი საბჭოთა მუშა? გულაგის პატიმარი და საბჭოთა მუშა? ეს რა მეტყველებაა? ვინაა ეს შავოსანი კაცი — შავთმიანი და სახეჩაშავებული?

ჩვენ, ამხანაგ სტალინის მონაფეები ვართ და თვითნებობას არავის ვაპატიებთ! რას ფიქრობთ პიალმის ტრაგედიაზე? — თქვა და — როგორც იქნა, თავი ასწია, ცხვირკაუჭა კაცი მაინც შუააზიელს ჰგავდა, მისი თვალები კი, ისე ანათებდა, როგორც გვირაბიდან გამოშვებული ორთქლმავალი. ღამით ასევე ანათებს ხოლმე კატის თვალებიც, მაგრამ ის კაცი უფრო მეტად ჭოტს წააგავდა: გალაკტიონის თქმისა არ იყოს:

„ჩამოშვებული ჰქონდა თმები ვინრო ყურებთან,
ნისკარტი ჰქონდა მოლუნული, როგორც მურდული,
თვალები იდგა ყვითელი და უზარმაზარი“.

ფელიქს ედმუნდის ძე ძერჟინსკის ჩემთვის არასოდეს შემოუხედავს, მაგრამ მისი გამოხედვა ამ წვეროსანი ჭოტ-კაცის გამოხედვას, ალბათ, ვერ შეედრებოდა. ეს ჭოტ-კაცი თვალებით მშანთავდა, მბურღავდა, ის ჩემს სულში იყურებოდა და ვგრძნობდი, როგორც კი იქ კლასობრივ მტერს დაინახავდა, ან მისი უბრალოდ დაეჭვების გამოც, ცუდად წავიდოდა ჩემი და ჩემი მეგობრების საქმე. მოდი და, ამ დროს უაზროდ წამოისროლე ასევე უაზრო პასუხი.

ამჯერად, გულუბრყვილო „ტყის მჩეხავთან“ კი არ მქონდა საქმე, „სიკვდილის კუნძულზე“ ჩემი შუაზე გაჩეხვის გეგმას რომ ვერ მოაბა თავი, ისიც არ იცოდა ჯერ, ნაჯახი დაერტყა ჩემთვის, სანადირო დანა თუ არყით სავსე მათარით მოედუნებინა ჩემი ყურადღება. ეს ჭოტ-კაცი, სულ მცირე დაეჭვების შემთხვევაში, ისე გამძიმდებოდა, როგორც ღამით ჭოტი გაძიმდების ხოლმე მსხვერპლს.

აბა, შენ იცი, ბიჭიკო აბაშიძე, ოლონდ ახლა არ დაიბნე, თუ აბაშიძეთა გვარში რაიმე არტისტულს სძინავს, სასწრაფოდ გამოალვიძე მთვლემარე ნიჭი და ისე მოიქეცი, არც თავი დალუპო და არც მეგობრები. ოლონდ არ დაიმორცხვო, ბუუტური არ დაიწყო, ამ ფანატიკოსი ჭოტ-კაცის წინაშე. არ ახსენო „სიკვდილის კუნძულზე“ ერთ დღეს 600 კაცის „თვითამოუყუვა“, მიაყურისძირე ეს ფაქტი და იმ კოლონიის მესვეურთა ლიკვიდაციაზე გაამახვილე ყურადღება. პატიმართა ზოცვა-ჟღერა ვითომ დაგავინწყდა. რაკილა ეს ჭოტ-კაცი პიალმის კოლონიის პატიმრებს საბჭოთა მუშებს უწოდებს და ასე თავხედურად ამრუდებს ტერმინოლოგიას, პატიმართა ზედამხედველებს შენც მუშათა „ხელმძღვანელი ამხანაგები“ უწოდე. გამოიყენე პიალმაზე მოხვედრილი განათლებული პატიმრების ცოდნა. ისინი ხომ თითქმის ყოველდღე ჩაგჩიჩინებდნენ თეორიული მარქსიზმ-ლენინიზმის უბადრუკობაზე, პრაგმატიკოსსა და ფანატიკოს კომუნისტებზე, რომლებიც დარწმუნებულები იყვნენ, რომ 1937 წლიდან საზოგადოების სრულიად ახალ ფორმაციას — კომუნისტური საზოგადოების მშენებლობას შეუდგებოდნენ. ისინი მასობრივი დახვერტებისა და საზოგადო ტოტალური რეპრესიების წინააღმდეგი იყვნენ, სამაგიეროდ, უარს არ იტყოდნენ იმაზე, მილიონობით პატიმარს არაადამიანური შრომის პროცესში ამოხდომოდა სული, ოლონდ კომუნიზმის მშენებლობის საქმე წაწეულიყო წინ, თუნდაც ერთი მილიმეტრით. ამით სტალინსაც კი ეწინააღმდეგებოდა, მაგრამ ჩუმად, მაინც ჯიუტად ცდილობენ ნაადრევი იდეის განხორციელებას.

ბიჭიკო აბაშიძე! ისევ ჩამესმა ჩემი მეორე „მე“-ს მოწოდება: სწორედ ასეთი ეგ ზემპლარი პერსონა ზის შენ წინ.

აბა, მიდი ჩქარა! დრო აღარ ითმენს. ეს ჭოტ-კაცი თვალებს არც კი ახამხამებს. არც შენ გაძლევს უფლებას, თვალები დაბლა დახარო.

არავითარი ტრაგედია! — ნამოვიძახე და მაშინვე ფეხზე წამოვდექი, სტალინით თავსზემოთ ავწიე მარჯვენა ხელი და ისე

შეჟერდი, თითქოს პარადის მონაწილეებს ვესალმებოდი კრემლის წინ – მუშათა „ხელმძღვანელი ამხანაგები“ იქ თავადაც გაზარმაცდნენ და მუქთახორობდნენ. ისინი, ალბათ, უფრო მეტ სასჯელს იმსახურებდნენ ჩვენი მოცდენისათვის.

როგორც კი ეს სიტყვები წარმოვთქვი, ასევე ხელანუული გავიყინე და გავშეშდი, თვალები ჭერზე მქონდა მიჰყრობილი, აბა, მტერმა უყურა ამ ჭოტ-კაცას თვალებში. ახლა რომ ეს ფელიქსის „აჩრდილი“ შემეკითხოს: ლიკვიდაციაზე უარესი სასჯელი რაღა უნდა ყოფილიყო, რა უნდა მეპასუხა? ნაღდი პასუხი ასეთი იქნებოდა: განალიკვიდაციაზე უარესი არ იყო ჩვენი, ე.ი. საცოდავი პატიმრების პიალმაზე ტანჯვა-წამება? უეჭველად დაგვლუპავდა ეს გულუბრყვილო პროტესტი! ამიტომაც შევეყონდი გაჭიმულ მდგომარეობაში. ჭოტ-კაცი კი შეკითხვას აგვიანებდა. დაგვიანების მიზეზს კი მეორე დღეს მივხვდი. გონებით აღვადგინე მისი კაბინეტის განლაგება. ჩემს ზურგს უკან, კედელზე თავზევით ხელაღმართული სტალინის სურათი ეკიდა. ჭოტ-კაცამ ეტყობა იმ სურათსა და ჩემს შორის პარალელი გაავლო. ხმას არ იღებდა. ამ პოზაში მსოფლიო პროლეტარების ბელადს ვგავდი. სიმაღლეც ზუსტად ბელადისა მქონდა და თმებიც, ოღონდ ქუდი და უღვაშები მაკლდა. ეს „დანაკლისი“ ეტყობა ჭოტ-კაცას ფანტაზიამ შეავსო. ქართველი რომ ვიყავი, იმასაც ხვდებოდა. სტალინის ხმითა და მისივე სიღინჯით დავინწყე რუსულად ლაპარაკი. უეჭველად იმასაც გააცნა შიშისაგან. დუმდა, მაგრამ ვგრძნობდი, თვალებს არ მაშორებდა, არც აფახულებდა.

აი, რატომ შემდეგს მავზოლეუმის ტრიბუნაზე თავზემოთ ხელანუული სტალინის სურათი ამ წიგნში, ჩემეული წარწერით: მიყურეთ მე! გაიმარჯვებთ თქვენ! სწორედ იგივე სურათი ეკიდა ჭოტ-კაცას თავისი კაბინეტის კედელზე, თავს რომ აწევდა, მისთვის უნდა შეეხედა ხოლმე.

ასე თუ გაგრძელდა, მუქთახორებით სოციალიზმის მშენებლობას ვეღარ დავასრულებთ! – ვთქვი მე.

სოციალიზმის კი არა, კომუნისტური საზოგადოების! სოციალიზმი ჩვენ კაი ხნის წინ ავაშენეთო, — შემისწორა ჭოტ-კაცამ და მაშინვე დავუშვი დაბლა ხელები: მაპატიეთ, კომუნიზმის მშენებლობას ველარ დავასრულებთ, სიტყვა გავიმეორე მექანიკურად და დავჯექი. წარსულ უსიამოვნო მოვლენებს ჩვენ მხოლოდ შრომა გადაგვაინყებს, ჩვენ კი პიალმაზე შრომის ბრძანება არ მიგვიღია.

დიახ, დირექტივებს უნდა ელოდოს ყველა, სხვაგვარად კომუნიზმის მშენებლობა ანარქიას დაემსგავსებაო.

მე ისევ წამოვხტი და გავიჭიმე, ვითომდა ამ ფანატისკოსისაგან საოცნებო დირექტივას ველოდები.

— ყველანი ასე ფიქრობთ? — შემეკითხა ჭოტ-კაცა.

— ოცდახუთივე კაცი, ჩემი ჩათვლით! — ვუპასუხე დაუყოვნებლივ.

ჭოტ-კაცას სახე გაეხადრა, გაოცდა კიდევ, პატიმარში თანამზრახველი ფანატისკოსი რომ დაინახა. სტალინის სურათზე გადაიტანა მავედრებელი მზერა: კომუნიზმის მშენებლობის დაწყებაზე დირექტივებს რატომ აგვიანებო.

პირის ღრუ მოინესრიგეთ! ნახვამდის... — თქვა და თავი ჩალუნა. ე. ი. მიბრძანდით, ჩემგან ნაპატიები და გადაბირებული ხარო.

ჭოტ-კაცას ჩემი ჩამტვრეული კბილი შეუმჩნევია, მაგრამ მთავარი მაინც უკანასკნელი სიტყვა გახლდათ. იცით, ჩემო მკითხველო, რას ნიშნავს ამგვარ სიტუაციაში ნათქვამი უკანასკნელი სიტყვა „ნახვამდისო?“ არც მეტი, არც ნაკლები, ეს სიტყვა ასე ითარგმნება: „თქვენთვის, როგორც კომუნიზმის მშენებელი ჭიანჭველებისათვის, სიცოცხლე მიჩუქნიაო, თორემ ჩვენ შორის „დოსვიდანია“ რომ ვერასოდეს შედგებოდა, ეს თავადაც იცოდა.

აი, რამხელა რანგის კომუნისტ-ფანატისკოს ჭოტ-კაცას შემახვედრებდმა და როგორ დამიხსნა მისი ნისკარტისა და კლანჭებისაგან.

უხმოდ გამოვედი მისი კაბინეტიდან, ჭოტ-კაცამ კი, ალბათ, თავი ასწია და სტალინის სურათს „შეეკამათა“: ხომ ხედავ, კომუნიზმის მშენებლობის დასაწყებად სიტუაცია მომწიფებულიაო.

მე კი მაშინვე საფეთქელში ვითხლიშე ხელისგული: ვაი, დედა, ვისთან მქონდა საქმე, კბილატკივებული კაცივით მეორე ხელისგული პირზე მივიდევი, ამასობაში ზორზოხა თეთრხალათი-ანმა კაცმა დამტორა, ბნელი დერეფნებით მანონიალა და სტომატოლოგიურ კაბინეტში სავარძელში ჩამაგდო:

ატკროი როტ!

უშველებელი ნემსი გამიყარა ღრძილში... ხომ არ მომწამლა ამ შეჩვენებულმა?... ხუთი წუთის შემდეგ ჩემი ჩაკიჭკიჭებული კბილებიდან ის ერთადერთი ჩამტვრეული კბილი ჩამომავლიჯა ზედა ყბიდან, ამოღებული კბილი თვალეზთან მომიტანა, გააქან-გამოაქანა — დაემშვიდობეო და ალუმიანის თეფშზე დააგდო. უზარმაზარი ბამბა ჩამჩურთა პირში, წელში გასწორდა, საფეთქელთან მხედრულად მიიტანა მარჯვენა ხელი და მარცხენა ხელით კარებისაკენ მანიშნა:

ვსტატ!

ასე ოპერატიულად დავკარგე პირველი კბილი. არადა, აბელ „მენისქვილე“ მაფრთხილებდა ხოლმე: უნინარესად კბილებსა და კუჭს მოუარე, სიცოცხლის საიდუმლო ამ ორგანოშია ჩამალულიო. ამასვე მეუბნებოდნენ გამოცდილი პატიმრები პიალმაზე.

დავბრუნდი პალატაში და შეშფოთებულ ამხანაგებს თითოთი ვანიშნე: აქ ხმამალალი ლაპარაკი აღარ შეიძლება: უსიტყვოდ გამიგეს, აღარ ვხუმრობდი. მეორე დღესვე „დავაზუსტე“ ზემოხსენებული ინციდენტი: ზედმეტი ლაპარაკისთვის სალი კბილი ამომავლიჯეს გაზით-თქო, — ვიცრუე!

გადავრჩით!.. მაგრამ ნერვიულობისაგან ისევ დამემართა ძილქუში, უფრო სწორად, ჩემი პირველი „მე“ სიზმარში დაბორიალობდა მეორე „მე“ კი ფხიზლობდა:

ქართველ პატიმარს 1937 წელს პიალმაზე რა უნდოდა?

ქართველ პატიმარს 10 წლის შემდეგ პიალმაზე რა უნდოდა?

ისიც საკითხავია: პატიმრები იყვნენ ისინი თუ უბრალოდ, უმიზეზოდ დაპატიმრებულები?

კომუნიზმი ქართველმაც უნდა აშენოსო! – გადანყვიტა პროლეტარების ბელადმა და 1937 წლის ნაცვლად 10 წლის შემდეგ შეუდგა საქმეს. ოღონდ, არ ამხელდა, რას აშენებდა, უფრო სწორად, სათანადო დირექტივებს არ იძლეოდა.

კომუნიზმის მშენებლობის საქმეს 1937 წლიდან, ეტყობა, სხვა მოკავშირე რესპუბლიკების ინტელიგენციასთან ერთად ქართველი ერისკაცები უშლიდნენ ხელს, ან უბრალოდ, რომ დაენყო, შეუშლიდნენ და წინასწარვე მათი მოშორება გადანყვიტა. იმდროინდელი მართლმსაჯულების მოტივაცია გენიალური სიმარტივით არის გადმოცემული ერთ ლექსში, რომელიც 90-იანი წლების დასასრულს გავიგონე ქუჩაში და ჩავინერე კიდეც:

„ჯოხიც გაიჩორკნება და...

ცუგოც გაილახება...

მიზეზები? მიზეზები

მერე მოინახება!..“

ეს ლექსი ყოველი დროის ტოტალიტარიზმს, ავტორიტარიზმსა და დიქტატურას ამათრახებს: ჯერ დაგიჭერენ? მერე კი ბრალდებას გამოძებნიან. მოდი, ამტკიცე: ასეთი და ისეთი სისულელე არ ჩამიდენიაო – ვინ დაგიჯერებს? კარგი, ბატონო! შეცდა ვილაცა შენი დაჭერისას, შეცდამოსამართლე განაჩენის გამოტანისას, მოგისაჯჯა 10 წლით თავისუფლების აღკვეთა. პატიოსნად მოიხადე „სასჯელი“. სახლში ხომ უნდა დაბრუნდე, ცხოვრება ხომ უნდა გააგრძელო?

ნურას უკაცრავადო! – მოგიგებენ ბოლშევიკები: ჩვენ სისხლი დაეღვარეთ პროლეტარიატისა და გლეხობისათვის რევოლუციის მოსახდენად, შენ კი ოფლის დაღვრაც აღარ გინდაო?!

ლოგიკა ამჯერადაც თავს იხრჩობს, მაგრამ თავიც რომ ჩამოიხრჩო, ციხიდან არ გამოგიშვებენ. აბა, სად უნდა გამოძებნონ იაფი მუშახელი? სხვის ქვეყანაში?

თეორიულ მარქსიზმ-ლენინიზმში, თურმე, ეს კაზუსიც ყოფილა გათვალისწინებული. ამისათვის საჭიროა მსოფლიო პროლეტარული რევოლუციის და ომის წამოწყება. მოძებნეთ ამ წიგნში მეცამეტე სურათი და წაიკითხეთ ფანატიკოს ულიანოვის სიტყვები. ერთხელ წაიკითხვით ვერ გაიგებთ? ასჯერ წაიკითხეთ, გიშლით ვინმე? — არავინ!

ისტორია შენახული ცოდნაა, ამიტომაც ერთ პარადოქსულ ფაქტსაც შეგახსენებთ: როდესაც პარიზის კონგრესზე (1935 წელი) პაციფისტები გაჰკიოდნენ: ფაშიზმი — ეს გარდაუვალი ომია! მაშინდელ ევროპას მეხსიერებამ უღალატა ან უბრალოდ ტრივიალურ ჭეშმარიტებას წაუყრუა, სახელდობრ, არავის არ აუტეხია განგაში — მარქსიზმ-ლენინიზმიდან მომდინარე სოციალიზმიც ომიაო! ზემოხსენებული წაყრუება (ბნლის შემდეგ) ძვირად დაუჯდა ევროპასაც, აზიასაც და, სამწუხაროდ, კავკასიაში ჩემს პანანინა საქართველოსაც.

გულაგის განაწესი, ანუ „პრიჩომ ზღეს სტალინ? სისტემა ვინოვატა!“

*„... და რაჟამს კაცი განმზადებულია
ამა სოფლის განსატყეველად, ხმა იგი
აღარ შეესმის“.
უპანიშადები*

ბ ანაკების მთავარ სამმართველოს, ანუ როგორც საყოველთაოდ ცნობილია, გულაგს, ხუთი სხვადასხვა რეჟიმის საპატიმრო ჰქონდა. ამათგან ორი განსაკუთრებული და მკაცრი. პატიმართა ერთ ნაწილს შორეულ, საკატორლო სამუშაოებზე აგზავნიდნენ (უფრო სწორად ჯანმრთელობისათვის მავნე, საშიშ სამუშაოებზე) ურანის, კასტირიტის, გოგირდის, დარიშხანის, ოქროსა და სხვა მალაროებში. ეს განწირული ადამიანები აქ ნაადრევად სნეულდებოდნენ სილიკოზითა და სხვა ამგვარი დაავადებებით.

სხვა პატიმრებს, რომელთაც გაძლიერებული ან საერთო რეჟიმი ჰქონდათ მისჯილი, შედარებით იოლ სამუშაოს ასრულებინებდნენ. განსაკუთრებულ რეჟიმში იყვნენ აგრეთვე ზოგიერთი პოლიტპატიმრები, ე. წ. ვლასოველები, ბენდერები და პოლიტპატიმრები, რომელთაც პირდაპირ სამშობლოს ღალატში ედებოდათ ბრალი და, შესაბამისად, მიყენებული ჰქონდათ პრიმა მუხლი 58-1.

განსაკუთრებული რეჟიმის კოლონია ორ ნაწილად იყოფოდა: პირველში სისხლის სამართლის საშიშ რეციდივისტებს ათავსებდნენ,

მეორეში კი — პოლიტიკატიმრებსა და მათ, ვისაც პირველი ნასამართლობა ჰქონდათ ან სასჯელის უმაღლესი ზომა — დახვრეტა სხვადასხვა ვადის პატიმრობით შეუცვალეს. იყო ე.წ. „მეხუთე რეჟიმიც“ ანუ გადაკეტილი ციხე, რომელიც ასევე ორ ნაწილად იყოფოდა: პირველი ნაწილი განკუთვნილი იყო იმ პატიმართათვის, რომელთაც უშუალოდ კოლონიაში ჩაიდინეს დანაშაული და ამდენად, მათ უშუალოდ კოლონიების სამმართველო სჯიდა. მეორე ნაწილი კი იმათთვის იყო გათვალისწინებული, რომელთაც პატიმრობის დროს ჩაიდინეს განსაკუთრებულად საშიში სისხლის სამართლის დანაშაული. ამის გამო მათ თვით გულაგის შინაგან საქმეთა ტრიბუნალი ასამართლებდა და უსჯიდა 25 წლით პატიმრობას. ასეთ პატიმრებს ჩვეულებრივ „გლუხარებს“ ვუწოდებდით („გლუხარი“ — ციმბირის ფაუნის ერთ-ერთი მკვიდრი ფრინველია, რომელსაც არაფერი ესმის) და მათზე არავითარი შეღავათი არ ვრცელდებოდა, ვთქვათ, სასჯელის შემცირება, შეწყნარება და ა. შ. ერთადერთი შეღავათი — ეს იყო ამანათის მიღება, წერილების გაგზავნა და მიღება.

მაგადანის ოლქის სხვადასხვა რაიონში (სუსუმანი, ომსუქჩანი და სხვ.) პირადად შევხვედრივარ 1934-1937 წლებში კიროვისა და გორკის „საქმეებზე“ გასამართლებულ ექიმებს. საწყალი ექიმები! სასჯელი მათ მრავალგზის ჰქონდათ მოხდილი, მაგრამ მაინც არ უშვებდნენ.

ერთმა ჩამპუპულბუღმა ექიმმა (პატიმარმა) სამგზის გადაინერა პირჯვარი და ღმერთს მიმართა: დიდება, უფალო, შენს განგებას, კაციჭამიებისაგან რომ დამიხსენიო. ამას წინათ თავი ველარ შევიკავე და ზედამხედველს შევეკამათე. იმან კი რეციდივისტებთან შემაგდო, მთელი კვირა 10 კაცს სანოვაგე არ მისცა, დაამპია... მეშვიდე დღეს ათივემ თვალი დამადგა, კარდალა შემოდგეს ცეცხლზე და წყალი აახვარხვალეს. მივხვდი, ჩემი დაკვლა და მოხარშვა უნდოდათ. გაფაციცებით ვადევნებდი თვალს, რომელი ამოიღებდა ჯიბიდან რკინის ხერხის ალესილ გადანაჭერს და დამკლავდა. ჩემს დაკვლას თურმე სულაც არ აპირებდნენ. ორი

ლონიერი კაცი დამეტაკა, ხელში ამიყვანეს და ადულებულ ქვაბში ჩემი ჩაგდება დააპირეს. გამაცია, გამაურჯოლა... წარმოვიდგინე კარდალაში ჩემი ჩახარშული თავი და დაკრეჭილი კბილები. როგორც კი გავუძალიანდი და კბილები გამოვაჩინე, იფიქრეს, მოდი, ოქროს კბილი ამოვაგლიჯოთო და შეეცოდნენ. ამასობაში ზედამხედველები შემოვარდნენ, ხელკეტების ცემით რეციდივისტები 40 გრადუსიან ყინვაში სამუშაოდ გარეკეს და... გადავრჩი! ჩემი ოქროს „კარონკა“ მაშინვე მოვიშორე და ტუალეტში ჩავაგდე. უცებ გამახსენდა, რომ მსოფლიო პროლეტარების ბელადი ვლადიმერ ილიას ძე პროლეტარიატს ციმბირში ოქროთი მოპირკეთებულ ტუალეტებს ჰპირდებოდა, გამეცინა და ტუალეტიდან გამოსულს ექიმები მეცნენ: გაგიჟებული თუ არ არის, აბა რა აცინებსო? იმ ძიძგილაობაში, რომელიდაც ექიმს ჩემი ხელი მოხვდა სახეში, იმანაც სწრაფად დააძრო „სამედიცინო ჩაქუჩი“ და პირდაპირ კბილებში ჩამცხო, ორი კბილი ჩამიმსხვრია. ასე უსწორდებოდნენ კომუნიზმის მშენებელი ბედოვლათები საბჭოთა ადამიანებს.

გორკისა და კიროვის „საქმეზე“ დაპატიმრებული ექიმები 1954 წლამდე ჰყავდათ იქ გამომწყვდეული, როგორც ამბობდნენ ხოლმე, „საგანგებო განკარგულებამდე“. ისინი 1954 წელს გაათავისუფლეს, მაგრამ თავიანთ საცხოვრებელ ადგილებში გამგზავრების უფლების „ფორმა“ 1961 წლამდე არ მისცეს. ეს „ფორმა“ არც მათ ეძლეოდათ, რომელთაც უკვე მოხდილი ჰქონდათ სასჯელი ისეთი დანაშაულისათვის, როგორიცაა ტერორი, ბანდიტიზმი მკვლელობით.

მტკნარი სიცრუეა, როცა ამტკიცებენ, რომ სასჯელის მოხდის შემდეგ ყოფილი პატიმარი თითქოს არავითარ, მსუბუქად რომ ვთქვათ, დამამცირებელ დამოკიდებულებას არ წააწყდება საზოგადოებაში, რომ იგი სრულუფლებიანი მოქალაქე ხდება და ა. შ. ისიც სიცრუეა, რომ „სასამართლო ემორჩილება მხოლოდ და მხოლოდ კანონს“.

გადასახლებაში ყველაფერი კეთდებოდა იმისათვის, რომ თუნდაც უმნიშვნელო დანაშაული კარგად მორგებოდა მაშინდელ სისხლის სამართალს და დაუსჯელად არავინ დარჩენილიყო. ამასთან, გასამართლებამდე ადამიანს ისე უცვლიდნენ იერს, რომ პატიმარი მხეცს დამსგავსებოდა და უშუალოდ სასამართლო პროცესზე გაყვანისას მოსამართლეებსა და მსაჯულებში ზიზღი გამოენვია. ამ ამაზრზენი გრიმისის შექმნაში განსაკუთრებით აქტიურობდნენ მილიციის თანამშრომლები და ციხის პარეკმახერები, რომლებიც თმებს ისე კრეჭდნენ და ტანსაცმელსაც ისე აჩაჩულ-დაჩაჩულს აცმევდნენ პატიმარს (მოკლე თათებიტა და უსწორმასწორო სახელოებით), რომ შეხედვა შეგეზარებოდათ. მოსამართლეებად და გამომძიებლადაც, მოგეხსენებათ, რა გულქვა, ტლანქი და ულმობელი პირები ინიშნებოდნენ.

როგორც კი ჩემი მეგობარი საპარეკმახეროდან გამოვიდა, თავი ველარ შევიკავე და გულწრფელად გამეცინა, პარეკმახერმაც ჩაიცინა და ეტყობა ასე გაიფიქრა: ახლა შენ გიტირებ ყოფასო! წვერმოშვებულსა და თმებაბურძგნის ისეთი „ოპერაცია“ ჩამიტარა, მთელი კოლონია ჩემზე იცინოდა. იმ შეჩვენებულმან ნიკაპზე დამიტოვა გრძელი წვერი, თმები სამართებლით გადამიღო, შუბლიდან კინკრიხომდე დამიტოვა ოფოფივით წამოქოჩრილი თმა (ვინროზოლი), წარბებიც მომპარსა და სამართებლით დამემუქრა, არ გაინძრე, თორემ ყელს გამოგლადრავო. ანთებული ასანთის ღერი მომიტანა თვალებთან და წამწამები „გამიტრუსა“. სარკე, რა თქმაუნდა, საპარეკმახეროს არ ჰქონდა. უბრალოდ, წყალში ჩავიხედე და შემზარა: ადამიანს აღარ ვგავდი. ჩემი კვარკვალიტა თავი რომელიღაც პრეისტორიულ ხვლიკის თავს დაემსგავსა. ცეცხლით მოვინვი „ოფოფის ქოჩორი“, მაგრამ დროზე ველარ ჩავაქრე და ყინულივით ცივ წყალში ვდურთე თავი. დამსკდარი და გაღვლებილი თავის კანიდან სამი თვის განმავლობაში ჩირქი და თხლამი მდიოდა.

ეს არის, ბატონო ვახტანგ გოგუაძე, სოციალიზმის ადამიანისადმი ქრისტესმიერი დამოკიდებულება? რომელ სოციალიზმს გულისხმობთ: რუსულს თუ ქართულს?!

ოი, საბრალო კაცობრიობავ! XX საუკუნეში სოციალიზმის მშენებელი მაჯლაჯუნები დაეპატრონენ დედამიწის ერთ მეექვსედს და სახელმწიფოში ჯუნგლის კანონები გააბატონეს.

რუსეთის უკიდვანო ტრამალებს ქარავნებივით სერავდნენ საქონლის გადასაყვანი ვაგონების ემელონები, რომლებითაც რუსეთის წითელი იმპერია ციმბირისაკენ მიერეკებოდა დაპყრობილი ერების მოსახლეობას, ასეულათასობით „ურჩ“ შვილებს. მათი უმრავლესობა ისე გაქრა ამ ქვეყნიდან, კაციშვილი გამკითხავი არ ჰყოლია...

ასეიყო 1947 წლის 4 ივნისამდე. ეს დღე საბჭოთა კავშირის არსებობის ისტორიაში შესულია, როგორც მასობრივი დაპატიმრებათა კამპანიის თარიღი. სწორედ 1947 წლის 4 ივნისს გამოვიდა ბრძანებულება, რომელიც, ცხადია, საბჭოეთის მთელ ამ ვეებერთელა ტერიტორიაზე ანუ მსოფლიოს მეექვსედზე ვრცელდებოდა და სისხლის სამართლის დანაშაულზე 5 წლიდან 25 წლამდე პატიმრობას ითვალისწინებდა. ისიც ცხადი იყო, რომ ეს ბრძანებულება ე. წ. უფასო მუშახელის მოსაპოვებლად გამოიცა, ნამოწყებულ იქნა მქუხარედ რეკლამირებული ე. წ. კომუნიზმის მშენებლობანი: ვოლგა-დონის არხი, ციმბილიანკისა და ბრატსკის ჰესები და ა. შ. და ა. შ.

ასეთ გრანდიოზულ მშენებლობებს, ბუნებრივია, ასეულათასობით მუშახელი ესაჭიროებოდა. ამ მიუსაფარ პატიმრებზე უკეთესს სად იშოვიდნენ? ისინიც მუშაობდნენ მონებივით უკიდურეს სისასტიკესა და გაჭირვებაში. იმის ნაცვლად, რომ მართლაც კატორღული შრომის ერთი დღე, დაპირებისამებრ, ორ დღედ ჩაეთვაღათ, სამეურნეო ანგარიშის გარეშე, პატიმრებს კარტოფილის ნათალებით დამზადებული ბალანდით უმასპინძლდებოდნენ.

ამასთან, სპეცკოლონიებში აშკარად თავს იჩენდა ე. წ. დარვინის თეორია ანუ ბრძოლა არსებობისათვის. არაადამიანურ პირობებში, ცხადია, უწინარესად სუსტები ილუპებოდნენ. ისინი ზოგჯერ უკადრებელს კადრულობდნენ, ოლონდაც საკუთარი თავი გადაერჩი-

ნათ. შემეძლო აქვე მომეთხრო შიმშილის შიშისაგან გონდაკარგულ ადამიანთა არაერთი გულისშემძვრელი სიმდაბლე და დაბნეულობა, მაგრამ აღარ ღირს ყოველი წვრილმანის გახსენება. აბა, რა გასახსენებელია, ერთი შემწვარი კარტოფილის გამო ათი პატიმრის მიერ ატეხილი ჩხუბი. ის შემწვარი კარტოფილი, რომელიღაც მათგანს ხელში შემოეფშვნა და მხოლოდ ნაცრიანი ქერქი გადაუძახა პირში. უპანიშადებიდან ერთი ადგილი მახსენდება: „და მსგავსად ქოთნისა, კვლავ იმსხვერევინ სახენი სხვადასხვანი“ -ო (მ.49). სულაც არ ჰგავდა ეს ვითარება იმას, რა სიტუაციაშიც ქართული ზეპირსიტყვიერების მარგალიტი წარმოიქმნა: ერთი თხილის გული ცხრა ძმამ გაიყო. შიმშილით სიკვდილის შიში დევნიდა ყველას, აუტანელი ყინვა კი ჩვენს უბადრუკ ყოფას კიდევ უფრო ამძაფრებდა.

თქვენ, ალბათ, მიხვდებით, ვის ეხება და ვის აუხდა „გველის-მჭამელის“ ერთ-ერთი პერსონაჟის ავი წინასწარმეტყველება:

„ძირს ცეცხლი შემოგიკეთონ,
დაიწვა იმის ალითა“

პატიმარი „პივოვარების“ — პროფესიონალი ჯალათები

ს აგანგებო დავალების შესასრულებლად გულაგს სხვადას-
ხვა რაიონში (კარლაგი, ვორკუტა) შექმნილი ჰყავდა ბარ-
ბაროს მკვლელთა ბანდები. ერთ-ერთი მათგანი იყო
სნოორედ ის „პივოვართა“ ბანდა, რომელიც ელვის სისწრაფით გა-
დაჰყავდათ საპატიმროდან საპატიმროში. ეს ნამდვილი პირსისხლი-
ანი ჯალათები, რომლებიც თავად პატიმრებისაგან ჰყავდათ შემდ-
გარი, უფრო სასტიკნი და დაუნდობელნი იყვნენ, ვიდრე ბანაკის
ხელმძღვანელობა. არაფერს ერიდებოდნენ, ვისაც კი ვერ გა-
დაიბირებდნენ, იქვე ხელ-ფეხს ამტვრევდნენ, ახრჩობდნენ, ცოცხ-
ლად წვავდნენ. ასეთ მასობრივ ხოცვა-ჟლეტას კოლონიის ადგილო-
ბრივი მესვეურები სრული წაყრუებით ხვდებოდნენ და ზოგჯერ
ვერც კი გაიგებდით, ფარულ ბრძანებებს ასრულებდნენ თუ თავადაც
ემინოდათ ზემოხსენებული ბანდებისა. ალბათ, თავიანთი უმწეობის
გამო, „პივოვართა“ მოთარეშე ბანდას ზონებში ათასგვარ ცივ იარა-
ღს ატანდნენ (ნაჯახებს, დანებს, „შტირებს“, „პიკებს“, ასაფეთქებელ
საშუალებებსაც). იმის უფლებასაც აძლევდნენ, რომ ბარაკებში გამ-
ომწყვდიათ ურჩი პატიმრები და დინამიტებით აეფეთქებინათ ან
ცეცხლი წაეკიდებინათ და ცოცხლად, თავგებივით გამოეწვათ.
ასეთი რამ მოხდა, მაგალითად, 1953 წლის თებერვალში ლადეინი
პოლეს სოფელ ვიტიგრიაში, ამნისტიის გამოსვლამდე ერთი თვით
ადრე. სტალინი ჯერ კიდევ ცოცხალი იყო.

არხანგელსკის გამანაწილებელი პუნქტიდან 350 პატიმარი
მიგვიყვანეს ვიტიგრის კოლონიაში, სადაც ვოლხოვის არხს

აშენებდნენ. ყველანი ერთ ბარაკში მოგვათავსეს და გარედან კარებს ურდული დაადეს. მხოლოდ მეორე დღეს მოგვაკითხეს და გამოგვიცხადეს: თქვენ პატივი გხვდათ, იმუშაოთ ასეთ და ასეთ გრანდიოზულ მშენებლობაზე და თქვენ შორის ვინმე ხომ არ არის წინააღმდეგიო. წინააღმდეგი რომც ვყოფილიყავით, უარის თქმას ვინ გაბედავდა და ყველანი ერთხმად ავყაყანდით, პირიქით, ძალიან გვინდა მუშაობა და ა. შ.

იმითაც დაინტერესდნენ, იდეური პატიმრები ხომ არ არიან თქვენ შორისო. რამდენიმე კაცი აღმოჩნდა ასეთი (ისინი, ეტყობა, ნამეტანი ჯიუტები იყვნენ), ცალკე გადააყენეს და სადღაც წაიყვანეს, ხმა გამოვიდა, ფორმალური დაკითხვისათვის წაიყვანესო. ორი საათის შემდეგ უკანვე დააბრუნეს ისინი. დაუძალებიათ, თქვენს იდეებზე უარი თქვითო, მაგრამ იდეურ პატიმართა უზომო პრინციპულობის გამო განრისხებული ოპერ-რწმუნებული ასე დამუქრებია მათ: ჩვენ გაგაფრთხილეთ, მაგრამ დამახსოვრეთ, რომ ჩვენ კი არა, თავად პატიმრები გაატარებენ თქვენ მიმართ მკაცრ ღონისძიებებსო...

მუქარა შესრულდა. პატიმართა შორის არაადამიანური ხოცვა-ჟლეტა მესამე დღეს ატყდა. გამზავებული კაცი არ ჩანდა.

მეთვალყურეები შებინდებისას გამოჩნდნენ: სასწაულად გადარჩენილებს ხელბორკილები დაგვადეს და ვიტიგრის განსაკუთრებული რეჟიმის კოლონიაში წაგვასხეს. არავითარი გამოძიება! ოც კაცს დაგვადეს ადმინისტრაციული სასჯელი – განსაკუთრებული რეჟიმის კოლონიაში სასჯელის მოხდა.

აქვე უნდა ითქვას ისიც, რომ 50-იანი წლების დასასრულამდე განსაკუთრებული რეჟიმის კოლონიაში, ანუ ძველებურად კატორღაში – სასჯელის მოხდას სამოქალაქო სასამართლო კი არ განიხილავდა, როგორც ეს ახლა ხდება, არამედ სასჯელის მოსახდელად „გამწესება“ გულაგის მეშვეობით ხდებოდა – გულაგის სანქციით თითოეულ კოლონიას უფლება ეძლეოდა პატიმარი იქ მოეთავსებინა, სადაც საჭიროდ მიაჩნდა.

და აი, დადგა ის დღეც, როდესაც მთელმა კაცობრიობამ შეიტყო ხალხთა დიდი ბელადის წუთისოფლიდან წასვლის ცნობა. სტალინის გარდაცვალებამ ტრაგედიის დღეს კიდევ ერთი დარტყმა მოგვყენა: გაიღო საპყრობილის კარები და კოლონიის უფროსი ოფიცრები შემოლაგდნენ. გვიბრძანეს: ყველანი ფეხზე ადექით და ხუთწუთიანი დუმილით პატივი მიაგეთ ბელადის ხსოვნასო. ვინც ამ დროს ფეხზე ვიდექით, პირიქით, მაშინვე იატაკზე გავწექით.

არავითარი რეაგირება! ოფიცრებმა დუმილით მიგვატოვეს, მაგრამ ხუთი წუთის შემდეგ მხეცურად შემოცვივდნენ კოლონიის ჯალათები — „პიოვარები“, ხელბორკილები დაგვადეს და „ბოქსში“ გადაგვიყვანეს. იქ ჩაგვაცვეს ე. წ. დამანყნარებელი პერანგები და საყასბო ჩანგლებზე დაგვკიდეს. თუ რა არის დამანყნარებელი პერანგები ან ჩანგლებზე ზურგით დაკიდება, დანვრილებითი აღწერა შორს წაგვიყვანს, უმჯობესია თავად წარმოიდგინოთ, დაკლულ ხბოსავით ჩანგლებზე დაკიდებული პატიმრები... იფართხალე რამდენიც გინდა, უარესი დაგემართება... ამიტომაც ჩანგალზე დაკიდებული პატიმარი ისეა გაყუჩებული, როგორც გველის მიერ მოწუნებული მსხვერპლი.

სამუშაოდ ბორკილებით გავყავდით, მხოლოდ მუშაობის დაწყების წინ მოგვხსნიდნენ და დამთავრებისას ისევ ბორკილებს დაგვადებდნენ. ციხეში მისვლისას კი ბორკილებს ისევ გვხსნიდნენ. კვირაობით ციხის ეზოში 40 წუთიანი „გასეირნების“ შემდეგ ისევ ციხეში გვამწყვდევენ.

ჩემთან ერთად იყო ქუთაისელი დათო ძიგრაშვილი, რომელსაც 10 წელიწადი დაუმატეს, მე კი იმ დროს 15 წელიწადი მქონდა დამატებული. ასე „დამაჯილდოეს“ ჯერ კიდევ 1952 წელს. მესამე ქართველი — თელაველი ტარიელი იყო. სამწუხაროდ, ის ჩვენ შორის აღარ არის. თუ დღეს ცოცხალი ვარ, ჩემს თელაველ მეგობარს უნდა ვუმაღლოდე. ღმერთო, სასუფეველში ამყოფე მისი სული და სახელი!

ამავე ბანაკში გავიცანი ფანტასტიკური ჯანის პატრონი გირი მიხეილის ძე ვლადი. რაც იმ გირთან ერთად თავს გადამხდა, იმ

ამბავს მოკლედ ქვემოთ მოგახსენებთ. ამჯერად კი, კაციჭამია „პივ-ოვართა“ აღსასრულის დღეზე მოგანვდით ინფორმაციას. პატიმართა ეს ბანდა ჯოჯოხეთური გულაგის საფრთხობელა გახლდათ, უფრო სწორად, ჯოჯოხეთი — ჯოჯოხეთში! რომელიღაც საბჭოთა ორგანომ პატიმრებისგან შედგენილ „პივოვართა“ ბანდას შპრიცით ამოაცალა სიკეთე და ბოროტება შეუშხაშუნა — ადამიანთა ახალი ჯიში გამოიყვანა!

ბუნების ყველა მოვლენას აქვს დასაწყისი და დასასრული. ამ გაგებით ვერც „პივოვართა“ დამსჯელი ბანდა იქნებოდა მარადიული. „პივოვარები“ მტაცებელ მხეცებს დაემსგავსნენ, გაველურდნენ. „ჰომო სოვეტიკუსმა“ მათი მოთვინიერება ველარ შეძლო და ერთ მშვენიერ დღეს ისინი ულმობლად ამოულიტა.

ასეც უნდა მომხდარიყო! — თქვა ერთმა პატიმარმა, — მორიელი მორიელმა დაკბინაო.

გაქცევა გუმბარაზ „კაციჭამიასთან“ ერთად

«Люди, создавшие новый строй, бежали из Царских тюрем. Поэтому они создали такие тюрьмы, из которых убежать нельзя».

Леонид Лиходеев

3 ილაცას უთქვამს: „გაჭირვება მაჩვენე და გაქცევას გიჩვენებო“.

გაჭირვება კი მართლაც დიდი დაგვადგა, გავიქეცი კიდეც იმ გაულწევადი ციხესიმაგრიდან, მაგრამ მე რთვის შემდეგ წავიქეცი, შემიპყრეს და ჩელიაბინსკის კოლონიაში მომათავსეს. ჩემმა „კაციჭამია“ მეგობარმა კი ერთხელ და სამუდამოდ დააღწია თავი გულაგს. მე კი საბოლოოდ მაგადანში მომაცურეს — ბიჭიკო აბაშიძეს შორეული აღმოსავლეთი არ უნახავსო და მაგადანში გამამნესეს.

„ვა, სოფელო რაშიგან ხარ!“

მაშინვე ჩამესმა ღვთაებრივი რუსთაველის ხმა. შუალამისას საქონელივით შეგვრეკეს ვაგონში და მატარებელიც დაიძრა, მაგრამ საით?... საით მიგვაქანებს ბედის ბორბალი: ჩრდილოეთით, სამხრეთით, დასავლეთით თუ აღმოსავლეთით? ხაკასეთში მივყავართ რკინიგზის სამუშაოებზეო, — თქვა ერთმა პატიმარმა, ასე იყო გადწყვეტილი და დანაპირებს გვისრულებენო. სინამდვილეში მატარებელი მაგადანისკენ „მიქროდა“. ლამით „დიდი დათვის“ თანავ-

არსკვლავედს მოვკარი თვალი და მივხვდი, აღმოსავლეთით მივდი-
ოდით. უნებლიეთ დავით გურამიშვილის სიტყვები გამახსენდა:

„მივენდე შვიდთა ვარსკვლავთა,
მას ჩრდილოეთის მხარესა“-ო.

მხარეების გაგნება „დიდი დათვის“ თანავარსკვლავედის
მიხედვით თავის დროზე აბელ „მენისქვილემ“ მასწავლა. ეს თანავ-
არსკვლავედი ჰორიზონტზე არ ჩადის (დაუვალია!) და არც ამო-
დის. „დიდ დათვის“ უკანასკნელი ორი ვარსკვლავიდან წარმოსახვა-
ში უნდა გაავლო ხაზი და პოლარულ ვარსკვლავს აღმოაჩენ. თუ
პირს პოლარული ვარსკვლავისაკენ მივაბრუნებთ, ხელმარჯვნივ
აღმოსავლეთი იქნება, ხელმარცხნივ – დასავლეთი. დედამინა
ბრუნავს დასავლეთიდან აღმოსავლეთით, ამის გამო „დიდი დათვი“
პოლარული ვარსკვლავის ირგვლივ ბრუნავს, ე. ი. საათის ისრის
საწინააღმდეგოდ. ღამით უღრან ტყეში თუ აღმოჩნდები, შეეცადე
თვალთ მოძებნო ეს შვიდი კაშკაშა ვარსკვლავი (ბატონი აბელი
თითოთ მაჩვენებდა თითოეულ მათგანს). თუ სამხრეთისაკენ
წასვლა მოგესურვება, 180 გრადუსით შემოტრიალდი და წადი.
დღისით აღმოსავლეთის ჰორიზონტიდან მზის ამოსვლა იქნება შენი
ორიენტირი და... აბელ მენისქვილემ ის ღამე თეთრად გამათენებო-
ნა. ორი საათის შემდეგ მითხრა: აი, რა მანძილზე გადაადგილდა
კუდაპრეხილი „დიდი დათვიო“. ცოტა კიდევ მოითმინე და მზის ამ-
ოსვლასაც შევესწრებითო.

ასეთი იყო ჩემი პირველი გაკვეთილი ასტრონომიაში, რომელიც
„კაციჭამია“ ბუმბერაზთან ერთად გაქცევისას გამომადგა.

გირი მიხეილის ძე ვლადი თავისით გამეცნო. როდესაც
მინდორზე მეორე ბიჭიც (ისიც ჩემზე მაღალი) წავაქციე, ვილაც
ზურგიდან მეცა, წელზე შემომანვდინა ხელის მტევნები და ჰაერში
(თითქმის სამი მეტრის სიმაღლეზე) ამიტაცა. ეს იყო ბუმბერაზი.
თვალეები დამიბრიალა და მითხრა: ჭიდაობის ილეთები უნდა
მასწავლო და სახლში დაბრუნებისას ლიტვის ჩემპიონი გავხდებოო.
ამ სიმაღლისა და ამ სიგანის კაცი ჯერაც არ მენახა.

ახალგაცნობილი თავს ლიტველად ასალებდა. სამშობლოს „ლა-
ლათისათვის“ გაუსამართლებიათ და 25 წელიწადი მიუხვჯიათ. სი-
ნამდვილეში ის არც ლიტველი გამოდგა და არც სამშობლოს მოლა-
ლატი.

ბუმბერაზი მეორე დღესაც შემეხმინა, ხელი წამითათუნა
მხარზე: კაი ბიჭი ჩანხარო. მესამე დღეს კი თავისი საიდუმლო –
ციხიდან გაქცევის გეგმა – გამანდო: სულ მარტო ვთხრიდი გვირა-
ბს, თითქმის დავამთავრე ეს ძძიმე სამუშაო, მაგრამ მარტო გაქცე-
ვა არ მანყობს – მხარეების გაგნება მიჭირსო.

მეც მაშინვე დავეთანხმე. კარგად ვიცოდი, რომ ამნისტია მე
არ შემეხებოდა. ერთადერთი ჩემი საზრუნავი ის იყო, როგორმე
თავი დამეღწია ამ ჯოჯოხეთიდან. ამიტომაც სიამოვნებით და-
ვეთანხმე ჩემს ახალ მეგობარს და გვირაბის ჭრაში წავეშველე.

სულ რაღაც, ოთხიოდე მეტრი იყო დარჩენილი... როცა სხვებს
ეძინათ, მორიგეობით ვჭრიდით თითქმის გაყინულ მიწას, დღის
მინუტებს კი ისე ვასანყობდით, რომ არვის შეემჩნია.

როდესაც გვირაბის გათხრა დავასრულეთ, ბუმბერაზმა გირიმ
კოპები შეიკრა და გამაფრთხილა, გაქცევის თარიღი არავისთან
წამოძღენოდა. მაშინვე გულწრფელად მიუვუგე: საიდუმლო ეგებ,
ე.წ. იდეურ პატიმრებს მაინც გავანდოთ-მეთქი. კინალამ გადაიღია:
რას ამბობ? უმეტესობა ვორკუტიდან გამოყოლილი სუკის აგენტ-
ებია და მაგათი ნდობა როგორ შეიძლებაო! მოკლედ, კაცურად
შევფიცე, საიდუმლოს ბავშვობის ოცნებასავით შევინახავ-მეთქი
და ჩემი სიტყვა კაცურად შევასრულე.

დადგა ნანატრი დღე.

გვირაბში შესვლამდე ერთი მეგობარი მომიახლოვდა და წამჩ-
ურჩულა:

- იცი, შენი ახალი ძმაცაცი ვინ არის? მაგას ენდობი?
- კი, მაგრამ, შენ რა იცი, ვენდობი თუ არა. მაინც, ვინ არის?
- ვინ არის და კაციჭამია! ერთი თვის წინ ბიჭებს უნახავთ მთე-
რალი, თავი ადამიანის გატყავებულ ბარძაყზე ედო და ხვრინავდა.

სინამდვილეში თურმე კოლონიის ადმინისტრაციამ ჩააწყო გირის კაციჭამიად ქცევა. იმდენი სპირტი დააღვინეს – გონება დააკარგვინეს და ადამიანის ჩონჩხი ამოუდეს თავით, პატიმრებს რომ დაენახათ და მისი მუდმივი შიში ჰქონოდათ. ოთხმა კაცმა ძლივს შეათრია ბარაკში. გირის თავადაც არ ახსოვდა კოლონიის მესვეურთა ეშმაკობა, არც ის ახსოვდა, რამდენი კაცი ჰყავდა „შეჭმული“.

მანც არ დავიჯერე და ხელები გავასავსავე. ასეთი გულჩვილი კაცი კაცს როგორ შეჭამს?

– რომ შეგახრამუნებს, მერე მიხვდები! – მითხრა მეგობარმა. – დაუკვირდი, ზემო და ქვემო ყბაზე რამხელა ლოჯები აქეს, ლომისკბილა ბუმბერაზთან მეგობრობა კარგს არაფერს მოგიტანს, – მითხრა ჩემმა გულშემატკივარმა და გამშორდა.

თვალწინ წარმომიდგა კატისჯიშიანთა ოთხი ალესილი კბილი და შიშისაგან გამაჟრჟოლა, მუცელშიც ყრუ ტკივილი შევიგრძენი.

ვაი, შენს ბიჭიკო აბაშიძეს! ესლა მაკლდა, კაციჭამიასთან ერთად გავიპარო და ისიც უღრანი ტყით გარემოცული კოლონიიდან. კინალამ გადავიფიქრე, ყოყმანი დავინყე, მაგრამ... გირი უეცრად გამოჩნდა, ხელი მიბიძგა, ჩქარა, სურსათ-სანოვარე, დანა და სხვა საჭირო ნივთები მოიმარაგე, შებინდებისას გავდივართო!

დაბნეული და წელმოწყვეტილი შევუდექი საქმეს. რამდენიმე კილო მარილი შევახვიე წყალგაუმტარ ქალაღში. ხანჯლისოდენა დანა უბეში ჩავმალე და ცეცხლის ასანთები საშუალებით ჯიბე გამოვიტენე.

მარილითა და გადანახული კონსერვებით სავსე ფუთა გირიმ ბანრით აიკიდა ზურგზე და დაბინდებისას გვირაბში ვდურთეთ თავი. ჯერ შენ შეძვერიო – მიბრძანა გირიმ. გვირაბში მუშტებს მიბაგუნებდა „კალინკებზე“, იჩქარეო!

ერთ ადგილას გირი გაიჩხირა, ალბათ ზურგჩანთამ შეუშალა ხელი. წადი, არ შეჩერდე, დაგენევიო – მესმოდა მისი ბრდღვინვა. დათვივით ბურდღუნებდა. მერე სიჩუმე ჩამოვარდა. მივხვდი, გირიმ

კბილებით გაჭრა ბანარი და ფუთა წინ წაიმძღვარა. ამასობაში ის საგრძნობლად, დაახლოებით 10 წუთით ჩამორჩა.

სულ მალე გვირაბიდან გავეყოფ თავს, მაგრამ უნებლიე შიში მიპყრობს, კოლონიის უფროსის მუქარა მაგონდება: ვინც აქედან გაპარვას შეეცდება, ძაღლებს მივუსევ და ნაკუნ-ნაკუნ დავაგლეჯინებო. ჯანდაბას ჩემი თავი, უმჯობესია ძაღლებმა დამგლიჯონ, წინააღმდეგ შემთხვევაში, ჩემი ხორცი და ძარღვი (შინაგანი ორგანოებიც) კაციჭამია ბუმბერაზის სტომაქში აღმოჩნდება, იქ გადამუშავდება და უკანალში გავა. ძვლები კი ტყეში იქნება მიმოფანტული. ისე გავქრები, კაციშვილი ვერ გაიგებს ჩემს ასავალ-დასავალს. ცივმა ოფლმა დამასხა და პირჯვრის გადანერა დავაპირე, მაგრამ გვირაბში ამას ვერ ვახერხებ.

უფალო! რატომ მოგვისაჯე მინაში თხუნელასავით ძრომა? რა დაგიშავეთ, მამაზეციერო? მავზოლეუმის შესასვლელში ახლა სამხედროები დგანან ყინჩად და ლენინის „ფიტულის“ სანახავად მისულ ხალხს თითქოსდა ყურადღებასაც არ აქცევენ. წითელ მოედანზე კი სამხედროები დაიჯგიმებიან და მხედრულ სალამს აძლევენ ერთიმეორეს. ჩექმები და მუნდირის ლილები ისე უპრიალ-ებთ; თითქოსდა კომუნიზმის მშენებლობის დასრულებას ზეიმობენ. მე და კაციჭამია გირი კი, სულო ცოდვილო, კომუნიზმის მშენებელთა ბანაკიდან ვიპარებით. თუ დავგიჭირეს, გულაგის ადგილობრივი მოსამართლე გამოგვიტანს განაჩენს: ესენი სამშობლოს მოღალატეები არიანო და... უფალმა უწყის რა მოხდება. მაგრამ მაინც მივძვრები წინ და იმის გაფიქრებაზე, თუ როგორ ეზიზღებოდა მამაჩემს კომუნიზმისა და კომუნისტის ხსენება, სიამაყით მევსება გული და ბებიაჩემის სიტყვებს ვიმეორებ: კვიცი გვარზე ხტისო!

როგორც იქნა, გვირაბიდან ამოვეყავი თავი. ირგვლივ სიბნელე და სამარისებური სიჩუმეა... არავითარი ძაღლი და მღევარი. ხერე-ლიდან გირის ხენეშა მოისმის, რაღაცას ან ვიღაცას უბრაზდება, ძლივს გავარჩიე გვირაბიდან გამოძახილი სიტყვების შინაარსი:

შემოდვერი გვირაბში და ფუთა გაიტანე, გვირაბიდან ველარ გამ-
ოვდივარო და ვილაცას შეუკურთხა.

არადა, ჩემი ბრალი იყო. გვირაბის უკანასკნელი ორი მეტრი მე
გამოვთხარე. ახლალა გამახსენდა, როგორ ვუპატაკე გირს სამუშ-
აოს დასრულება. ის გულივერს წააგავდა, მე კი — ლილიპუტს (ჩემი
გათხრილი ხერელი მისთვის ვინრო აღმოჩნდა).

ძნელი აღარ იყო იმის მიხვედრა, რომ გაცეცხლებული გირი მეც
მიბრაზდებოდა. ერთხანს ისიც კი ვიფიქრე, მარტო გავეცეულიყა-
ვი და ულრანი ტყისთვის მიმეცა თავი. მაგრამ შინაგანმა ხმამ
მიკარნახა: რაც ზეცაზე გინერია, ის მაინც არ აგცდებო.

ისევ გვირაბში შევძვერი. ფუთას წავეპოტინე. გირი მძლავრი
თითებით პოტნიდა მინას, გვირაბის ყელის გაგანიერებას ცდილ-
ბდა. უადგილო, მაგრამ ჭკვიანური შენიშვნა მივეცი, ფუთა ზურგზე
კი არა, ცალ ფეხზე უნდა გამოგება-მეთქი. იმანაც თავს ძალა
დაატანა და გაბზარული ხმით მიპასუხა: შენი ჭკუის იმედი რომ არ
მქონოდა, ცოცხლად გადაგყლაპავდიო.

ამ სიტყვების მოსმენისთანავე გვირაბის ყელში „გავიყინე“.
ნუთუ მართლა კაციჭამიაა ეს შეჩვენებული?! ვატყობ, გვირაბიდან
ველარ გამოდის... მექანიკურად დანა დავაძრე და მივანოდე, რათა
დანით გაელრმავებინა გვირაბიდან გამოსასვლელი და ისე გამ-
ოსულიყო. ნაყარ მინას მეორე შემოდრომაზე მე გავიტანდი გვი-
რაბიდან. ეტყობა, ჩემი იმედი მიეცა და გვირაბიდან დამიყვავა: მეც
ასე მოვიქცეოდი შენს ადგილასო.

კიდევ ათი წუთი და ბუმბერაზი გირი (დანით ხელში) ჩემ წინ
აღიმართა. ვიფიქრე, ახლა კი ნამდვილად გამომჭრის ყელს და ჩემი
წამებაც დასრულდება-მეთქი, მაგრამ, ჩემდა საბედნიეროდ, ასე არ
მოხდა.

გირიმ დანა მომაჩეჩა ხელში და ფუთას დასწვდა: აბა, ჩქარა,
გავეცალოთ აქაურობასო და უმთვარო ღამეში ისეთი სისწრაფით
გაეშურა ტყისკენ, თითქოს ეს ადგილები მისი მშობლიური სოფ-
ლის გზატკეცილებით იყო დასერილი. ბავშვივით გამოვედევნე და

კიდევ ერთხელ გამიელვა ეჭვმა: უმთვარო ღამით მხოლოდ კაცი-
ჭამიებსა და კატისჯიშინებს შეუძლიათ თავისუფლად სიარული.

მდევარის შიშით გათენებამდე შეუსვენებლად მივძუნძულე-
დით ტყეში, ალიონზე კი ხავსიან ქვაზე დავნექით და მკვდარივით
ჩაგვეძინა. მაისის თვე თავდებოდა. შუადღისას დაგვეცხა კიდეც და
მწერებმა შეგვანუხა.

წყალი! — წამოსცდა გირს.

წყალი! — მექანიკურად გავიმეორე მე.

ორიოდე ფეხის ნაბიჯზე ნაკადული მორაკრაკებდა. მაგრამ წყალს
წყლის ფერი არ ედო. ის წყალი ბენზინისფერი იყო, მაგრამ ფერს ვინ
დაგიდევდა. თავები ჩავეყავით წყალში და ცხოველებივით შევხვრიპ-
ეთ წყალი. მერე კი მთლიანად ჩავხტით და ჭუჭყისა და ოფლისაგან
გაზინთული სხეული შეძლებისდაგვარად გავასუფთავეთ.

— დაღამებამდე ფეხი არ უნდა მოვიცვალოთ აქედან! — თქვა
გირმა, — ღამით კი შენ აირჩიე, რომელ მხარეში აჯობებს წასვლა.

— სამხრეთით! — ამოვთქვი ამაყად და ფუთას დავადგი თვალი.
შიმშილმა შემანუხა და კონსერვის გახსნა მომინდა.

გირიმ კონსერვი გახსნა და მომანოდა, — მე უფრო ბუნებრივი
საჭმელი, ე. წ. კლუკვა მირჩევნიაო და მის შესაგროვებლად ნა-
კადულზე გადააღაჯა. მისი უზარმაზარ მხრებს რომ შევავლე
მზერა, თავისთავად დამებდა ეჭვი: ნუთუ ამხელა ბუმბერაზი ქალის
საშოდან იშვა?

მაშინ ჯერ კიდევ არ მქონდა ნაკითხული დეკარტის სიტყვები
ადამის წარმოშობაზე: «Адам и Ева были созданы не детьми, а взрос-
лыми» (6. 212). მერე და მერე, ღვთისმეტყველი მამები იმასაც
მიხვდნენ, რომ ადამს ჭიპი არ ჰქონდა. რაკილა უფალმა ევა ადამის
ნეკნიდან გამოძერწა, ბუნებრივია, არც ევას ექნებოდა ჭიპი, ჩვენ
კი, მოკვდავი ადამიანები ჭიპლარიანები დავიბადენით.
პროლეტარების ოთხივე ბელადიც ჭიპლარიანი გახლდათ! მათი
„გენიალური“ იდეებიც ადამიანთა ცოდვებსა და ცდუნებებზე ჭიპ-
ლარით მიბმული აღმოჩნდა.

მარქსო და ენგელსო! ესაა თქვენი ნაწინასწარმეტყველელი ჰუმანური სისტემა?! თქვენი დანაპირები — ადამიანები სოციალიზმის დამკვიდრებისას მინიერ სამოთხეში იცხოვრებენ — არ აღსრულდა! მარქსმა ჰეგელის თავდაყირა მდგარი ფილოსოფია გადმოაყირავაო — ტრაბახობდნენ მარქსისტები, ამ ტრაბახს კი რეალობაში მინაში ადამიანის თხუნელასავით ძროშიალი მოჰყვა.

ვინც სახელდახელოდ გამოთხრილ ხვრელში არ გამძვრალა, მისთვის ჩვენი განცდები გაუგებარი იქნება. მიძვრები სიბნელეში, სული გეხუთება... ნახევრად დამარხული ადამიანი მხოლოდ იმედისამარა მიფორთხავს ხვრელში, სულ იმის შიში აქვს, მინა ჩაიშლება და ცოცხლად დავიმარხებოო. თურმე, ჩემი „კაციჭამია“ მეგობარიც ასე ფიქრობდა, მაგრამ მაინც ძალმოცემული მიიწევდა წინ. მას, თურმე, ჩემი იმედი ჰქონდა: თუ დაიმარხებოდა, მე გადავარჩენდი. მე კი, ჩემი მხრივ, მისი იმედი მქონდა. გირი, ალბათ, ჩემ გამომიძალა ტყეში საკვების მოსაძიებლად.

როგორც კი ერთი ქილა კონსერვი შეესანსლე, ოფლმა დამასხა. გირის არსებობა ახლალა გამახსენდა. ბნელი გვირაბი კი არა, უზარმაზარ ხეობაში კუპრივით შავი ტბა დამესიზმრა: მე ვითომ ციდან ჩამოშვებულ თოკზე ვიყავი ჩამოკიდებული. თოკი განწყდა და ამ უშველებელი სიმაღლიდან კუპრივით შავი ტბისკენ დავექანე... აი, სადაცაა საზარელ ტბაში მოვადენ თხლაშანს. რაც ძალი და ღონე მქონდა ვიბლავლე? მიშველეეთ!

რა გაბლავლებს კაცო! — დამიცაცხანა ტყიდან დაბრუნებულმა გირიმ, ჭიპზე დამაჭირა ჩექმა და გამომალვიდა. მერე ოდნავ დაიხარა და თითქმის ჩურჩულით მითხრა: აი, იმ მხრიდან ძაღლების ყეფა ისმისო. ელდანაცემივით წამოვვარდი ფეხზე და ხელი ვუბიძგე.

ჩქარა! სამხრეთ-აღმოსავლეთისკენ გავქანდეთ, ამასობაში დამდეგა კიდეც და ჩვენს შესაჭმელად დაგეშილი ძაღლები ტყეში ნადირის შიშით ველარ შემოვლენ.

შუალამემდე მივძუნძულებდით ტყეში. მოულოდნელად ფეხი ვიღრძე და ჩამოვრჩი. გირი მობრუნდა, ილღიაში მუთაქასავით ამომიჩარა და ბურღუნით განაგრძო გზა.

დაახლოებით ორი საათის შემდეგ ვიგრძენი, რომ ტყე გამეჩხერდა. დაღლილი გირი შეჩერდა, მიწაზე დამაგდო და მიბრძანა: აიხედე ახლა ცაზე და შეხედე შენს ზეციურ დათვს, სწორედ მივრბოდი თუ არაო. თვალები მივაშტერე ზეცას და აკადემიკოსივით დავასკენი: სამხრეთ-აღმოსავლეთით კი არა, აღმოსავლეთით გვირბენია. მე ფეხი მტკივა, მეტი აღარ შემიძლია. სადაცაა გათენდება, აქვე მოვენყოთ დასაძინებლად, საღამომდე ფეხიც მომირჩება და ერთ ლამეში 50 კილომეტრი უნდა გავიაროთ სამხრეთის მიმართულებით, ჩვენი გამრუდებული ტრაექტორია უნდა გამოვასწოროთ!..

კაცი ბჭობდა და ღმერთი იცინოდაო. ფეხი უფრო დამისივდა, გირიმ დიდის ვაი-ვაგლახით გამაძრო „ვალინკი“ და მითხრა: თუ კიდევ გაგისივდა ფეხი, „ვალინკის“ გაჭრა მომიწევსო. გირი წვრილ ხეებს ებდღვნა, წამოაქცია რამდენიმე, ხავსიც მომიგროვა და ზედ დამანვინა. მერე კი, ხმელი ფიჩხის მოსატანად შევარდა ტყეში. მოიტანა ფიჩხი, აახუხულავა, ნედლი ხის მორი დაადო ფიჩხზე და... ცეცხლიც აბრიალდა. გირი ისე ატრიალებდა ნედლი ხის მორს, როგორც შამფურს.

თუ მდევარი დაგვენევა, ამ ხის მორით შევებრძოლები, ცოცხალი თავით არ დავნებდები, რადგან იმ კოლონიაში მიბრუნებას სიკვდილი მირჩევნიაო, — გადანყვიტა გირიმ და გათენებამდე ახმობდა და ჩორკნიდა ხის მორს, ვიდრე ხის მორი ჭურის საგლეს უროს არ დაამსგავსა. მე კი ამასობაში თავადიშვილივით ვიყავი გაშოტილი და ცეცხლთან ვნებივრობდი.

ზანტად, ძლივსძლივობით ამოვიდა უზარმაზარი ყვითელი მზე და ჩამეძინა. გირიმ კი თურმე მოგვიანებით დაასრულა თავისი საქმე და მე მდარაჯობდა, იძინოს, იქნებ ფეხიც მოურჩესო.

დაღამებამდე მართლაც შვება ვიგრძენი, მაგრამ ჩემი გამოლევებისას გირი ძილქუშმა შეიპყრო. ბევრი ვეჯაჯგურე, მაგრამ ვე-

რაფრით გავალვიძე და ხელი ჩავიქნიე. ახლა მე წავკვანჭალდი ხმელი ფიჩხის მოსაგროვებლად. შუალამემდე ვაყრიდი კოცონს ხმელ ფიჩხს და საბოლოოდ დავრწმუნდი, რომ ჩემი „კაციჭამია“ მეგობარი კაციჭამია არ იყო, თორემ, როცა მე მეძინა, ამ შემთხვევას ხელიდან არ გაუშვებდა, გამფატრავდა, ხის შამფურზე წამომაგებდა და დანაკვერცხლებულ კოცონზე შემწვავდა. იმასაც მივხვდი, რომ ის ძაღლები ჩვენი მტრების ძაღლები არ იყო, თორემ აქამდე დაგვენოდა და მუსრს გაგვავლებდნენ. მტრისას, აქ რომ ბრაკონიერ მონადირეებს და მცველ ეგერებს გადავანყდეთ, ჯილდოს მისაღებად ტაიგაშიც დაძრწიან და საკუთარ ძმას არ ინდობენ.

მომშივდა. ფუთა გავხსენი და გაოცებისაგან პირი დავაბჩინე. ფუთას სწორედ იმდენი ქონსერვის ქილა აკლდა, რამდენიც მე შეესანსლე. მაშ, გირი რითი იკვებებოდა ამ სამი დღის განმავლობაში? ჩვენს მარაგს უფრთხილდებოდა თუ ეს ტყის კაცი ტყეში პოულობდა საკვებს? მაშინვე გამახსენდა გირის ნათქვამი — მაჩემი თითქმის ტყეში მზრდიდა, ტრიალ მინდორზე ერთი ხეც რომ იდგეს, მის სიახლოვეს საკვებსაც ვიპოვიო. ალბათ, ამის გამო სძინავს ასე ღრმად და მშვიდად.

თვლელმა მომერია... კინალამ მეც ჩამეძინა, მაგრამ ტყიდან ისეთი ბლავილი და ლანალუნი მოისმა, შიშისაგან გავიყინე.

გირი! გაიღვიძე, უბედურება გვიახლოვდება! — „ვალინკებზე“ მოვეჭიდე ბუმბერაზს, მაგრამ „გულივერი“ არც კი განძრეულა. მერე მუგუზალი მიუუტანე სახესთან და გირი შეერთა, თვალი გაახილა, წამოჯდა, რა ხდება ჩემს თავსო, იკითხა.

— ადექი ჩქარა, ტყეში ვილაცა ბლავის და ჩვენ გვიახლოვდება.

გირიმ ტყეს მიაყურადა. ტყიდან ჩამიჩუმიც არ ისმოდა.

— უჰ, რა დროს გამაღვიძე, შე კაცო. მესიზმრა, ვითომ საცოლესთან ვინექი და ვეალერებოდი. ისიც გულში მიკრავდა, — არასოდეს მიგატოვებ, მთელი ცხოვრების მანძილზე მხოლოდ შენ, ერთადერთი მეყვარებო, — მეფიცებოდა.

— უიმე, დედა! რა დროს ხუმრობაა, გირი, მგონი გვიჭერენ, ვილუპებით!

გირი ფეხზე წამოვარდა, ოღონდ შიშისაგან კი არა, განცვიფრებისაგან. რა ენაზე მელაპარაკებო, მკითხა. უმაღლვე მივხვდი, რომ თურმე ქართულად მითქვამს მისთვის მთელი წინადადება. ვერაფერი გაიგო და ჩემი შემფოთებაც გაუკვირდა.

მაღე ტყიდან ისევ მოისმა ბლავილი და ლანალუნი. გირი მიხვდა, რაშიც იყო საქმე, ოდნავ მოეშვა, გაიღიმა კიდეც. უროს გამოყენების დრო დადგაო. კონსერვის ქილის გასახსნელად მომარჯვებული დანა გამომართვა ხელიდან და გამაფრთხილა: შენ მეჩხერი ტყის მიმართულებით გაიქეცი და მე გზაში დაგენევო. როდესაც უარის ნიშნად ხელები გავასავსავე, გირიმ შუბლი შეიკრა, გაბრაზდა, წარბებს შუა სამი გასწვრივი ნაოჭი გაუჩნდა. მივხვდი, რომ მეტის მოთმენა აღარ შეეძლო. ფუთას დავტაცე ხელი და მეჩხერ ტყეში შევლასლასდი.

გირიმ დანა „ვალინიკის“ ყელში ჩაიდო, ხის უროს დაავლო ხელი და ტყეში შევარდა. არ მოიხედო უკან! — მომადახა და კიდეც ერთხელ გამაფრთხილა, სწრაფად იარეო.

რაც იმ ტყეში მოხდა, დღესაც არ ვიცი. გირი ორი საათის შემდეგ, გათენებისას დამენია. სისხლში ამოთხვრილი, აქოშინებული და დაკანრული იყო, ხმას არ იღებდა, მხოლოდ სამი სიტყვა თქვა: ტვინი ამოვაცალე და შევჭამეო.

ისევ გამაცია და გამაჟრჟოლა. ნეტა რა შეჭამა და ვინ შეჭამა გირიმ ტყის სიბნელებში, ცხოველი თუ ადამიანი? გირი ჩემს ფუთას წაეპოტინა და თითებით მანიშნა: გახსენი და დანაყრდიო.

აღბათ ჩემს გასუქებას ლამობს ეს კაციჭამია, ეტყობა, ადამიანის ტვინით იკვებება, შიშით გავიფიქრე და წარმოვიდგინე, როგორ ჩამიმტვრევდა თავის ქალას და ჩემს ტვინს ამოსვლეპდა. ერთდროულად პირლებინება და მუცლის ტკივილი დამენყო.

— ხომ გაფრთხილებდი, კონსერვის ნაცვლად ფუთაში „სუხარი“ და გამხმარი თევზი ჩაანყვე-თქო. რომელი ექიმი მე მნახე, კონსე-

რვით მონამლულს გიმკურნალო? — გირიმ ჩემი ფუთა გადმოაპირ-
ქვავა და ათიოდე აშმორებული კონსერვის ქილა „ვალინკის“
ქუსლით მოთელა.

— ესეც ასე! ახლა ორცხობილა დამხოლოდ მარილილა დაგვრჩა.
ლამით, ალბათ, შემწნავს, მარილსაც დამაყრის და ჩემს ხორცს ერთ
კვირას იმყოფინებს.

ამგვარი განცდებით ვიარე „კაციჭამია“ ბუმბერაზთან ერთად
კიდეც სამი დღე-ღამე. დღისით აღარ ვიმალებოდით, უბრალოდ,
ხელი ჩავიქნიეთ, ბოლოს და ბოლოს, ხომ უნდა დასრულდეს ჩვენი
ტანჯვა ან კარგად ან ცუდად?

როგორც კი მერვე დღეს დასაძინებლად მოვკალათდით და
თვალეზი მივლულეთ, საიდანლაც ქალის განწირულმა კივილმა
მოაღწია ჩვენამდე. ქალს აქ რა უნდა? — ვიკითხე გულუბრყვილოდ.

ქალმა კი არა, ორთქლმავალმა იკივლა, თქვა გირიმ და სიხარუ-
ლით ფეხზე წამოვცვივდით: რკინიგზა... მატარებელი... ურააა...
თავქუდმოგლეჯილი გავიქეცით სამხრეთისაკენ. გირის დანა გავ-
არდნია ხელიდან, მე კი, მარილით სავსე ფუთა დამიტოვებია ტყეში.

სამი საათის შემდეგ ლიანდაგი გამოჩნდა. ორივენი რატომღაც
რელსზე ჩამოვჯექით და პირველად ახლა მომენატრა ერთი ღერი
პაპიროსი.

რაკი რკინიგზას მივადექით, იმასაც მივხვდით, რომ ვოლხოვის
რაიონში ვიმყოფებოდით. ვდუმდით. ორივენი ცალ-ცალკე გონება-
ში ვაგვირისტებით მომავალი ქმედებისთვის საჭირო გეგმას. გირი
თავისას ფიქრობდა, მე — ჩემსას. გირი, თურმე, ჩრდილო-დასავლ-
ეთით აპირებდა წასვლას, მე კი გადაწყვეტილი მქონდა აღმოსავლ-
ეთისაკენ, ქალაქ ლადეინ პოლისაკენ წავსულიყავი.

გამომშვიდობების დრო დადგა. უსიტყვოდ, ნელმონყვეტილივით
წამოვდექით ფეხზე. გირიმ თავის მძლავრი ხელებით ამიტაცა
პაერში, ჩამკოცნა და მითხრა:

— ნახვამდის ძმობილო, ხომ დარწმუნდი, რომ კაციჭამიასთან კი
არა, ჩვეულებრივ ადამიანთან გქონდა საქმე.

გაოცებისაგან დავიბენი, სირცხვილისაგან გავქევავედი... კაციჭამია გირი მიხეილის ძე ვლადი კი არა, ისინი იყვნენ, ვისაც ჩვენ გამოვეუპარეთ. ეს კაცი 9 დღის განმავლობაში უმცროს ძმასავით მივლიდა, მიფრთხილდებოდა, კონსერვის ქილაში მიდუღებდა ხოლმე წყალს, ანადუღარი წყალი არ მოგწამლავსო. ახლა კი, უბრალოდ ვშორდებით ერთიმეორეს. გირის სცოდნია, რომ კოლონიის ხელმძღვანელობამ მას კაციჭამიას სახელი დაუგდო, მაგრამ ამ სიბინძურეს არ ამჟღავნებდა, არ ახმოვანებდა, ამ თემაზე დუმილს ამჯობინებდა, სულგრძელი იყო და იმიტომ.

დოსვიდანია! — ამოთქვა გულათრთოლებულმა გირიმ და შებრუნდა, „შპალებს“ გაუყვა. მხრები უცახცახებდა... მივხვდი, ბუმბერაზი ტიროდა, ამიტომაც არ მოიხედა უკან.

გზა მშვიდობისა, მეგობარო... გავიფიქრე და უხმოდ ავტირდი...

სიბრძნის წიგნი

არ ავტირებულვარ სტალინის დაკრძალვის დღეს. იმჟამად სამხედროებიც კი ტიროდნენ სულთამხუთავებმა საყასბოს ჩანგალზე დამკიდეს, ჩანგალმა რომ ზურგის კუნთებში გაატანა, მხოლო მექანიკურად ვკვნესოდი.

არ ავტირებულვარ უფრო დიდი საშინელების შეგრძნებისას, არც მაშინ, როდესაც სასიკვდილოდ გამიმეტეს და ტყვია მესროლეს, დამჭრეს.

არ ავტირებულვარ არც მაშინ, როდესაც თითქმის გაყინულ წყალში ჩამაგდეს და მიმატოვეს.

„ვეფხისტყაოსნის“ კითხვისას კი არაერთხელ დამდენია თვალთაგან ცრემლი. ტირიან ამ პოემის გმირები: ტარიელი, ავთანდილი, ფრიდონი და ა. შ. ტირიან განშორებისას და შეხვედრისას. მიუხედავად ამისა, ამ წიგნში იოტისოდენა პესიმიზმიც არ იგრძნობა. ცრემლი რუსთაველთან სიკეთის და სიყვარულის სიმბოლოა.

ოპტიმიზმი და ჰეროიკული განწყობილება სიბრძნის წიგნში
იმდენია, მთელ კაცობრიობას ეყოფა. მაგალითად:

არა ვიქმ, ცოდნა რას მარგებს ფილოსოფოსთა ბრძნობისა!
Если действовать не будешь, ни к чему ума плата.

Ш. Нуцубидзе

არ-დავიწყება მოყვრისა აროდეს გვიზამს ზიანსა.
О друзьях иметь заботу никогда не вредно людям!

Н. Заболоцкий

ბოროტიმცა რად შექმნა კეთილისა შემოქმედსა?
И зачем добра создатель злое чудо сотворит?

П. Петренко

მიეც გლახაკთა საჭურჭლე, ათავისუფლე მონები.
Дай же бедным сбереженья. И свободу дай рабам.

К. Бальмонт

სჯობს სიცოცხლესა ნაზრახსა, სიკვდილი სახელოვანი.
Лучше пасть, но со славою, чем влачить дни позорные.

Н. Тихонов

და ა. შ.

მართალია საკუთარი სატრფოს გამო, ტუნდრასა და ტაიგაში
არასოდეს ავტირებულვარ, მაგრამ სამშობლოს ბედ-იღბალზე

დაფიქრებულს ხშირად აკაკი წერეთლის სიტყვები მაგონდებოდა:

„დედაშვილობამ, ბერს არ გათხოვ;
შენს მინას მიმაბარეო“.

მაგრამ მომდევნო სტიქონებს ცრემლის გარეშე ველარ ვამბობდი, ვტიროდი... ვგრძნობდი, რომ ცუდად იყო ჩემი სამშობლოს საქმე. ნეტავ, სულ ხომ არ გამოაცარიელეს ამ სულთამხუთავებმა პანანინა საქართველო?

რას ვიფიქრებდი, თუ გირისტან გამოთხოვების დღეს თვალთაგან კიდევ წამომცვივდებოდა ცრემლი. განცდებისა და შიმშილისაგან დაუძლურებული ძლივს მივლასლასებდი „შპალებზე“, მცხუნვარე მზეზე იქაურობა ბოლავდა, ორთქლის ოხშივარი ასდიოდა ირგვლივ ყველაფერს. შავად გაზინთული „შპალების“ სუნი ცივილიზაციასთან მაახლოებდა. ალბათ, ასიათასამდე „შპალი“ გადავითვალე. თვლა ამერია და ხელახლა დავიწყე. ამასობაში მატარებლის გუგუნი მომესმა ზურგიდან. ეს იშვიათი შემთხვევაა – გავიფიქრე ჩემთვის. ეს შემთხვევა უნდა გამოვიყენო და როგორმე მატარებლის უკანასკნელი ვაგონის სახელურს ჩავაფრინდე. მემანქანეებს რომ არ შევემჩნიე, თხრილში ჩავიმალე. მერე კი უკანასკნელი ვაგონის მოახლოებას დაველოდე, თუმცა მაშინვე დავრწმუნდი, რომ მის სახელურს ვერც კი მივწვდებოდი. უიმედოდ მივაბრუნე თავი უკანასკნელი ვაგონისაკენ და ჰოი, საოცრებაჲ! ვისიც სინამდვილეში უნდა მშინებოდა, ის კაცი იყო ვაგონზე გადმოკიდებული და ხელით მანიშნებდა: წინ გაიქეცი და მე აგიტაცებო.

„ფილოსოფიური“ დაეჭვების დრო აღარ იყო. სულ რამდენიმე წამით დაგვიანება და... მატარებელი ჩამოივლის, ითვალე მერე „შპალები“ რამდენიც გინდა. რაც შემედლო სიჩქარეს მოვუმატე. იმ კაცმა კი ერთი დაიბლავლა არაადამიანური ხმით, მარჯვენა ხელით საყელოში მწვდა და

ჰაერში ამიტაცა. თავისი სიმარჯვითა და ჩემი მონდომებით გახარებულმა შუახნის კაცმა ასეთი ლექსით დაავირგვინა ჩემთან შეხვედრა:

„მი ნე მოლოდიოჟ, ნუ ი ჩტოჟ?“

რა დამავინყებს ამ სიტყვებს? ის მამაჩემის კბილა კაცი იყო და თურმე, როგორც კი დამინახა, მაშინვე მიხვდა ჩემს გასაჭირს, გულმა არ მოუთმინა და მომეშველა. „ტამბურში“ შესვლისას მითხრა: მალჩუგან, ხუთი თითივით ვიცი, ვინც ბრძანდებო. ბიჭოს, სადამდე გავარდნილა, ბიჭიკო აბაშიძე, შენი სახელი! — სიამაყით გავიფიქრე, მის მიერ ნათქვამი „მალჩუგანი“ ქართულად ბიჭიკოდ ვთარგმნე. სინამდვილეში კი, მე მისთვის გასაჭირში ჩავარდნილი, კოლონიიდან გამოქცეული პატიმარი ვიყავი. შვილივით მომეფერა, დამიყვავა. სამი საათის შემდეგ მატარებელი ქალაქს მოუახლოვდება და უნდა ჩახტე, თორემ ქალაქში შესვლისთანავე ისევ დაგაპატიმრებენო — მირჩია.. იმასაც მიხვდა, რომ ფულით მქონდა გამოტენილი უბე და ჯიბეებიც. კინალამ შევაძლიე, მაგრამ წინასწარვე თვალებით მაგრძნობინა, ეგ არ გაბედოო. მატარებელმა კი ისე მოუმატა სირქარეს, მემანქანეები თითქოსდა ეშმაკებსა და მაჯლაჯუნებს გაურბოდნენ აღმოსავლეთით.

მთასვლელებისაგან გამიგონია: მწვერვალიდან დაშვება უფრო ძნელია, ვიდრე მწვერვალზე აფოფხებაო. მატარებლის სვლის სირქარემ ჩემი ჩახტომის პრობლემა გაართულა. ამას უწინარესად ჩემი სიტყვაძუნნი მშველელი-მასპინძელი მიხვდა. მან, რა თქმა უნდა, არ იცოდა, რომ ჩემს თანატოლებში მატარებლიდან ჩახტომის დიდოსტატად ვითვლებოდი და გულწრფელად მირჩია: არ დაიძაგრო, არ შეგეშინდეს, ტანის სიმძიმეს აპყევი, იკოტრიალებ და არაფერიც არ მოგტყდებაო. ძლიერი მკლავით ჩამკიდა სივრცეში და ხელი გამიშვა. მეც ვიმარჯვე, ორჯერ ამოვტრიალდი და მიწაზე მყარად დავდექი. მყისვე ხელები აღვმართე მაღლა, ცხადია, მაღლობისა და დამშვიდობების ნიშნად. ასე იქცევიათ ხოლმე რინგზე გამარჯვებული მოკრივეები. დარწმუნებული ვიყავი, რომ ჩემი მშველელიც ასე მოიქცეოდა, ცისკენ აღმართული ხელებით დამემშვიდობებოდა. მაგ-

რამ, ჩემდა გასაოცრად, ასე არ მოხდა. მამისტოლა კაცმა ჩემი გაჯგომილი ფიგურა რომ დაინახა, თვალებზე მიიფარა ხელები, ე.ი. ცრემლი ველარ შეიკავა და სიხარულისგან ატირდა. მივხვდი, რომ ჩემი გადარჩენისა და თავისი სიკეთის გამო ტიროდა. მეც ადგილზე ვეგავებოდი, გული ამიჩუყდა და ცრემლები წამსკდა. გადატყავეებული ხელებით ცრემლები მაშინ მოვინმინდე, როცა მატარებლის უკანასკნელი ვაგონი ხეებს იქით გაუჩინარდა.

ისევ ლიანდაგზე ჩამოვჯექი და ფიქრებში ჩავიძირე... მამაჩემიც ასევე დაეხმარებოდა გასაჭირში მყოფ პატიმარს.

დიახ, ამისთანა და გირისთანა კეთილ ადამიანებს შეაჩეჩა ხელში ხიშტიანი კარაბინი ლენინმა თებერვლის ბურჟუაზიული რევოლუციის შემდეგ და ისინი ძმათამკვლელ სამოქალაქო ომში ჩააბა. ახლა კი, ტვინნალრძობი კომუნისტები ბრძანებენ: უზურპატორი მეფის ჩამოგდებას ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუცია მოჰყვავ. სინამდვილეში, ეს იყო კაპიტალისტური რუსეთის წიაღნი ხელოვნურად ჩათესილი ძმათამკვლელი სამოქალაქო ომი, რომელიც დღემდე გრძელდება და ქვეყანა კიბორჩხალასავით უკუსვლით მოძრაობს. უფსკრულისაკენ დაქანებული საზოგადოების წიაღში აქა-იქ კიდევ გამოჩნდებიან ხოლმე სიკეთისათვის თავგანწირული ადამიანები და იმედს გვინერგავენ, რომ ამ ქვეყნის გადარჩენა კიდევ შეიძლება!

აფერუმ, თქვენს ვაჟკაცობას, ჩემო ძმებო და დებო, დედებო და მამებო!

ვისაც გირის შემდგომი ბედ-ილბალი დააინტერესებს, მოკლედ მოვჭრი: 1962 წლიდან 1965 წლამდე ორჯერ საგანგებოდ ვიმოგზაურე ბალტიისპირეთსა და უკრაინაში და აი, რა შევიტყვე: გირი ლიტველი კი არა; დასავლეთუკრაინელი ყოფილა, ქალაქ ჟიტომირის მცხოვრები, სტეფან ბენდერას მეუღლის პარასკას ძუძუმტე, აქტიური ბენდერისტი. იმჟამად უკვე ემიგრაციაში იყო წასული, კერძოდ, დასავლეთ გერმანიის რომელიღაც ქალაქში.

ეს არის და ეს! ოდესმე, ალბათ, ისევ შევხვდებით ერთიმეორეს. არ გამიკვირდება, თუ ხელახალი შეხვედრისას ცრემლი წამსკდება და ავტირდები, რადგან ჩემი მეგობრების თავგადასავალი და სიკეთე ჩემს მეხსიერებაში ბუდობს, ჩემი ცხოვრება კი მათ მეხსიერებაში.

სწორედ რკინიგზისპირას, სახელდახელოდ მოწყობილ ქვის კარიერზე წავანყდი სტალინის დაუმთავრებელ ქანდაკებას. მისი ქანდაკება ყვითელი მარმარილოთი იყო „გამოჩორკნილი“. ალბათ, მოქანდაკის ნახელავი არ მოენონათ და მიატოვეს. სტალინი გაქვავებული თვალებით ზეცას „მისჩერებოდა“. ცისკენ მაცქერალი ბელადი ფარაონს წააგავდა.

თავს არ შეგანყენ, ჩემო მკითხველო, იმის აღწერით, თუ როგორ შევიპარე რკინიგზიდან ქალაქის გარეუბანში, როგორ გამოვიცვალე პატიმრის ტანსაცმელი (კომბინეზონი), მოზრდილი ნვერი და გაბურძენილი თმები გავიკრიჭე, ადამიანს დავემსგავსე და რკინიგზის სადგურში გავედი. ბილეთი ავიღე და მურმანსკ-ლენინგრადის მატარებელში ჩავჯექი — ურალში ვაპირებდი ჩასვლას, რადგან იქ ერთი ჩვენებური მეგულებოდა. ერთი ქართველისაგან პასპორტიც ვიპოვე და ჩელიაბინსკში გავფრინდი და დაბა პატანიოვში გამოვძებნე ერთი მეგობრის ძმა, რომელიც აგურის ქარხანაში მუშაობდა.

დავინყე არალეგალური ცხოვრება. ამასობაში 6 თვე გაილია. ჩელიაბინსკის ერთ-ერთ რესტორანში, ქეიფის დროს დამაპატიმრეს. დღესაც არ ვიცი, ვინ, რატომ და როგორ გამცა. ორნი ვუსხედით სუფრას, მე და იმ დღეს გაცნობილი გოგო. უეცრად შემოცვივდნენ რკინიგზის მილიციის თანამშრომლები და ყოველგვარი ცერემონიალის გარეშე „გამთოკეს“ და წამიყვანეს.

დაპატიმრების შემდეგ სისხლის სამართლის საქმე არ აღუძრა, გაქცევის გამო ჩელიაბინსკის ციხეში „მიმაბრძანეს“. 20 დღის განმავლობაში კარცერში გახლდით და მოუთმენლად ველოდი, როდის მოვიდოდა ჩემი პირადი ფორმულიარი კოლონიიდან. ეს ის დრო იყო, როდესაც ამნისტიით 20 მილიონი პატიმარი გათავისუ-

ფლდა და ლავრენტი ბერია უცხო ქვეყნის აგენტად და ხალხის მტრად გამოაცხადეს.

წარმოუდგენელი ამბები ხდებოდა რკინიგზებზე, ქალაქებსა და რკინიგზისპირა დაბებში, გათავისუფლებული პატიმრებით დატვირთულ ემელონებს ხან ერთ ადგილას შეჰქონდა არეულობა და ქაოსი, ხანაც მეორეგან, მესამეგან და ა. შ. ქალაქები და დაბები იცლებოდა, მოსახლეობა გარბოდა, იკეტებოდა წარმოება-დან-ესებულებები, მაღაზიები, ხანდახან მილიციელებიც კი ტოვებდნენ თავიანთ პოსტებს.

ნადგურდებოდა, ითელებოდა და ინგრეოდა ყველაფერი, სწორედ მეორედ მოსვლის სასწაული იყო. ვის ეცალა იმ დროს ჩემს გასასამართლებლად. ციხის ადმინისტრაცია კი მაინც ჩქარობდა, რაც შეიძლებოდა მალე მოვეშორებინე თავიდან. იქ, ციხეში, მესამე კორპუსის №37 კამერაში გავიცანი მოსკოველი ვალოდია ტკაჩენკო („ზოლოტოი“), რომელსაც გადანურული ჰქონდა სასჯელის დამთავრების იმედი და გაქცევაზე ოცნებობდა. წინასწარმოფიქრებული სამუშაოები თითქმის სისრულეში ჰქონდა მოყვანილი, პარტნიორს ელოდა. ჩემისთანა კაცი რომ დაინახა, სიხარულით ცას ეწია, ტაში შემოჰკრა და ჰაერში ახტა. ოცდახუთკაციან კამერაში ჩემი ჭკუის კაცი ვერ აღმოვაჩინეო, მითხრა და მაშინვე გამაცნო გაქცევის გეგმა.

დათქმული დღეც დადგა, მაგრამ „ატბოის“ შემდეგ ორი პატიმარი არ დანვა დასაძინებლად. ისინი, ჩვეულებისამებრ, გათენებამდე აპირებდნენ ეთამაშათ „ბურა“. წასაგებ-მოსაგები ფული რომ გაუთავდებოდათ, ტანსაცმელზე თამაშობდნენ — დედიშობილად დარჩენამდე. მივხვდით, რომ არც იმ ღამით უღალატებდნენ ტრადიციას, ამიტომაც ვალოდია ტკაჩენკომ ჯერ ერთს მოუგო ყველაფერი, რაც კი ციხეში ებადა (მგონი, ვალიც დაადო) და მერე მეორეს, საცვლების ამარა დატოვა ისინი.

რა თავში ვიხლი თქვენს ძონძებს? აიღეთ, თქვე უბედურებო! — შეუბღვირა ვალოდიამ და მოგებული ნივთები უკან დაუბრუნა. —

არ გავიგონო დღეის შემდეგ თქვენი თამაში! — დაემუქრა. — ახლავე დაიძინეთ, თორემ ორივეს თვალებს დაგთხრითო!

ვალოდის მიერ გადახერხილი გისოსებიდან პირველ სართულამდე ჩავალწიეთ, მაგრამ ლობის თავზე ეკლიან მავთულხლართებში მაღალი ძაბვის ელექტროდენი გადიოდა, ამიტომაც ვალოდიამ საგუშაგოს კოშკის ქვეშ გამოთხრილ მიწას „ყელი“ მოუძებნა და კიდევ ერთხელ ამოვყავი გვირაბში თავი, ე. ი. საგუშაგოს ქვეშ გამოთხრილ მოკლე გვირაბში გავძვერით.

გაისმა სროლის ხმა, გავქეავდით, გავიტრუნეთ. გაისმა მეორე გასროლის ხმა. ამ ხმამ უფრო გაგვაოცა, რადგან აქ პირველი გასროლით კლავდნენ გაქცეულ პატიმარს და ამისთვის ჯილდოსაც კი იმსახურებდნენ. ალბათ, დაგვინახეს და დაგვინდეს, მესამე გასროლაზე კი უეჭველად მოგვკლავენო, თქვა ვალოდიამ. ჩუმადვე შემოვბრუნდით და ციხის ეზოს შუაგულში წყლის აუზის კიდეზე წამოვჯექით. გვეგონა, ზედამხედველები მოცვივდებოდნენ და სულს ცემით ამოგვხდიდნენ. სინამდვილეში, ისინი სიცილით შეგვეკითხნენ, თქვენ რომელი კამერიდან ხართო. ცხადი გახდა, რომ საღამოს გასეირნების დროს ეზოში დარჩენილი პატიმრები ვეგონეთ. ისიც ცხადი გახდა, რომ ის.ორი გასროლა ჩვენ არ გვეხებოდა. გუშაგს მოწყენილობის გასაფანტავად უსვრია კარაბინი. ვალოდია ტკაჩენკომ შუბლზე შემოირტყა ხელისგული: ჩემი ზედმეტი სიფრთხილის გამო, ახალშეძენილი მეგობარი უკანვე, ციხეში შემოვაბრუნეო, ამას მე ვერ გადავიტანო და ბავშვივით ატირდა. კარცერში ჩაყუდებისას ვალოდია აგონიაში ჩავარდა და 20 დღის განმავლობაში გვესმოდა მისი არაადამიანური ბლავილი.

მთელმა საპატიმრომ შეიტყო ეს ტრაგიკომიკური ამბავი, მაგრამ მიუხედავად ამისა, პატიმართა სახეებს ღიმილი არ გაკარებია.

ნეტა, სად არის ამჟამად 1928 წელს დაბადებული ვალოდია ტკაჩენკო?

არ ვიცი... გასაგები მიზეზის გამო, ამ საკითხის გამოძიება მიჭირს, უმჯობესია მისი ასავალ-დასავალი არ ვიცოდე.

გირიმ გულაგიდან გაქცევა შეძლო, ვალოდიამ კი, ზემოხსენებული დაბნეულობის გამო, თავად „დაიტყვევა“ თავი. მე კი, თურმე წინ, მაგადანისაკენ მიმავალი გზა მელოდა.

ჩელიაბინსკის გარეუბანში მუშაობისას პატიმართა ერთ ნაწილს შორეულში გამგზავრებამდე ფიცი დაგვადებინეს, რომ არასოდეს არ გავამხელდით სად ემუშაობდით, ხელი მოგვანერინეს რომელიღაც დოკუმენტზე, რომლის თანახმადაც, თურმე, ისიც კი გვეკრძალებოდა გვეთქვა, რას ვაკეთებდით.

არადა, ისე ჰქონდათ საქმე აწყობილი რომ ძალიანაც რომ მოგვენდომებინა, მაინც ვერ ვიტყვოდით, რას ან ვის ვემსახურებოდით. ამის თაობაზე ერთი პატიმარი ხუმრობდა: ამ ქვეყანაში მგონი პროლეტარების ბელადმაც არ იცის, რას აკეთებსო. კომუნიზმი, ეტყობა, ტრანსცენდენტური მოვლენაა და ჩვენი გონება მის არსებაში ვერასოდეს ჩასწვდებაო.

მაგადანი მაღაბასკარი არ არის

მით უმეტეს, არც საქართველოა მაგადანი. მაგადანი — მაგადანია! მაგადანი — გულაგის ქალაქია! ეს ქალაქი ჩემნაირმა პატიმრებმა ააშენეს. უამრავი მათგანის ძვლები აქ განისვენებს. ენციკლოპედიაში ერთი სიტყვაც არ არის ნახსენები ამ ქალაქის მშენებელთა უკვდავსაყოფად.

შუალამისას, ყინვიან ჰაერში ხშირად მელანდებოდა ზეციური ბროლის ტაძარი, უამრავი სანთლით. ყველა დაღუპული პატიმრის სულს თითქოსდა ზეციდან გადმოკიდებულ ტაძარში მოეყარა თავი, საიდანაც მომაჯადოებელი გალობა ჩამოისმოდა.

ახლა კი ენციკლოპედიაში ჩავიხედოთ და ვინც გეოგრაფიასა და ისტორიაში მოიკოჭლებს, მცირეოდენი ინფორმაცია მივანოდოთ: „მაგადანი, ქალაქი (1938-დან), რსფსრ მაგადანის ოლქის ცენტრი, ნავსადგური (ნაგაევო) ოხოტის ზღვაზე. 128 ათ. მცხ. (1981). ქალაქში არის სამთო მონყობილობა, სათბობი აპარატურის დამამზადებელი, გემების, ავტომობილებისა და ტრაქტორების შემკეთებელი, საშენ მასალათა საწარმოები, სამკერვალო ფ-კა, ტყავ-ფეხსაცმლის კომბინატი, თეცი. მაგადანშია სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტები, საკავშირო დაუსწრებელი პოლიტექნიკური და იურიდიული ინსტიტუტების ფილიალები, პედ. ინსტიტუტი, პოლიტექნიკური ტექნიკუმი, სამედიცინო და სამუსიკო სასწავლებლები. მუსიკალურ-დრამატული თეატრი, ტელეცენტრი, მხარეთმცოდნეობის მუზეუმი — მაგადანის ოლქში განვითარებულია სამთამადნო (ოქრო, კალა, ვოლფრამი, ვერცხლისწყალი, ქვანახშირი და სხვ.) და თევზის მრეწველობა, ფერადი მეტალურგია... ოლქში არ არის რკინიგზა“.

ამავე ენციკლოპედიის ავტორებს მაგადანის ოლქის რუკასთან ერთად შეუდგენიათ „მოცეკვავე“ ტბის ჰარიუსების ფოტოსურათი: მაგადანის ოლქის ყველა ქალაქი (მაგადანი, სუსუმანი, პევეკი, ანადირი) საბჭოთა წყობილების პერიოდში გაშენდა, მაგრამ არც ერთ მათგანში სოციალიზმი და, მით უმეტეს, კომუნიზმი არ აშენდა.

მაგადანის ოლქის მოსახლეობა ჭრელია. 76% რუსები არიან, 4%-ზე მეტი ჩრდილოეთის ხალხები: ჩუქჩები, კორიაკები, ევენები, ესკიმოსები და იუკამირები. როგორ ეპყრობოდნენ რუსები ადგილობრივ მოსახლეობას, ამ საკითხზე დუმის ვამჯობინებ, რადგან, როგორც კი სოლჟენიცინი „გულაგის არქიპელაგში“ ეროვნულ საკითხებს შეეხო, ეს დიდი მწერალი პოლიტიკური სიბეცისა და შოვინიზმის გამო ჩაფლავდა! არც ქართველები დარჩენია გაულაძღავი, არც სომხები, არც თათრები და ა. შ.

რუსი პოლიტიკოსი იქნება ფილოსოფოსი, მწერალი, ჯარისკაცი თუ სკოლის დარაჯი, — მათთვის შოვინიზმის პრობლემას არაფერი აკლდება.

ხალხურ უბრალოებაზე ხშირად გვისაუბრია და ხალხში მოარული სიბრძნეც დაგვინახავს. ცალკე საკითხია, აგრეთვე, ისიც, როგორ გრძნობდნენ და განიცდიდნენ პატიმრები რუსულ შოვინიზმს, რომელსაც ასე ოსტატურად მალავდა საბჭოთა იდეოლოგია. ჩვენ, გულაგის მკვიდრნი, როგორც იტყვიან, რუსულ შოვინიზმს ყოველი ფეხის ნაბიჯზე ვგრძნობდით. ხშირად ჩვენი რუსი მეგობრები ჩავარდნილან უხერხულ მდგომარეობაში, მაგრამ ერთ გასაჭირში ჩავარდნილი ადამიანები ამ საკითხებზე ლაპარაკს ერიდებოდნენ და სწორადაც იქცეოდნენ, რადგან ეს ჭრელი თემა თითქმის ამოუწურავია. თუ ვინმე შოვინიზმზე წამოიწყებდა ლაყბობას, მაშინვე გაისმოდა ხოლმე მკაცრი ბრძანება: მოლჩატი!

ამგვარი ბრძანების ავტორი, უმეტესწილად, ან პოლიტიკური პატიმარი იყო, ან ქურდი. თუ სუბიექტი მაინც გააგრძელებდა ლაყბობას, მას „ძარღვების გადახსნით“ დაემუქრებოდნენ ხოლმე. ასე ხდებოდა მაგადანისა და ომსუქჩანის კოლონიებში.

სიტყვამ მოიტანა და, „ძარღვების გადახსნაზე“ უნდა მოგახსენოთ ორიოდ სიტყვა. ცხოვრების აუტანელი პირობების გამო „ძარღვების გადახსნა“ პატიმრებისათვის, თუ შეიძლება ითქვას, ბაირამობა იყო. გადახსნილი ძარღვებიდან თბილი სისხლი მოთქრიალებს, პატიმარს თვალები ელულება, მაგრამ მისი გონება მაინც ელვისებური სისწრაფით მუშაობს და პატიმარი პროტესტის ნიშნად საკუთარი სისხლით კედელზე აკეთებს წარწერას: „სტალინის მონებო!“ ... „აქ სტალინის მონების სასაკლაოა!“ და ა. შ.

ზოგიერთი პატიმარი ჟანგიანი მავთულით აიკერავდა ხოლმე პირს, რათა თავიდან აეცილებინა იძულებითი, ხელოვნური კვება, ზოგიერთები კი, აზარტული თამაშების სპეციალისტები ერთიმეორის, ძარღვებზე თამაშობდნენ. მოგებული მოთამაშე დიდი გულისყურით ამოჭრიდა ხოლმე მონიწილმდევის ძარღვებს, ტაფაზე დადებდა და ამ „დელიკატესით“ ორიოდ საათით იხანგრძლივებდა ძალღერყოფას. ასეთებს ჩვენ „გლუხარებს“ ვეძახდით. გლუხარი ერთ-ერთ ფრინველს ერქვა ციმბირში. შემიძლია სრული პასუხისმგებლობით ვამტკიცო, რომ კაცობრიობის ისტორიაში არც ერთ დროს და არც ერთ სახელმწიფოში არ გამოუყენებიათ ადამიანის წამების, გადაგვარებისა და დაცემის ისეთი საშუალებები და არც ისეთი შედეგები მიუღიათ, როგორც ეს ხდებოდა გულაგის საპატიმროებში.

აქვე უნდა გავიხსენოთ კიდევ ერთი ამბავი: საბადო კალიმოვკაში (მაგადანის ოლქი, რაიონი) ორმა პატიმარმა — გალაია სულაკაძემ და ბაქოელმა ქემალმა გაქცევა მოახყვეს. დამსჯელმა ექსპედიციებმა (ჯილდოს დახარბებული მოსახლეობის მეოხებით) ადვილად მიაგნეს მათ კვალს და იქვე ჩახოცეს. ქემალის ნეშტი კოლონიაში მოიტანეს, სანყალი გალაიას მარჯვენა ხელი კი კოლონიის უფროსს დაუდეს წინ, ალბათ, ექსგუმაციისათვის.

ქემალის ნეშტი სრულ გახრწნამდე (ზაფხულის ცხელი დღეები იდგა) ეგდო ვახტის წინ, რათა ყოველ ჩვენგანს, სამუშაოზე გასვლისას, საკუთარი თვალთ ენახა, რა შედეგი შეიძლებოდა მოჰყოლოდა კოლონიიდან პატიმრის გაქცევას.

მფეთქავი ძარღვის გახსნის თაობაზე სულხან-საბა წერს: „არტერია არს ძარღვი მფეთქელი, რომელი გაიხსნას კაცმა, მოკვდების“ -ო.

იქვეა მოყვანილი არტერიის მეორე განმარტებაც: „არტერია არს ძარღვი, ყარყანტოს შემკრველნი, ჰაერის საცავნი, სულისა სადგურნი“.

გაიხსნიან ამ ძარღვს და ყოვლად უმტკივნეულოდ ამოგხდება სული. გაბედულება კი ვაჟკაცობაზეა დამოკიდებული.

ერთხელ, პატიმართა მთელი ასეული შეთანხმდა: ერთად დავიბლავლოთ და ყველამ ერთდროულად გადავიხსნათ ძარღვებიო.

ასეც მოიქცნენ... არაა დამიანურმა ბლავილმა შესძრა მაგადანზე დამხობილი უფერული ცა. ექიმ ქალიშვილს შიშისაგან გული წაუვიდა. ის ქალიშვილი კომკავშირული საგზურით იყო საქართველოდან მაგადანში მივლინებული. მოვასულიერე, მაგრამ მადლობის თქმის ნაცვლად, ფეხზე წამოიჭრა და კოლონიის უფროსს მიუხტა — შე, მართლა კაცისმკვლელო და კაციჭამიავ! გამოდი ახლა გარეთ და ასი ძარღვებგადახსნილის გვამი იხილეო. კოლონიის უფროსობასთან ჩვენი კომკავშირელის კონფლიქტი მორიგი ტრაგედიით დასრულდა. ვინ იცის, იქნებ გააუპატიურეს კიდეც... ახალგაზრდა ექიმმა ქალიშვილმა მეორე დღეს თავი ჩამოიხრჩო. სამედიცინო დასკვნაც იმავე დღეს ჩაანიკნიკეს: „დაიღუპა ინფექციური დაავადებით“.

თვეების მანძილზე არ მომშორებია უშვილძიროდ გადაგებული ლამაზი ქალიშვილის სახე. მას, თურმე, წერილიც დაუტოვებია, თურათომ იკლავდნენ თავს პატიმრები მასობრივად მაგადანსა და ომსოქნანში.

კოლონიის ადმინისტრაციამ ის ქალიშვილიც გააქრო და მისი საპროტესტო წერილიც.

ხშირად მიფიქრია: ისე როგორ უნდა გამოთაყვანდეს კაცობრიობა, რომ კომუნისტებს ამდენი ბოროტება შეარჩინოს?

ქვეყნისა და შემოქმედის გაორება

*„უღლესასწაულოდ ცხოვრება —
ესაა გრძელი გზა სასტუმროების გარეშე“.
სტობეუსი*

მ არქსიზმის კლასიკოსებმა თავის დროზე ისე ცუდად და ზერელედ შეისწავლეს საზოგადოების ეკონომიკური და პოლიტიკური ფორმაციების (მონათმფლობელობა, ფეოდალიზმი, კაპიტალიზმი) ისტორია, რომ არც ერთ მათგანს ეჭვადაც კი არ ჰქონია შესაძლებლობა ისეთი საზოგადოებრივი ფორმაციის აღმოცენებისა, რომლის წიაღში, სახელმწიფოს მიერ საზოგადოების თითქმის ყველა ფენის ექსპლუატაცია იჩენდა თავს. ასეთი საზოგადოება მხოლოდ მონებად და ბატონებად (ანუ ანტაგონისტურ მხარეებად) კი არ იქნებოდა დაყოფილი, არამედ სახელმწიფოს სათავეში მოექცეოდა ძალა, რომელიც ბატონებსაც ისევე მოეპყრობოდა, როგორც მონებს, საზოგადოების არისტოკრატიულ ნაწილსაც მონის მდგომარეობაში მოუწევდა არსებობა.

ასეთი გაუსაძლისი სახელმწიფოებრივი სისტემა (სამეფო დინასტია და სამხედრო იერარქია) ჯერ კიდევ ძველი წელთაღრიცხვის XXIV საუკუნეში წარმოიქმნა. სახელმწიფოში სამეფო დინასტია და რეგულარული არმია გაბატონდა. ეს მოხდა შუამდინარეთში. უფრო ზუსტად, ეს იყო კაცობრიობის ისტორიაში პირველი გასამხედროებული იმპერია. აქადების იმპერიის მთელი ტერიტორია სამხედრო ბანაკად იქცა. სახელმწიფოს წარმოშობისა და მისი სტ-

რუქტურების განვითარების თვალსაზრისით, ასეთი სახელმწიფო კაცობრიობის ისტორიას ძვ. წ. XXIV საუკუნემდე არ ახსოვს.

ეს იყო არა ჩვეულებრივი სახელმწიფო, არამედ არაჩვეულებრივი გასამხედროებული იმპერია. მხედველობაში არ მაქვს რომის იმპერიის მსგავსი ვითარება მონათმფლობელობისა და ფეოდალიზმის გასაყარზე.

მარქსისტებს ნომინალური, თუ გნებავთ, ჰიპოთეტური წარმოდგენაც კი არ ჰქონიათ სარგონიდების დინასტიის ისტორიაზე. მისი ისტორია არც დღესაა სათანადოდ შესწავლილი და გაანალიზებული.

ძვ. წ. XXIV საუკუნიდან შუამდინარეთში (ხმელთაშუა ზღვამდე) ისეთი ვითარება შეიქმნა, რომლის მსგავსი მონათმფლობელობის კლასიკურ ქვეყანაში — ეგვიპტეშიც კი არ ყოფილა. ძველი ეგვიპტის დესპოტი ფარაონები დაპყრობით ომებსაც აწარმოებდნენ და მონებთან ერთად სამხედრო ტყვეებსაც ამუშავებდნენ. ამ ქვეყანაში ფარაონის შემდგომ სოციალურ იერარქიაში გაბატონებული ადგილი ეკავათ ქურუმებსა და ნომარქოსებს, მომდევნო საფეხურზე იდგა სამხედრო არისტოკრატია და მინათმოქმედი გლეხობა, უკანასკნელ საფეხურზე კი, მონები და სამხედრო ტყვეები იყვნენ. ეს არის და ეს! არავითარი საიდუმლო ძველი ეგვიპტის მონათმფლობელური სახელმწიფოს სოციალურ იერარქიაში არ ჩანს. თუ როგორ დასრულდა ეგვიპტური ცივილიზაციის ისტორია, ჩვენ ესეც ვიცით. უბრალოდ, ერთმა ქვეყანამ დაიპყრო მეორე ქვეყანა და ეგვიპტის სახელმწიფო ისტორიის არენიდან გაიყვანა: ძვ. წ. VIII საუკუნის შუახანებში ეგვიპტეს ნუბიელები შემოესივნენ და ნუბიელთა მეფე პიანხიმ დაიპყრო თებეს ოლქი და ჰერმოპოლისი. საბოლოოდ კი, სპარსეთის მეფე კამბიზმა ძვ. წ. ალ. 525 წელს ეგვიპტე დაიპყრო და ეგვიპტე სპარსეთის VI სატრაპიად იქცა. ძვ. წ. ალ. 332 წელს კი, იგივე სატრაპია ალექსანდრე მაკედონელს ჩაუვარდა ხელში. ასე დასრულდა უძველესი ქვეყნის ისტორია.

საკითხავია, რითი დასრულდა აქადების გასამხედროებული იმპერიის ისტორია?

სწორედ აქედან იწყება, ჩემო მკითხველო, რუსი მარქსისტების მსოფლიო მასშტაბის დემაგოგია. საბჭოურმა ისტორიოგრაფიამ ამ საკითხზე ისე ნაზად (განგებ მიღულა) თვალეზი, როგორც დედოფალმა, ქორწინების მეორე დღეს, ნეფის მკლავებში.

ნინაალმდეგ შემთხვევაში, რუსული საბჭოური ისტორიოგრაფია აბსოლუტურ მსგავსებასა და პარალელს დანახავდა. სარგონიდების დინასტიის მიერ გასამხედროებულ აქადურ იმპერიასა და სსრ კავშირის ე. ი. წითელ სამხედრო იმპერიას შორის.

სამხედრო იმპერიის მოვლინება ორივეგან შეიარაღებული აჯანყებით, ე. ი. სახელმწიფო გადატრიალებით განხორციელდა.

შემდეგ – დაბალი წრიდან გამოსულმა სარგონმა იარაღი დაურიგა ხელოსნებს, მინის მუშებს და მონებს ე. ი. იმდროინდელ პროლეტარებს და ამ გზით შეიარაღებული აჯანყებით სახელმწიფო გადატრიალება განხორციელა.

Дальше – დაბალი წრიდან გამოსულმა ულიანოვმა იარაღი დაურიგა პროლეტარებს (მუშებსა და გლეხებს) და 1917 წლის ოქტომბრის ღრუებში შეიარაღებული აჯანყებით სახელმწიფო გადატრიალება განხორციელა.

შემდეგ – სარგონის ჯარისკაცები მაშინვე დაეტაკნენ გვაროვნულ არისტოკრაციას, სატაძრო მრევლსაც და მუსრი გააველეს.

Дальше – შეიარაღებული პროლეტარები მაშინვე დაეტაკნენ რუსეთის არისტოკრაციას, ინტელიგენციას, საეკლესიო მრევლს და მუსრი გააველეს. საეკლესიო ქონება მიითვისეს!

შემდეგ – არც სარგონი იყო მეფის შთამომავალი და არც ულიანოვი. სარგონმა გაანადგურა მეფე და სამეფო ადმინისტრაცია.

Дальше – ულიანოვმა გაანადგურა რომანოვების დინასტიის უკანასკნელი სამეფო ოჯახი.

შემდეგ – სარგონმა იმპერიაში სამხედრო დიქტატურა დაამყარა.

Дальше — ულიანოვმა მეფის რუსეთის ყოფილ ტერიტორიაზე სამხედრო დიქტატურა დაამკვიდრა.

შემდეგ — სარგონმა მიწები გადასცა მიწის მუშებს და ბეგარა შეაწერა.

Дальше — ულიანოვმა მიწები გადასცა გლეხობას და ბეგარა შეაწერა.

შემდეგ — სარგონმა შექმნა რეგულარული არმია და მილიცია (ზედამხედველობის ფუნქციით).

Дальше — ულიანოვმა შექმნა რეგულარული არმია და მილიცია.

შემდეგ — სარგონის ძალაუფლება მრავალეროვან იმპერიაზე ვრცელდებოდა.

Дальше — ულიანოვის ძალაუფლება მრავალეროვან იმპერიაზე ვრცელდებოდა.

შემდეგ — სარგონი შეთქმულების მსხვერპლი გახდა.

Дальше — ულიანოვი ტერორის მსხვერპლი გახდა.

შემდეგ — აქადების იმპერიაში სათავე დაედო სარგონიდების დინასტიას.

Дальше — რუსეთის წითელ იმპერიაში სათავე დაედო ლენინელებს.

შემდეგ — სარგონიდების გასამხედროებულმა იმპერიამ 110 წლის მანძილზე იარსება.

Дальше — რუსეთის წითელმა იმპერიამ 73 წლის მანძილზე იარსება.

შემდეგ — სარგონიდების დინასტიას შინაგანმა და გარეგანმა წინააღმდეგობებმა მოუღეს ბოლო.

Дальше — ულიანოვის კომუნისტურ პარტიას შინაგანმა და გარეგანმა წინააღმდეგობებმა მოუღეს ბოლო.

შემდეგ — აქადების გასამხედროებული იმპერია ეკონომიკურ კოლაფსამდე მივიდა.

Дальше — რუსეთის წითელი იმპერია ეკონომიკურ კოლაფსამდე მივიდა.

შემდეგ — აქადების გასამხედროებული იმპერია დაიშალა.

Дальше — რუსეთის გასამხედროებული წითელი იმპერია დაიშალა.

შემდეგ — აქადების გასამხედროებული იმპერია პერმანენტული აჯანყებების ცეცხლში იყო გახვეული.

Дальше — რუსეთის წითელ იმპერიაში პერმანენტული რეპრესიები მძვინვარებდა.

შემდეგ — აქადების გასამხედროებული იმპერიის ეკონომიკა მეზობელი ქვეყნების ეკონომიკას ჩამორჩა.

Дальше — რუსეთის წითელი იმპერიის ეკონომიკა მეზობელი ქვეყნების ეკონომიკას ჩამორჩა.

პარალელების მსგავსება გასაოცარია.

მსოფლიოს პროლეტარებმა შეერთება ვერ შეძლეს, ერთ ქვეყანაში პროლეტარების შეერთებას კი რაც მოჰყვა, კარგა ხანს გვეყოფა საკვნესად. მარქსიზმ-ლენინიზმიდან მომდინარე სოციალისტური საზოგადოება შინაგანად გაიხრნა. ბოლშევიკები კი, ერთიმეორეს აქეზებდნენ, კაპიტალიზმი უნდა გავხრნათ და მსოფლიო პროლეტარულ რევოლუციამდე მივიყვანოთ საქმეო.

თუ სარგონის დროინდელ იმპერიაში მონების ექსპლუატაციის ხარისხსა და ფორმებს შევადარებთ რუსეთის წითელი იმპერიის პროლეტარების ექსპლუატაციის არნახულ მასშტაბებს, ამ მხრივაც ეს ორი ქვეყანა ტყუპისცალივით ჰგავს ერთიმეორეს. სარგონისა და ულიანოვის ეპოქაში (სტალინის დროსაც) იმპერიის გასამხედროებამ იმ კონდიციამდე მიაღწია, რომ შეუძლებელი იყო მონებსა და პროლეტარებს გასამხედროებული ქვეყნის წინააღმდეგობა დაეძლიათ. სხვათა შორის, ამის თაობაზე არც ერთ რუს ჰუმანისტ მწერალს არ ამოუღია ხმა. სარგონის შემდეგდროინდელმა ჰუმანისტმა მწერალმა კი, ერთხელ და სამუდამოდ დააფიქსირა თავისი თვალთახედვა. მისი რენესანსული ხასიათის თხზულებიდან ჩანს, რომ ამგვარი საზოგადოება (ჩაგრულიც და მჩაგრელიც) წყალში ან ისტორიის სანაგვეზეა გადასაგდები, რადგან

უმწეო მონას უკვე ბატონთან ერთად საკუთარი თავიც კი ეზიზღება. ის და მისი მჩაგვრელიც ერთნაირ განაჩენს იმსახურებენ: დაღუპვას!

აი, ისიც:

ბატონი: მონავ, მისმინე!

მონა: მიბრძანე, ბატონო!

ბატონი: ეტლი შემიკაზმე, სასახლეში წავალ!

მონა: წადი, ბატონო ჩემო, წადი!

ვინძლო იქ ჯილდო მოგელოდეს,

მეფემ კეთილი თვალთ შემოგხედოს.

ბატონი: არა, მონავ, სასახლეში არ წავალ!

მონა: არ წახვიდე, ბატონო ჩემო, არ წახვიდე!

შორეულ მხარეს წარგავლენს მეფე,

შეუცნობ გზაზე გაგამგზავრებს,

დღითა და ღამით სიმწარეს განახვებს.

ასე, თანდათანობით, იძაბება ვითარება და დაძაბულობა კულმინაციას აღწევს. დაბოლოს, ბატონი კითხულობს: „მითხარ, ან რაღაა სიკეთე?“ ე. ი. ბატონს შინაგანი ჯანყიდან მომდინარე სიკეთისათვის ვერ მიუგნია. ამის შემდეგ, შუამდინარელი გენიოსი უცნობი მწერალი (აცხონოს ღმერთმა!) ერევა დიალოგში და მონას სიკეთეზე ორაზროვან პასუხს ათქმევინებს, ბატონი მონის პასუხს ვერ მიხვდება და გაცხარდება, მაგრამ მკითხველი ხომ უნდა მიხვდეს გენიოსი ავტორის ჩანაფიქრს. მისი აზრით, სიკეთე ის იქნება, თუ უფლებათა იერარქიისა და შიშის პირამიდა (ქვემოდან ზემოთ) მოირღვევა, ე. ი. ბატონმაც იგივე სიტყვები უნდა გაიმეოროს უზურპატორი მეფის მისამართით, რასაც მონა ეტყვის ბატონს.

„ჩემი და შენი კისრების დამტვრევა
და მათი წყალში გადაყრაა სიკეთე“.

განა შეიძლება, რენესანსული ბუნების ქმნილება უკიდურესად პესიმისტურ ნაწარმოებად მონათლო? ნიგნის დასასრულს მთარგმნელი ასეთ შენიშვნას აკეთებს: „მკვლევარები ვერ შეთანხმებულან სერიოზული ფილოსოფიური „ტრაქტატია“ ეს თხზულება თუ ფარსი. ცხადი კია, რომ აქ მთელი სისასტიკითაა გააღრმავებული ამქვეყნიური ღირებულებანი განსხვავებით წინა დიალოგისა. ამ საუბრის დასკვნა უაღრესად პესიმისტურია“.

სოციალიზმის ეპოქაში ეს თხზულება მართლაც პესიმისტურად უნდა მოსჩვენებოდათ. 60-იანი წლების დასასრულს ხომ ფართო მასებისათვის ჯერ კიდევ არ იყო გამოვლენილი გულაგის საშინელებანი, როგორ მიაღწია XX საუკუნის სოციალისტურმა სახელმწიფომ ჯერ არნახულ გაორებას: ცალკერძ სოციალიზმის მშენებლობა 1936 წლამდე, ცალკერძ კომუნიზმის ფარული მშენებლობის წამოწყება 1937 წლიდან, გულაგის არქიპელაგში (სპეცკოლონიებში!) კი, სრული მონათმფლობელობა. სპეცკოლონიებში იაფი მუშახელის სიმრავლე კი არ იყო, არამედ უხელფასო მუშახელის სიმრავლე! ერთ ადამიანზე გახარჯული თანხა გულაგში 55 კაპიკს შეადგენდა. ეს თანხა კი ანაზღაურებად ან ხელფასად ვერ ჩაითვლებოდა. მთელი კაპიტალისტური სამყარო შეშფოთებული იყო ამ არნახული სიმახინჯის გამო.

კაპიტალისტურ სამყაროში შრომაც დაფასდა და მშრომელიც წელში გაიმართა. აქ კი მხოლოდ დემაგოგიურ ლოზუნგს აფრიალებდნენ: ვინც არ მუშაობს, არ ჭამსო! სინამდვილეში კი, არ მუშაობდა „ხელმძღვანელი პარტოკრატია“ და ბეჭემოტივით ნთქავდა საუკეთესო რაციონს. იქ, კერძო საკუთრების პრიმატმა იხარა, აქ კი, კერძო საკუთრების პრიმატი დასამარდა, იქ კერძო საკუთრებას, კანონი, მართლმსაჯულება და პოლიცია იცავდა. აქ კი, ჩვენი მილიცია (სხვა ორგანოებიც!) ყოველ წამს მზად იყო მოქალაქე დაეჭირა და გულაგისაკენ გაემგზავრებინა. საბჭოთა მილიცია რომ

ამ მხრივ გადაჭარბებით ასრულებდა გეგმას, ამაზე დაწვრილებით ლაპარაკი არ ღირს.

ჰოდა, ჩვენი „შუალამის მატარებელი“ სწორედ ზემოხსენებული მზაკერული სოციალური „პოლიტიკის“ წყალობით შეუპვრობილი (დაპატიმრებული) ადამიანებით იყო გამოტენილი. ამ ხალხს გულაგსგარე საზოგადოებისათვის ხელი უნდა შეეშველებინა (ცხადია, უფასოდ!), რათა ბოლშევიკებს კომუნიზმის მშენებლობაც დაესრულებინათ. სრული უფლება გვაქვს მარქსიზმ-ლენინიზმის საფუძვლებზე აღმოცენებულ „ფორმაციას“ (სისტემას) არაშენდა სოციალიზმი ვუწოდოთ.

ახლა ისიც ვიკითხოთ, როგორ კეკლუცობდა „ნითელი სოციალიზმი“ კაპიტალისტური სამყაროს წინაშე, როგორ თვალთმაქცობდა ეს მოძალადე სისტემა ჰუმანიზმით, დემოკრატიით, ხალხთა მეგობრობით, საყოველთაო მშვიდობის ღოზუნგით, სოლიდარობით და ა. შ.

სხვათა შორის, 30-იანი წლების მილიტარისტულმა გერმანიამ და მოსალოდნელი ომის საშიშროებამ თომას მანს ათქმევინა: „თუ არჩევანი მიდგა ფაშიზმსა და კომუნიზმს შორის, მე ავირჩიედი კომუნიზმს“-ო. ნეტა, სად ჰქონდა თომას მანს კომუნიზმი? ფაშიზმი სახეზე იყო, კომუნიზმი კი, უტოპიაში ან ფანტასტიკაში. არჩევნის საშუალება მყიდველს იმ შემთხვევაში ეძლევა, როცა ორი გოჭიდან ორივე სახეზეა.

საფუძველშივე იდეურად და მორალურად გამომჟალი სისტემა პარიზის 1935 წლის ანტიფაშისტურ კონგრესზე ლამის კაცობრიობის კულტურის მებაირახტრედ გამოაცხადეს. ამის თაობაზე ძვირფასი ცნობები შემოგვინახა იმავე კონგრესის ქართველმა მონაწილემ, პოეტმა გალაკტიონ ტაბიძემ.

„მას ენერგიულად უპასუხა ბრეტონელი მუშის შვილმა, ახალგაზრდა მწერალმა ჟან გეენომ; მან განაცხადა: საბჭოთა კავშირი მარტო ახალ კულტურას კი არ ქმნის, რომ ის ამავე დროს არის მემკვიდრე კაცობრიობის მთელი კულტურისა“ (12. 102).

მადლობის მეტი არაფერი გვეთქმის დიდი პოეტისადმი. მან ძვირფასი ჩანაწერები დაგვიტოვა.

ბოლშევიკურმა რუსეთმა მაქსიმალურად გამოიყენა პარიზის 1935 წლის კონგრესი სოციალისტური სისტემის უპირატესობის აფიშირებისათვის. რუსი მწერლები ისე გათამამდნენ, რომ ევროპის გულში „საზიზღარ“ ბურჟუაზიასაც კი გაჰკრეს კბილი. კაპიტალიზმი ევროპაში ვითომდა კრახს განიცდის და იქაური მწერლობა ბურჟუაზიის მიერ მოსყიდულია და მას ემსახურებაო. ალექსეი ტოლსტოიმ კონგრესზე მოიყვანა ლენინის სიტყვები: „თავისუფალი ხაროთ თქვენ ბ-ნო მწერალო, თქვენი ბურჟუაზიული გამომცემლისაგან?“.

მსგავს დემაგოგიურ ფრაზებს რუსი მწერლები პარიზის კონგრესზე ისე ისროდნენ, თითქოსდა ეს კონგრესი კაპიტალისტურ ევროპაში კი არა, მოსკოვში მიმდინარეობდა.

ვაიან კუტურიემ, ეტყობა, ბოლომდე ვერ გაიგო, რომ კონგრესის ძირითადი მიზანი ანტიფაშისტურ ძალთა გაერთიანება იყო და ისე გაუტია, როგორც მოსკოვში ჰქონდათ გამოთვლილი სოციალიზმის უპირატესობის აგიტაცია-პროპაგანდა ევროპაში. დაბნეული კუტურიე წერდა: „სოციალიზმი არ წარმოადგენს კულტურისათვის არავითარ საფრთხეს... რეაქციონერების ზეგავლენით იყო „წარმოდგენა კომუნიზმზე, როგორც კულტურის მტერზე, როგორც სულის მტერზე. ამ სიცრუეს კონგრესმა გამანადგურებელი პასუხი გასცა საბჭოთა დელეგაციის სახით. სოციალისტური ჰუმანიზმი ბრწყინვალედ გამოვიდა დასავლეთის ასპარეზზე და ერთბაშად დაიპყრო სამოქალაქოებრივი უფლება. ასე განაცხადა ვაიან კუტურიემ კონგრესის უკანასკნელ დღეს, დახურვის წინ“.

საკითხავია, ნეტა, რომელი მოძღვრება (მსოფლმხედველობა) უდევს საფუძვლად სოციალისტურ ჰუმანიზმს? იცოდა კი იმდროინდელი ევროპის ფართო საზოგადოებრიობამ, რომ სსრკ-ის უზარმაზარ ტერიტორიაზე გულაგის არქიპელაგში მილიონობით ადამიანი იხოცებოდა მონური შრომით?

არა, ბოლომდე არ იცოდა!

იმ კონგრესზე სხვა, ბანალური და პრიმიტიული ლოზუნგებიც გახმაურებულა, მაგრამ ჩვენს გალაკტიონს მხოლოდ საყურადღებო მოვლენები დაუმახსოვრებია და ჩაუნერია კიდეც:

ამის შემდეგ კონგრესზე გამოსულა „უკრაინის დელეგატი მიკიტენკო, რომელმაც სთქვა, რომ უკრაინა იყო მეფის კოლონია და ახლა კი წარმოადგენს აყვავებულ საბჭოთა რესპუბლიკას“.

ეჰ, მიკიტენკო, მიკიტენკო! ის უკრაინა ამჟამად სწორედ იმ ბურჟუაზიულ ევროპასთან არის ჩახუტებული და შიშით შესცქერის ატომურბრჭყალებიან რუსეთს.

თავის დროზე ყველაზე უკეთ მწერალი ჰაინრიხ მანი მიმხვდარა იმას, რომ მილიტარისტულ გერმანიას შესაძლოა დაპირისპირებოდა მხოლოდ და მხოლოდ საბჭოთა კავშირი. ამიტომაც მწერალმა კონგრესზე გამობრძმედილი პოლიტიკოსის სიტყვები წარმოთქვა: „... მოსკოვში საბჭოთა მწერლების ყრილობაზე გამოდიოდნენ გლეხები, რომლებმაც ერთ დროს წერა-კითხვაც არ იცოდნენ და ეხლა კი დიდი მწერლები არიან. გერმანიაში ჩვენ ვხედავთ სულ სხვა სურათს. მსოფლიოს სახელოვანი მეცნიერები განდევნილია, მათი წიგნები კი – ცეცხლს მიცემულნი. იმათ ადგილას დაყენებულნი არიან უცოდინარი ჩინოვნიკები ფაშისტური აპარატის“. მანის სიტყვები დაჰფარა მქუხარე ტაშისცემამ“.

ესეც ასე! ჩაიცინა გულში პროლეტარების ბელადმა (ჩვენმა უღვაშამ). მთელი ევროპა იდეოლოგიურად მოთელილია. ახლა კი უეჭველად შევიმუშავებ, გამოვცემ ახალ საბჭოურ კონსტიტუციასაც და სოციალიზმის აშენების (გამარჯვების!) ფაქტს დავაფიქსირებო.

მართლაც, ახალი კონსტიტუციის მიღებამ დიდი ზარ-ზეიმით ჩაიარა, სტალინის გამოსვლას გამაყრუებელი ტაშის გრიალი მოჰყვა. დიდმა გალაკტიონმა კი აღფრთოვანებულ მასას, მხოლოდ სამი წლის შემდეგ აღირსა სტალინურ კონსტიტუციაზე დაწერილი ლექსი: „ეს წელიწადი“:

„ეს წელიწადი
მჭიდრო ფუძეა!
შეუდარებელ
წლებს გადარჩება—
მზე, საბჭოური
კონსტიტუცია
სოციალისტურ
მზის გამარჯვება!“

დაკვირვებული მკითხველი ადვილად მიხვდება, რატომ იწერება ეს წიგნი. ზერელე მკითხველისათვის კი უფრო გასაგებად და მოკლედ მოვჭრი: ეს წიგნი უფლებათა პირამიდის უმაღლეს საფეხურზე ასული პერსონის თავში მოფუთფუთე და მავნებელი იდეების გამო იქმნება. ფოიერბახმა მას ქრისტიანობა და პატრისტიკა შეაძულა, მარქსმა და ენგელსმა — მემამულე და ბურჟუა, ლენინმა კი — მსოფლიო მასშტაბის ძალადობა შთააგონა, სახელდობრ, კაპიტალიზმის გასახრწნელად უნდა იბრძოლოო, სხვა ქვეყნის პროლეტარებსაც შეაძლებინო სოციალისტური რევოლუცია და გადამწყვეტ სიტუაციაში სამხედრო ძალით დაეხმარო, ე.ი. სხვა ქვეყანაში ძალით უნდა შეიჭრაო. ამიტომაც შემაქვს ამ წიგნში პროლეტარების ბელადის ლენინის ერთადერთი სურათი და მისი ნასიბრძნიც იქვე იკითხება (იხ. სურ. 13). ერთხელ წაიკითხეთ? ვერ გაიგეთ? წაიკითხეთ მეორედ! კიდევ ვერ გაიგეთ? წაიკითხეთ მესამედ და ა.შ.

ცამეტი კვიმატი რიცხვია და ლენინის ნაანდერძევა ჩვენი დიქტატორი მეორე მსოფლიო ომამდე მიიყვანა. ამის თაობაზე ქვემოთ ვისაუბრებ. აქვე მოვიტან ინფორმაციას, თუ რა უსირცხვილოდ გვატყუებდა ვ. ა. კრიუჩკოვი 1989 წლის 4 ნოემბერს კრემლის ყრილობათა სასახლიდან: „ისტორიამ ჩვენ მეორე, მწარე გამოცდილებაც შეგვძინა. საქმე ეხება სტალინის მძიმე, გამაჩანაგებელ შედეგებს, რომელმაც დაამახინჯა სოციალიზმი, გააუკუ-

ღმართა ახალი საზოგადოების ლენინური კონცეფცია“-ო (გაზ. „კომუნისტი“, 7 ნოემბერი, 1989 წელი.).

სულგაყიდულო კრიუჩკოვებო და ტრიუკოვებო! სწორედ თქვენზეა ნათქვამი:

„არ გათეთრდება ყორანი

რაც უნდა ხეხო ქვიშითა“-ო.

1989 წელს, ამხელა თანამდებობის მქონე მხურვალე კომუნისტა და მიხეილ გორბაჩოვის თანაგუნდელს, ეტყობა, ჯერ კიდევ არ ჰქონდა ნაკითხული და გაცნობიერებული ლენინის იდეური ანდერძი და სტალინის კომენტარი.

აი, ისიც: „მსოფლიო რევოლუცია მით უფრო ჩქარა და საფუძვლიანად გაიშლება, რაც უფრო ნამდვილი იქნება პირველი სოციალისტური დახმარება ყველა დანარჩენი ქვეყნის მუშებისა და მასებისადმი.

რაში უნდა გამოიხატებოდეს ეს დახმარება?“ (6. 454) — კითხულობს სტალინი და ლენინის თხზულებიდან მოაქვს ციტატა, საიდანაც მეორე მსოფლიო ომის დაწყების აუცილებლობა გამომდინარეობს: „ის უნდა გამოიხატებოდეს იმაში, რომ ერთი ქვეყნის „გამარჯვებული პროლეტარიატი“, კაპიტალისტების ექსპროპრიაციისა და თავის ქვეყანაში სოციალისტური წარმოების მოწყობის შემდეგ... დაუპირისპირდეს დანარჩენ კაპიტალისტურ სამყაროს, მიიმხროს სხვა ქვეყნების დაჩაგრული კლასები, ააჯანყოს ისინი კაპიტალისტების წინააღმდეგ და აუცილებლობის შემთხვევაში, სამხედრო ძალითაც კი გამოვიდეს ექსპლოატატორული კლასებისა და მათი სახელმწიფოების წინააღმდეგ“-ო (იხ. ლენინი, ტ. XVIII, გვ. 232-233).

როდესაც ლენინი ამ უკუღმართობას თუ აგრესიულ აზდაუბდას წერდა, სრულ ჭკუაზე იყო? ლენინის XVIII ტომი გასამართლებული უნდა ყოფილიყო მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ ნიურბერგის პროცესზე, ცხადია, ფაშისტებთან ერთად. ფანატიზმითა და ისედაც უტოპიით შეპყრობილ რუსეთს დანარჩენ მსოფლიოსთან აშკარა

ომის იდეა უნდა დაუტოვო, უანდერძო? რუსეთი, ფაქტობრივად, სამხედრო ძალით უნდა გამოსულიყო კაპიტალისტური ქვეყნების წინააღმდეგ ისევ და ისე მსოფლიო სოციალისტური რევოლუციის სახელით და ამას ჰქვია ყოვლისმომცველი ჰუმანური მოძღვრება. ნ. მარქსიზმ-ლენინიზმი, ამას ჰქვია ახალი საზოგადოების ლენინური კონცეფცია? სოციალისტურმა რუსეთმა უნდა უწინამძღვროს და-ნარჩენ ხალხებს და მსოფლიო სოციალისტურ რევოლუციამდე მიიყვანოს საქმე და ამ გზით კაცობრიობა გადაარჩინოს. აი, ლენინიზმიდან მომდინარე რუსული რევოლუციური მესიანიზმის ძირითადი დოქტრინა. რუსმა ფილოსოფოსმა ნიკოლაი ბერდიაევმა (1874-1948) თავი აარიდა ლენინიზმისა და რუსული მესიანიზმის ანალიზს, შეფარვით კი, სათქმელი მაინც თქვა: „რუსული მესიანიზმი მოწყდა თავის რელიგიურ საფუძვლებს და რევოლუციური მესიანიზმის ახალ სამოსელში მოგვევლინა“ -ო (7.40). ბერდიაევს, რატომღაც, არა და არ უნდოდა იმის თქმა, უფრო სწორად, სახელი დაერქმია ისტორიული მოვლენისათვის, სახელდობრ, რელიგიურ საფუძველს მოწყვეტილი რუსული მესიანიზმი ლენინიზმის სახით მოგვევლინაო. ფილოსოფოსი აგრძელებს: „და ამ რევოლუციურმა მესიანიზმმა სასტიკი ჭრილობები მიაყენა რუსეთს. თავად რუსულ ეროვნულ სტიქიაში თვითგანადგურების საწყისმა იჩინა თავი“ -ო. ცნობილმა ფილოსოფოსმა ლენინის სახელის ხსენება არ ისურვა, სამაგიეროდ, მან ახსენა ბაკუნინი, ფიოდოროვი, დოსტოევსკი და რუსი სექტანტი ვლ. სოლოვიოვი: „რუსული შეგნება კვლავ ბნელია, არ არის განსაზიერებული მამაკაცური შეგნებით. რუსული სული ხშირად განიცდის არაცნობიერ, ბნელ მესიანიზმს“ -ო. ამიტომაც, ჩვენ უნდა შევიგნოთ, რომ რუსული მესიანიზმი არ შეიძლება იყოს დაუინება და თვითგანადიდება. ის შეიძლება იყოს მხოლოდ თავგანწირული აღგზნება სულისა, მხოლოდ დიდი სულიერი გაჭრა ახალი სიცოცხლისაკენ მთელი მსოფლიოსათვის“ -ო (7.87). ლენინსაც მთელი მსოფლიოსათვის უნდოდა სოციალისტური რევოლუცია, სტალინსაც და ფილოსოფოს ბერდიაევსაც მთელი მსოფლიოსათვის სურდა რევოლუციური

რუსული მესიანიზმი, როგორც რუსული სულის თავგანწირული აღგზნება. ამაზე ითქმის — კვიცი გვარზე ხტისო: ბაკუნინი იქნება, ლენინი, სტალინი, დოსტოევსკი თუ ბერდიაევი, რუსების მიერ კაცობრიობის გადარჩენის იდეას რუსებს ხელიდან ვერ გამოგლეჯთ, კაცობრიობის გადარჩენის იდეას რუსები ისე ებლაუჭებიან, როგორც შაშხანას. მსოფლიო პროლეტარიატი რევოლუციით ვიხსნით კაცობრიობასო! ბერდიაევი მესიანურ სამსახურზედაც კი წამოიწყო მსჯელობა: „ყოველ მესიანურ სამსახურს წინ უნდა უძლოდეს პოზიტიური ეროვნული მუშაობა“—ო.

თქვენ, ალბათ, ხვდებით ჩემო მკითხველო, რომ ფილოსოფოს ნიკოლაი ბერდიაევთანაც რუსული სულის თავგანწირული აღგზნება რუსეთის კეთილდღეობისკენ კი არ იყო მიმართული, არამედ კაცობრიობის გადასარჩენად. მოეშვი მსოფლიოს და საკუთარ თავს მიხედე! — შეჰკიოდა მთელი კაცობრიობა სოციალისტურ რუსეთს, მაგრამ „სად იყო სმენა და გაგონება“.

ზემოხსენებული სტატია (მსოფლიო რევოლუციაზე!) სტალინს ჯერ კიდევ 1924 წლის 17 დეკემბერს დაუსრულებია, ცხადია, რუსულ ენაზე და მომდევნო წელს რუსულ ენაზე დაუსტამბავს. ამ დროისათვის სოციალისტური წარმოების მოწყობა ჯერ კიდევ ნაადრევი იყო, მაგრამ ორთოდოქსმა ლენინელმა ხომ წინასწარ უნდა ჩამოაყალიბოს სახელმძღვანელო თეორია?

განცვიფრებული კაპიტალისტები კი ასე ფიქრობდნენ: რუსეთის სოციალისტური ქვეყანა ჯერ ეკონომიკურად არ წამომდგარა ფეხზე და სხვა ქვეყნებში სამხედრო ძალებით შეჭრაზე ოცნებობს, გვემუქრება: თქვენსავე ღარიბებს ე. ი. პროლეტარებს აგიმხედრებთო.

ნაგლოსტი! — წარმოთქვეს კაპიტალისტებმა ერთადერთი სიტყვა და ლენინის სტატიაც გვერდზე გადადეს, გადაინახეს, დაიმახსოვრეს — სტალინი კი მაინც არ ისვენებდა; ლენინის ზემოთ მოტანილ ნაბო-დვარზე აპირებდა მსოფლიო „პრაქტიკუმის“ განხორციელებას, თანდათანობით, ნაბიჯ-ნაბიჯ, ჯოუტად, განუხრელად, შეუწინებლად. პა-

რალელურად თეორეტიკოსობდა, მსოფლიო პოლიტიკურ პანორამას გადმოსცემდა. კაპიტალისტურ სამყაროში ასეთი ვითარება სუფევსო: „მსოფლიოს და გავლენის სფეროების გადანაწილება, რაც უკანასკნელი იმპერიალისტური ომის შედეგად მოხდა, უკვე „მოძველდა“. დანინაურდა ზოგიერთი ახალი ქვეყანა (ამერიკა, იაპონია), უკანრჩება ზოგიერთი ქვეყანა (ინგლისი), ცოცხლდება და იზრდება, სულ უფრო ძლიერდება კაპიტალისტური გერმანია, რომელიც ვერსალში კინალამ დაასამარეს. მაღლა მიძვრება ბურჟუაზიული იტალია, რომელიც შურით შეჰყურებს საფრანგეთს (6. 342).“

აქ სტალინმა, რატომღაც, ინგლისს უკბინა — ეს ქვეყანა უკან ჩამორჩაო. ეს უკვე 1927 წელია. სტალინი იმაზე მსჯელობდა, შეიძლება თუ არა იმპერიალისტებმა საბჭოთა კავშირის წინააღმდეგ ომი წამოიწყონო. მისი აზრით, საბჭოთა კავშირს 30-იანი წლების დასასრულს ომი არ აწყობდა — ჯერ სოციალიზმი უნდა აშენდესო. ლენინიც ხომ ასე წერდა: „თავის ქვეყანაში სოციალისტური წარმოების მონყობის შემდეგ“ სოციალისტური ქვეყანა კაპიტალისტურ ქვეყნებს დაუპირისპირდეს და უცხოელ პროლეტარებს სამხედრო ძალითაც დაეხმაროსო.

ჩვენი თანამემამულე, მხურვალე მარქსისტმა, ლენინის შრომაზე დაყრდნობით (ეს არ უნდა დაგვაფიწყდეს!) იქვე შეიმუშავა მსგავსი ფორმულა: „ამ ქვეყნების რევოლუციაც საჭიროებს დახმარებას ოქტომბრის მხრით იმისათვის, რომ დაჩქარდეს და წინ წავიდეს მსოფლიო იმპერიალიზმის დამხობის საქმე“-ო.

მსოფლიო იმპერიალიზმის დამხობა კი, სტალინის აზრით, მსოფლიოს პროლეტარების ამბოხებით, შეერთებით შეიძლებოდა.

ამგვარად, სტალინი იმპერიალისტებთან ომის თეორიულ შესაძლებლობის ძიებას 1924 წლიდანვე შეუდგა. 1927 წელს ევროპის მუშებსა და ჯარისკაცებს მოუწოდებდა: ფხიზლად იყავით, კაპიტალისტები სოციალისტური ქვეყნის წინააღმდეგ ომის გაჩაღებას აპირებენო. ბელადმა იქვე მარტო ინგლისს კი არა, როგორც ზემოთ

მოგახსენეთ, ჩერჩილსაც გაჰკრა კბილი: „8 წლის წინათ, როცა ინგლისის ბურჟუაზიამ ინტერვენცია წამოიწყო სსრკავშირის წინააღმდეგ, ხოლო ჩერჩილი „თოთხმეტი სახელმწიფოს“ ლაშქრობით იმუქრებოდა... მაგრამ მთელმა მსოფლიომ იცის, რომ ინგლისელი ინტერვენტებიც და მათი მოკავშირეებიც სირცხვილნაჭამნი განდევნილ იქნენ ჩვენი ქვეყნის ფარგლებიდან ჩვენი ძლევამოსილი არმიის მიერ.

ცუდი არ იქნებოდა, რომ ეს ახსოვდეთ ბატონ ახალი ომის გამჩალებლებს“-ო.

ამით სტალინი ორ საქმეს აკეთებდა: ერთი მხრივ, საბჭოთა ხალხს აიშვებდა იმპერიალისტური ინტერვენციისა ნუ გეშინიათო, მეორე მხრივ, კაპიტალისტურ სამყაროს აფრთხილებდა: საბჭოთა კავშირზე თავდასხმა იოლი საქმე არ არისო. გარდა ამისა, ჩინეთში სულ მალე სოციალისტური რევოლუცია გაიმარჯვებს და ყოფა გეტირებათო: „ახლა, როცა ჩინეთის რევოლუცია ახალ ხანაში შევიდა“-ო.

საკითხი ეხება მეორე მსოფლიო ომის ისტორიას და მარქსიზმ-ლენინიზმში ჩადებული მსოფლიო რევოლუციის უკუღმართ პიპოთეზას, რომელსაც გარდაუვალი მსოფლიო ომისაკენ მიჰყავდა კაცობრიობა.

გაიმარჯვა 1917 წლის ოქტომბრის სოციალისტურმა რევოლუციამ რუსეთში, მიუხედავად მარქსისტული ლოზუნგისა: „პროლეტარებო, ყველა ქვეყნისა შეერთდით!“ – მსოფლიოში პროლეტარული რევოლუციის ჯაჭვი არ წარმოქმნილა, რის გამოც საჭირო გახდა თეორიული მარქსიზმ-ლენინიზმის კორექცია.

პირველმა სოციალისტურმა ქვეყანამ, სოციალისტური წარმოების მონყობისთანავე, სოლიდარობა უნდა გამოუცხადოს სხვა ქვეყნის (კაპიტალისტურ) პროლეტარიატს და სამხედრო ძალითაც დაეხმაროს, თუ, რა თქმა უნდა, პროლეტარიატის აქტიურობას ექნება ადგილი. ლენინის პიპოთეზაზე დაყრდნობით სტალინიც ამ მიზნისაკენ მიიჩქაროდა... როგორც 1936 წელს ე. წ. „სტალინური კონსტიტუცია“ შეიმუშავა და შემოიღო (1936 წლის 5 დეკემბერი), მაშინვე დააფიქსირა: ჩვენმა ქვეყანამ სოციალისტური წარმოება უკვე მოაწყო (ლენინის თეზა) და მზად ვართ მსოფლიო რევოლუციის წამოსაწყებადო. ალალს რა უნდოდა და ხელის აქნევაო.

„ილბლად“, მილიტარისტული გერმანია წამოიქოჩრა. მილიტარისტულ გერმანიასთან ომი მსოფლიო რევოლუციის წამოსაწყებად საბაბიც იქნება და ნილაბიც. ახლა კი, საჭიროა ფანატიკოსმა პიტლერმა დაუშვას გამოუსწორებელი შეცდომა და საბჭოთა ქვეყნის წინაშე დაიწყოს ომი.

მსოფლიო რევოლუციაზე მეოცნებე სტალინი ომს დაეძებდა, მისთვის სწორედ თავის დროზე გამოჩნდა ადოლფ ჰიტლერი: «1 сентября 1939 года Германия напала на Польшу. Началась вторая мировая война (3.259)». იმავე წლის სექტემბერში კი საბჭოთა ჯარებმა დაიკავეს დასავლეთ უკრაინა და ბელორუსია. მხოლოდ და მხოლოდ ადოლფ ჰიტლერი კი არ ითრევდა საბჭოთა კავშირს მეორე მსოფლიო ომში, არამედ იოსებ სტალინი მოუწოდებდა მსოფლიოს პროლეტარებს კაპიტალიზმის წინააღმდეგ ბრძოლას, რევოლუციებს, სახელმწიფო მასშტაბის გადატრიალებას და ა. შ.

სტალინი ომისა და ქაოსების კაცი იყო და როგორც კი შეიტყო, გერმანიის სამხედრო ძალებმა საბჭოთა კავშირის საზღვრები გადმოლახესო, სიხარულისაგან სუნთქვა შეეკრა, კაი ხანს ხმის ამოღება ვერ შეძლო: ფანატიკოსმა ფიურერმა ევროპისა და აზიის განთლების ლენინურ-სტალინური კონცეფციის გეგმა არ იცის. ამ ომს ჭეშმარიტად მსოფლიო რევოლუცია მოყვება – ფიქრობდა სტალინი.

სტალინის სიძულვილით შეპყრობილი ავტორები კი უსირცხვილოდ ფანტაზიორობენ: «Сталин построил тогда на годы... Кульминацией личного кризиса вождя было 30 июня. В тот день к нему приехали члены Политбюро. По одной из существующих версий, он якобы подумал, что пришли, чтобы его арестовать» (3.274).

ზემოხსენებული ორი უბადრუკი ცდა – ერების შერწყმა „ენის ერთობით“, ე. ი. რუსული ენის გაბატონებით, აშკარად გამოძახილია 1936 წლის იმ დებულებისა, რომლის თანახმადაც სოციალიზმი საბჭოთა კავშირის ტერიტორიაზე ვითომდა გამარჯვებულა და 1937 წლიდან კომუნიზმის თანდათანობით მშენებლობაზე გადავდივართო. 20 წლის შემდეგ ხრუშჩოვსაც მოეჩვენა, რომ მან უფრო ჰუმანური სოციალიზმის მშენებლობა დაასრულა და სსრკ-ს ჭრელი ენები ხელს უშლიდნენ მომავალი საზოგადოებრივი

ფორმაციის განხორციელების საქმეს. მსგავსი მოღანდებები და-
ენყო ლეონიდეს 70-იანი წლების დასასრულს, ახალი კონსტიტუ-
ციაც გამოაცხო და ყოველი შემთხვევისათვის ფეხზე დააყენა
სსრკ-ს მთელი შეიარაღებული ძალები. თუ მოკავშირე რესპუბ-
ლიკების ინტელიგენცია ქუჩაში გამოვიდოდა — სამხედროები
ტყვიებით ჩაცხრილავდნენ და ტანკებით გადაუვლიდნენ. ის, რაც
თავის დროზე, 1937 წელს ყოვლად უშიშარმა სტალინმაც კი ვერ
გაბედა, სტალინის ჩანაფიქრის განხორციელებას ბრეჟნევის
ბნელთავიანი გარემოცვა აპირებდა.

გრძნობდა კი 1978 წელს რუსთაველის გამზირზე დარაზმული
ჩვენი საზოგადოებრიობა ქართული ენის ხელყოფის ნამდვილ
მიზეზს? ის „აქცია“ მხოლოდ კრემლის დიქტატურა იყო?

იმ „აქციას“ წმინდა წყლის თეორიული (მარქსიზმ-ლენინიზმიდან
გამომდინარე) ნანამძღვრები ედო საფუძვლად! ის ბევრად უფრო
საშიში მოვლენა გახლდათ, ვიდრე მაშინ გვეჩვენებოდა. არც ერთ
პარტოკრატს, გასაგები მიზეზების გამო, იმ მოვლენის ანალიზი არ
მოუცია. მარქსიზმ-ლენინიზმით ტვინნალრძობი ფუნქციონერები
კი ამას როგორ გაბედავდნენ?

იმ საგანგაშო მოვლენამ ისე ჩაიარა, ჩვენმა ქართულმა საზო-
გადოებამ 1980 წელს ისიც კი ვერ შეამჩნია, რომ თეორიული მარ-
ქსიზმ-ლენინიზმის სახელით, რეალობაში პრაქტიკულად
ინერგებოდა ერების გადაგვარებისა და დაღუპვის მაუწყებელი
ერთენოვნება. 1978 წელს მოსკოვის ერთ-ერთ ტიპოგრაფიაში
გამოსაცემად მზად იყო ახალი ფილოსოფიური ლექსიკონი,
რომელსაც ბრეჟნევის გარემოცვის გამარჯვების შემთხვევაში ე.წ.
საბჭოთა ხალხების ერთენოვნება უნდა გაემართლებინა. ის
ლექსიკონი რუსულ ენაზე სწორედ 1980 წელს გამოიცა. ჩემი წიგნის
თაროზე ამჟამად მისი ქართული თარგმანი დევს.

1978 წელს ბრეჟნევის გარემოცვა მარტო მოკავშირე რესპუბლი-
კების ერების ენათა წართმევას და გარუსებას კი არ ცდილობდა,
არამედ, ლენინისა და სტალინის მსგავსად, მსოფლიო რევოლუციის

განხორციელებაზე ოცნებობდა – მოსალოდნელი მოვლენის თეორიული წანამძღვარი უკვე მზად ჰქონდა, სოციალისტურ საზოგადოებად, და აქედან გამომდინარე, სოციალისტურ სახელმწიფოდ კი არ ჰქონდათ საბჭოთა კავშირი წარმოდგენილი 1980 წელს, არამედ კომუნისტურ საზოგადოებად და კომუნისტურ სახელმწიფოდ. აი, ამ მოსაზრების დამადასტურებელი დოკუმენტური მასალა:

„განვითარებული კომუნისტური საზოგადოებისათვის დამახასიათებელი იქნება ადამიანთა ერთობის ახალი ისტორიული ფორმა, უფრო ფართო, ვიდრე ერი, რომელიც ერთ ოჯახში გააერთიანებს მთელ კაცობრიობას“ (13. 174).

მარტო საბჭოთა კავშირის რესპუბლიკების ერებს კი არა, მთელ კაცობრიობასო!

ბატონებო! გესმით, რას წერდნენ ეს მანიაკები? კაპიტალისტები (უცხოეთის დაზვერვაც!) თქვენ ვილაც ყურბანოღლები ხომ არ გგონიათ? მთელი მსოფლიოს ერების ერთ ოჯახში თავმოყრა და ისიც ლეონიდე ბრეჟნევის ეპოქაში, არც მეტი, არც ნაკლები, მესამე მსოფლიო ომის აუცილებლობასაც მოასწავებდა. იმ წლებში მილიარდობით მანეთი იხარჯებოდა გამალეზულ შეიარაღებაზე.

ბირთვულ ომს გადავურჩით!

ასე რომ, ერთ ბირთვულ ომს ხრუშჩოვის დროს გადაურჩა კაცობრიობა, მეორე ბირთვულ ომს კი – ბრეჟნევის ეპოქაში.

საბჭოთა ქვეყანაში სოციალიზმმა გაიმარჯვაო. ბრძანებდა დიდი პოეტი სტალინურ კონსტიტუციაზე დაწერილ ლექსში. დასასრულიც ისეთი აქვს, როგორიც სტალინს და სტალინელებს ანყობდათ. დამკვეთიც კმაყოფილი იყო.

პროგრამა მინიმუმი შესრულებულია! – თქვა, ალბათ, გალაკტიონმა ამ ლექსის დასრულებისას და კალამი დადო: ვებმიანები სოციალიზმის გამარჯვებას, მეტი რაღა გინდათ, თქვე უკუღმართებო. ჩემი საყვარელი მეუღლე ოლია ოკუჯავა დაიჭირეთ და გადაასახლეთ, ჩემგან კი სოციალიზმზე დაწერილ შედევრს ითხოვთ? თფუი, ეშმაკს!

იმ დროს, როდესაც სტალინური რეჟიმი ახალი ეპოქის დადგომას ზეიმობდა, გალაკტიონმა იმ ვითარებას დედის გარდაცვალებისადმი მიძღვნილი ნაღვლიანი ლექსი (ცხადია, ადრე დაწერილი) დაუპირისპირა. გადაკეთებულ ლექსში ეპოქის აპოთეოზს სიობლისა და გამოუვალი ვითარების ამსახველი განწყობილება ცვლის:

„რა გვეშველება“, —
მომძახდა მარად
გამწარებული
ხმა შუალამის“.

გალაკტიონმა 1934 წლის 19 აპრილს დაწყებული ლექსი 1936 წლის დასასრულს (5 დეკემბრიდან 31 დეკემბრამდე) მიუსადაგა და პირობითად 1937 წლის 19 აპრილით დაათარილა. ასე დაიწყო მის მიერ დაწყებული პროტესტის წელიწადი (1937 წელი). აკადემიური გამოცემის შენიშვნებში ვკითხულობთ: „რადგან არ ხერხდება იმის დადგენა, თუ როგორ ჩაასწორა გალაკტიონმა უკანასკნელად ეს ლექსი, ჩვენ მას ორი ზემოხსენებული თარიღით (1934, 1937 წწ.) ვათარილებთ“-ო.

ამის შემდეგ, ე. ი. 1937 წლის 1 იანვრიდან (ახალი წლიდან) გალაკტიონი პროტესტის ნიშნად დუმილს იწყებს. 1936 წლის 5 დეკემბერს მიღებულ სტალინურ კონსტიტუციას მან უკვე წაუყრუა. 1937 წელს ერთი სიტყვაც არ დაუნერია ამ საშინელ და სიცრუით აღსავსე კონსტიტუციაზე.

ხელისუფლება გალაკტიონის პროტესტს ვერ გრძნობს. მას იოტისოდენა წარმოდგენა არ ჰქონდა, რას აკეთებდა გალაკტიონი მთელი 1937 წლის მანძილზე. მისი ნამოქმედარი მხოლოდ თხზულებათა აკადემიური გამოცემისას გამოჩნდება და ისიც რამდენიმე ათეული წლის შემდეგ. გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“ 1975 წელს დაასრულებს თხზულებათა აკადემიური გამოცემის მე-12 ტომს.

XX საუკუნის უაღრესად ორიგინალური და ყველაზე ნაყოფიერი პოეტი დედამინის ზურგზე, მთელი თავისი ცხოვრების მანძილზე, პროტესტის ნიშნად ორჯერ ამბობს უარს სიმღერაზე. პირველად — თავისუფალი საქართველოს ანექსიისა და გასაბჭოებისას (1921 წ.) და მეორედ 1937 წელს, როდესაც სტალინური რეჟიმი სსრკ-ში ავის-სმომასწავებელ კომუნიზმის ფარულ მშენებლობას შეუდგა.

არადა, ქართული ლექსის ჯადოქრის შემოქმედება ილიასა და აკაკის ეროვნული მწერლობის უშუალო გაგრძელებას წარმოადგენდა. ახალგაზრდა პოეტი იმთავითვე (1908 წლამდე) ცარისტული რუსეთის ბორკილებისაგან საქართველოს განთავისუფლებაზე ოცნებობდა. სოსელის ასაკში გალაკტიონი უკვე შედევრებს წერდა:

„წინ მიიწევ და ხმაურობ, გლვიძავს
საქართველოს სევდიანო მიწავ.
ნეტავ მალე დაამსხვრევდე ბორკილს,
ნეტავ მალე მიაღწევდე მიზანს“.

ცხრა წლის შემდეგ რუსეთში მეფის ხელისუფლება დაემხო და საქართველოს თავისუფლების პერსპექტივა ცისკარივით აინთება. გალაკტიონი 1917 წელს თებერვლის ბურჟუაზიულ რევოლუციას ესალმება და აღფრთოვანებული წერს:

„ამხანაგებო! განახლების ზარმა დარეკა,
ტახტი დაეცა და იმედად ქაოსზე დგება:
თანასწორობა, რესპუბლიკა, თავისუფლება“
1917 წ.
25 მარტი.

კმარა რევოლუციები!

საქართველოშიც გვექნება რესპუბლიკა და თავისუფლება, მაგრამ ბოლშევიკები არ ისვენებენ, ყველაფერს აკეთებენ, რათა რუს-

ეთი კაპიტალიზმის გზიდან გადააცდინონ. იარაღებიან, იმართება მიტინგები და ამის გამო ბურჟუაზიულ რუსეთს ახალი ქარტიხილი უახლოვდება, რომელიც შემდგომში საქართველოსაც დაატყდება თავს. ეს განწყობილება საოცარი ალლოთი არის გადმოცემული მომღევნო ლექსში:

„მზეო თიბათვისა, მზეო თიბათვისა,
ლოცვად მუხლმოყრილი გრაალს შევედრები.
იგი, ვინც მიყვარდა დიდი სიყვარულით,
ფრთებით დაიფარე — ამას გევედრები“.

თიბათვის თვეში ჯერ კიდევ არსებობდა რუსეთის დროებითი მთავრობა, რომელსაც ბოლშევიკები უღრენენ, ემუქრებიან და თუ ისინი გაიმარჯვებენ, არც საქართველოს დაადგება კარგი დღე:

„მძაფრი ქარტიხილი მას ნუ შეეხება,
მზეო თიბათვისა, ამას გევედრები“.

1892 წელს დაბადებული პოეტი იმ დროს 25 წლისა უნდა ყოფილიყო. თანამედროვეთა შორის ყველაზე უკეთ გალაკტიონმა აღიქვა იმდროინდელი რუსეთისა და საქართველოს პოლიტიკური მოვლენები. რუსეთის ბურჟუაზიული რევოლუცია მისთვის საქართველოს თავისუფლებას და, აქედან გამომდინარე, გადარჩენასაც გულისხმობდა. ქართველ ხალხსაც ექნებოდა თავისი რესპუბლიკა. 1917 წლის ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის გამარჯვების შემთხვევაში კი საქართველოსაც უბედურება დაატყდებოდა თავს. სათანადო განწყობილება დიდმა პოეტმა წინასწარვე ასე გადმოსცა, უფრო სწორად, საქართველოს მოსალოდნელი უბედურება 1917 წელს ოქტომბრის შემდეგ გამოიტირა:

„მთანმინდის იქით დასისხლულმა მზე ბინა ჰპოვა,
არ არის შეელა. ბნელი ჩრდილები
მრავლდება, როგორც სიბნელეში დინგების გროვა
შავი და ჩუმი დღის ყვავილები.
თვითონ მსოფლიოს მწუხარება აქ შედარებით
მხოლოდ ლანდი და მხოლოდ ჩრდილია,
მოშხამულ სინდისს ეფერება მკვლელ ნეტარებით
მსუბუქი ოხვრა და იდილია“.

ამას მოჰყვა შედეგები: „სილაჟვარდე ანუ ვარდი სილაში“, „შემ-
ოდგომა“, „უმანკო ჩასახების მამათა სავანეში“, „მთა“, „იმ ატმებს
გაუმარჯოს, იმ ატმის ყვავილებს“, „იმ ვარდისფერ ატმებს მოვიგონებ
კვლავ“ ..., „შეხედეთ, მინა!“ ოლია ოკუჯავასადმი მიძღვნილი ლექსი
და „შემოდგომა“.

მომავალი უბედურების წინათგრძნობა საოცარი სიზუსტით
არის გადმოცემული და დახატული:

„სადაც მხარეა გაუგებარი,
საესე ნუხილით და დაშინებით“.

ეს გაუგებარი მხარე გახლავთ ჩრდილოეთი, სადაც ბოლშევიკე-
ბის გამარჯვების შემდეგ იწყება:

„შეტაკებები, მკაცრი და მწარე
ეფინებიან ველებს მზიანებს,
გამოჭრილი აქვთ ყელები მინდვრებს,
როგორც დაღუპულ ადამიანებს“.

ახალგაზრდა გალაკტიონი პოლიტიკურ მოვლენებს ასე ღრმადვერ
ჩანვდებოდაო, დაეჭვდება, ალბათ, ზოგიერთი მკითხველი, მაგრამ მე

მთლიანად მოვიყვან გალაკტიონის წერილს დედისადმი, რომელიც 1917 წლის მარტითარის დათარიღებული. თებერვლის ბურჟუაზიული რევოლუცია იმ დროისათვის დასრულებული გახლდათ:

„ძვირფასო დედა!

შენთან, ძალიან დიდ ბოდიშს ვიხდი, რომ ამდენ ხანს ვერ ჩამოვედი, მაგრამ იმედი მაქვს, ძალიან არ ინუხებ. მე ძალიან მალე ჩამოვალ. აქ იმდენი საქმეები მაქვს, რომ ნებას არ მაძლევს ასე ადვილად მივატოვო ქუთაისი.

მშვიდობით, საყვარელო დედა!

მე მალე ჩამოვალ.

შენს ამბებს ყოველთვის ვტყუობილობ, მადლობა ღმერთს, რომ ავად არ ყოფილხარ.

ეხლა გამაგრდი, დედა! მთელი ქვეყანა გახარებულია თავისუფლებით. შენც უნდა იყო მხიარულად. მე სხვაფრივ კარგად ვარ.

შენი ერთგული და მუდმივად მოყვარული შვილი გ.

1917 წ. მარტი“.

მთელი ქვეყანა გახარებული იყო იმიტომ, რომ ტახტი დაემხო, მეფის რუსეთის ბატონობა საქართველოზე დასრულდა. ქართველმა საზოგადოებრიობამ დრო იხელთა და მომდევნო წელს საქართველოს დამოუკიდებლობა გამოაცხადა.

თავისუფალი საქართველოს რესპუბლიკამ, დაახლოებით, 1001 დღე-ღამე იარსება.

მარქსიზმ-ლენინიზმით ტვინნაღრძობ რუსებსა და ქართველ ბოლშევიკ ჯიხვებს რომ იოტისოდენა დემოკრატია და თანადგომა გამოეჩინათ თავისუფალ საქართველოში, ის საქართველოს რესპუბლიკა დღესაც იარსებებდა და როგორც იტყვიან, ჩვენს ბედს ძალიც არ დაჰყეფდა.

მაგრამ, დახეთ ბედის უკუღმართობას: რუსეთში მოღვაწე ქართველმა ჯიხვებმა ლენინთან შეთანხმებით ყველაფერი გააკეთეს, რათა თავისუფალი საქართველო ბოლშევიკურ რუსეთს შთაენთქა.

საქართველოში რუსეთის ვეებერთელა წითელი არმია შემოიჭრა, რასაც სისხლისღვრა, ნგრევა და ცხედრები მოჰყვა. სერგო ორჯონიკიძემ მოსკოვში ლენინთან და სტალინთან დეპეშა აფრინა: თბილისის თავზე საბჭოთა ხელისუფლების დროშა ფრიალებსო. 1921 წლის 25 თებერვალს რუსი მხედარი ბუდიონურა ქუდით თბილისის ცენტრალურ ქუჩაზე მიაჭენებდა ცხენს, ბარდნიდა თეთრად და იზნიქებოდა ხეები თოვლით.

არ შეიძლება ამ დროს სიმღერა! — ფიქრობდა გალაკტიონი, ამას შთამომავლობა არ მაპატიებსო.

სად ხედავთ თქვენ ოქტომბრის სოციალისტურ რევოლუციაზე მომღერალ პოეტს? ის „ოქტომბერი“ ქართველ შემოქმედს 1921 წლის 25 თებერვლიდან უნდა მიეღო. კი, როგორ არ მიიღო, გვიპასუხებენ დაუფიქრებელი კრიტიკოსები, მაგრამ ისევ გადავშლი გალაკტიონის თხზულებათა აკადემიურ გამოცემას და ფართო მკითხველს შევეკითხები: — როდის და რითი იწყება გალაკტიონის 1921 წლის შემოქმედება?

1920 წლის უკანასკნელი დღე გალაკტიონმა ასე დაასრულა:

„თენდება: ქარმა წაიღო გული
და ათას ცხრაას მეოცე წელი“.

რა დაემართა ამის შემდეგ ქართველ ბუმბერაზს? რატომ დუმდა ის პირველი იანვრიდან 1920 წლის 7 მაისამდე?

მუზებმა უღალატეს?

ცხადია, არა!

1921 წლის შემოქმედებას გალაკტიონი იწყებს 7 მაისის დანერილი ლექსით „ავდრები“, რომელიც „აფთრების“ ასოციაციას იწვევს. აქ ლაპარაკია ტროპიკულ ჯუნგლებსა (კენგურუ, ორანგუტანგი, შიმპანზე) და კამჩატკაზე.

ილია ჭავჭავაძის ტრაგედიის შემდეგ, ამჯერად მეორედ დაიღუპა საქართველო და დიდი პოეტი კენესის:

„ოჰ, ყველაფერი გაქრა ქარივით,
სულო, ოცნებას ველარავის ჰფენ,
მოსილი ჩრდილით ნასიზმარევით
დავრჩით ქარივით ისევ მე და შენ“.

თავისუფალი საქართველო დაპყრობილ-დაღუპულია და 1921 წლის 25 თებერვლიდან საქართველო თეორიული მარქსიზმ-ლენინიზმის პრაქტიკუმშია ჩათრეული. რა ემღერება პოეტს? ამ ისტორიული წელიწადის განმავლობაში ის მხოლოდ 7 პანანინა ლექსს ქმნის და სამშობლოდან დევნილთა განწყობილებას გადმოსცემს:

„სამშობლოს იქით, სიმშვიდის იქით
ისევ მეძახის ჩემი დემონი“.

ასე დაასრულა გალაკტიონმა 1921 წელი და მეშვიდე ლექსიც:

„რადიო, ავტო! თქვენი ზარებით
კითხვა, რომელსაც ვერსალი არჩევს,
ეხლა სამკედროა და სასიცოცხლო
უელსის ბრუნვა იტყვის დანარჩენს“.

ავტორი ბორგავდა, ვერ ისვენებდა, სწუხდა. როგორმე ეს ისტორიულად ავბედითი წელიწადი გადავიტანო. არც მოგზაურობაზე ამბობდა უარს და არც ნუნუაზე.

ეს იყო დიდი შემოქმედის პირველი და აშკარა პროტესტი!

ცხადზე უცხადესია ისიც, რომ გალაკტიონმა თეორიული მარქსიზმ-ლენინიზმის მიერ შემოთავაზებული პრაქტიკული სოციალიზმი არ მიიღო. დიდი „საბჭოთა მწერალი“ დუმილით შეხვდა ორ საბედისწერო ისტორიულ მოვლენას: საქართველოს გასაბჭოებას 1921 წელს და სსრკ-ში კომუნიზმის „ფარული“ მშენებლობის ნამოწყებას 1937 წელს.

ვისაც სურს ჭეშმარიტი გალაკტიონი იხილოს და ამოიცნოს, მან თხზულებათა აკადემიური გამოცემა უნდა გადაშალოს და ერთიმ-

ეორეს შეუდაროს 1918 წლის (თავისუფალი საქართველო) და 1921 წლის (გასაბჭოებული, ანექსირებული საქართველო) გალაკტიონის შემოქმედება.

აბსოლუტური კონტრასტი სახეზეა! უფრო მეტიც, თავისუფალი საქართველოს (1918 წლის 26 მაისიდან 1921 წლის 25 თებერვლამდე) ეპოქაში გალაკტიონი ქმნის შედევრებს. 1919 წელს შემოქმედი წერდა:

„რა უბედური ქარია!
წამოველ... ვიცი, მელოდი!
დავლიეთ, გაგიხარია...
(ვამაყობ საქართველოთი!)“.

სად იყო ის უბედური ქარი, საქართველოში? იქნებ, წყნეთიდან (ან სხვა ადგილიდან) მოდიოდა პოეტი და გზაში ნუნუა დალია? სინამდვილეში 1918 წელს გალაკტიონი უბედური ქარის ქვეყნიდან — რუსეთიდან (პეტერბურგიდან!) დაბრუნდა. წამოსვლისას წერდა:

„თან ასე ვფიქრობ: ეს ბავშვი ტირის!
მე კი, რადგანაც გამძარცვეს გუშინ,
გავყიდი გაზეთს გავყიდი ირისს,
ანდა რევოლვერს დავიცლი გულში!“
დაბრუნებისას კი წერდა:
„ლიხს აქეთ და იქით, მტკვარს, ლიახვს და ფაზისს,
არქმევენ უდაბნოდ გადაშლილ ოაზისს,
სადაც მზე მწველია, ცხელია დარები,
მცხეთაში გრიალით მიჰქრიან ზარები
გუგუნებს იტრიის ხეობა ულრანი
და ოხრავს წარსულზე ნანგრევი მუხრანი.
ყოველგან უჩინრად ტირიან დანაკლისს
თამარის ტაძრები და ძვლები ირაკლის

და

ყოველ საფლავზე, მზის ყოველ ღეროზე
ხაზებად იშლება ეროსი.

სიონი მთანმინდად, გეგუთი – გელათად,
არაბთა თვალები, ქცეული ელადად,
აზია –

აღელვებს ოცნებას.

სალამოს ლანდები, ვით ბინდი ნიავის,
მიდამოს სდებია.

გინახავთ თქვენ ფერი დაბინდულ ქლიავის? –

ეს ჩემი სამშობლოს მთებია!

მე რაღაც იდუმალ მოლოდინს ვუნდები...

ირგვლივ ზვირთებია

და გემი „დალანდი“, რომლითაც ვბრუნდები.“

ამ შედეგს „დაბრუნება“ ჰქვია, ჩემო მკითხველო. 1918 წელს თავისუფალ საქართველოში დაბრუნებული გენიოსი თავს უფლებას აძლევს წითელი რუსეთის სამხრეთით მდებარე თავისუფალი საქართველოს ბედ-იღბალზე წაიოცნებოს კიდევ:

„ხან სიმშვიდეა, ხან მძაფრი ომი,

ცვალებადია დღეთა ტრიალი,

კართან დარაჯად გაყინდა ლომი

კავკასიონი და დარიალი.

აქ კი, სარკეზე, როდესაც ძილით

გაფითრებული იყო ყოველი –

ცურავდა ღამის მთვარეულ ღილით

გაშუქებული სვეტიცხოველი“.

გამუქებული სვეტიცხოვლის ფონზე გალაკტიონის არსებიდან თავისუფალი საქართველოს სამივე დროის სასწაულებრივი ხილვები იზრდება.

ისტორიკოსის ხილვა ასეთია: ევროპისა და აზიის გასაყარზე მდებარე საქართველომ ადრინდელი ფუნქცია აღიდგინა. აქ გადიოდა სავაჭრო გზები და ხდებოდა სააზროვნო მონაპოვართა მიმოცვლა.

წინასწარმეტყველი პოეტის ხილვაში კი თავისუფალი საქართველოს სასურველი მერმისი ანწყობია გადმოტანილი და საქართველოდან გემებითა და რკინიგზების ქსელით გაცხოველებული ურთიერთობა მიმდინარეობს ევროპასთანაც და აზიასთანაც. მოკლედ, ის დროა წარმოსახული, რისი პერსპექტივაც თანამედროვე საქართველოს გააჩნია. ამავე ლექსში, ჩემ მიერ ხაზგასმული სტრიქონები ზემოთქმულის დასტურია:

„წინა აზია. შემდეგ ევროპა
გზაჯვარედინთა იყო რკალები.
შავ ზღვაზე ნავთა დაუდევრობა,
ფრთები. ტალღები და გრიგალები.
აქ კი, ბრწყინვალე და ანთებული,
სასანთლებების წყალზე მთოველი,
ზვირთებზე ოდნავ დაღანდებული
ეშურებოდა სვეტიცხოველი.
დავტვირთეთ გზები,
სპილენძით, ვერცხლით,
ახალ პაროლებს გაჰყვა მხლებლები
და თავრიზამდე მიმავალ ცეცხლით
ჰქროდნენ კივილით მატარებლები.
და აქ კი, ქართლზე ვედრებდა ჯვარი,
იმისი დახსნის ლოცვით მთხოველი,
და ლიტურგიებს ისმენდა მტკვარი,

და გუგუნებდა სვეტიცხოველი“.

საქართველოს გასაბჭოებამდე, ე. ი. 1920 წელს ჯერ კიდევ შეიძლებოდა ამგვარი საქართველოს წარმოდგენა, რომელიც ვითომდა ალვის ხესავით მიიწევდა მაღლა:

„ტბის გულს გადახვევია
მდუმარება ტოტების,
ოცნება არ სჩვევია
ქვეყნის გამოცოდების.
არც შხამიან ლანდებად
უცემს წყალთა გუბება,
ის არ ჭლექიანდება,
ის არ დაილუპება“.

მაგრამ წამიერი ოპტიმიზმისა და აპოთეოზის შემდეგ შემოქმედის ივე უბრუნდება რეალური სინამდვილის შეგრძნება: ბოლშევიკური რუსეთი არავითარ შემთხვევაში არ მოეშვება თავის უფალ საქართველოს, გათელავს, რასაც სიკვდილი მიირჩევნიაო, — ამაზე მეტყველებს მომდევნო ლექსის „სასიკვდილო მწუხარების“ ავისმომასწავებელი დასასრული:

„თასი, თასი! სიკვდილის წინ
მე გადავკრავ წითელ ღვინოს
და მუსიკა ააკვნესეთ,
რომ ტკბილ ხმებში მიმეძინოს!“

არ გრცხვენიათ, გალაკტიონის შემოქმედების ჭარმაგო კრიტიკოსებო?! 1917 წლამდე ამ გენიოსის შემოქმედება პესიმი-სტური იყო, ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის შემდეგ კი, ოპტიმისტური გახდაო, — რომ წერთ. საკითხავია, ვის უმაღლესდით, თუ როგორ შეხვდა სამშობლოს თავისუფლებისათვის თავგადაკლული პოეტი 1921 წლის ახალ წელს?

იმ წელიწადს შეიტყო დიდმა მამულიშვილმა მსოფლიო პროლეტარების ბელადის – ულიანოვის „ჰუმანური ნასიბი“, ჭკუა ვასწავლოთ გათავებებულ საქართველოსო და კრემლში მოკალათებული ქართველი ჯიხვები მაშინვე შეუდგნენ ბნელ საქმეს. საქართველოში კი მათ მიერ ნაქეზებული ბრიყვი ბოლშევიკებიც გააქტიურდნენ და ქაოსური ვითარება შეთხზეს, რათა ბოლშევიკური რუსეთი იოლად დაუფლებოდა საქართველოს.

იმედგადაწურული გალაკტიონი კი ლეთარგიული ძილის უფსკრულში გადაეშვა და 127 დღე-ღამის შემდეგ (1921 წლის 7 მაისს) მოეგო გონს... იმ „ძილიდან“ საშინელი სიზმარ-ცხადი „ავდრები“ გამოიტანა:

„მძაფრი ბურუსი იტაცებს ბურუსს,
თითქოს ქაოსში ხმაურობს განგი,
ხეების რყევა ბაძავს კენგურუს
და დახრილ ვერხვებს ორანგუტანგი.

ტყეს რიდეები ეწევა ტანზე
და ჰკივის იგი ცეცხლმოდებული,
შიმპანზეს მთებში მისდევს შიმპანზე,
გრიგალს – გრიგალი აშფოთებული“.

სად, რომელ ქვეყანაში ამოვარდა ის ტროპიკული ქარიშხალი, განგის ნაპირას, ინდოეთის ჯუნგლებში? „ავდრებში“ ნაგულისხმევი ქვეყანა, უცნობი მხარე – terra incognita სინამდვილეში საქართველო გახლდათ! მესამე სტროფიდან ირკვევა, რომ ჯუნგლის დაუნდობლობა საქართველოში ბოლშევიკურმა რუსეთმა მოიტანა და გაამეფა. მაგრამ ოდესმე ხომ უნდა მოეღოს ბოლო ერთი ქვეყნის (რუსეთის!) მიერ მეორე ქვეყნის (საქართველოს!) ნენვა-გლეჯას?! ზემოთ მოტანილი შედეგრი ასე გრძელდება:

„ოჰ, როდის ვიტყვი: გრიგალი ჩადგა!
იქნება დაცხრეს მშფოთვარე გული...“

სახელდობრ, როდის და რა შემთხვევაში დამშვიდდებოდა დიდი მამულიშვილის გული? უფრო სწორად, როდის ეშველება ბედკრულ საქართველოს?

ძვირფასო მკითხველო!

სწორედ აქ, ახლა უნდა გეყოს მოთმინება წიგნი არ დაკეცო, ახლა უნდა მომისმინო გაფაციცებით, რადგან ამჯერად ჩემს პირად ამბიციებს და პოლიტიკურ თვალსაწიერს კი არ ეხება საქმე, არამედ საშვილიშვილო პრობლემას, სახელდობრ, რა გზას უნდა დაადგეს ქართველი საზოგადოებრიობა რუსეთთან მიმართებაში. ამ საჭირობოტო კითხვებზე გასცემს პასუხს ჩვენი ბუმბერაზი პოეტი. ბოლო ორ სტრიქონში ჩაატეხს დროსა და სივრცეში განფენილ უზარმაზარ ისტორიულ მოვლენას და შედეგსაც დაასრულებს. მომდევნო ხანის რუსოფილი ქართველობა ამავე შედეგის დასასრულზე ან თვალებს ხუჭავდა, როგორც უფსკრულზე გადახტომისას, ან კითხულობდა და თვალებს არ უჯერებდა. თუმცა, მარტო თვალები აქ არაფერ შუაშია, მთელი ტრაგედია აქ რუსოფილი ამხანაგების გონებრივ უბადრუკობაშია. არც ერთი მათგანს მორალური უფლებაც კი არ ჰქონდა გალაკტიონის სახელი ავად თუ კარგად ეხსენებინა. იგივე უნდა ითქვას თანამედროვე ქართველი რუსოფილი პოლიტიკოსების მიმართაც. რუსულ გემზე მიბმულ კატარღაში მჯდარი ქართველი პოლიტიკოსისათვის დღესაც გაუგებარია ამ შედეგის დამასრულებელი ჯადოსნური სტრიქონები; უფრო სწორად, რალაცას გრძნობს, მაგრამ რას? — ამის გაგება არ უნდა!

„იქნებ გამოჩნდეს სადმე კამჩატკა,
რუქაზე არსად არ აღნიშნული“.

ახლა კი, მთლიანად მოვიყვანოთ „ავდრების“ დამასრულებელი სტროფი და იმაზედაც ვიფიქროთ, 1921 წლის 25 თებერვალს დაინერა ეს ლექსი თუ იმავე წელს, პოეზიის დღეს, ე.ი. 7 მაისს?

„ოჰ, როდის ვიტყვი: გრიგალი ჩადგა!
იქნება დაცხრეს მშფოთვარე გული...
იქნებ გამოჩნდეს სადმე კამჩატკა,
რუქაზე არსად არ აღნიშნული“.

რატომ ვერ გაიგო ამ ლექსის ფინალი „კამჩატკა“ თავის დროზე სოციალისტური რეალიზმით თვალდაბნელებულმა კრიტიკამ? მუხრანის თქმისა არ იყოს: „დაულია კრიტიკას ხახა“. ხახა-დალებული კრიტიკა თავის დროზე იმასაც ვერ მიხვდა, რატომ დაუკავშირა გალაკტიონმა საქართველოში სეისმურ კატასტროფას თავისუფალ საქართველოში ჩრდილოეთიდან ბოლშევიკების შემოჭრა? ამის თაობაზე ვახტანგ ჯავახიძე წერს: „უფრო გვიან საგულისხმო პარალელი გაუვლია:

— მიწისძვრა გორში მოხდა 20 თებერვალს, 1920 წ.

— ბოლშევიკები საქართველოში შემოვიდნენ 20 თებერვალს, 1921 წელს“ (9. 472).

კრიტიკა ვერც იმას მიხვდა, რატომ დაიბეჭდა გალაკტიონის „ავდრები“ ბათუმში. ჩავიხედოთ აკადემიური გამოცემის II ტომში და სათანადო შენიშვნა ამოვიწეროთ:

„ნაბეჭდი: გაზ. „პოეზიის დღე“ (ბათუმი), 1921 წ. №1 (7 მაისი)

მ შიმპანზეს... შიმპანზე } შიმპანზეს... შიმპანზე.

განგი — მდინარე ინდოეთში“.

აი, კურიოზი! ლექსში ერთადერთი ჰიდრონომია და ცნობილი გალაკტიონოლოგი განმარტავს: განგი — ინდოეთის მდინარეაო. კი მაგრამ კამჩატკაც ხომ არის ამ ლექსში ნახსენები? კამჩატკის განმარტება რატომ დაავიწყდა გალაკტიონოლოგს?

უბრალოდ, შეეშინდა! საქართველოში რუსი ბოლშევიკების შემოჭრისას, ბოლშევიკური რუსეთი ბათუმიდან კამჩატკამდე გაიჭიმა. თავისუფალი საქართველოს დევნილი ხელისუფლება კი (ყორდანიასთან ერთად) ბათუმში გემში ჩაჯდა და ევროპისაკენ გაუტია.

ამგვარად წარმოდგენილი კამჩატკა დიდი პოეტისათვის ბოლშევიკური რუსეთის აღმოსავლეთ საზღვარს წარმოადგენდა. ეს იყო მისთვის არა მხოლოდ გეოგრაფიული ადგილი, არამედ პოლიტიკური საზღვარი ორ სისტემას შორის. კამჩატკის იქით კაპიტალისტური სამყაროა – აშშ, კანადა და ა. შ. თუ ოდესმე ბოლშევიკური რუსეთის ეს უზარმაზარი მონსტრი მოიშლება და რუსეთი პროგრესულ კაცობრიობასთან (მსოფლიოსთან!) მივა, კამჩატკა, როგორც დაპირისპირებულ სისტემებს შორის პოლიტიკური საზღვარი, მოიშლება და რუკაზე აღნიშნული კამჩატკაც პოლიტიკური საზღვრის ფუნქციას დაკარგავს.

აი, რას ნიშნავს რუკაზე არსად არ აღნიშნული კამჩატკა.

საქართველოც ბოლშევიკური რუსეთის მონსტრისაგან თავისუფალი იქნება, დემოკრატიულ რუსეთის მსგავსად, ისიც მსოფლიოსთან მივა; ცხადია, რომ მსოფლიოსთან მისვლით საქართველო რუსეთის ბორკილებს მოიცილებს. გავიხსენოთ გალაკტიონის სხვა სტრიქონები, ცხადია, მოგვიანებით დანერილი:

„საქართველო მსოფლიოში შესვლით
ბორკილების მეტს არაფერს კარგავს“-ო.

ასე შეაპარა მარქსიზმ-ლენინიზმით ტვინგაზურებულ ბოლშევიკებს გალაკტიონმა მსოფლიოსთან მისვლით უბორკილო საქართველოს იდეა 1928 წელს.

როგორ მოვიქცეთ, რუსოფილო პოლიტიკოსებო? – რუსეთთან ერთად მივიდეთ მსოფლიოსთან და რუსეთის ბორკილები შევიწარჩუნოთ?

ცხადია, რომ გალაკტიონი თანამედროვე უბოლშევიკო რუსეთსა და საქართველოზე ოცნებობდა, მაგრამ მისი ნაოცნებარი ბოლომდე ვერ აღსრულდა. რუსეთი მსოფლიოსთან მისვლას ვერ ახერხებს. რუსეთის ხელისუფლებაში ისევ „დერჟავის“ ციებ-ცხელებაა.

ჩავიდა გორბაჩოვი იაპონიაში და იაპონელმა პატრიოტებმა კამჩატკის სამხრეთით მდებარე მშობლიურ კუნძულებზე გაუბეს სჯა-ბაასი, მაგრამ გორბაჩოვმა ნაუყრუა...

ჩავიდა ელცინი იაპონიაში და ზემოხსენებული სჯა-ბაასი არ მოეწონა.

ჩავიდა პუტინი იაპონიაში და იაპონელებმა ისევ მოსთხოვეს სტალინის მიერ მეორე მსოფლიო ომის დროს დაპყრობილი პანანინა კუნძულები.

თუ რუსეთის ხელისუფლებამ მეორე მსოფლიო ომის დროს აღმოსავლეთ ევროპის დაპყრობილი ქვეყნები გაათავისუფლა და იქიდან ჯარები გამოიყვანა, თქვენი შეიარაღებული ჯარები რატომ არ გაჰყავთ ჩვენი კუნძულებიდანო?

პუტინი კი რაღაცას პუტუნობს თავისთვის და ყურსაც არ იბერტყავს იაპონელთა ამ მოთხოვნაზე. დიახ! რუსეთი კრუხივით აზის და დაჰკანკალებს სტალინის მიერ დაპყრობილ პატარა კუნძულებს და ცოცხალი თავით არ თმობს... და ამას ეწოდება ის დემოკრატიული რუსეთი, რომელიც მსოფლიოსთან უნდა მივიდეს?

რუსული ფუნდამენტალიზმი ისევ ძველ ფორმულირებას ემყარება: რასაც ძალით დაიპყრობ, სამუდამოდ შენია!

აზროვნების ეს დახმაცხებული მეთოდი მაჯლაჯუნასავით აწევს მთელ რუსეთს, ახრჩობს, ალპობს, მაგრამ რუსეთში კაცი არ ჩანს, ეს ლოგიკური ხრწნის პროცესი შეაჩეროს. რომელი კუთხით არ უნდა შევხედოთ რუსეთს, ამ ქვეყანაში არავითარი ნიშნები არ ჩანს, რომ ატომურბრჭყალებიანი რუსეთი გონს მოეგება.

არადა, მთელი მსოფლიო ხედავს, რომ ეს ცივილიზაცია საკუთარი ფანატისმისა და ფუნდამენტალიზმის წყალობით იღუპება. უფრო მეტიც, პუტინის ბაგეთაგან ხანდახან მუქარის ხმებიც

მოედინება: არ დაგავინყდეთ, რომ რუსეთს ჯერ კიდევ გააჩნია საკ-
მაო ბირთვული პოტენციალიო; სამაგიეროდ, რუსეთმა კაი ხნის წი-
ნათ ამოწურა პოლიტიკური აზროვნების პოტენციალი. ამ შემთხვე-
ვაშიც წინასწარმეტყველურად უღერს გალაკტიონის სიტყვები:

„ასეა, როცა დაინგრევი,
გაპარტახდები,
ნანგრევებთან და ნანგრევებში კი
რას გახდები?“

აზროვნების კრიზისი ყველგან და ყოველთვის ეკონომიკურ და
ეკოლოგიურ კატასტროფებს აღემატება! უფრო მეტიც, აზროვने-
ბის კრიზისი იწვევს ტოტალიტარიზმსა და ავტორიტარიზმს ქვეყა-
ნაში, ისტორიული მოვლენების აღქმის გამრუდებას. გასაგები
მიზეზის გამო, 1921 წელს ქართველმა ბოლშევიკებმა ვერ დაინახეს,
რა შედეგები მოჰყვებოდა თავისუფალი საქართველოს ჩათრევას
რუსეთის ბოლშევიკურ წითელ იმპერიაში 1920 წლის 25 იანვარს
ლიტერატურულმა ელიტამ გალაკტიონი პოეტების მეფედ აღიარა.

„უპირველესი მომანიჭეს დაფნა მეფეთა,
იმ დღეს მოვიდა თეთრი თოვლი და მარტოობა“.

მაგრამ, საქართველოში ბოლშევიკების შემოჭრისთანავე, გალაკ-
ტიონმა საშინელი ლექსები შეთხზა ზემოხსენებულ მოძალადეებზე,
მათი შენახვა და გამოქვეყნება პოეტის უცილობელ დაღუპვას მოას-
წავებდა. პოეტების მეფემ 1921 წლის 20 თებერვლიდან 20 აპრილამდე
დანერილი ლექსები 99 პროცენტი (ხელნაწერებიც!) გაანადგურა,
დანვა: „1921 წლის ჩანაწერებში დამწვარ ხელნაწერებს მისტირის და:

— ეხლა ყოველივე მკვდარია: თქვენ, იდუმალებით სავსე ნაწყ-
ვეტებო, რომელთაც გინახავდით მრავალი დიდი რომანის დასამ-
უშავებლად“-ო (10. 136)

სხვა ადგილას, ე. ი. ამავე წიგნის 472-ე გვერდზე ვახტანგ ჯავახაძე წერს: „1921 წლის 20 აპრილს საკუთარი არქივი დანვა და დაიტირა: დღიურები, ჩანაწერები, პირადი წერილები, ლექსების ავტოგრაფები.

ეტყობა, იჩქარა, ზედმეტი სიფრთხილე გამოიჩინა (წინ გაუსწრო და დაასწრო მოვლენებს)“.

ასე დაკარგა XX საუკუნის 20-იანი წლების ქართულმა ლიტერატურამ გალაკტიონის აფეთქებული სულიდან მომდინარე ქართული პოეზიის ასამდე შედეგრი და ზემოხსენებული „ავდრებით“ (7 მაისი) დაიწყო 1921 წლის შემოქმედება.

7 მაისის სიმბოლიკა (პოეზიის დღე) კი სათავეს იღებს 1918 წლიდან: „1920 წლის 7 მაისს საბჭოთა მთავრობამ სცნო დამოუკიდებელი საქართველო. იმავე წელს ქართველმა მწერლებმა დაადგინეს: ყოველი წლის 7 მაისს აღენიშნათ პოეზიის დღე“ (10. 466).

თუ საქართველოში რუსი ბოლშევიკების შემოჭრის გამო პირველი პროტესტი გალაკტიონმა სეისმურ კატასტროფას (მინისძვრა გორში 1920 წლის 20 თებერვალი) შეადარა და დაუკავშირა, 1937 წელს მეორე (ისიც ფარული, სულიერი) პროტესტის ჟამს პოეტმა ისევ ბუნებრივი მოვლენა გაიხსენა: „1937 წ. 27 აგვისტოს ტფილისში მოვიდა სეტყვა, რომელმაც ათი წამი გასტანა. სეტყვა იყო მსხვილი, რომ იტყვიან, კაკლის ოდენა, და მეტისმეტად ხშირი, ხშირი“. ეს თარიღი სიმბოლურია. 30 წლის წინათ აგვისტოს დასასრულს სოციალ-დემოკრატებმა ილია ჭავჭავაძე გამოასალმეს წუთისოფელს.

1937 წელს საქართველოში შეთხზული საშინელი ვითარება (გალაკტიონმა გარისკა) ასე გადმოსცა: „1937 წელს რომ ტყვიების სეტყვა მოვიდა — მტრისას!“-ო.

ამრიგად, აღმოჩენილია ამ ბუმბერაზი შემოქმედის ორი პროტესტის დროც და მიზეზებიც. 1937 წელს სასწორზე დადგა საქართველოს ყოფნა-არყოფნის საკითხი, რამაც გალაკტიონს თავის მოკვლაც კი აფიქრებინა. 1945 წელს გალაკტიონი იხსენებს მხოლოდ ერთადერთ მაისს, ცხადია, საქართველოს დამოუკიდებელ რესპუბლიკად გამოცხადების თვეს (1918 წლის 26 მაისი).

ვახტანგ ჯავახიძის აზრით ეს ლექსიც – „მარტოობა“ 1937 წელს უნდა იყოს დაწერილი:

„და იმ მაისს, ეხლაც ისე
როგორც სიჭაბუკეში,
დარჩენია მხოლოდ ერთი,
ერთადერთი ნუგეში.
ვერ გავწირე, არც გამწირა,
თავიც ვერ მოვიკალი
და თან მსდევდა მხოლოდ ერთი,
ერთადერთი გრიგალი“.

იმავე წელს დაიჭირეს და გადაასახლეს მისი მეუღლე ოლია ოკუჯავა:

«Я был придавлен безысходностью своего положения, меня угнетала безнадежность (о, ты поймешь, почему я на твои письма не отвечал), я не мог знать, что делать. Это отчаяние и лишил меня всякой воли, — მისწერა ოლიას ჩვენთვის ცნობილ ერთ-ერთ წერილში“ (10. 163).

„საბჭოთა მწერალმა“, „რევოლუციის მეხოტბემ“ ამის შემდეგ ის გააკეთა, რაც ჭეშმარიტ მამულიშვილს უნდა გაეკეთებინა: ორიოდ სიტყვაში ჩაატია 1937 წელს გააქტიურებული რეპრესიები, დახვრეტები, გადასახლებები:

„ბინდბუნდი საზიზღარ რკინიგზის სადგურის,
აგზავნის სადღაცას კუბოებს – ვაგონებს“ – ო.

უფრო ლაკონიურად ზემოხსენებული სიტუაციის გადმოცემა შეუძლებელია. ცენზორი „ბულდოგი“, ალბათ, მოგვიანებით მიხვდა, რაშიც იყო საქმე (რკინიგზის სადგური კი არ აგზავნიდა „კუბოებს – ვაგონებს“, არამედ კომუნიზმის მშენებლობით ტვინ-ნაღრძობი ბოლშევიკური რეჟიმი) და ხელი ჩაიქნია – გვიანდა იყო.

იმდროინდელი , ე. ი. 1937 წლის 12 დეკემბრის ვითარება მოგვიანებით (1947 წ.) ასე ჩაინერა სტალინის „ავტობიოგრაფიაში“:

«90 миллионов человек своим единодушным голосованием за кандидатов блока коммунистов и беспартийных подтвердили победу социализма.» ამავე წიგნის 169-ე გვერდზე სტალინი წერდა: «Только в том случае, если перегоним экономически главные капиталистические страны, мы можем рассчитывать, что наша страна будет полностью насыщена предметами потребления, у нас будет изобилие продуктов и мы получим возможность сделать переход от первой фазы Коммунизма ко второй его фазе.» (1.169).

კომუნიზმის პირველი ფაზა (1936 წლის 5 დეკემბრის სტალინური კონსტიტუციით ფიქსირებული სოციალიზმის მშენებლობის დასასრული) უკვე გვაქვს, მეორე ფაზაშიც მალე შევალთ. ახლა ისლა დაგვრჩენია საბჭოთა ერებს ერთი ენა (რუსული!) შევაპაროთ — მართალია, ეს ამბავი რუსული შოვინიზმის ნისქვილზე დაასხამს წყალს, მაგრამ ეგ არაფერი, იმ ახალ ერთობას, ახალ ერს რუსი ერი კი არ დაერქმევა, არამედ საბჭოთა ერი — ფიქრობდნენ მარქსისტი ბოლშევიკები. ჩაფიქრებული იყო „ჩვენი უღვაძაც“, რადგან მეორე მსოფლიო ომი ახლოვდება, როგორ გინდა, ასე საჯაროდ განუცხადო უზარმაზარ საბჭოთა რესპუბლიკებს: უკრაინას, ყაზახეთს და ა. შ. — თქვენი ენა დაივიწყეთ და რუსულად ბეჭდეთ ჟურნალ-გაზეთები, რუსულად ილაპარაკეთ, წერეთ და იაზროვნეთო. ეს მართლაც რუსული პრობლემაა. ეს საკავშირო კამპანია უხმარუოდ არ ჩაივლის, კაპიტალისტურ სამყაროში შეიძლება ერთი ვაი-უშველებელი ატეხონ — ბურჟუაზია დააღებს ხახას და კაცობრიობას აუწყებს — სსრკ-ში იდეური კრიზისი დაიწყო. ამიტომაც ერების შერწყმის უმთავრეს და დამაგვირგვინებელ საფეხურზე ერთენოვნების აფიშირება არ ღირს, სამაგიეროდ, მოსალოდნელი წინააღმდეგობის დასაძლევად საჭიროა ქვეყანას ვაუწყოთ, რომ მარქსიზმ-ლენინიზმის მოძღვრება ბელადმა განავითარა, ახალ საფეხურზე აიყვანა. თუ ადრე მარქსისტები ფიქრობდნენ, რომ პროლეტარიატმა მთელ მსო-

ფლიოში ყველა ქვეყანაში უნდა გაიმარჯვოს, ეს თეორიული წანამძღვრები პრაქტიკამ (რეალურმა სინამდვილემ) არ დაადასტურა. ამიტომაც, აუცილებელია აგიტაცია-პროპაგანდა იმისა, რომ ერთ ქვეყანაში სოციალიზმიდან კომუნიზმზე მაინც გადავიდეთ, მიუხედავად იმისა, მთელი საბჭოეთი კაპიტალისტური ქვეყნების გარემოცვაში იმყოფება.

რაც შეეხება კომუნისტური საზოგადოების სახელმწიფოს კვდომას, რომლის შესახებაც მარქსი და ენგელსი ქადაგებდნენ:

«Когда государство наконец-то становится действительно представителем всего общества, тогда оно само себя делает излишним» (7. 2 x 5).

იმავე გვერდზე ვკითხულობთ: «На месте управления лицами становится управление вещами и руководства производственными процессами. Государство не «отменяется», оно отмирает». (7. 285).

ამასვე წერდა ლენინიც, მაგრამ სტალინმა გადანყვიტა სხვაგვარად წარმოდგინა ეს პრობლემა. მსოფლიო რევოლუციის იდეა პრაქტიკულად ჩაფლავდა. ეს იცოდა სტალინმა ჯერ კიდევ 1936 წელს ახალი კონსტიტუციის შემუშავებისას, მანიაკი და ტვინფრატუნა კომუნისტები კი, 80-იან წლებშიც იმედოვნებდნენ, რომ საბჭოთა კომუნისტები მთელ კაცობრიობას ერთ ოჯახში მოუყრიდნენ თავს: „ერთ ოჯახში გააერთიანებს მთელ კაცობრიობას“-ო (11. 175). 1978 წლის აპრილში ლეონიდ ბრეჟნევი შეეცადა მოკავშირე რესპუბლიკებში სახელმწიფო (მათ შორის საქართველოს) ენების გაუქმებას. მრავალენოვნება სსრკ-ს ტერიტორიაზე კომუნიზმის მშენებლობას ამუხრუჭებსო.

80-იან წლებში რომ ამ სისულელეს გაიმეორებენ კომუნისტები, ისინი ან ბრმები უნდა ყოფილიყვნენ, ან ბუნებით შოვინისტები ან კაციჭამიები ან ფანატიკოსები ან უბრალოდ „ვილაცა“ ატომურ ღილაკზე აპირებდა თითის დაჭერას.

მაშინ, როდესაც განვითარებულმა კაპიტალისტურმა ქვეყნებმა ეკონომიკური განვითარების არნახულ სიმაღლეებს მია-

ლნია და გორბაჩოვს სამათხოვროდ გაუხდა საქმე (რუსეთს კი, ამაყად „საზიზღარი ბურჟუაზიის“ მილიარდობით ამერიკული დოლარის ოდენობის ვალი აწევს კისერზე) კიდევ იმაზე ოცნებობდე, რომ სსრკ-ის კომუნისტური პარტია კაცობრიობის ხალხებს ერთ ოჯახში ერთ მუშტად შეკრავსო, ამ მოვლენას აუცილებლად თავისი სახელი უნდა დაერქვას, სახელდობრ, რუსული ფუნდამენტალიზმი. მარქსიზმ-ლენინიზმი და რუსული ფუნდამენტალიზმი პარალელურ ხაზებს ან უბრალოდ რკინიგზის ლიანდაგებს მომაგონებს.

სწორედ ამგვარმა კაციჭამია ფუნდამენტალისტებმა მოიყარეს თავი სტალინის ირგვლივ 1936 წლის ბოლოს, როგორც კისტალინმა (ბუხარინთან ერთად!) ახალი კონსტიტუცია შეიმუშავა და კომუნიზმზე თანდათანობით გადასვლა ბრძანა, სიხარულით ცას ეწივნენ, ლამის გაგიჟდნენ (ერთ-ერთი მათგანი ის ცხვირკაუჭა ფანტიკოსი ანუ „ჭოტ-კაცა“ გახლდათ, მე რომ გულაგში შემხვდა და კინალამ გამძიძგნა).

ამგვარმა ურჩხულებმა შექმნეს, ფაქტობრივად, სტალინის კულტი და მოკავშირე რესპუბლიკების ინტელიგენციას დაერივნენ, არც რუსული ინტელიგენცია დაინდეს. ტერორისტთა აღვირახსნილობამ ქვეყანაში ისეთი ქაოსი შექმნა, თავად სტალინი გახდა იძულებული ეჟოვი ბერიათი შეეცვალა:

«Эпоху 1937-1938 годов в народе называют «ежовщиной» по имени преемника Ягоды — Н.И. Ежова, назначенного наркомом внутренних дел. Однако массовые репрессии против простых советских граждан, против руководящих партийных и государственных кадров, обезглавливание командования Красной армии, создание огромной сети лагерей в Сибири и других местах, не мог происходить без одобрения Сталина, а аресты и ликвидация многих тысяч руководителей — без его личного и прямого указания. Списки руководителей, подлежащих ликвидации, действительно готовил нарком внутренних дел, но для их одобрения требовалось виза Сталина и Молотова, а нередко и Когано-

ვიჩა. В 1937-38 годах Ежов представил примерно 400 таких списков. По одним сведениям, в них содержалось много тысяч имен, некоторые источники называют 40 тысяч лиц». (3. 187).

ასე უცნაურად ამარტივებენ საკითხის არსს ჩვენი ბუდაპეშტელი კომუნისტი „ამხანაგები“ ლასლო ბელადი და ტამაშ კრაუსი. მათი ნიგნირუსულ ენაზე გამოცემულია 1989 წელს. გორბაჩოვის ეპოქაში ავტორები „სტალინის ფენომენზე“ ლაპარაკობენ მაშინ, როდესაც ზემოხსენებულ მოვლენებში „სტალინის ფენომენი“ კი არ იყო მთავარი, არამედ მარქსიზმ-ლენინიზმის მცდარი თეორია, რომლის გადარჩენასაც მიხეილ გორბაჩოვი ლამობდა. ჩვენი უცხოელი „კომუნისტიკმები“ ან სუსტი მარქსისტები იყვნენ, ან უბრალოდ ჩქმალავდნენ 1937-1938 წლების რეპრესიების პოლიტიკურ-იდეოლოგიურ არსს — 1937-1938 წლების რეპრესიებს სტალინი ხელმძღვანელობდაო. ამ ფაქტის ფიქსირება გორბაჩოვის პლურალისტურ ეპოქაში, ცხადია, არც დიდი გმირობა იყო და არც ახალი აღმოჩენა.

ავტორებმა, თვალსა და ხელს შუა, მიაფუჩეჩეს სტალინური, ბრეჟნევისა და გორბაჩოვისეული კონსტიტუციების შედარების აუცილებლობა. როდესაც ისინი სტალინურ კონსტიტუციაზე (1936 წლის 5 დეკემბერი) მსჯელობენ, იქვე „სასწაულებრივ“ გულმავიწყობას იჩენენ. მაგალითად, ისინი წერენ:

«В «сталинской» Конституции 1936 года, в основном написанной Бухарином с гордостью закрепилась победа Социализма, и Сталин в своей известной речи о проекте Конституции подчеркивал этот момент» (3. 310).

არადა, სოციალიზმის გამარჯვება, ბატონებო, მარტო „სტალინურ“ კონსტიტუციაში კი არ იყო ფიქსირებული, არამედ გორბაჩოვისეულ კონსტიტუციაშიც. სტალინის მსგავსად, ბრეჟნევიც და გორბაჩოვიც ტრაბახობდნენ, სოციალიზმი ავაშენეთო. ნუთუ მეტი არაფერი არ უთქვამს სტალინს 1936 წლის დასასრულს? ნუთუ ის მხოლოდ სოციალიზმის გამარჯვების ფიქსირებით ან აფიშირებით დაკმაყოფილდა?

არა, ჩემო მკითხველო! სტალინმა საჯაროდ განაცხადა ამ კონსტიტუციის მიღების შემდეგ, ფაქტობრივად, 1937 წლიდან კომუნიზმზე თანდათანობით გადასვლას ვინყებთო.

აი, სწორედ ამ აშკარა, ტრივიალურ ინფორმაციას მაღავენ (ჩქმაღავენ!) ლასლო ბელადი და ტამაშ კრაუსი. ეს იმდენად საზიზღარი დანაშაულის მსგავსი კომუნისტური უტიფრობაა, რომლის მსგავსი თავხედობა მეცნიერული (თუ გნებავთ, ანტიმეცნიერული) პოლემიკის ისტორიას არ ახსოვს.

ზემოხსენებული ნიგნი, ცხადია, გორბაჩოვის გარემოცვაზე იყო გათვლილი და ავტორებს კიდევ რომ ეთქვათ სიმართლე — სტალინი 1937 წლიდან საბჭოეთის ქვეყანაში კომუნიზმის მშენებლობას იწყებდაო, მოსკოვში მჯდარ ცენზორს ზემოხსენებული ისტორიული ფაქტის აფიშირება არ ესიამოვნებოდა. ავტორები, გორბაჩოვის მსგავსად, სოციალიზმის გადარჩენის აპოლეგეტები გახლდნენ. გასაგები მიზეზის გამო სტალინს (ვითომდა სტალინიზმსაც!) აკრიტიკებდნენ. ჩვენ სტალინურ სოციალიზმს იმ სოციალიზმს ვამჯობინებთ, რომლის აშენებას მარქსიზმ-ლენინიზმის თეორიული მოძღვრება ითვალისწინებდაო. ამ მხრივ, კომუნისტმა „ამხანაგებმა“ ისე ღრმად შეტოპეს, რომ აშკარა ცილისწამების გზასაც კი დაადგნენ. ნეტა, რა უნდა იყოს ქვეყანაზე ისეთი, კომუნისტმა რომ არ ჩაიდინოს? კომუნისტი „ამხანაგები“ სტალინზე უტიფრად აცხადებენ:

«Он определял социализм как бесклассовое общество, что со времен Маркса являлось в теоретическом смысле очевидным» (3. 110).

ახლა კი, სტალინის „ავტობიოგრაფიიდან“ მოვიტან ორიოდ ადგილს იმის დასამტკიცებლად, თუ როგორ ცრუპენტელობენ სოციალისტური ბანაკის ყურცქვიტა კომუნისტები. სინამდვილეში სტალინმა ასე დააფიქსირა სოციალიზმის გამარჯვება სსრკ-ში: «Согласно Конституции советское общество состоит из двух дружественных друг другу классов — рабочих и крестьян» (6)

სად არის აქ სტალინის მიერ სოციალიზმის, როგორც უკლასო საზოგადოების აპოლოგია?

არ გრცხვენიათ, გოჭებო და ყურცქვიტებო?

ჯერ ერთი, სტალინის სოციალიზმი უკლასო საზოგადოებად არ გამოუცხადებია, მეორეც, მარქსისტული ჰიპოთეზა კომუნიზმის პირობებში სახელმწიფოს კვდომის შესახებ, რომელსაც თავის დროზე ლენინიც იზიარებდა, სტალინმა ახალი ასპექტით შეცვალა, სახელდობრ, საბჭოთა კავშირში კომუნიზმი გაიმარჯვებს, მაგრამ რაკილა საბჭოთა სახელმწიფოს კაპიტალისტური ქვეყნების გარემოცვაში მოუწევს არსებობა, სახელმწიფოს შენარჩუნება აუცილებელიაო.

დიახ, სწორედ ამგვარი დებულებები გადმოალაგა სტალინმა მეორე მსოფილო ომამდე. მაშინ, როდესაც ჯერ კიდევ არ არსებობდა მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ წარმოქმნილი სოციალისტური ქვეყნები (სოციალისტური ბანაკი). ახლა კი მე, გულაგის საპატიმროებში ნანამებ ადამიანს, რაც არ უნდა კურიოზულად მოგეჩვენოთ ეს ამბავი, სტალინის ნააზრევის დაცვა მიწევს. ზემოხსენებული ამხანაგები სტალინიზმსაც ამახინჯებდნენ, ვითომდა სტალინს აკრიტიკებდნენ და ლენინიზმს აფარებენ ხელს.

აი, როგორი თანამზრახველები ჰყავდა გორბაჩოვს სოციალისტური ბანაკის ქვეყნებში.

უფრო მეტიც, სტალინი შავით თეთრზე წერს: «Ленин собирался написать вторую часть «Государств и революции», где он рассчитывал подвести главные итоги опыта русских революции 1905 и 1917 годов. Однако смерть помешала ему выполнить эту задачу. Но то, чего в вопросах теории государства не успел сделать Ленин, сделал Сталин!» (1.171)

ლაკონიური სტილი იმაზე მეტყველებს, რომ ეს წინადადება (სხვებიც!) სტალინის მოკლე ბიოგრაფიაში უშუალოდ სტალინმა ჩანერა, ამიტომაც ვუწოდებ მე სტალინის მოკლე ბიოგრაფიას „ავტობიოგრაფიას“. ლენინს რომ დასცლოდა, კომუნიზმსა და სახელ-

მწიფოზე იმასვე იტყოდა, რასაც მე ახლა მოგახსენებთო. უფრო სწორად, სტალინი თავის თავზე (მეორე პირში) წერდა: «Сталин дал развернутый анализ этапов развития социалистического государства, изменения его функции, в связи с изменением обстановки, обобщил весь опыт строительства Советского государства пришел к выводу о необходимости сохранения государства, при коммунизме в случае, если будет продолжать существовать капиталистическое окружение.» (1. 171).

სად არის აქ სტალინის თავის თავთან წინააღმდეგობა? რისი იმედი ჰქონდათ კომუნისტ ეშმაკუნებს? ცხადია, იმის იმედი, რომ მარქსისტთა სქელტანიან ტომებს მოსახლეობის უმრავლესობა ვერ წაიკითხავს და ცრუპენტელობაც შეგვრჩებაო.

რა უნდა დავარქვათ გორბაჩოვის დროინდელ სოციალისტურ ქვეყნებსა და საბჭოთა კავშირში გამეფებულ პლურალისტებს – გადემოკრატიებულ კომუნისტებს? არც მეტი, არც ნაკლები – კომუნისტური ბურჟუაზია! სწორედ ეს კომუნისტური ბურჟუაზია აღმოცენდა სტალინის სიკვდილისთანავე, გორბაჩოვის დროს კი მცირეოდენი პლურალიზმით შეინილბა და ისევ ჩვეული ფანატიზმით აპირებდა მარქსიზმ-ლენინიზმით მასების გამოთაყვანებას.

უტოპია და ფანატიზმი! – აი, რა შეამჩნიეს დასავლეთის ლიდერებმა (რეიგანი, ბუში) გორბაჩოვის პიროვნებაში. გორბაჩოვს ყურში ჩაანვეთეს, რომ ატომური იარაღის საგრძნობლად შემცირებისას საბჭოთა კავშირს მილიარდობით მანეთი დაეზოგება.

ეჰ, სადა ხარ ცხონებულო აბელ მაჭავარიანო, ჩემო დიდო მასწავლებელო, რატომ არ კითხულობ ამ ცრუპენტელების წიგნს. სოციალიზმის, როგორც საზოგადოებრივი ფორმაციის, გადარჩენის მიზნით ავტორები უკადრებელს კადრულობენ. სოციალიზმი უკლასო საზოგადოებად ლენინს არ გამოუცხადებია, – ავტორებმა, ეტყობა, წესიერად ვერ გაიგეს ლენინის ერთი წინადადება, რომლითაც მათი წიგნის უკანასკნელი თავი «Вместо эпилога. Сталинский «социализм.» იწყება.

აი, ისიც: «... Пока остается рабочие и крестьяне, до тех пор остаются разные классы, и, следовательно, не может быть полного социализма». როდესაც ლენინი ამ სიტყვებს წერდა, კრუჰსკაია, ალბათ, მის სანერ მაგიდასთან გადი-გამოდიოდა. ლენინს ის ხან გამხდარი ეჩვენებოდა, ხან სრული, მაგრამ ლენინის ჰალუცინაციებზე – სრული სოციალიზმის დროს კლასები არ იქნებიანო, სტალინი 1936 წლის 5 დეკემბერს პასუხს ვერ აგებდა. როცა მან გამოაცხადა სსრკ-ში სოციალიზმმა გაიმარჯვაო, ის სოციალიზმი, ცხადია, სრული იყო, მაგრამ სტალინმა მაინც თქვა, ჩვენი სოციალისტური საზოგადოება ორ კლასის: მუშებისა და გლეხებისაგან შედგებაო.

მიუხედავად იმისა, რომ მშ-იანი წლების დასასრულს გორბაჩოვმა შესანიშნავად უწყოდა, რომ სოციალიზმი საბჭოეთის ქვეყნებში ეკონომიკურ და მორალურ კრიზისამდე (კატასტროფამდეც!) იყო მისული, ის ხშირად იმეორებდა ფრაზას „განვითარებული სოციალიზმი“, რათა მარქსიზმ-ლენინიზმში ჩაუხედავი მასებისათვის იმედი მიეცა – განვითარებული სოციალიზმიდან კომუნიზმის მშენებლობაზე გადავალთ. გორბაჩოვმაც, ბრეჟნევის მსგავსად, სასწრაფოდ შეიმუშავა (ძველზე დაყრდნობით) ახალი კონსტიტუცია, ახალი სამოქალაქო ხელშეკრულების პროექტიც მოამზადა და „კონფედერაციაზე“ და „ფედერაციაზე“ კამათიც დაიწყო. მოკლედ რომ ვთქვათ, გორბაჩოვი ზუსტად იმ მიმართულებით მიდიოდა, რა მიმართულებითაც აპირებდა მსვლელობას სტალინი „სტალინური“ კონსტიტუციის შემოღების შემდეგ (ცხადია, ბრეჟნევის მსგავსადაც, მეორე მსოფლიო ომის მოახლოებას რომ არ შეეშალა ხელი. სამივე მათგანი აშკარად კომუნიზმის მშენებლობას იწყებდა, თითოეული მათგანი იმაზე ოცნებობდა – თავისივე სიცოცხლეში ჯერ არნახული საზოგადოებრივი ფორმაციის – კომუნიზმის – მშენებლობით შესულიყო ისტორიაში. მიუხედავად იმისა, რომ არც ერთ მათგანს (არც სხვა მარქსისტებს!) ზუსტი წარმოდგენა არ ჰქონდთ, როგორი იქნებოდა მარქსიზმ-ლენინიზმის საოცნებო უკლასო საზოგადოება, რომელშიც არც მუშათა კლასი

გვექნებოდა და არც გლეხობა, სამაგიეროდ მტკიცედ იყვნენ დარწმუნებულნი იმაში, რომ საბჭოთა კავშირის ტერიტორიაზე ერებს შორის სხვაობა (თავისებურებანი, მათ შორის ენობრივიც) უნდა გამქრალიყო.

აი, რა სახიფათო გზით მიდიოდნენ მარქსიზმ-ლენინიზმით შეიარაღებული „ბელადები“: სტალინი, ხრუშჩოვი, ბრეჟნევი და გორბაჩოვი. სტალინის, ბრეჟნევისა და გორბაჩოვის მიერ შემუშავებული კონსტიტუციები და შემდგომი მიზნები, როგორც სამი ტიპოლოგიურად მსგავსი ისტორიული მოვლენების შეპირისპირება და ანალიზი, გასაგები მიზეზების გამო სოლჟენიცინის წიგნში „გულაგის არქიპელაგი“ ვერ იქნებოდა. არც ერთ კომუნისტ თეორეტიკოსს (პარტაგიტატორსაც!) ზემოხსენებულ მოვლენათა შესახებ ერთი სიტყვაც კი არ წამოსცდენია.

სამაგიეროდ, მარქსიზმ-ლენინიზმში ჩახედული გალაკტიონი ედგა კრიჭაში იმდროინდელ ბაყბაყ-კომუნისტებს, უწინარესად კი, რუს ბოლშევიკებს. ბოლშევიკები ხომ ასე წინასწარმეტყველებდნენ: კომუნიზმში გადასვლისას ერებს ერთი ენა უნდა ჰქონდესო — ბოლშევიკების ამ ნაბოძვარს გალაკტიონმა გამანადგურებელი ირონია დაუპირისპირა. დიდი პოეტი დაახლოებით ასე ფიქრობდა: თუ რუსი ბოლშევიკები კომუნიზმში გადასვლაზე და სსრკ-ის ტერიტორიაზე ერთი ენის (რუსულის!) გაბატონებაზე ოცნებობენ, მაშინ მე ისეთ ლექსს დავწერ, რომელშიც ენას (მაგალითად, ქართულს) ორი ფუნქცია ექნება: პირველი — ენა სოციალიზმის ეპოქაში — ე. ი. მოცემული ერის ჩვეულებრივი სალაპარაკო ენა და იგივე ენა კომუნიზმის ეპოქაში — საერთო ენა.

ახლა მთლიანად მოვიტან ბუმბერაზი შემოქმედის მიერ მომავედინებელი სარკაზმითა და ირონიით დატენილ ლექსს:

„თქვენი წიგნია: ქართველი ქალი
მშობლიურ ენას გადაჩვეული?
თქვენ გავინყდებათ მეორე ენა,

შრომა, მომავლის ენა გრძნეული.
როს მსოფლიოში დაისადგურებს
თანასწორობა და აღმაფრენა,
ექნება ერთი ენა მსოფლიოს,
ვინ იცის, იქნებ „ქართული ენა“.

თქვენი მოძღვრება ის არის, რომ ქართველმა ქალმა ქართულად აღარ ილაპარაკოსო? ეს კითხვა ეხება რუს და ქართველ მარქსისტებს, უნინარეს ყოვლისა კი, სტალინს. 1978 წელს რუსულად რომ ეთარგმნათ ეს ლექსი და გაზეთ „პრავდაში“ დაებეჭდათ პირველ გვერდზე, რას იფიქრებდა ლეონიდეს გარემოცვა? ლეონიდეს რეჟიმი ხომ იმ წლის აპრილის დღეებში, ფაქტობრივად, ქართულ ენას გვართმევდა? ფეხზე დადგა მთელი საქართველო!

ბოლო ორი სტრიქონის შინაარსი კი ასეთია: მსოფლიო პროლეტარული რევოლუციის შემდეგ ხალხები რუსულად კი არა, შეიძლება ქართულად ალაპარაკდნენო, ქართული ენა რითიარუსულ ენაზე ნაკლებიო. გალაკტიონი ამ შემთხვევაშიც ცეცხლს ეთამაშებოდა. 10 წლით ადრე — 1928 წელს დაწერა და გააკრიტიკა ის, რაც „ხელმძღვანელ ამხანაგებს“ 1937 წლიდან ჰქონდათ ჩაფიქრებული.

1937 წელს, ცხადია, ყველა მოკავშირე რესპუბლიკებისათვის, სამწუხაროდ, ასე დადგა საკითხი: ვინ უნდა შეუშალოს ხელი თვისებრივად ახალი საზოგადოების — კომუნიზმის მშენებლობას, ამა თუ იმ ერის მეცნიერთა ელიტამ?!

ნურას უკაცრავად! უმაღლესი მეცნიერება, ეს გახლავთ სტალინის მიერ განვითარებული მარქსიზმ-ლენინიზმი, — გაიძახოდნენ ისინი და საკუთარი პროფესიით „შეზღუდულ“ მეცნიერებს საიქიოსკენ ისტუმრებდნენ. იგივე უნდა ითქვას იმ საკავშირო კამპანიის შესახებაც, რომელიც თავად სტალინმა წამოიწყო 1937 წელს და რომელიც ისევ და ისევ რუსმა კომუნისტმა ფუნდამენტალისტებმა აიტაცეს და აახარისხეს კიდევ: «В 1937 году были вскрыты новые данные об извергах из бухаринского-троцкистской банды шпионов,

предателей, убийц, состоявших, на службе у разведок капиталистических государств. Судебные процессы показали, что это подонки человеческого рода состояли в заговоре против Ленина, которого намеревались арестовать, в заговоре против партии, Советского государства уже с первых дней Октябрьской революции». (1. 159).

ეს ამონაწერი აქ იმიტომ მოვიტანე, რათა მკითხველი თვალნათლივ დარწმუნდეს ამ გაბუქული და უტრირებული კამპანიის არსში. უბრალო მუშამ და გლეხმა რა იცის, რას წარმოადგენს ბუხარინის მოძღვრება ან ტროცკიზმის არსი? მათი მიმდევარი უეჭველად ინტელიგენცია იქნებაო და ფუნდამენტალისტმა კომუნისტმა ფანატიკოსებმა ამ მხრივ ეროვნულ ინტელიგენციასთან ანგარიშსწორების მეორე მიზეზი მოძებნეს და არნახული ხოცვა-ჟლეტა გამართლეს კიდევ.

აი, რატომ იყო 1937-1938 წლების რეპრესიები განსაკუთრებით მძაფრი და სასტიკი წინა წლების ზვირთცემის მსგავსი პერმანენტული რეპრესიების ფონზე. სოლჟენიცინი კი ვილაც-ვილაცებს ეკამათება, ზემოხსენებული წლების რეპრესიები თითქოსდა არაფრით არ განსხვავდებოდა წინა წლების რეპრესიებისაგან.

ეს კაცი ბოლომდე ვერ გათავისუფლდა შოვინიზმისა და ფუნდამენტალიზმის ელემენტებისაგან. მხედველობაში უნდა მივიღოთ აგრეთვე სამშობლოდან გაქცეული და განანყნებული მწერლის ფსიქოლოგია, სტალინისადმი პიროვნული ზიზლისა და ტენდენციურობის გრძნობაც. ამ მწერალმა ვერ შეძლო სისტემის ქრონოლოგიური განხორციელების პიროვნული ფსიქოანალიზი.

პროლეტარების ბელადმა შესანიშნავად იცოდა ისიც, რომ რუსები მის აგებულ სახელმწიფოს — ციტადელს — თვალისჩინივით გაუფრთხილდებოდნენ და შეინახავდნენ. ასეც მოხდა. რუსულმა ფუნდამენტალიზმმა არათუ შეინარჩუნა უნიტარული სახელმწიფო, არამედ ახალი ლიდერის ელცინის მეოხებით საქართველოს ტერიტორიაზე „გადმოცოცდა“ და აქ აფხაზეთსა და შიდა ქართლში ორი სახელმწიფო წარმონაქმნით „დაგვაჯილდოვა“ და

ორივეგან არაქართველი პრეზიდენტი (არძინბა, ჩიბიროვი) დაასკუპა.

ქართველი ერი არასოდეს არ დაივინყებს რუსეთის ხელისუფლების ამგვარ სიმუხთლეს. რუსმა „პოლიტიკოსებმა“ კიდევ ერთი სამარცხვინო ფურცელი ჩანერეს საკუთარი ქვეყნის ისტორიაში.

ჯანდაბას პესიმიზმი! ჩემი ბებერი თაობა შეიძლება ველარც კი ელირსოს აფხაზეთისა და შიდა ქართლის დაბრუნებას, სამაგიეროდ, აუცილებლად ასრულდება ის, რასაც გალაკტიონი ბრძანებდა:

„საქართველო მსოფლიოში შესვლით
ბორკილების მეტს არაფერს ჰკარგავს.
შეიცვალა ახალგაზრდულ იერით
და წინანდელ საქართველოს არ ჰგავს“.

მომავალი დროის საქართველოს ეროვნული ხელისუფლება მსოფლიოს ცივილიზებულ ხალხებთან მისვლისა და პოლიტიკური პარტნიორობის ხელოვნებას უმაღლეს რანგში აიყვანს და საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობაც აღდგება. ის ბორკილები კი, რომელიც ელცინის რუსეთმა დაგვადო აფხაზეთსა და შიდა ქართლში, დაიმსხვრევა და მათგან პანანინა წინკალიც კი აღარ დარჩება.

კი, უეჭველად ასე მოხდება ეს!

მკითხველი უეჭველად იფიქრებს, რატომ „ჩავაცვიდი“ გალაკტიონის შემოქმედებას? ამიტომაც მოკლედ მოვჭრი: მე ნაწილობრივ მაინც ავასრულე ჩემი დიდი მასწავლებლის აბელ მაჭავარიანის ანდერძი და შეგონება. ჯერ კიდევ მეორე მსოფლიო ომის დროს, ბატონი აბელი მიირჩევდა: ბიჭიკო, როგორც კი დრო და შესაძლებლობა მოგეცემა, შედი ბიბლიოთეკაში, გადმოიღე მარქსის, ენგელსისა და ლენინის სქელტანიანი ტომები, იკითხე დაკვირვებით, პარალელურად დაუკვირდი გალაკტიონ ტაბიძის შემოქმედებას, რადგან ილიას, აკაკისა და ვაჟა-ფშაველას შემდეგ ის არის გამგრძელებელი ქართული ეროვნული მწერლ-

ობისაო. გალაკტიონი კრიჭაში უდგას ბოლშევიკების ნასიბრძნსო.

რაც შეეხება ამ დიდი შემოქმედის გაორებას (ცხადია, ეპოქის საშინელ წინააღმდეგობათა გამო), ეს ამბავი ჩემი გამონაგონი კი არ არის, არამედ თავად ავტორმა გვამცნო ერთი უთარილო ლექსით, რომელიც ვითომდა 20-იანი წლების დასასრულს შეიქმნა.

საილუსტრაციოდ აქვე მოვიტან სამ სტროფს ამ დიდი ლექსიდან: დასაწყისს, შუა ადგილს და დასასრულს:

„— არ გეგონა, არ ელოდი
და აი მოხდა:
არ მოხერხდა წყალისაგან
ღვინის გამოხდა“.

იგულისხმება, რომ თეორიული მარქსიზმ-ლენინიზმიდან (წყალისაგან!) რეალობაში ახალი საზოგადოებრივი ფორმაცია (ღვინო!) ვერ მივიღეთო. რომ ზემოხსენებულ მოძღვრებასა და ცხოვრებაში მისი განხორციელების პროცესში ქვეყანაში გამეფდა და დაკანონდა სიცრუის „ინსტიტუტები“:

„— რა ამოოდ! ის სიყალბე
სიმართლესა ჰგავს,
სხვას კი არა, თუ აჯერებ
მხოლოდ თავის თავს...
— მაშინ როგორ დავარწმუნო
მე ჩემი თავი —
რომ ეს თეთრი კი არ არის,
არამედ შავი?“

აქ შეფარულად გაკრიტიკებულია დიქტატურა, ტოტალიტარიზმი, რომ ამგვარ სიტუაციაში შეუძლებელი იყო სიმართლის ბოლომდე თქმა, რის გამოც დიდი შემოქმედი ასკვნის:

„სხვას ვამბობდე, როს სხვაგვარად
ვხედავ ცხოვრებას?
ვით აიტანს დიდხანს გული
ამ გაორებას?“

ბოლოს და ბოლოს, გაორებასაც აქვს საზღვარი და 20-იანი წლების დასასრულს დასმული კითხვა საბედისწერო გამოდგა. გალაკტიონის გულმა გაორება ველარ აიტანა. XX საუკუნის უდიდესი გენია საავადმყოფოს მეორე სართულიდან გადაფრინდა. ეს დიდი შემოქმედი (1959 წ.) ვოლუნტარიზმის ეპოქამ იმსხვერპლა. აბა, როგორი წარმოსადგენია, ერთდროულად, ერთ არსებაში, ნიჭიერების მიხედვით პირველი საბჭოთა პოეტი და, მეორე მხრივ, პირველი ანტიმარქსისტი შემოქმედი?

სადამდე მიიყვანა მარქსიზმ-ლენინიზმით განსწავლულმა სოციალისტურმა სისტემამ ჩემი ოჯახი? საპატიმროებში გათვლებულ განუკითხაობაზე ზეპოთ მოგახსენეთ. მაგრამ, განა მართო საპატიმრო ადგილებში იყო ასეთი განუკითხაობა? განუკითხაობა და ქაოსი შეუობდა ეველვან, „დიდი საბჭოეთის“ მთელ ტერიტორიაზე.

უფროსი ძმა სამამულო ომში დაიღუპა.

სამეფლო ძმა, ე. ი. მე, 13 წლიდან მათრიეს ერთი საპატიმროდან მეორე საპატიმროში.

უმცროსი ძმა მილიციელებმა ისე სცემეს — ჭკუიდან გადაიყვანეს, ე. ი. გააციეს და ისე გარდაიცვალა 1986 წელს.

ჩვენი და უშიშროების იმდროინდელმა უფროსმა გაუპატიურა, ციხეში ჩაგდო და გააცივა.

ყოველივე ამის შემხედვარე მამას გულმა უღალატა და ინფარქტით გარდაიცვალა, დედამ კი ნაუთი გადაისხა და თავი დაიწვა.

ასე, ნაცარტუტად აქცია სოციალისტურმა სისტემამ და მართლმსაჯულებამ ჩვენი ოჯახი. პროფესორი იქსი (X) კი მაინც ჭიუტად აცხადებს: „სოციალისმში ადამიანის მიერ ქრისტესმიერი დამოუკიდებულების ფორმაა“-ო. ცინიზმი ამასე შორს ვეღარ წავა.

როდესაც ჩემი გარდაქმანი ამ წიგნს წაიკითხავს, უეჭველად იკითხავს: ბაბუ, რა ქვეყანაში ცხოვრობდიო?! წინასწარვე ვპასუხობ: ჩემო შვილიშვილებო და შვილთაშვილებო! ის ქვეყანა ჰარადოქსებისა და კერიონების ქვეყანა — საქართველოა, სადაც და რომელშიც:

„უველაფერი არის მლიერ კარგად, —
უველაფერი მლიერ ცუდად არის!“

ლიბერატურა

1. ჰეგელი, გონის ფილოსოფია, თბილისი, 1984
2. ეძიე ვარსკვლავი შენი, თბილისი, 1991
3. დემოკრიტე და ეპიკურე, ფრაგმენტები, წერილები, თბილისი, 1959
4. ნუგზარ ნულაძე, საიდუმლოს გასაღები, ბათუმი, 2000
5. მიხეილ მრევლიშვილი, მოთხრობები, თბილისი, 1953
6. ი. ბ. სტალინი, თხზულებანი, ტ. 9. თბილისი, 1949
7. ნიკოლაი ბერდიაევი, ერი და კაცობრიობა, თბილისი, 1993
8. უპანიშადები, თარგმანი ლერი ალიმონაკისა, თბილისი, 1995
9. უცხო სიტყვათა ლექსიკონი, თბილისი, 1964
10. ვახტანგ ჯავახიძე, „უცნობი“, თბილისი, 1991
11. ფილოსოფიური ლექსიკონი, თბილისი, 1983
12. გალაკტიონ ტაბიძე, თხზულებანი 12 ტომად, თბილისი, 1966-1975.
13. შოთა ბადრიძე, „წინამურის ტრაგედიის გამოცანები“, თბილისი, 1991.

ЛИТЕРАТУРА

- 1. Иосиф Виссарионович Сталин, Краткая биография, Москва, 1947**
- 2. Эммануил Кант, т. I, Москва, 1964**
- 3. Ласло Белади, Тамаш Краус, Сталин, Москва, 1989**
- 4. О Серго Орджоникидзе, Воспоминания, очерки, статьи современников, Москва, 1986**
- 5. Александр Солженицын, «Раковый корпус», Ленинград, 1991**
- 6. Мир философии, том I, Москва, 1991**
- 7. Ф. Энгельс, «Анти-Дюринг», Москва, 1983**

სარჩევი

ავტორის სულიერი ბიოგრაფიის ნიუანსები	5
კაცი, იღბალი და... ნუთისოფელი	18
გულაგისაკენ - იატაფით!	31
შუალამის მატარებელი	40
გამარჯობა, ჩემო თბილის - ქალაქო!	81
სიკედილის კუნძული	89
10 დღე, რომელმაც შესძრა ჩვენი ცნობიერება	133
გულაგის განანესი, ანუ „პრიჩომ ზდეს სტალინ? სისტემა ვინოვატა!“	146
პატიმარი „პივოვარების“ – პროფესიონალი ჯალათები	152
გაქცევა ბუმბერაზ „კაციჭამიასთან“ ერთად	156
მაგადანი მადაგასკარი არ არის	177
ქვეყნისა და შემოქმედის გაორება	181
ეპილოგი	233
ლიტერატურა	234

რედაქტორ-ოპერატორი ქეთინო საყვარელიძე

შეკვ. № 3

ფასი სახელშეკრულებო

შ.პ.ს. „მერანი-3“-ის ხტამბა, თბილისი, რუსთაველის პრ. №42

ტელ.: 92 29 92; 93 53 96

ელ. ფოსტა: merani3@geo.net.ge

შეცდომების გასწორება

გვ.	აბზაცი	არის	უნდა იყოს
102	ზემოდან მე-3	შემოლაგდა ჭიათურის მილიცია	შემოლაგდნენ ჭიათურის მილიციის უმაღლესი ჩინოსნები, ესენი იყვნენ: მაიორი გურამ მეიშვილი, მაიორი ქურდიანი, შემდგომში სამტრედიის მილიციის უფროსი, მაიორი შუბითიძე (განსაკუთრებული საქმეების უფროსი), უბნის უფროსი ბაქრაძე, უბნის რწმუნებული ნადირაძე.
109	ზემოდან მე-2	მოყვანილი აბზაცის ნაცვლად უნდა იყოს შემდეგი ტექსტი	მილიციის მიერ მოგზავნილმა ერთ-ერთმა მოქალაქემ ჩემს საკუთარ ავტომანქანაში დანით დამჭრა სასიკვდილოდ, ყოველგვარი ლაპარაკისა და შეპასუხების გარეშე გულის არეში, რითაც დამიზიანდა ელენთა, კუჭი, ღვიძლი.
111	1 აბზაცი	„პივოვართა“ პოლკი	პივავაროვთა პატიმართა ბანდა
179	ზემოდან მე-3	საბადო კალიმოვკა	დასახლება პრისკი გალიმა